INSTITUT DES HAUTES ÉTUDES MAROCAINES
COLLECTION DE TEXTES BERBÈRES MAROCAINS

I

ARSÈNE ROUX

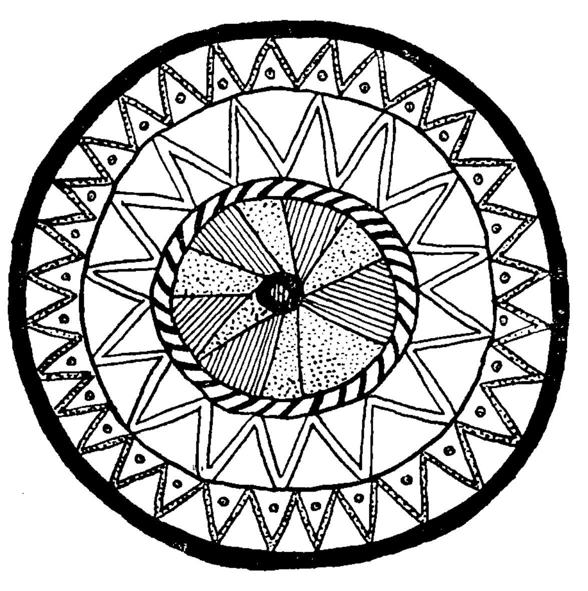
LA VIE BERBÈRE PAR LES TEXTES

Parlers du sud-ouest marocain (tachelhit)

PREMIÈRE PARTIE. — **LA VIE MATÉRIELLE**

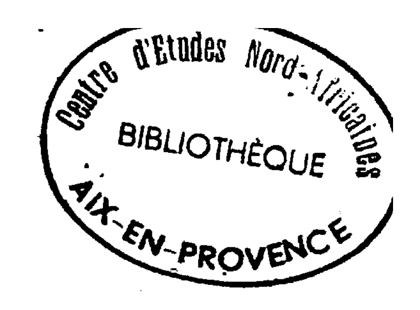
I. TEXTES

ÉDITIONS LAROSE
11, rue Victor-Cousin, PARIS-Ve

1955

Centre d'Etudes Nord-Africaines
BIBLIOTHÈQUE
AIX-EN-PROVENCE

LA VIE BERBÈRE PAR LES TEXTES

Parlers du sud-ouest marocain (tachelhit)

DERNIERS VOLUMES PARUS

I. — COLLECTION *Publications de l'Institut des Hautes Études Marocaines*

LIII. — Dr MATHIEU et R. MANEVILLE, *Les accoucheuses musulmanes traditionnelles de Casablanca*, Paris, Imprimerie Administrative Centrale, 1952.

LIV. — Henri TERRASSE, Jacques MEUNIÉ et Gaston DEVERDUN, *Recherches archéologiques à Marrakech*, Paris, Arts et Métiers Graphiques, 1952.

LV. — Louis MILLIOT et Jean LAPANNE-JOINVILLE, *Recueil de jurisprudence chérifienne* (Vol. IV), Paris, Recueil Sirey, 1952.

LVI. — Pierre CINTAS, *Contribution à l'étude de l'expansion carthaginoise au Maroc*, Paris, Arts et Métiers Graphiques, 1954.

LVII. — Jacques CAILLÉ, *La Mosquée de Hassan à Rabat*, Paris, Arts et Métiers graphiques, 1954.

LVIII. — I. S. ALLOUCHE et A. REGRAGUI, *Catalogue des manuscrits arabes de Rabat, 2e série (1921-1953)*, I, Paris, Max Besson, 1954.

II. — COLLECTION *Hespéris*

XIII. — André ADAM, *La maison et le village dans quelques tribus de l'Anti-Atlas*, Paris, Larose, 1952.

XIV. — Élie LAMBERT, *Histoire d'un tableau, l'Abderrahman sultan du Maroc de Delacroix*, Paris, Larose, 1952.

XV. — Georges VAJDA, *Juda ben Nissim ibn Malka, philosophe juif marocain*, Paris, Larose, 1954.

III. — COLLECTION *Notes et Documents*

XI. — Joseph SCHACHT, *Esquisse d'une histoire du droit musulman*, Paris, Max Besson, 1953.

XII. — Dr Louis ARNAUD, *Au temps des mehallas ou le Maroc de 1860 à 1912*, Casablanca, Éd. Atlantide, 1952.

XIII. — Jacques CAILLÉ, *La mission du Capitaine Burel au Maroc en 1808*, Paris, Arts et Métiers Graphiques, 1953.

XIV. — Jean-Louis MIÈGE et Eugène HUGUES, *Les Européens à Casablanca au XIXe siècle (1856-1906)*, Paris, Larose, 1954.

INSTITUT DES HAUTES ÉTUDES MAROCAINES
COLLECTION DE TEXTES BERBÈRES MAROCAINS

I

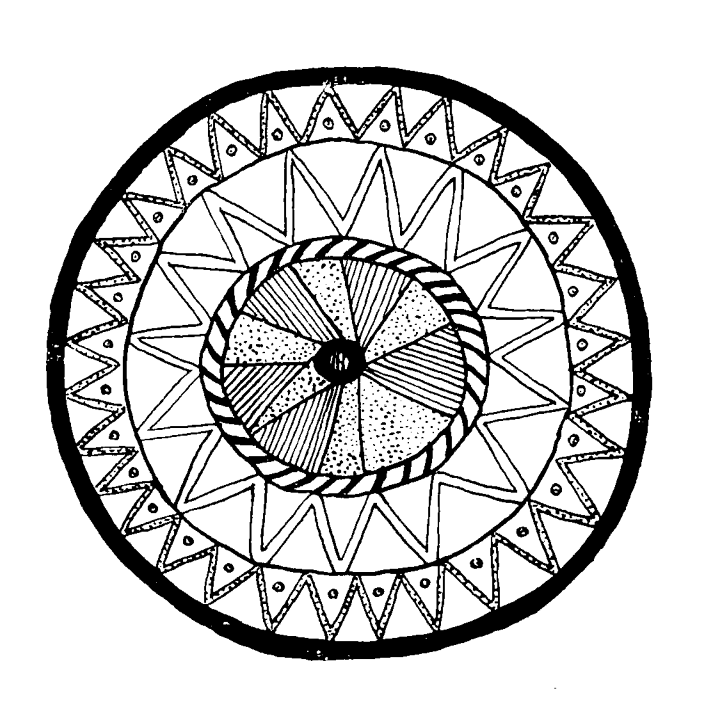
ARSÈNE ROUX

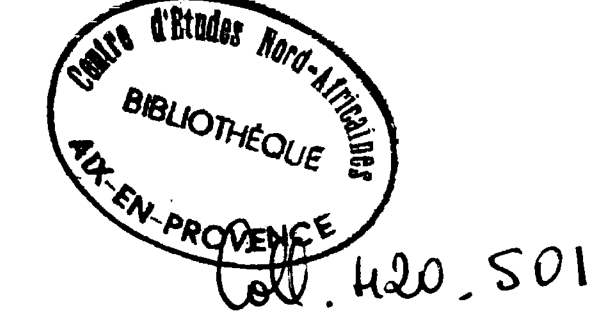
LA VIE BERBÈRE PAR LES TEXTES

Parlers du sud-ouest marocain (tachelhit)

PREMIÈRE PARTIE. — **LA VIE MATÉRIELLE**

I. TEXTES

ÉDITIONS LAROSE
11, rue Victor-Cousin, PARIS-Ve

1955

AVERTISSEMENT

Ce recueil de textes vient s'ajouter à la série des manuels destinés à ceux qui étudient les parlers berbères marocains du groupe dit « tachelhit » ; il fait suite à l'« Initiation au thème berbère », au « Petit guide de conversation berbère », aux « Récits, contes et légendes berbères » et au « Choix de versions berbères ».

Les textes qu'il contient se rapportent à la vie matérielle des Berbères du Sud-Ouest marocain ; ils en donnent sinon un tableau complet du moins des aperçus importants. Un deuxième volume va être consacré à la vie sociale.

Les différents textes de ce recueil sont rédigés les uns dans les parlers des Chtouka *(Ašluken)*, Aït Briim *(Ayt-Bṛâyyim)*, Akhsas *(Laẖṣâṣ)*, tribus du Sous et de l'Anti-Atlas, les autres dans les parlers des Guedmioua *(Igedmiwen)* et Mesfioua *(Imesfiwen*, ou *Imessiwen)*, tribus de la région de Marrakech, versant nord du Grand-Atlas.

Ils sont dus aux différents répétiteurs de berbère qui se sont succédé à l'Institut des Hautes Études marocaines. Je profite de cette occasion pour les remercier encore de la collaboration intelligente et dévouée qu'ils n'ont cessé de m'apporter.

Les textes seront traduits ; ils sont accompagnés des notes explicatives indispensables. Ces notes portent surtout sur des formes rendues obscures par les changements phonétiques qui les ont altérées. Elles sont nombreuses pour les premiers textes et vont ensuite se raréfiant. L'étudiant aura donc intérêt à suivre, dans son travail, l'ordre du recueil.

On souhaiterait ne pas avoir à répéter ici que l'étude de ces textes suppose chez l'étudiant une connaissance au moins élémentaire des grandes lignes de la grammaire berbère et des principaux éléments du vocabulaire.

Le vocabulaire des textes sera, dès que possible, ramassé dans un lexique.

Le système de transcription adopté est celui que recommande l'Institut des Hautes Études marocaines et qu'on retrouve dans les différents manuels signalés plus haut. Il est rappelé dans le tableau suivant.

Le travail ingrat et délicat de dactylographie a été assuré par M. Hammani ou Miloud. Son mérite est plus grand qu'on ne croit.

M. Lionel Galand, mon collègue et ami, a bien voulu revoir les dernières épreuves. Qu'il en soit remercié.

Bayonne, le 30 septembre 1951. Arsène Roux.

SYSTÈME DE TRANSCRIPTION

Le système de transcription adopté est conforme à celui que recommande l'Institut des Hautes Études marocaines. On a cherché à y concilier le minimum d'exactitude indispensable avec la simplicité souhaitée par les étudiants. On a renoncé à noter, dans des textes destinés à des débutants, la prononciation particulière de quelques consonnes dans certains parlers, par exemple, le *k* et le *g* mouillés, ou palatalisés, chez certains Guedmioua et Mesfioua.

Tableau de transcription

I. — *Consonnes :*

b	occlusif	ḅ	emphatique	bʷ	labialisé
d	occlusif	ḍ	emphatique		
f	f français			fʷ	labialisé
g	occlusif	ǧ	affriqué (dj)	gʷ	labialisé
ġ	غ arabe	ε	ع arabe		
h	ه arabe	ḥ	ح arabe	ḫ	خ arabe
ž	j français	ẓ̌	emphatique		
k	occlusif	ḳ	emphatique	kʷ	labialisé
l	l français	ḷ	emphatique		
m	m français			mʷ	labialisé
n	n français				
q	ق arabe				
r	ر arabe	ṛ	emphatique		
s	س arabe	ṣ	emphatique		
š	chuintant (ch)	č	affriqué (tch)		
t	occlusif	ṭ	emphatique		
z	z français	ẓ	emphatique		

II. — *Semi-voyelles :*

w à valeur de consonne — y à valeur de consonne

III. — *Voyelles :*

a	pur	ä	penchant vers è	å	penchant vers o
u	ou français			ů	— — o
i	pur			i̊	— — é

e e français de me, te, se ; souvent noté, ailleurs, par ə ; ê entre e et o.

Les voyelles brèves sont notées : ă, ĭ, ĕ, ŭ. Les autres sont de longueur moyenne assez variable.

CHAPITRE I : L'HABITATION

1. — ĠILLI-Ġ-A-TTEZDAĠEN IŠELḤIYN

Ml-iyyi ma-ġ ttezdaġen ġ-dar-un[1], iz-d[2] tigʷmma nġ-ĕdd[3] aḫyamen, nġ-ĕdd iḥšäš uġanim, nġ-ĕdd ifrän ġ-ĕddu-w-wakäl[4]. — Nekkni nezdeġ, nešker i-Ṛêbbi, nḥemd-äs-tt, ġĕ-tgʷmma[5], nebna-tent s-ĕllûḥ d-ĕlmerkez. Iġ nra a-nbnu, ar-nettamẓ iḫeddämen s-teġräd[6] -ĕnn-sen ġ-ẅäss, t-tiräm -ĕnn-sen ; ssun akäl ĕnna-y-aġ[7] iɛežben ad-ser-s nebnu. Iġ-t ĕsswän, ažžin-t ar-kud-ĕnna[8] ikka kra, zu-d[9] mraw wussän, ukän nawi-d ĕlmɛellmin

(1) Nous avons cru bon, dans un souci de clarté, de séparer les prépositions de leurs pronoms affixes : *där-un* « chez vous », *enn-sen* « d'eux » ; *gi-s* « dans lui ».

(2) Mis pour *is-d* après assimilation de la sifflante sourde *s* à la sifflante sonore *z*, au contact de la dentale sonore *d*.

On doit rappeler que *is-d* est formé de *is*, adverbe interrogatif correspondant à l'expression française « est-ce que », et de *d*, copule d'affirmation ou d'attribution, correspondant à l'expression française « c'est ». *Is-d* ou *iz-d* signifie donc « est-ce que c'est ? ». *Is* s'emploie généralement devant un verbe et *iz-d* devant un nom ou un pronom personnel indépendant. *Is-idda* « est-il parti ? », *iz-d elqayd a-iddän?* « est-ce le caïd qui est parti ? », *iz-d netta a-iddän?* « est-ce lui qui est parti ? ». Il ne faut pas confondre *iz-d* « est-ce que c'est ? » avec *iz-d* composé de *is*, adverbe interrogatif, suivi de *d* adverbe de mouvement marquant le rapprochement ; *iz-d-idda?* « est-il venu ? ».

(3) Dans *nġ-ĕdd* ou *neġ-d* on retrouve la copule d'attribution ou d'affirmation *d* ou *dd* précédée de la conjonction *neġ* « ou ».

(4) Dans *ġ-eddu w-wakäl*, mis pour *ġ-eddu n-wakal* il semble bien que *ew* soit dû à l'assimilation de la préposition *n* « de » à la semi-voyelle ou sonante vélaire *w* de *wakäl*, état construit de *akäl*. En effet lorsque le nom *akäl*, sujet, suit le verbe on entend *wakäl* et non *ewwakäl*. *Iqqûṛ wakäl* « la terre est sèche, dure ». Cette même assimilation se retrouve dans : *ur-elliw-wamän* mis pour *ur-ellin wamän*, « il n'y a pas d'eau ».

(5) La voyelle neutre *ĕ*, que l'on aurait dû noter *ə*, est une voyelle brève, mobile, qui sert à séparer deux consonnes : *iz-ĕd*; *nġ-ĕdd*; *ġĕ-tgʷmma*; *s-ĕllûḥ*, etc.

(6) Lorsque le nom *tiġṛâḍ* pl. de *taġṛûṭṭ* « omoplate » est employé avec le sens de « salaire » il se prononce souvent sans emphase et l'on entend : *tiġräd*. Destaing, cependant, donne *tiġrāḍ* pour les Ida ou Semlal (*Vocabulaire*, p. 254, sous « salaire »).

(7) Dans *akäl-ĕnna-y-aġ*, la semi-voyelle *y* sert à rompre l'hiatus.

(8) Le souci de clarté, exprimé plus haut, nous fait séparer les particules démonstratives : *ad, ann, elli, enna,* des noms, pronoms ou adverbes qui les précèdent : *kud-enna, ġwi-lli, aġgemmi-lli,* etc. De même nous avons séparé les pronoms relatifs des prépositions qui les suivent et qui très souvent, d'ailleurs, sont rattachées dans la prononciation non au pronom mais au verbe : *essellum ma-ġ-aqqläyn iḫeddämen* « l'échelle par laquelle montent les ouvriers » ; *aġgemmi-lli-f-a-nn-ttizwirt* » « le corridor par lequel (litt. sur lequel) tu commences ».

(9) Dans *zu-d* ou *zun-d* on retrouve encore la copule affirmative ou attributive *d*, précédée de *zu* ou *zun* « comme ».

n-ĕllůḥ d-ġwi-lli ra ikkät s-ĕlmerkez, nawi-d ĕssellum ma-ġ-aqqläyn iḥeddämen ĕlli-(i)ttasin taryälin-ĕw-wakäl. Lemɛellem n-ĕllůḥ, ĕššġʷl -ĕnn-es igä-t[1] a-imeddi llůḥ ar-immäl (i)[2]-id-bu-lmerkez man-ik ad-skärn[3].

Tigemmi, iġ-tt nebna, ar-gi-s neskär aġġʷmmi lli-f-a-nn-ttizwirt iġ-ĕnn beḥḥra tekšemt sĕ-tgemmi[4] ; nebnu lḥuš imeqqûṛen, kul tiġmert gi-s nebnu gi-s asdes ĕlli-ġ-a-nttegga alim i-lebhäymen[5] ; nebnu lehri-w-walim, aġʷräb-ĕnn-es a-nn-ittwalän beṛṛå ; nebnu ġ-ĕṭṭêṛf-ĕnn-es lmakän ma-ġ-a-ttilin ismgän[6] d-imkarän ; nebnu tadwayrit ifulkin, yusɛan, iẓlin fĕ-tgemmi, ma-ġ-a-ttilin inebgiwen[7] d-ġwa-nna-d-yiwi Ṛêbbi.

Tigemmi, ġ-ugʷens, ar-gi-s nbenna tagrurt ĕl-lebhäymen[8] li[9]-ġ-a-nessän ; nebnu aġġʷmmi n-tuẓẓůmt ĕlli meqqûṛn, twala-t-id teġġʷmmit li[9] -meẓẓîyn, twala-tt-id tsarägt ĕn-tgemmi-ugʷns li[9] -ġ-a-ttilint temġarin. ġi-nn a-ġ-tella temṣṛît d-uḥanu-ufella, d-uḥanu-izeddär t-teḍůḥant li-ġ-a -ẓẓåḍên midden, d-unwäl li-ġ-a-sserġan leɛfit, ar gi-s ssenwän ; ġi-nn a-ġ-a-ttnawälent temġarin lašġal ĕn-tgemmi : kra gi-sent ar-itteɛžän aġṛûm, kra ar-iffern iẓîḍ, kra ar-ittellem taḍůṭṭ, kra isala aẓêṭṭå, kra ar-ittäms i-lebhäymen, kra ar-itteẓẓêġ, kra ar-issendu, kra ar-iṣṣfåḍ arräs ĕn-tgemmi, kra ar-issirid ĕlksut -ĕnna irkän, kra ar-iẓẓåḍ, kra ar -issifif aggʷern.

(1) Dans cette phrase le pr. rég. direct *t* remplace *eššġel,* et le sujet du verbe *iga* est la proposition *a-imeddi llůḥ...*

(2) Il est fréquent que la préposition *i* « à » suivie d'une voyelle *i* soit confondue avec ce dernier *i* dans la prononciation. On entend donc ici : *ar-immäl id-bu-lmerkez* pour : *ar-immäl i-id-bu-lmerkez.* Pour permettre à l'étudiant de comprendre cette expression on a conservé la préposition *i* entre parenthèses.

(3) Dans *män-ik,* « de quelle manière, comment ? » on a cru utile se séparer l'adjectif interrogatif : *män* « quel ? » du nom *ik* « manière d'être, façon » que l'on retrouve dans *ik-äd, ik-änn, ik-elli, ik-enna* ou *ġik-äd, ġik-änn,* etc., « de cette manière-ci, de cette manière-là, ou comme ceci, comme cela, etc. ».

Le *äd* de *män-ik ad-skären* a la valeur de la conjonction française « que ». *Män-ik ad-skären* signifie donc littéralement : « de quelle manière qu'ils font ? ». Devant la désinence *i* de la 3e pers. du masc. sing., *äd* se réduit à *a : män-ik a-iskär?* « comment fait-il ? ».

Män-ik est remplacé dans certains parlers de la *tašelḥit* et notamment dans ceux du versant nord du Grand-Atlas par *män-mek* ou *mäm-enk* après métathèse. Dans ces expressions *mek* a le même sens et le même rôle que *ik.* C'est lui que l'on retrouve dans : *mk-äd, mk-änn, mek-enna, mek-elli* ou *ġemk-äd, ġemk-änn,* etc.

(4) « Le vestibule par lequel tu commences lorsque tu viens à peine de pénétrer dans la maison ».

(5) A noter ce pluriel en suffixe *en* appliqué à un emprunt arabe déjà au pluriel.

(6) *Ismgän* comporte deux syllabes *ism* et *gän ;* on doit donc le lire *ism-gän.*

(7) Lire de même *ineb-giwen.*

(8) *tagrurt ĕl-lebhäymen* est mis pour *tagrurt n-lebhäymen* après assimilation de la linguodentale *n* à la vibrante linguale latérale *l.*

(9) Les *Ayt-Bṛayyim* semblent employer indifféremment *elli* ou *li.*

Tigʷmma ur-tent kullu swa : tella tgemmi li-nn illän ġĕ-mraw imeddäyn, tella ẖtä-d-ĕnn-illän ġĕ-semmuz-d-mraw-umeddäy, tella ti-n-εešrin umeddäy d-uggʷär. (Ayt-Bṛåyyim)

---

2. — TAZDEĠT ẖE[1]-TMAZIRT IY-YKʷNKA[2]

Taqbilt ĭy-Ykʷnka ur-där-sen[3] tiẖyamin, ur zedġen kullu-ten εbla ẖĕ-tgʷmma, ẖ-udrär ul(a) azaġar. Miŝŝ lebnya-nn-sent[4] iga sin laṛhåḍ : illa lbnya n-ĕllůḥ, illa wi-w-wẓṛů[5]; ellůḥ igä-t siy-yfelwän[6], turrut-ĕnn-sen kṛåḍ iġallen, tiġzi-nn-sen sḍîṣ, ilin sḍiṣ iseksäl i-yyän[7] gi-sen lli-ẖ-[1]-a-ttilin ikůṛåyn ĕlli-s-a-ten meddin.

Wa-nna ra-ibennu s-ĕllůḥ ar ittezzef akäl ard[8] ilkem wä-d iṣẖån, isker gi-s uzunn, ar-t-isswa si-daw-εešrin[9] ĕw-wäss[10] ar-kiẖ[1] išbeεεa[11] amän, iġez ĕllwasis ĕn-tgemmi, isiggel ireḍḍåḍĕn d-ĕlmεellem. Imdi lmεellem ĕllůḥ s-ikuṛåyn-ĕnn-es ĕlli-zwarnin, iẓiyyêṛ-ten s-izakärn mseqqem. Ar-iqqaz kra ẖ-ireḍḍåḍĕn-ĕlli akäl ĕlli-(i)swän, ar-t-ittasi kra gi-sen s-taryälin neẖ[1] igʷninn, ar-t-[12]-inn tteffin ġ-ger lalwåḥ-ĕlli, ar-tĕ-tterkäzen wiyyåḍ s-ĕlmräkez. Kud-ĕnna iεemmêṛ ellůḥ kksen-t, mdin-t daẖ[1] ġ-ĕlgʷddäm. Lmεellem ĕntta ar-d-ittasi kra w-wakäl[13] ineġden, yafufen ar-äs ttinin ĕssellåq, ar si-s isdelläk aġʷräb a-iẖlullef. Amdäy n-ĕllůḥ d-useẖlullef ĕw-wġräb[14] a-igän ĕṣṣniεt ĕl-lemεellem[15] d-ĕttẖebbîṭ-ĕnn-es.

(1) Dans la plupart des termes grammaticaux (morphèmes) les Ikounka remplacent la vélaire sonore *ġ* par la vélaire sourde spirante correspondante *ẖ*.

(2) *-iy-Ykʷnka* est mis pour *n-Ikʷnka* après assimilation de la nasale *n* à la semi-voyelle *y* de l'état construit *Ykʷnka;* la voyelle *i* de *iy* a été développée par le groupe *y-y* des deux semi-voyelles. Voir une assimilation analogue $n+w > w+w$ dans la note 4 de la page 9. On peut entendre également *ĕy-Ykʷnka.*

(3) *Taqbilt* est traité ici comme un collectif masc. pl. et peut se traduire par « les gens de la tribu ».

(4) *-enn-sent* se rapporte à *tigʷmma.*

(5) Mis pour *wi-n-uẓṛů* (voir page 9, note 4).

(6) Mis pour *sin ifelwan.*

(7) Mis pour *i-yän.*

(8) « Jusqu'à ce que ».

(9) Mis pour *si idaw -εešrin,* mis lui-même pour *sin idaw-εešrin.*

(10) Mis pour *n-wass.*

(11) Redoublement inconditionnel de la laryngale sonore ε.

(12) *-t* remplace *akäl.*

(13) Mis pour *kra-n-wakäl.*

(14) Mis pour *n-uġräb.*

(15) Mis pour *n-elmεellem* après assimilation de la nasale linguo-dentale *n* à la vibrante linguale latérale *l.*

Ar-itteṭṭêf lemεellem ṭaḫebbåṭṭ, ar-si-s ittḫebbåṭ aġʷräb a-ur-ittfruruy, ašku aġʷräb n-ĕllůḥ iḫ ur-išbeεεa ĕtteḫebbîṭ ar-ittefšušu s-wakäl.

Llůḥ iga aḫewwåẓ ; anšĕkk-ĕlli rat-tebnut s-uẓṛů ḫĕ-mraw-w-wussän[1] rat-t tebnut s-ĕllůḥ ḫ-kṛåḍ. Wa-nna irän a-izreb ar-ĕnn-ittegga snät -trikin neḫ kṛåṭṭ; ĕllůḥ nnit, a-mu ttinin medden tarikt, waläynni iḫ imdi.

Wi-lli zdeġnin ḫ-udrär ur-a-bennun s-ĕllůḥ, ašku ur-där-sen akäl iṣḥån.

Amma lbnya-w-wẓṛů, wa-nna ras-si-s[2] ibennu iġz akäl, yawi-d aẓṛů ḫ-tuggugt, s-iġʷyäl neḫ iserdän. Ar-kiḫ kullu ižžužäd anšĕkk-ĕnna-t-iqaddän iġz ĕllwasis, isiggel lemεellem-ĕnna-t-iεežben, u-tmazirt neḫ aberṛåni d-ireḍḍåḍên; ĕεženn tallaġt, feṛṛešen-tt ḫ-ĕllwasis, sersen-ĕnn gi-s iḫeddämen tizaggin meqqûṛnin bahhra, isastwa-tent gi-s ubennäy, issaġʷet -tent[3], ig-asent azayyäd ḫ-i-nna-ḫ-tent iḫeṣṣå[4]. Azayyäd at-t-igän[5] t-teẓṛåtin[6] meẓẓîynin ĕlli s-a-tteršaqen lemεellmin leḫwa n-ger tĕzaggin t-tiyyåḍ[7]. Ukʷän izäyd ar-ibennu : iḫ-ĕnn iga tallaġt ig-ĕnn aẓṛů nna-y-s-ĕd[8]-yuškän yimẓîy-ĕyt neḫ imeqqûṛ[9]. I-nna ur-igaddän isgiddi-t[10] s-tgilemt. Kra ḫ-ireḍḍåḍên-ĕlli ar-ittasi iẓṛån meqqûṛnin, kra ar-ittasi azayyäd, kra ar-ittasi tallaġt, kra ar-tt-itteεžän. Ar-iskär agʷḍî ḫ-tuẓẓůmt ĕw-wakäl igän agudi[11], iffi-nn gi-s amän, imerkes-t s-tĕglezzimt, innêḍ-ĕstt[12] s-iḍåṛṛên; lbêεḍ ar-äs-ittegga-(a)lim, ĕlbêεḍ ůhů.

Wa-nna ra-ifeṣṣêl tigemmi ar-d-ittawi-y-abennäy, iml-äs ġi-lli ḫ-ra -ibennu, inna-y-äs : « riḫ aġ-ġi-d[13] bedεaḫ tigemmi zun-d ti-n-ĕddrawš ».

(1) Mis pour *mraw n-wussän*.

(2) Mis pour *rad si-s*, après assimilation de la dentale sonore *d* à la sifflante sourde *s*.

(3) Mis pour *issaġʷed-tent* après assimilation de la dentale occlusive sonore *d* à la sourde correspondante *t*, *ssaġʷed* étant la forme factitive ou forme à sifflante, de *aġʷd*.

(4) « Là où il en a besoin ».

(5) *at-t-igän* est mis pour *ad-t-igän* après assimilation de la dentale occlusive sonore *d* à la dentale sourde correspondante *t*. Ce *t* remplace *azayyäd*.

(6) *t-teẓṛåtin* est mis pour *d-teẓṛåtin*, expression dans laquelle le *(d)* est la copule d'affirmation *d* « c'est ».

(7) *t-tiyyåḍ* est mis pour *d-tiyyåḍ*, expression dans laquelle *d* est l'équivalent de la préposition française « *avec* », ou de la conjonction française « *et* ».

(8) *aẓṛů-nna-y-s-ĕd yuškän* est mis pour *aẓṛů-nna-y-äs-ĕd yuškän* « la pierre qui lui convient ».

(9) *yimẓîy-ĕyt neḫ imeqqûṛ* litt. « qu'il soit petit ou gros », phrase dans laquelle est employée la forme optative en *it* ou *eyt* suffixe.

(10) « L'endroit qui n'est pas plan, il l'aplanit ».

(11) « il fait un trou au milieu de la terre mise en tas ». Ne pas confondre *agʷḍi* « trou, excavation » et *agudi* « tas ».

(12) *innêḍ-estt* mis pour *innêḍ-ett*, construction dans laquelle le pr. rég. dir. remplace *tallaġt*. La sifflante *s* semble avoir été introduite pour éviter la rencontre et la confusion des dentales *ḍ* et *tt*.

(13) *aġ-ġi-d* est mis pour *ad-ġi-d* après assimilation de la dentale *d* à la vélaire sonore spirante *ġ*.

Isġel lemɛellem-ĕlli ĕlmiqdär n-ɛešrin ĕy-yiġil neḫ uggʷär neḫ ddawä-t-sen fĕ-kkûṣṭ-ṭseggwin : leqbelt t-tagut, iffuys, iẓẓĕlmêḍ. Bdun, zwär, is-bnän ĕṣṣûṛ[1] ĕlli iwalän beṛṛâ ar-kiḫ kullu iberṛêm abla imi n-tĕgemmi ḫ-iffuys neḫ iẓẓĕlmêḍ, ašku iḫ iṛẓêm imi-nn-es s-tagut neḫ ĕlqbelt ar gi-s tkeššem tafukt ar-ttehmu tgemmi. Feln daḫ ḫ-ĕṣṣûṛ-ann imi w-wgrur ḫĕ-tesga nna-ten iɛežben. Ukʷän, ilemmäd, ar-ttefeṣṣâln ĕlbyut : yät ḫĕ-tagut, yät ḫ-ĕlqbelt, yät ḫ-i-nna-ḫ-ur ill(i) imi. Amma ġi-lli ḫ-illa imi ar gi-s skärn aġgʷmmi. Imi ḫĕ-tuẓẓûmt, irur ĕnnêṣṣ-uġgʷmmi s-tĕsga-y-äd, ĕnnêṣṣ yâḍnin s-tĕsga-y-äd, ar gi-s ttĕggän alim, ar-äs ttinin lehri. Imi -y-änn ĕlli iṛẓmen s-ugʷens iṛẓem-ĕnn s-usaräg, ula lbyut kullu ṛêẓmen-d s-usaräg. Tiġirtt[2] -ĕlli iwalän iffuys ar gi-s ttegellɛan anwäl yusɛan, ar gi-s ttilin sḍîṣ iġallen neḫ uggʷär i-kra igän tasga, gin-äs ašamuš ḫ-tuẓẓûmt ma-f-a-ttettrusent leqenḍṛât, ašku ur-ĕllint lqenḍṛât ḫ-ĕllän ttäm iġallen, imil uggʷär[3]. Iġil itters f-uġräb ḫĕ-tesga-y-äd ula ḫtä-d, bqûn-d sḍîṣ ḫ-tuẓẓûmt. Ar-äs[4] skärn ma-ḫ-a-itteffuġ·waggu s-ĕlqbelt fäd at-t-ittawi rriḫ ĕn-tagut ĕlli bahra gi-s[5] igguten.

Iḫ kullu kemmeln lĕbnya bbin-d tigežda ḫ-wargän d-uṭêṛṛîḫ[6], sremen -tent ; bbin aṭêṛṛîḫ f-anšekk ĕy-yiġil d-ĕnnêṣṣ, bnun tigežda ḫ-uġräb, smigilin-tent iġil, afäd ag-gi-sent[7] išebber uṭeṛṛiḫ, ar-tteggän aṭêṛṛîḫ fĕ-tgežda, yän, ĕṭṭĕṛf ĕy-yän[8] ar-kiḫ kullu deln tigežda, gin kra-l-leḫšläf neḫ isrumen ĕlli sermen ḫĕ-tgežda d-uṭêṛṛîḫ, f-iggi-w-wṭeṛṛiḫ neḫ ežželf ĕw-wknäri fäd af-fellä-s[9] tteggän tazagurt, as-tt-igän[10] t-tallaġt[11] ĕlli bahra

(1) « ils commencent, d'abord, par bâtir le mur d'enceinte... » *is* a dans cette phrase la valeur de *que*, conjonction.

(2) Dans *tiġirtt*, pl. *tiġariwin* « angle » on trouve un redoublement inconditionnel de la dentale sourde finale *t*.

(3) *imil* a dans cette expression le sens de « à plus forte raison, à fortiori ».

(4) *as* remplace *anwäl*.

(5) *s* de *gi-s* remplace *tamazirt ey-Ykʷnka*.

(6) Mis pour : *bbin-d tigežda d-uṭêṛṛîḫ ḫ-wargän*.

(7) *ag-gi-sent* est mis pour *ad-gi-sent*, après assimilation de la dentale sonore *d* à la linguo-palatale sonore occlusive *g*.

(8) *ey-yän* est mis pour *n-yän*.

(9) *af-fellä-s* est mis pour *ad-fellä-s* après assimilation de la dentale sonore *d* à la labio-dentale sourde *f*.

Nous avons adopté la notation *fellä-s* plutôt que *fell-äs*, parce qu'il nous semble que la préposition *fella* est attestée dans les expressions *fellä-t-sen, fellä-t-i*. Nous avons également noté *ddawä-s* à cause de *ddawä-t-sen*.

(10) *as-tt-igän* est mis pour *ad-tt-igän*, sans doute après dissimilation de la dentale *d* en sifflante *s* et afin d'éviter la rencontre et la confusion des dentales *d* et *tt*. Comparer à *inneḍ-estt* (note 12 de la page 12).

(11) *t-tallaġt* mis pour *d-tallaġt*, expression dans laquelle la dentale *d* représente la copule affirmative *d* correspondant au français « c'est ».

ur-išebbeεεan amän, tefšuša zun-d seksu[1] ; fäd ad-ur-tsuddum ĕlġis s-uṭêṛṛîḥ t-tegžda, tessḫwšen-ten[2]. Kud-ĕnna kullu semden tazagurt-änn sgiddin-tt s-iḍåṛṛên-ĕnn-sen ar fellä-s tteggän tallaġt zun-d ta-lli s-a-bennun, ažžin-tt ar-kiḫ teswa, gin fellä-s ĕlbeġli, at-t-igän d-ĕlžir immerksen d-umläl yuḍêṛn s-wamän[3], ḥukkun-t[4] s-ušemšêḍ a-iḥlullef. Gin ĕssṭåṛt i-tgemmi ḫ-uzur, skern gi-s ĕšškul ffeġnin s-beṛṛå. Wa-nna irän ar-iskär lasṭwan ḫ-usaräg, ar-ittäll inbdäden, kṛåḍ i-tĕsga, iskr-äsen ġik-ĕlli nebder ḫ-uzzger ĕł-lbyut.

Lebeεḍ ĕm-medden[5] ar-ibennu lḥuš ĕl-leksibt beṛṛå n-tgemmi, lebeεḍ, ifergän ka s-a-iskär lḥuš-ĕnn-es, ula tagrurt ĕw-wulli.

Amma wa-nna-d-där labäs šwäy ar-issimġûṛ tigemmi fĕ-ḫtä-d li-izwarn[6] ḫ-tiġzi ulå turrut, sul ig-tt-inn ḫ-snät tissa, ḫta-lli iwalän izeddär zun-d ĕttefṣîl-äd ĕlli ittawbdärn. Amma tissi-y-änn iwalän afella ar-gi-s ittfeṣṣål iḥuna : kra-igän ĕṛṛbå yäll gi-s aḥanu, iskr-äs isksäl meqqûṛnin, ig-asen ĕššebbäk ĕw-wuzzäl t-teggura-nn-sen, iṣbeġ-ten s-ĕṣṣbaġt tazegzawt, neḫ tazeggwaġt, neḫ tawraġt, neḫ anaw ĕnna-y-s-ira lḫaṭêṛ-ĕnn-es[7]. Miššazzger ĭy-yḥuna-w-wfella ar-ttisdident tgežda-nn-es f-ti-n-tḥuna ĕw-wasa afäd ad-ur iẓḍîynt f-iġwrbän, teḫlu-y-äs tgemmi ašku žeṛṛben kullu medden ġik-änn. Wa-nna izzgern iy-yḥuna sĕ-tgežda zurnin ar-ittbaqqay uġräb. Tigežda-y-änn gänt ti-w-wẓûka ar-nezzänt ḫ-kra-igän ĕssûq, ar tend-d[8] ttawin ayt-udrär ĕn-dren elli-mu illa uẓûka ḫĕ-tmazirt-ĕnn-sen, ar-tent zzenzän, ar-gi-sent ittasi uṛεem iderken kṛåḍ idaw-εešrint, awesṭåni si-(i)daw-εešrint[9], wa-nna mezẓîyn εešrint d-mrawt. Wa-nna ur-iṭṭåfen ma-s-a-issaġ aẓûka ibbi tend-d[10] ḫ-wargän-ĕnn-es, isrem-tent ard-isdident, izzger si-sent iḥuna-nn-es, ukän ig-ĕnn fellä-sent aṭêṛṛîḥ, ig-ĕnn lḥešläf, neḫ isrumen, neḫ ĕžžlef ŭw-wknäri f-uṭêṛṛîḥ, ig-ĕnn tazagurt

(1) La phrase : *as-tt-igän. . .zun-d seksu,* qui est la définition de *tazagurt* pourrait être mise entre parenthèses.

(2) Le pronom régime direct *ten* remplace *aṭêṛṛîḥ* et *tigežda.*

(3) La phrase : *at-t-igän d-ĕlžir. . . yuḍern s-wamän,* est, elle aussi, une incidente définissant *elbeġli.*

(4) *t,* pr. rég. dir. remplace *ĕlbeġli.*

(5) *ĕm-medden* est mis pour *ĕn-medden,* après assimilation de la nasale linguo-dentale *n,* à la nasale labiale *m.*

(6) L'auteur avait décrit jusqu'ici la maison des pauvres gens « *tigemmi zun-d li-n-eddrawš* » ; il passe maintenant à la maison des gens aisés.

(7) *anaw enna-y-s ira lḫaṭêṛ* est mis pour *anaw enna-y-äs ira lḫaṭêṛ.*

(8) *ar-tend-d* est mis pour *ar-tent-d* après assimilation de la dentale sourde *t* à la dentale sonore *d.*

(9) « un (chameau) moyen, quarante » *si-(i)daw-εešrint* est mis pour *sin idaw-εešrint.*

(10) *ibbi-tend-d* est mis pour *ibbi-tent-d; tent* remplace *tigežda.*

f-uṭêṛṛîḫ, ig-ĕnn fĕ-tzagurt tallaġt, fäd s-ĕlbeġli, fäd s-uġû l-lžir, iḍêwwêṛ-d ĕssṭâṛt i-uzur ḫ-ufella, iskr-äs ĕlbêṛž ḫĕ-tġʷmêṛt tafäsiyt, ig-äs ešškul, ibnu taddwarit ĭy-ynbgiwen[1] ḫ-beṛṛå n-tgemmi, ibnu-tent s-ĕlbnya ifulkin, izzger-asent azzger ifulkin, ig-asent ĕlbeġli d-ĕlžir, iskr-asent iseksäl ḍeṛṛefnin länin ĕššebbakät ĕw-wuzzäl t-teggura ṣbeġnin. Taddwarit-änn teṭṭâf siy-ymawen[2], yän irẓêm s-beṛṛå, ar-d gi-s keššmen inbgiwen, yän irẓêm s-ugʷens ĕn-tgemmi ar-d gi-s tteffġent tiräm d-ay-enna kullu ḫtažžän inbgiwen ; ifeṛṛeš-tt[3] s-ĕttsareḫ kʷlänin, d-iḫenbeln, isers gi-s lemġʷssel ŭw-wsellili t-talmeqṛâšt-ĕnn-es d-ĕlmežemmeṛ ĕw-wanäs d-ĕlmeqṛâš-ĕnn-es d-eṭṭåbla d-ĕlbräred d-ĕlkisän-ĕnn-es t-taṛṛbiɛt n-ĕssekkʷâṛ t-tezzenbilt ĕw-watäy d-ĕlmeṛẓel ĕw-wanäs meqqûṛn ĕlli-ḫ-a-ttiliw-wamän[4] d-ĕṣṣabunt ižžän d-ĕzzif ĭy-yfässen. Asaräg ĕn-taddwayrit-änn ar gi-s ttili kra n-ešš ẓêṛt : litšint neḫ tallimunt neḫ talmešmäšt neḫ ddilit ĕw-waḍîl, ku-yän d-aynna ira. Tili gi-s tnûḍfi ižiyyern lli-ḫ-a-ttiliw-wamän[4], ar gi-s ttagʷmen s-iziker d-ĕlmeṛẓel. Ar-isswa ššẓêṛt-änn kra-igätt-äss, at-teflužžu. Ar-ittegga ḫ-ĕlbyut-änn ibeṛšan t-tusaḍîn ma-ḫ-a-ggʷänn inebgiwen.

Amma imġarn d-wi-nna dusnin ar-skärn tigʷmma meqqûṛnin, ar-ttedewwâṛn ĕṣṣûṛ ḫ-beṛṛå, feṣṣeln gi-s tigʷmma ḫ-ugʷens, kkûṣṭ neḫ uggʷär ; kra gi-sent i-y-ysemgän, kra i-y-yšerkän[5], kra i-tšerkin, ar-tent-inn tteggän ḫ-kṛâṭṭ tissa, sastwän lebnya-nn-sent, gin-äsent kullu lbeġli d-ĕlžir ḫ-ugʷens ula beṛṛå, ṭṭåbaqqa lli-(i)walän izeddär ar-äs zzgarn s-ĕlqenḍṛât ĕw-wargän sermnin, gaddänin ·d-uṭêṛṛîḫ inžern, gin-t-inn sĕ-tġezdist, gin fellä-s tazagurt, ur-iḫtažža netta isrumen ula walu ašku ur-illi lḫwa ġ-ger uṭêṛṛîḫ, izdi bahra, afäd[6] ad-allen taduli yâḍnin zzgern-äs sĕ-tgežda-w -wẓûka gaddänin, ḍêṛṛêfnin uggʷär ĕn ti-y-yzddär, afäd ad-allen taduli-w -wfella, zzgern-äs s-ĕlgäyza kullu iḫerrmen, ikʷlän; ĕlgäyza as-tt-igän[7] kullu llûḫ iḫlullfen sĕ-tsawṭṭ, gin fellä-s imikk ĕl-lbeġli ḫ-ufella, ĕlmiqdär ĕn-kṛâḍ iḍûḍân, mar[8] anẓâṛ. Kra igän taduli tili ššṛažem-ĕnn-es länin

(1) *iy-ynbgiwen* est mis pour *n-inbgiwen.*

(2) *siy-ymawen* est mis pour *sin-imawen.*

(3) *tt* remplace *taddwayrit.*

(4) *lli-ḫ-a-ttiliw-wamän* est mis pour *lli-ḫ-a-ttilin-wamän,* après assimilation de la nasale linguo-dentale *n* à la semi-voyelle vélaire *w.*

(5) *i-y-ysemgän* et *i-y-yšerkän* sont mis pour *i-isemgän* et *i-išerkän.* On peut supposer, ici, l'introduction entre les deux voyelles *i* de la semi-voyelle de rupture d'hiatus *y,* puis la consonantisation en *y* du second *i.*

(6) *afäd* a ici le sens de « puis, ce n'est qu'alors ».

(7) *as-tt-igan* est mis pour *ad-tt-igän.*

(8) *mar* a ici le sens de « dans l'éventualité de, dans la crainte de ».

eššebbäk ĕw-wuzzäl d-ĕžžäž t-teggura. Kra-igätt ĕlbit tili snät-teggura, kra-igän ššeṛžem ġik-änn, abla imi n-beṛṛå ar-ittili yaw-wggur meqqûṛn n-ĕllarz bahra izurn, yili ddruɛ ẖ-tuẓẓûmt d-ufella d-izeddär, iṣêmmêṛ s-umeṣmåṛ abeldi bu-tbašilt, ar-t-id ssaġen medden ẖ-Merrakʷš neẖ Tåṣṣûṛt. Skern ĕssṭåṛt ġ-uzur ŭw-wfella, gin-äs ĕšškul ffeġnin s-beṛṛå fäd iẖ-illa lhul ad-afin ma-ẖ-a-ttmaġen d-yän fellä-sen ittɛeddän. Ẓlin yät-tgemmi, skern ẖ-tama-nn-es ĕrriyyåḍ ma-ẖ-a-ttilin iqbiln, feṣṣêln gi-s ĕlbyut meqqûṛnin, ḍêṛṛêfnin, sqefnin s-ĕlgäyza, d-ĕššṛažem-ĕnn-sent, t-tnûḍfi ẖ-tuẓẓûmt n-ĕrriyyåḍ d-ĕššeẓṛat d-ižžigen d-ĕnnaɛnaɛ, feṛṛešen-tent s-ĕlfṛåš ifulkin ẖĕ-tgertäl d-iḥenbeln t-tĕẓêṛbäy d-ĕllḥuf d-elmḍêṛṛbät t-tuṣåḍîn gänin låṛhåḍ d-elkʷṛåṣî ma-f-a-tsekkuyusen lḥukkäm ĭy-Yṛûmin iẖ där-sen ddän, waläyenni lkʷṛåṣî-y-äd ur-d ggʷrin ẖĕ-tmazirt-äd abla lmiqdär n-ɛešrin d-mraw ŭw-wseggʷäs ay-äd, kra ikka Franṣîṣ iḥkem fĕ-tmazirt-äd ; wa-nna did-s imḥalåḍen ar-iskär ĕlkʷṛåṣî ašku ur-a -ttsekkuyusen Iṛûmiyn abla f-iggi-nn-sen.

Amma lḥuš ĕl-leksibt iẓli-nn ẖ-beṛṛå, ar gi-s bennun ĕlmakän ĭy-yṛêɛman, iẓli ; ula lmakän ĭy-yzgärn, iẓli ; ula lmakän ĭy-yserdän d-yisän d-iġʷyäl. Ġik-änn, ula tagrurt ĕw-wulli, teẓli. Kra-igätt ĕlmakän skern-äs iḍån ma-ittḍûfen, mar imakern d-wuššen d-lawḥaš yåḍnin.

Ibennäyn ĕlli bahra ssennin i-lbnya ar-ten-d ttawin medden ẖ-udrär, Ida-ggʷniḍîf[1] neẖ Ilällen[2] neẖ Ammeln[3]. Wa-nna-irän ĕssuluk ar-ibennu ġar s-ayt-tmazirt. (Aštuken)

---

3. — LEBNYA-N-TGEMMI[4]

Manik-a bennun Išelḥiyn tigʷmma-nn-sen ?. — Ar-bennun imi n-beṛṛå, skern gi-s aġgʷmmi, fäd s-imi n-tgemmi, beṛṛêmn-äs ĕlbyut, feln asaräg iffeġ s-igenna bla azzger, skern anwäl, ĕlli-ẖ-a-ssenwän, ẖĕ-tġirtt -ĕnn-es.

Medden ĕlli ṭṭåfnin ayda-nn-sen man-ik a-(a)ṭṭån[5] tigʷmma-nn-sen ?

(1) Les *Ida-ggʷniḍîf* sont une tribu berbérophone de l'Anti-Atlas ; le nom masc. d'unité est *aggʷniḍîf*.

(2) Les *Ilällen* sont également une tribu berbérophone de l'Anti-Atlas ; le nom masc. d'unité est *Ilillu*.

(3) Les *Ammeln* sont, eux aussi, une tribu berbérophone de l'Anti-Atlas ; le nom masc. d'unité est *Immel*.

(4) Ce texte reprend sous forme de dialogue le sujet traité plus haut.

(5) *aṭṭå*, aoriste intensif ou forme d'habitude du verbe *bḍû*.

— Ar-ttefeṣṣåln tigemmi waḥdu-tt, skern gi-s kkûṣṭ-[1] ĕlbyut, yät ẖ-ĕlqbelt d-yät ẖ-tagut d-yät ẖ-iffuys d-yät ẖ-iẓẓĕlmêḍ, imeẓẓîyn šwäy, ašku is-a -ṭtluṛẓûmen[2] imi n-tgemmi ẖ-ĕlžiht ĭy-yẓẓĕlmêḍ, ġay-änn a-f-a-ttimẓîy s-imikk ; skern anwäl ẖĕ-tġirtt, ẖ-ĕlqbelt, skern låṣṭwan ẖ-imawen ĕl-lbyut, skern taddwarit ĭy-ynebgiwen ẖ-beṛṛå n-tgemmi, ar-ttežiyyärn tigemmi ula taddwarit, skern lḥuš ĕl-laksäb ḥetta ntta, ẖ-beṛṛå n-tgemmi. Wa-nna där labäs bezzäff[3] ar-iskär ĕrryåḍ ·ẖ-där taddwarit, ig gi-s lašžåṛ fulkinin : litšin d-ĕlmešmäš d-ĕlluz d-ĕṛṛêmmän d-waḍîl d-mat-ten irwasen.

Ma-ittilin ẖ-ĕlḥuš ? — Ar gi-s ttilin laksäb.

Maġ-ġ-inn[4] kkerfen ? — Ar gi-s kkerfen isän d-iserdän, wa-nna där-llän.

Taddwarit iy-ynbgiwen mag-gi-s[5] ittilin ?. — Ar gi-s ittili lfräš ifulkin : tigertäl kʷlänin t-teẓêṛbäy fulkinin neẖ iḥenbeln fulkinin.

Imma lbyut ĕn-temġarin mag-gi-sent ittilin ? — Tissa lli-ẖ-a-ggʷ-änent d-elfräš-ĕnn-sent d-essnadeq-ĕnn-sent elli-ẖ-a-tteggänt leksut-ĕnn -sent ĕt-tġawsiwin-ĕnn-sent.

Amma irden t-temẓîn mani-ẖ-a-ten ttehzanem ?. — Ar-ten-ĥettehzän ẖĕ-tserfin neẖ iḥuna ẖ-ugadir.

Amma tagrurt ĕw-wulli[6] mani-ẖ-tella ?. — Illa mäs-tt-[7] iskärn ẖ-ugʷens ĕn-tgemmi mar uššen, illa mäs-tt-iskärn ẖ-ĕlḥuš.

Amma ifullusen mani-ẖ-a-ttezdaġen ?. — Ar kullu ttekkän tigemmi ula lḥuš, ar-ggʷänn ẖ-isensa-nn-sen neẖ anġur-ĕnn-sen ẖ-uġgemmi.

Amma igʷlifen mani-ẖ-a-ttilin ? — Ar-asen ẓlayn medden agrur ẖ-kra-l-lmakän isummern ar-äs ttinin medden : « taddärt ĭy-ygʷlifen ».

Amma azur, man-ik a-iga ntta ? — Illi-ẖ ittawbna uġrab, yili lqenḍṛåt t-tegžda d-uṭêṛṛîḥ, gin fellä-s tallaġt ĕlli-mu-nttini : « tazagurt » fäd ad-äs gin ĕlbeġli ẖ-iggi-nn-es, fäd ad-äs gin aġû-l-lžir neẖ takḍîft ĕl-lžir.

Man-ik-a aqläyn s-uzur ? — Ar si-s aqläyn ẖ-iskʷfäl-ĕlli-y-äs skern ẖ-tuẓẓûmt ĕn-tgemmi.

(1) Mis pour *kkûẓt*, après assourdissement de la sifflante emphatique sonore *(ẓ)* au contact de la dentale sourde *t*, puis emphatisation de cette même dentale sourde *t*, au contact de l'emphatique *ṣ*.

(2) Mis pour *ttnurẓûmen*.

(3) Mis pour *bezzäf* après redoublement inconditionnel de la labiale finale *f*.

(4) Mis pour *mäd-ġ-inn*, après assimilation de la dentale occlusive et sonore *d* à la vélaire spirante sonore *ġ*.

(5) Mis pour *mäd gi-s* après assimilation de la dentale occlusive et sonore *d* à la linguo-palatale sonore et occlusive *g*.

(6) Mis pour *tagrurt-n-wulli*.

(7) Mis pour *mät-tt...*, mis lui-même pour *mäd-tt...*

Amma iseksäl man-ik-a gän? — Kkän-tt-inn[1] medden ur-a skärn abla šškul meẓẓîynin ašku kṣûḍen lahwäl n-imakern. Amma kra-ikka lmeẖzen n-Franṣîṣ iḥkem fellä-ẖ ar-skären iseksäl meqqûṛnin, gin-asen ĕššebbäk -ĕw-wuzzäl ula tiggura ašku illa lehna s-ĕlfḍêl n-Ṛêbbi d-wi-l-lmeẖzen, ur-sul llän[2] imakern ula lahwäl-elli-tt-inn yädelli kkänin iseggʷäsen ĕlli-n -ĕssäyba. Ġakud-änn wa-nna iṭṭåfen kra ur-issin is-iga wi-nn-es abla iẖ-t išša; iẖ-äs-t ur- ukern[3] imakern ššin-äs-t ĕlgumän s-elbåḍêl. Amma ġil-äd, lḥemdu-lillāh, wa-nna yuqqêṛn iẖf-ĕnn-es, isala agayyu-nn-es meqqåṛ iṭṭåf anšk-ĕlli iṭṭåf Qārūn ur-ikṣûḍ amya.

Amma lbruž maẖẖ-ayllih-a-ttiwbnin? — Ar-ten skärn f-yimiġ t-tiḍåf.

Ma-s-a-tbennum tigʷmma nn-un? — Ar-tent nbennu s-uẓṛû t-tallaġt neẖ ĕlbeġli.

Ma-ẖ-a-tteɛžanem ĕlbeġli? — Ar-nesmerkäs amläl d-ĕlžir neẖ amläl d-ĕlbûṣlana, neɛžen-ten s-umadir neẖ tagĕlezzimt ẖ-wakäl, neemmêṛ-t s-elmeṛẓel, neffi-t-inn ẖĕ-tgra lli-ẖ-a-tteggän ibennäyn tallaġt iẖ-a-bennun.

(Aštuken)

---

4. — TAĠUZI-W-WANU ẖĔ-TMAZIRT ĬY-YKʷNKA

Taqbilt ĭy-Ykʷnka ur gi-s amän ddernin. Lbur at-tga. Ur-gi-s abla sa-wuna kullu-tt. Kṛåḍ gi-sen geln, kkûẓ ar-gi-sen ttagʷmm medden[4] sul s-ġil. Wi-lli gi-sen gelnin ism-asen anu y-Ymi meqqûṛn[5], anu-m-Meznun[5], anu w-Wgurräm[5]. Willi-ẖ sul llän wamän : anu n-Ayt-Taberru[5], anu-n -Temlälin[5], anu l-Leždid[5], anu n-Däwd[5]; waläyenni drän bezzäf; kksen-ĕnn s-izeddär miyya d-si-(i)daw ɛešrin ĭy-yġil; iziker ĕlli-s-a-gi-sen ttagʷmen medden[6] u(r)-rat-t-yasi bnädem ; aġyul ka-mu-t-ĕtteggän.

Iẖ rad-ġzen anu siggeln mäf-amän, at-t-igän d-urgäz-ĕlli-(i)ttannäyn

(1) *kkän-tt-inn,* le verbe *ekk,* passer, se trouver, a pour sujet *medden* « gens » ; le pr. rég. dir. *tt,* remplace vraisemblablement le nom *ddunit,* « le monde d'ici-bas », *inn* est l'adverbe d'éloignement dans l'espace ou dans le temps. L'expression tout entière peut donc être traduite par : « ils étaient autrefois ». Cette expression peut être conjuguée : *kkiẖ-tt-inn* « j'étais », *ikka-tt-inn,* « il était », etc.

(2) Mis pour *ur-sul-ellin.* Les *Aštuken* ont à peu près perdu l'usage des thèmes en *i* du prétérit négatif.

(3) Mis pour *ur-ukirn.*

(4) *ttagʷmm medden* est mis pour *ttagʷmen medden* après assimilation de la nasale linguo-dentale *n* à la nasale labiale *m.*

(5) Noms propres de puits.

(6) Ici l'assimilation de l'*n* à l'*m* ne s'est pas produite.

amän ḫ-ĕddu-w-wakäl, issen iḫ åẓen ula iḫ aggugen, ula iḫ gguten, ula iḫ drusen ; iεellem-asen inna-ḫ-a-ittannäy amän, inna-y-asen : « ha ġi-d illa gi-s lεin, iga kada d-kada ». Yuṣṣêf-asen-t mek-ĕnna iga, ar-äsen ittini : « Lεin-äd iggut, ingi zun-d asif, neḫ zun-t-targʷa, neḫ zun-d asaru, neḫ zun-d lmenzäb a-s-a-itteffi, neḫ iga ġar amda ireggĕgen, ibedden ḫ-ĕlmakän -ĕnn-es ». Awin-d tiġersi, ġersen ḫ-ĕlmakän-änn fäd a-irur ĕlženn-ĕnna ġi-nn illän, ad-ur iṣåb wa-lli ra-iqqaz anu, awin-d lemεellem ĕw-wuna, iberṛêm imi-nn-es zun-d talḫatemt, ar-iqqaz. Ad-ukʷän iġz iġil isker snät-tsekʷfäl, yät i-tesga, ma-ḫ-a tteggʷzen kud-ĕnna idra ; ar gi-s ittili ḫ-ĕttasiε tiwwa urežli ar-d fellä-s ttallen iḫeddämen akäl ĕlli kullu iġz. Kra-igätt-ĕssäεt sbidden snät-tgežda gänin tišumäš ḫ-ufella-w-wanu, gin gi-sent ssinit. Ar fellä-s ttällen akäl s-taryälin d-iziker. Ar-iqqaz ar-kiḫ iqêṛṛêb amän, ar-isusεu anu ḫ-izeddär. Ar-zzuguzen lemεellem ġakud-änn s-izakärn ašku ur-a-ittili wanu tisekʷfäl ĕlli-ḫ-yusεa. Kud-ĕnna lekmen amän, tmun-d kullu teqbilt, skern yät-ĕnnzäht meqqûṛn, ġersen i-yyzegrän d-izammärn, ṭṭheḷḷûn ḫ-iguyya-nn-sen d-kra-nn-tiwi luqt s-där-sen. Skern taṛṛêmmänt i-wanu, ḍêṛṛsen-tt[1] ḫ-snät tiddäd s-ufella fäd a-nn ur-iṭṭåṛ wakäl s-wanu ; iḫ ur-iḍêṛṛês ar-iggäl. A-igän aḍeṛṛås d-iḫ ullen lbenya -w-wẓru d-uġräb- ĕw-wanu, sersen igežda ḫ-imi-nn-es, feln gi-s lmiqdär ma-ḫ-a-itteffuġ waga, ar gi-s ikeššem, afäd a-nn gi-s ur-ṭṭåṛn laksäb neḫ dderriyt. Ar-sbeddäden kkûṣṭ-ṭšumäš f-iggi -w-wanu, snät i-tesga, ar-fellä-sent srusen aṣḍêṛ d-ĕssinit elli-f-a-izzigiz iziker-ĕlli-ḫ-itteġʷi yaw-waga[2] ḫ-yay-yiḫf, yän yåḍnin ḫ-yän. Ar-ittesekkuyyus yaw-wrgäz ḫ-iggi-y-ygeždan-ĕlli llänin f-imi w-wanu ḫ-yät-tesga, isekkus wayyåḍ ḫ-yät-tesga ; ar-tteggän tawala-w-wžebbud[3] : iḫ-ižbed ġwa-d, ižbed ġwä-d tawala-nn-es. Siy-yrgäzen a-ittagʷmen ḫ-wanu neḫ snät temġarin, neḫ argäz t-temġart. Yän ur-iqadda ad-d-yäll ḥetta yaw-waga ḫ-wanu waḥdu-t, ašku yaggug, yiẓḍîy waga d-iziker. Agiwen-änn ar-ttĕnnezayn : iḫ-d-iεemmêṛ wa-lli-nn illän ḫ-izeddär ar-d-yaqläy, ar-itteggʷz wa-lli illän ḫ-ufella ar-kiḫ ĕmmaqqåṛn ḫ-tuẓẓûmt-ĕw-wanu, ĕnnezin : iġli ġwa-nn, iggʷz ġwa-nn, ar-d-ittifsus ġwa-lli iεemmêṛn imikk s-imikk, iεawen gi-s ġwa-lli itteggʷzen. Wi-lli ttagʷmnin, igellinn, ḫ-wanu-y-äḍ, ar kullu ttĕbaqqåyn ifassen-ĕnn-sen sĕ-tlebġin, ašku iziker iga wi-y-yfrawn, neḫ

(1) Dans *ḍeṛṛesen-tt,* le pr. rég. dir. *tt* remplace *taṛṛêmmant.*
(2) Mis pour *yän-waga.*
(3) *w-wžebbud* est mis pour *i-užebbud.*

wi-n-teznirt, neḫ wi-w-waggʷri ; ar-itteḥṛâš, ar-išetta ifässen. Amän ar-ten tteffin ġ-ibuqqâln ĭy-ydeqqi. Kra-igätt abuqqâl yuma siw-wagiwn. Ibuqqâln-änn län ifassen-ĕlli-ḫ-a-ten ttasin medden. Irgäzen ar-ten ttasin s-iġariwn-ĕnn-sen, tumġarin ar-asen tteggänt aġrawn, asint-ten f-ikʷr-män-ĕnn-sent. Aġrawn at-ten-igän d-iziker itteġʷin ḫ-ufus ŭw-wbuqqâl innuḍân, teg-t-inn temġart ḫ-iḫf-ĕnn-es, yagʷl-d ubuqqâl f-ukrum-ĕnn-es. Tama-w-wuna-y-änn llänt gi-s tferwin-ĕlli-ḫ-a-ssän laksäb ; tafräwt as-tt-igän d-ugeždi n-tiyyni, ġzen-t ḫ-tuẓẓûmt ar-kiḫ idra, ar gi-s tteffin amän ar-kiḫ iɛemmêṛ, yuma ɛešrin d-mraw ĕw-waga, neḫ uggʷär. Kra-igä-tt anu llänt snät-tferwin ḫ-tama-nn-es. Wa-nna ra-issu ulli, inker igr-iy-yîḍ, iɛemmêṛ tiferwin, iɛemmêṛ ibuqqâln ɛešrin neḫ uggʷär s-kiḫ iffu lḥal ; yawi ulli-nn-es, ḥêṣren-tent ḫ-ĕttasiɛ, ar-asend-d ĕttluṛẓûmen idirri s-idirri ar-kiḫ kullu swänt. Waläyenni ulli d-iṛêɛman ur-a-ten sswän medden abla luqt n-ĕṣṣîf, sul ar-asen ssakʷäyn amän siw-wussän neḫ krâḍ. Laksäb-änn yâḍnin ḫ-izgrän ula iġʷyäl, ula iserdän d-yisän, iḥkem-ten irifi, u(r)-rad-ṣbêṛn i-wamän ḫetta yaw-wäss. Waläyenni kullu medden skern tinûḍfiwin-ĕnn-sen ĕlli-ḫ-a-tteggän amän luqt ŭw-wnẓâṛ. Illa ma-iṭṭâfen kṛâṭṭ, illa ma-iṭṭâfen uggʷär, illa ma-iṭṭâfen yät neḫ ĕnnêṣṣ-ĕnn-es. Tezwär-d sul tnûḍfi ḫĕ-tmazirt-ad tigemmi ; anšekk-ĕlli teswa tgemmi tamžehdiyt at-teswa tnûḍfi iṣḥân. Ma-igän tä-d iṣḥân ? tä-d iqqʷayn amän.

Ar-skärn tinûḍfiwin-äd f-sin laškäl : yän ĕṛṛêhḍ iga zun-d tasräft, mišš tusɛa ḫ-izeddär ar-gi-s ttilin ɛešrin ĕy-yiġil neḫ uggʷär, ar-äs ttinin « tanûḍfi tagʷdärt », yän ĕṛṛêhḍ iga zun-d lbit ḫ-tiġzi ula turrut. Wa-nna ra-iġz tanûḍfi tagʷdärt ar-äs iskär ġik-ĕlli ittawbdärn ġ-wanu ar-kiḫ-ĕnn gi-s ikkes lmiqdär n-kṛâṭṭ-tiddäd, ar-tt-isusɛu ar-anšĕkk-ĕṇna-t-iwdän ḫ-ĕttasiɛ ula tidrit, ku-yän d-ay-enna mu-izḍâṛ; iḍêṛṛês-tt zwär s-lebnya, ig-äs lbeġli, ig-äs takḍîft el-lžir, ar-kiḫ izwa ig-äs daḫ tayyâḍ, ar-kiḫ daḫ iqqûṛ ig-ĕnn fellä-s tis-s-kṛâṭṭ tekḍîfin afäd at-teqqʷay amän, at-ten ur-tessa. Iḫ-tt-iseḫḫêṛ Ṛêbbi, ur-a-tessa timeqqît ; iḫ-tt-ur-iseḫḫêṛ, alsen-äs daḫ lžir ar-kiḫ teṣḥâ mseqqem ; skern-äs taṛṛêmmänt-ĕnn-es, gin-äs taggurtt. Imi-nn-es ar-ittimẓîy ; anšĕkk-ĕlli yumän elmeṛẓel a-ila. Ar-skärn ḫ-izeddär n-taṛṛêmmänt siy-ymäwen, yän i-tesga ; yän ar-gi-s keššmen wamän, ar-kiḫ tɛemmêṛ ar-ttfiyyâḍen ḫĕ-ġwa-nn yâḍnin ar-kiḫ kullu iffeġ lhišaṛ t-teṣlit-ĕlli-d sekšemen wamän ; mišš amän ar-ttiẓwiġen s-leġdir, ur-a-tteṣfun ar-kiḫ kkän ayyur neḫ uggʷär. Aseggʷäs-ĕnna zwären is težiyyer tnûḍfi ar-ttḥeṛṛûn wamän-ĕnn-es s-ĕlžir, ur-a-ten ssän medden. Laksäb ka-s si-sen esswän neḫ a-si-sen bennun. Wi-s-siy-ysegg ʷäsen

ar-ttfulkuyn wamän-ĕnn-es zun-d aẓåṛif, imimen, berrden. Ar-skärn asaru-lli-ẖ a-d-si-s keššmen wamän s-beṛṛå ard-ĕnn-immiqqîr d-usaru meqqûṛn. Ar-t-id tteɛdäl ležmaɛt ẖ-ĕddu-w-wdrär, awin-t-id ar-d-iqêṛṛêb lmuḍɛa, bḍûn il-äd isura i-tnûḍfiwin ; ar-asent-ĕttferraqen amän kud-ĕnna illa unẓåṛ : ta-nna izwärn is-tettawskär s-ta-nna-izwärn, ar-kiẖ kullu ɛemmeṛênt ; ar-teskär ležmaɛt arra, ar-gi-s ttarän : « išahed ufeqqir flän d-ufeqqir flän d-ufeqqir flän, ar-kiẖ ḥasben sin d-mraw kullu ɛeqqelnin, ttawzekkänin, iz-d tanûḍfi n-flän ẖĕ-lmakän flän, t-ti-n-flän ẖ-ĕlqeblt ĕn-tgemmi-nn-es matalän, t-ti-n-flän ẖ-ugʷens-ĕn-tgemmi-nn-es, nettenti a-izwären is-llänt. Ur-ray-yawi[1] usaru n-ḥetta yät amän abla iẖ ɛemmeṛênt, ašku is-gänt tiqdimin. Twala-tend-d ti-n-flän t-ti-n-flän ar-kiẖ ɛemmeṛênt ; twulu-tend-d ti-n-flän ». Ar-kiẖ kullu reṭṭben tinûḍfiwin-ĕnna llänin ẖ-ĕlmuḍɛa ; ta-nna-d-izuyden, zäyden-tt-ĕnn ẖ-warra-lli afäd ad-ur-ĕttẓîn medden f-wamän iẖ-illa unẓåṛ. Llän gi-s lbeɛḍ l-lemwaḍiɛ ur-a-skären lɛaqed-änn ; ad-ukʷän yili unẓåṛ senkern taqqûṛt, ar-ttmaġen ; inna kra : « nekki a-izwären ! », inna-d kra yåḍnin : « ûhû, nekki a-izwären ! ». Wi-s-sin laṛhåḍ ẖĕ-tnûḍfiwin-äd, ar-äs-ttinin : « tanûḍfi tuġzift ». Iẖ-ras-tt ġzen[2], zun-d agʷḍî ad-äs skären ; ar-tteɛbåṛen ɛešrin ĕy-yġil ẖ-tiġzi d-semmus ẖ-turrut ; deṛṛêsen-tt s-lebnya, skern-äs azur sĕ-tzaggin bahra meqqûṛnin, bla tallaġt bla walu, gin-äs elbeġli d-elžir kråṭṭ-ṭwal zun-d tagʷdärt-ĕlli zwärn ; skern-äs siy-ymawen, ḥetta nettät : yän ma-ẖ-a-ttɛemmåṛ, yän ma-ẖ-a-ttfiyyåḍ ; skern-äs snät-wallen ẖ-uzur may-yumän[3] lmeṛẓêl ma-ẖ-a ttagʷmen, gin tallaġt d-wakäl fĕ-tzaggin -ĕlli-s-skern azur afäd a-yastwa uzur-ĕnn-es. Waläyenni aseggʷäs-ĕnna bahra ur-iggut unẓåṛ ar-ttġarent tnûḍfiwin ur-ta-y-akkʷ ilkem eṣṣîf ; ar-d-ttagʷmen ẖ-wanu iseggʷäsen-äd zrinin. Amma ttmi l-lmudda n-sa iseggwäsen ayäd, lmeẖzen n-Fṛanṣîṣ, ag-gi-s ig Ṛêbbi lbaṛåka, ižaza-y-äs s-ĕlẖir, iɛezzu-t, iġez yät-tnûḍfi ġ-Imi-meqqûṛn ẖĕ-tmazirt ĭy-Ykʷnka. Llän gi-s rebɛin mitru ẖĕ-kkûṣṭ-ṭseggʷin, mraw ẖ-tiddi. Imekken-tt sĕ-lbeġli dĕ-lbûṣlana d-umläl fäd sĕ-lbûṣlana waḥdu-t. Illa gi-s yän d-mraw -ĕw-wenbdäd f-kkûṣṭ-ṭwäl ; ljamiɛ ĭy-yenbdäden-ĕlli-tt-usinin : meyya d-ɛešrin d-yän. Skern-äs asaru-nn-es ġ-yaw-wasif ar-äs-ttinin : « Takåḍ », ɛemmeṛen-tt ; aseggwäs-ĕlli-(i)zwären ur-tumẓ walu, teswa kullu amän.

(1) Mis pour *ur-rad-yawi,* après assimilation de la dentale *d* à la semi-voyelle *y.*

(2) *ras-tt-ġzen* est mis pour *rad-tt-ġzen,* après la dissimilation signalée dans les notes précédentes.

(3) Mis pour *mäd-yuman.*

Qeššren-tt kullu s-igalmiwen, gin-äs lbûṣlana d-eṣṣåbûn abeldi, ɛɛmmeṛên-tt daḫ fäd at-tamẓ. Ġil-äd nettat ay-yusin medden. Ur-a-sul ittagʷm ḫ-wuna abla wi-lli fellä-sen zdeġnin ; winna-ten aggugnin ůhů.

Ḷetta tamazirt ĭy-Ydaw-Mennu[1], addžåṛen ĭy-Ykʷnka, isker gi-s lmeḫzen tayyåḍ, miŝš anšekk n-ĕnnêṣ n-ḫettä-d iy-Ykʷnka kät-tla[2]. Ula tamazirt n-ayt-Milek[3] isker gi-s tayyåḍ, miŝš ur-ssineḫ iz-d anšekk n-ti -iy-Ykʷnka at-tla, nġ-ĕdd anšekk n-ti-iy-Ydaw-Mennu. Illi-ḫ ta ur-telli tnůḍfi-y-äd, iḫ iḥma lḥal kda u-kda d-laksäb d-medden a-ittemmĕtäten s-irifi. Tanůḍfi-y-äd iskr-äs lmeḫzen lḥilt ĕlli-s-a-d gi-s ttällen[4] medden amän bla takerräyt. Igä-nn ġ-uġräb-ĕnn-es ḫ-beṛṛå yaw-wmesmåṛ izurn ; wa-nna ra-issu laksäb-nn-es, neḫ ra-yagʷm, ar-ismussu amesmaṛ-ånn ar-d tteffin wamän ar-kiḫ-t-iwda. Isker ḫ-tama-nn-es tiferwin sĕ-lbůṣlana ma-ḫ-a-ssän laksäb. Ferḫen medden mseqqem i-lkarama-y-änn, ur-sär-ttun lḫir ĕl-lmeḫzen, tusutin ar-tiyyåḍ. Ar gi-s ttagʷmen, ar gi-s ĕsswän bla leflus. Matta ġġwa-d izḍåṛên a-isker ġik-änn ? Wa-nna inakern lkarama -y-äd, neḫ as-ur-iferḫ, tessent iz-d aġyul bu-ḍḍêbrät a-iga ; ufen-t sul yĭḍån ḫaša ma-isselliden ; ay-enna igän lḥeqq ur-a-t-ittnakar bnädem iɛqeln. Ar-ttinin Išelḥin : « ur-a-tnettel s-yaw-wḍåḍ ».

Ġi-d a-ḫ-ikemmel wawäl l-lawṣåf ĕw-wuna t-tnuḍfiwin ḫĕ-tmazirt ĭy-Ykʷnka. (Aštuken)

(1) *Idaw-Mennu,* tribu berbérophone de l'Anti-Atlas ; le nom masc. d'unité est *Amennu.*

(2) Mis pour *käd-tla,* mis lui-même pour *ka äd-tla.*

(3) *Ayt-Milek,* tribu berbérophone de l'Anti-Atlas ; le nom masc. d'unité est *Amilek.*

(4) Dans *elli-s-a-d-gi-s ttällen* on trouve le pr. relatif *elli,* la préposition *s,* le préverbe ou la particule *a* de la forme d'habitude ou aoriste intensif, l'adverbe de rapprochement *d,* la préposition *gi,* son pronom affixe *s,* et le verbe *ttallen,* aoriste intensif de *äll* à la 3e p. du masc. pl.

CHAPITRE II : LES VÊTEMENTS

5. — TIMELSIT IY-YŠELḤIYN ḪE-TEQ̌BILT IY-YKʷNKA

Irgäzen-ëlli-žhednin d-inemġûṛen zun-d ëlqiyyäd d-imġaren d-ižerräyn ar-lessän siy-yqeššäben ël-lkettän umlil d-ësserwäl mk-ënna ira ig-t : wi-n-ëttụbit, neḫ ëlkettän, neḫ ëlḫʷnt[1], neḫ ëlbaytä, neḫ ëssarga. Gin-äs taddekät ën-taḍûṭṭ ḫë-taggʷest, lsin ilemma tažellabit n-ëssda tumlilt ur-ireksen d-leḥrir, neḫ tä-d did-s ireksen, yaw-wzerg ël-leḥrir s-yän n-essda; lsin fellä-s aselhäm ilän tassfift neḫ tadersa ḫë-tnerfäl d-uqelmun; sul yili uqelmun taweškint ël-leḥrir neḫ ëlfiṛâṛ, neḫ taḍûṭṭ. Q̣enn[2] ëṛṛêẓẓâ n-ḥayäti ġ-iguyya-nn-sen ; sul ssilin aženwi ḫ-ëddu tayett tafäsiyt, ažžbir ḫ-ëddu tëẓêlmâṭṭ, kra igät yän gi-sen ssilin-t s-ifulu l-leḥrir aẓwaġ neḫ amešmaši. Waläyenni ažnwi-y-änn (elkʷmmiyt-änn) ar-gi-s ttili tazzit ifersen bahra. Wa-nna issilin ëlkʷmmiyt (aẓenwi) u(r)-rat-t-inn yâẓ ḥetta yän s-ma iheršen, ašku ikṣûḍ at-t si-s yut. Gigän[3] d-medden a-inġan wiyyâḍ s-tazzit ; ad-ukʷän ižbed kra awäl d-kra, ildi tazzit ḫ-ëžžwa, yut-t ser-s, ildi-d adän-ënn-es ḫ-ëṛṛêgg. Ġik-ëlli iga lkabus där Iṛûmiyn at-tga lkʷmmiyt där Išelḥiyn..

Lsin idukän (lbuɛda) (tamnäyt) ḫ-iḍâṛṛên-ënn-sen.

Lfuqaha nettni ar-lessän ifuggʷa n-ëssdä fulkinin, bla tažellabiyt ula lkʷmmiyt, lsin fellä-sen iselhämen fulkinin.

Lqiyyäd ġil-äd ar-lessän ḥetta nettni tšamirat ël-lkettän d-ëlqʷfaṭên ël-lemlef d-ëlfaražiyyät iḫ rad-ëtteḥkamen ḫ-ger-medden.

Irgäzen-ëlli gänin ëddräwš ar-lessän yaw-wqeššäb ël-lkettän, neḫ wi-n-taḍûṭṭ d-uselhäm ën-taḍûṭṭ, neḫ tažellabiyt ën-tëẓêkka.

Illa gi-sen ma-ilessän ësserwäl, illa mat-t-ur-ilessän. Ab-bahra[4] igguten

(1) Dans d'autres parlers on entend *ëlḫʷnṭṭ*.

(2) *Q̣enn* est mis pour *qqenn; tqen,* est mis pour *teqqen.*

(3) Variante de *k-igän,* mis pour *ka-igän,* mis lui-même pour *kra-igän.*

(4) *ab-bahra* est mis pour *ad-bahra* après assimilation de la linguo-dentale occlusive sonore *d* à la bilabiale occlusive sonore *b.*

d-mat-t-akkʷ ur-iṭṭåfen[1], ašku ur-där-sen illi ma-s-a-t-ĕssaġen. Lsin idukän imṣêmmêṛn (id bu-tserki), ar-ten ttṣêmmåṛen-s-tserki-n-ẓrayfa neḫ ti-n-ĕṛṛwiḍåt ĕn-ṭṭûmubil, ašku iṣḥå (idus) ġay-äd i-ddrawš, ur-a-ittebbi d-ĕlḥin. Illa gi-sen ma itteqqenn ĕṛṛeẓẓå ĭy-yḫf-ĕnn-es[2], zun-d nit wi-lli žhednin, illa ma-itteqqenn kra udġar ĕl-lkettän neḫ wi-n-taḍûṭṭ ; ku-yän d-ayenna mu-izḍåṛ. Ar-ttĕsilin iżżbiren s-ifalän ĕn-taḍûṭṭ ašku wi-l-leḥrir ur-ten lekmen, ġʷlän fellä-sen.

Tumġarin ĭy-yrgäzen ĕlli dusnin ar-lessänt ĕššwayät ĕl-lkettän ḫ-izeddär, lsint fellä-sent ĕlqefṭån ĕl-lemlef neḫ wi-nĕ-ttubiyt, lsint fellä-s ĕššwayät kʷlänin, fäd ad-ĕlsint ḫ-ufella liẓåṛ ĕl-lkettän umlil, ṛẓint-t sĕ-tẓêṛẓåy ĕn -ĕnneqʷeṛt ḫ-ĕlgʷeddäm ĭy-ydmärn[2] ; lsint ĕsserwäl ikʷlän neḫ wi-n -ĕttubiyt. Ar-tteqqennt f-iguyya-nn-sent tassebniyt ikʷlän t-tazra d-usersel ĭy-yḫf[2]. Tazra-y-änn as-tt-igän t-tarryälin ĕn-ĕnnqʷeṛt d-lanṣåṣ n-ĕrryäl d-ĕṛṛεaf aẓwaġ t-tegrišin ttawgränin s-ĕlqaεida ḫĕ-taddekkät ĕn-taḍûṭṭ.

Asersel ĭy-yḫf nettän ar-ittili kṛåḍ lemḫaṭêf ĕlli-s-a-ittetteġʷay ḫĕ -tessebniyt. Qennt tayyugʷa n-ĕddewwaḥ n-ĕnneqʷṛt ḫ-imezgan-ĕnn-sent ilan tiqqʷlilin n-ĕnnqʷeṛt. Qennt ḫ-imegṛåḍ-ĕnn-sent tifalätin n-ĕllubän lḥûṛṛ d-ĕṛṛεaf lḥûṛṛ t-tegrišin d-lanṣåṣ n-ĕṛṛḅå d-id-ṛubuε-ryäl n-ĕnneqʷeṛt. Ar-tteqennt ibezgän n-ĕnneqʷeṛt neḫ wi-w-wureġ[3] ḫ-ifässen d-leḫwatem ḫ-iḍûḍån, wi-n-ĕnneqʷeṛt neḫ wi-w-wureġ, neḫ mmerksen. Lsint ĕššerbil neḫ idukän kʷlänin ḫ-iḍåṛṛên ; lsint iḫelḫäln n-ĕnneqʷeṛt ḫ-ĕnnig twelẓå ĭy-yḍåṛn-ĕnn-sent, afäd ad-lsint afaggu amḫerbel ḫ-ufella l-leksut-äd kullu beεd iḫ-tent beksent s-lemḍêmmet ĕy-yilem[4] ikʷlän s-leḥrir.

Tamġart n-ĕddriwš ar-tlessa liẓåṛ ĕl-lḫʷnt neḫ wi-l-lkettän, neḫ tafaggut ĕn-taḍûṭṭ, yän gi-sen, teṛẓî-t ḫ-ĕlgʷeddäm ĭy-ydmärn-ĕnn-es s-tassmiwin (tessegnatin) neḫ ikeššûḍên, neḫ tiẓeṛẓåy ĕw-wanäs iḫ ur-teẓḍåṛ i-ti-n-ĕnneqʷeṛt. Ur-a-tlessa sserwäl ašku ur-där-s ma-s-a-t-tessaġ ; tqen[5] aεebruq f-ugayyu-nn-es, t-tḫʷṛṣîn n-ĕnneqʷeṛt ḫ-imezgän, t-tfulut n-ĕllubän d-ĕṛṛεaf lmesteεmel ḫ-umeggêṛḍ ; tedel s-tliḥramt (taddält), tbeks s-ifulu n-taḍûṭṭ, tels idukän iẓwaġen, tqen yät-talḫatemt n-ĕnneqʷṛt neḫ snät. Iḫ rat-teffuġ s-beṛṛå ar-teddäl s-ufaggu n-ĕddräz neḫ wi-n-tĕẓêkka, neḫ liẓåṛ ĕl-lkettän umlil, waläyenni ur-a-tlessa yän nĕ-ġġwi-d abla iḫ ra-trezzef

(1) « Les plus nombreux ce sont ceux qui n'en portent pas ».

(2) *iy-yrgäzen* est mis pour *n-irgäzen*. — *iy-ydmärn* est mis pour *n-idmärn*. — *iy-yḫf* est mis pour *n-iḫf*.

(3) Mis pour *wi-n-wureġ*.

(4) Mis pour *n-yilem*.

(5) *Qenn* est mis pour *qqen*; *tqen*, est mis pour *teqqen*.

s-kra-m-mäni[1], neẖ tra där ayd-där-s ; iẖ ra-tešġel ůhů neẖ tella ẖ-ugʷens ĕn-tgemmi.

Iferẖan nettni ar-lessän tiqešbin ĕl-lkettän neẖ ti-n-taḍůṭṭ. Wa-nna ilsän taqeššäbt ĕl-lkettän, ils fellä-s taselhämt ; wa-nna ilsän taqeššäbt ĕn-taḍůṭṭ, ur-iḥtažža taselhämt ; lsin tidukin ẖ-iḍåṛṛên-ĕnn-sen.

Ḥetta tiferẖin meẓẓîynin swa timelsit-ĕnn-sent t-ti-y-yferẖan[2] meẓẓîynin ; ar-kiẖ kkänt ẖĕ-lɛemmêṛ semmus iseggʷasen neẖ ṣḍîṣ, lsint ilemmäd taliẓåṛt neẖ tafaggut ; qennt atebbus f-iguyya-nn-sent. Yaw -wdġar[3] ĕl-lẖʷnt isdiden a-igän atebbus; ar-äs-tteggänt timasäsin. A-igän timasäsin d-ifalän elli-s-a-t-ĕttassänt ẖĕ-tgira ŭw-wgayyu[4]; dlent s-tliḥramt. Ar-reẓẓînt taliẓåṛt-änn s-kra n-teẓêṛẓåy n-ĕnneqʷeṛt timžahdiyin, qennt kra n-tẖʷrṣin n-ĕnneqʷeṛt meẓẓîynin ẖ-imezgän-ĕnn-sent d-kra n-tbezgin ẖ-ifässen-ĕnn-sent. Sserwäl ur-a-t-lessän iferẖan nla tiferẖin abla iẖ aẓůmen. Ula rreẓẓå ur-a-tt-tteqenn abla iẖ belġen.

Imeksäwen ar-lessän ẖ-ma-igguten aqeššäb-qelmun ĕn-taḍůṭṭ, dlen (ḥbun) s-ubṛåš ẖ-luqt ĕn-tgerst. Luqt n-ĕṣṣîf ur-ḥtažžän abṛåš ašku ur-a ittili uṣemmîḍ ula anẓåṛ ; lsin turẓîyin ĕn-ṭṭåmubil neẖ idukän imṣêmmêṛn, ar-lessän sserwäl ĕn-taḍůṭṭ, qenn ifulu l-lubêṛ ŭw-wṛɛem[5] f-iguyya-nn-sen, neẖ ššišiyt ĕn-taḍůṭṭ, ssilin ažžbir ĕn-taḍůṭṭ s-ifulu n-taḍůṭṭ ma-ẖ-a-tteggän ma-s-a-ggären i-låẓ iẖ-ten yaġ : aġṛům neẖ tazärt neẖ tiyyni neẖ taknariyt iqůṛn[6] neẖ kra n-ġik-äd d-kra n-ġik-äd. Ar-ttĕsilin yaw-wženwi[7] n-tġersi s-ifulu n-taḍůṭṭ ; iẖ ra-temmet kra n-tġersi iġers-äs ser-s fäd at-tẖellu as-tt-išš[8] bäb-ĕn-tgʷezzit. Illa gi-sen ma-ilessän aqeššäb d-uselhäm ĕn -taḍůṭṭ.

Amekräz nettän ar-ilessa aqeššäb ĕl-lkettän, išekšem-t ẖ-ĕsserwäl, ils fellä-s aqeššäb ĕn-taḍůṭṭ, ibeks s-taggʷest y-yilm far (mar)[9] asemmîḍ d-unẓår, iqen ĕṛṛĕẓẓå.

Iẖ-a-ikkerz ẖ-ĕlḥeṛš, ils idukän id-bu-tserki (imṣêmmêṛn) mar (far) leḥfa ẖ-iḍåṛṛên-ĕnn-es. Iẖ-a-ikkerz ẖ-umläl neẖ iderq, ar-ilessa idukän ašku ar -ikeššem umläl d-wakäl s-ugens ĭy-ydukän ar-kiẖ ɛemmêṛn, ur-asen iẓḍåṛ.

(1) Mis pour *kra-n-mäni*.
(2) Mis pour *d-ti-n-iferẖan*.
(3) Mis pour *yän-udġar*.
(4) Mis pour *ẖe-tgira n-ugayyu*.
(5) Mis pour *luber n-uṛɛem*.
(6) Mis pour *iqqůṛn* après réduction inconditionnelle de la vélaire occlusive sourde et allongée *qq*.
(7) Mis pour *yän-uženwi*.
(8) Mis pour *at-tt-išš* mis lui-même pour *ad-tt-išš*.
(9) *far* ou *mar*, « dans l'éventualité de, dans la crainte de ».

Ar-ittamẓ aggallu s-ufäsi, yamẓ aṣĕllib t-turiyt s-uẓĕlmåḍ. Tažellabiyt ĕn-taḍůṭṭ ar-tt-ilessa ẖ-uġaräs iẖ-idda d-iẖ-d-yuška ; kud-ĕnna ilkem iger ĕlli-ẖ-ra-ikkerz ikkes-tt, isers-tt ẖ-där-iqšušen ar-kiẖ irẓĕm i-teyyuga, ils-tt, iwerri-d sĕ-tgemmi ; iẖ bahra iggut uṣemmîḍ ils-tt ḥetta iẖ-a-ikkerz.

Amma anẓåṛ nettän iẖ-iṭṭåṛ ur-a-sul kkerzen imekräzen ašku iga lɛada, ar-ittåḍen wakäl iẖ-ittawĕkräz ẖ-unẓåṛ, imendi-nna-d-immġin ur-a-ittimġůṛ, neẖ-akkʷ ur-immġi iẖ-äs yudd ĕlġis. Ar-ttinin ifeqqirn-ĕlli zrinin : « iger-ĕnna-ittawkräzen ẖ-waṭṭåṛ sa iseggʷäsen ag-gi-s ttekka tmaḍůnt fäd a-iẓẓi » ; zeɛma ur-a-d gi-s ttaška ṣṣåbt abla iẖ-zrin sa iseggʷäsen.

Ašewwäl (anemgär) ar-ilessa yät-tqeššäbt ĕl-lkettän igʷžḍåḍen, iḥšu-tt ẖ-ĕsserwäl, ibeks fellä-s, ig-ĕnn abakeššu s-kra udġar, ig iġanimen-ĕlli mu-ttinin « ilemḍåḍên » ẖ-ufus aẓelmåḍ far (mar) at-t-ur-yut usemmäwd ẖ-iḍůḍån iẖ-a-imegger, yamẓ asemmäwd s-ufäsi, izäyd ar-imegger, ar-iskär tadliwin. (Aštuḳen)

---

6. — TIMELSIT -ĔN-TEMĠARIN Ġ-SUS

Tugett ĕn-temġarin ġ-Sus, ar-bahhra lessänt lẖʷnṭṭ[1] t-taḍůṭṭ; amma lkettän, idrus; ur-a-t-ilessa aġar timġarin n-ġwi-lli-ṭṭåfnin ayda-nn-sen. Ar-lessänt tamelẖaft ĕl-lẖʷnṭṭ, neġ tafaggut ĕn-taḍůṭṭ, ḥbunt s-waddäl ĕl-lẖʷnṭṭ neġ wi-l-lkettän, smuttlent zzif ĕn-taḍůṭṭ, lsint idukän-ĕlli ttuskirnin ġ-Sus, zun-d ġwi-lli-mu-ttinin « idukän iɛežlin », neġ wi-n -Meṛṛakš. Llänt ẖti-d akkʷ ur-ilessän idukän ayelliġ myarent ġik-änn ġ-uṣemmîḍ ula tafukt ; ur-a-ten lessänt abla iġ-ddänt ad-d-awint ikeššůḍên ġĕ-tagänt. Ar-ĕnn daġ tteggänt yät-tfulut ġ-umeggĕṛḍ-ĕnn-sent, ar-ĕnn-tteggänt kra ġ-imezgän-ĕnn-sent, ar-äs ttinint leẖṛåṣ, ar-reẓẓînt s-kra -yåḍnin, ar-äs-ttinint tiẓĕṛẓåy; illa iġ-gänt ti-w-wanäs; ar-ĕnn tteggänt kra ġ-ifässen, ar-äs-ttinint ibezgän, neġ ddbaliž. Tiɛezriyyin ar-ĕnn tteggänt ġ-imezgän-n-sent talẖĕṛṣîn, ar-reẓẓînt s-kra, ar-äs-ttinint iḥbuben; ar-ĕnn tteggänt kra f-iggi iẖfawen-ĕn-sent, ar-äs-ttinint akbur.

Tiferẖin iġ ur-ta llint s-ĕzzmän, ar bahhra lessänt aġar tifugga n-taḍůṭṭ.

Ass-ĕl-lɛid ar-lessänt temġarin leqqfåṭĕn[2] d-leksut-ĕlli där-sent ifulkin.

(1) Il est assez fréquent de rencontrer la dentale finale redoublée inconditionnellement : *ĕlẖʷnṭṭ* pour *ĕlẖʷnṭ*, « cotonnade bleue ».

(2) Il n'est pas rare de rencontrer la vélaire sourde et occlusive *q*, redoublée inconditionnellement : *leqqfåṭĕn* pour *leqfåṭĕn*.

Ḫti-lli ṭṭåfnin irgäzen dusnin, ar-lessänt kulemma igät ĕṛṛêhḍ ġĕ-leksut, gint-ĕnn mennäwt tfalätin meqqûṛnin ġ-imeggṛåḍ-ĕnn-sent, yili gi-sent llubän-ĕlli meqqûṛn, d-ĕlmeṛžan lḥûṛṛ, d-legruš n-ĕnneqʷeṛt, t-tarryälin, nettenti a-mu-ttinin lɛaṛâb ġ-ĕlluġa-n-sen « leqlayyid » (tifalätin), neġ « lɛuqqud ».

Ar-daġ reẓẓînt sĕ-tẓêṛẓåy meqqûṛnin n-ĕnneqʷeṛt, ar-ĕnn tteggänt ddbaliž ĕl-leždid d-ĕnnbäyl ġ-ifässen, gint-ĕnn tisebnäy l-leḥrir ġ-iggi iguyya-nn-sent. Iga lɛada ar-tterezzäfent temġarin där-tiyyåḍ ass-ĕl-lɛid : ad-ukʷän fḍêṛn midden, ar-ttannit rrebayeɛ ĕn-temġarin ar-zzräyent ġ-iġaräsen. Iġ zrint, ar-d teffäl leksut-ĕnn-sent-li[1] lsänt ġaṣṣ-ånn kra n-tužžut, težža haykmit ; ur-iḍhîṛ mani-ġ-a-ttafänt temġarin ĕl-lbadiyya zun-d tužžut-änn-li-igän ġik-änn ?

Tannit taryälin ġ-iggi iguyya-nn-sent, liġ[2] gänt ġay-lli-s-rezzfent s-där lɛaṛ-ĕnn-sent ? (Ayt-Bṛåyyim)

---

7. — TIMELSIT

Ma-igän timelsit, neḫ mäd lessän ifellaḥen iḫ ddän ad-kkerzen f-iguyya-nn-sen ? — Aqeššäb ĕn-taḍûṭṭ d-ĕsserwäl l-lḫʷnt d-ubakeššu t-taggest d-idukän imṣêmmêṛn.

Amma iḫ-räd-suqqen mäd-lessän ? — Ar-lessän ĕttšamir d-ĕlfaražiya d-ĕsserwäl d-ĕṛṛeẓẓå t-težellabiyt d-uselhäm, ssilin ažžbir amerrakši lli-ḫ-a-tteggän leflus.

Tamġart ĕlli-(i)llän ḫĕ-tgemmi mat-tlessa ? — Ar-tlessa eššäyt d-ĕttubiyt t-teqqeššäbt d-ĕlmḍêmmet, teṛẓî liẓåṛ ĕl-lḫʷnt f-iggi-nn-es sĕ-tẓêṛẓåy n-enneqʷṛt.

Amma iḫ rat-teffeġ s-beṛṛå mat-tlessa ? — Ar-tlessa ttšamir d-ĕlqʷfṭån d-ĕddfina d-ĕlmḍêmmet-ĕl-leḥrir d-esserwäl t-tessebniyt d-ĕtteqqašer d-ĕššerbil d-ufaggu n-ĕssda neḫ amḥerbel d-ibezgän ĕw-wureġ d-ĕlḫwatem d-ĕnngäb, teg taẓûlt i-wallen-ĕnn-es, tġʷm lḥenna îy-yḍåṛṛên-ĕnn-es.

(Aštukėn)

(1) *Lli* passe souvent à *li* chez les *Bṛ*.

(2) *liġ* variante de *lliġ*.

CHAPITRE III : LA NOURRITURE

8. — IẒIḌ

Mat-teskär temġart iẖ tra at-teẓẓåḍ tumẓîn ? — Ar-d-ttasi tumẓîn, tefren-tent, tessli-tent, tawi-tent s-uzerg. Tamazirt-ĕnn-eẖ, tumġarin a-mu-iga yiẓîḍ wi-nn-sent.

Azerg, mag-gi-s illän ? — Azerg tella gi-s tmernut, iṭṭêf askʷti lli-ẖ-a -t-qqʷayent[1] temġarin ; illa uzerg ŭw-wfella[2], yili uzerg ĕw-wasa[3].

Män-luqt ad-ĕẓẓåḍênt temġarin ? — Igr-iy-yîḍ[4] a-igän luqt-ĕy-yiẓîḍ[5].

Ma-igän igr-iy-yiḍ ? — Igä-t luqt-elli-ẖ-a-šettän medden eṣṣḥûṛ iẖ-ta-ur-ilkem ṣbåḥ.

Mani ẖ-a-srusent temġarin azerg ? — Tumġarin ar-bennunt izergän, ur-a-ten ssrusent f-walu. Ar-ttasint ĕlbeġli, sersent fellä-s azerg, bnunt-t, sekrent-äs asaru ma-ẖ-a-itteffi uggʷern.

Mat-teskär temġart iẖ-tra at-teẓẓåḍ ? — Ar-ttsekkuyyus ẖ-ĕlgʷddäm -uzerg, ar-tĕ-ttbeṛṛåm s-ufäsi neẖ aẓelmåḍ, teg-ĕnn lḥubub ẖ-tîṭṭ-ŭw -wzerg[6], tesgel tîṭṭ-ŭw-wzerg s-tgulliwin ĕl-lḥubub. Azerg-ĕw-wasa izzga, azerg-ŭw-wfella ar-ittbeṛṛåm i-tmernut.

Is-a-ttirirent temġarin luqt ĕy-yiẓîḍ ? — Ar-ttirirent temġarin luqt-ĕy -yiẓîḍ, ar-ttinint uraren. (Aštuken)

(1) *qqʷay*, aoriste intensif ou forme d'habitude du verbe *ġʷi*, « saisir ». *qq*, allongement ou redoublement de la vélaire sourde et occlusive *q*, provient de l'allongement ou redoublement de la consonne initiale, la vélaire sonore spirante *ġ*.

(2) *uzerg-uw-wfella* est mis pour *uzerg-n-ufella*.

(3) *uzerg-ew-wasa* est mis pour *uzerg-n-wasa*.

(4) *igr-iy-yîḍ* est mis pour *iger-n-yîḍ*, litt. « le champ de la nuit » pour dire la fin de la nuit.

(5) *luqt ey-yiẓîḍ* est mis pour *luqt-n-yiẓîḍ*.

(6) *tîṭṭ-uw-wzerg* est mis pour *tîṭṭ-n-uzerg*.

9. — SEKSU

Man-ik-a skärn medden i-seksu iḫ rat-t-skern ?

Iḫ rät-tesker temġart seksu, ar-d-ttäsi imikk ĭy-ybrin[1], ar-ten tteftäl s-tenġda, ar-ttäms aggʷrn-ĕlli d-ibrin-ĕlli ḫĕ-tzläft, ar-asen ttṛůš imikk ĕw-wamän[2] ar-kiḫ tesker anšekk ĕnna-tt-yiwdän, teg-t ḫĕ-tseksut, teg-t f-tkint. Tikint-änn tella gi-s tfeyyi d-lʷḫḍêṛt, d-wamän, d-lidäm, d-labẓâṛ, tesleġ-tt s-imikk n-tummit, teg-ĕtt f-iggi n-ĕlkanun, ar-äs-ttṣůḍ ar-kiḫ tfewwêṛ seksu, tekkis-t s-uġenža ḫĕ-tzläft, ṭṛůš-äs amän-ĕn-tisent, temḍî-t si-s iz-d-yuška nġ-ĕdd ůhů, teg-t-inn daḫ ḫĕ-tseksut ti-s-snät twäl, ar-kiḫ ifewwêṛ bezzäf, tessukef taseksut-ĕlli, tsgʷn-tt ḫĕ-tezläft ; tekk imikk-ĕn -tessäεt, tasi taseksut-ĕlli, ibedd seksu f-iḫf-ĕnn-es, teffi fellä-s lidäm, kra-igät yän d-ayenna mu-iẓḍâṛ, tesberret-t[3], tessu-t i-tarwa-nn-es, d-ayt-tgemmi-nn-es, d-inebgiwen-ĕnn-es ; ššîn kullu medden-änn ar-kiḫ šebeεεan, nnän : « lḫemdu-lilläh Ṛêbbi-lεalamin ! ». (Aštuken).

---

10. — KRA-N-TIRÄM Ġ-DÄR AYT-BṚAYYIM

Aġṛům. Ar-tteggänt tumġarin amän ġ-uqqesri, luḫent-ĕnn gi-s imikk ĕn-tisent ar-kiġ tefsi ; ffint-ĕnn gi-s aggʷrn ĕn-temẓîn neġ wi-y-yirden[4], sḫerrekent-t, ĕεžennt-t s-ifässen-ĕnn-sent, dellekent-t, gint-t-inn ġ-inkän neġ afännru[5].

Abaddäz. Abaddäz iga zun-d seksu, mašš imun, ur-iferriqq.

Ibrin. — Ibrin, zun-d seksu, mašš isdid fellä-s netta.

Tagʷlla. — Ar-ĕnn tteggän amän ġ-ugdur ar-kiġ flufän, ukʷän smerksen did-sen aggʷrn-usengär neġ wi-n-temẓîn, ar-ten sḫerraken s-ya-wkeššůḍ[6] ar-kiġ inwa uggʷrn-änn, gin-t ġ-uqqesri, skern gi-s yät-tgʷḍit ġĕ-tuẓẓůmt, gin gi-s udi neġ tudit neġ ĕzzit.

(1) Mis pour *imikk-n-ibrin.*
(2) Mis pour *imikk-n-wamän.*
(3) Mis pour *tesberred-t.*
(4) Mis pour *wi-n-yirden.*
(5) Variante de *afanru* et *afarnu ;* la nasale *n* a été allongée (ou redoublée) inconditionnellement.
(6) Mis pour *yän-ukeššůḍ.* Ce morceau de bois, ce bâton est appelé *uffäl.*

Buffi. — Ar-äs skärn zun-d tagʷlla ġĕ-tnwit, mašš buffi ur-bahhra[1] ittġåṛ zun-d tagʷlla ula ar-ittuskir nettän abla ġĕ-temẓîn d-yirden.

Azekkif. — Tinwit n-es[2] zun-d tagʷlla mašš ar-ittegga amän ar-kiġ ingi. Ar did-s ineggʷa ḥibbeṛṛšåḍ, aẓålim, tafiḍåṣt, ififel, labẓåṛ, tigläy, eššεayriyya. Ar ittuskir[3] ġĕ-temẓîn ula irden, ula asengär.

Tiberkuksin. — Zun-d nit azekkif, maššän nettenti ar-gi-sent ttilin kra-w-waqqayen zun-d wi-n-seksu ; brurin waqqayen-änn.

Eššfenž. — Ar-ittegga tiḥkʷäk meẓẓîynin. Iġ-rät-t-skern ar-ĕnn-tteggän zzit ammäs ĕl-lmeqla ġ-iggi-l-leεfit ar-kud-ĕnna tenwa, ukʷän ar-ĕnn gi-s tteggän tiḥkʷäk-änn. Iġ nwänt ar-äsent ttinin « eššfenž ». (Ayt-Bṛåyyim)

---

11. — KRA-N-TIRÄM Ḫ-DÄR WAŠTUKEN

Azekkif. — Ar-ttefḍåṛn medden zikk-ṣbåḥ s-uzekkif. Iḫ rat-tesker temġart azekkif, ar-d-ĕttasi tilintit d-ibäwen kkesnin tifrekkit[4], d-ĕlḥimẓ ikksen tifrekkit, t-tfeyyi ibbin zun-d ti-n-kabäb, d-labẓåṛ, d-ifelfel, d-ĕlqezbur, d-lemεednus, t-tmiṭåš, d-lidäm, udi neḫ zzit neḫ argän, d-wamän t-tisent, teg-ten ḫ-tkint f-leεfiyt, ar-äs tṣûḍ s-eṛṛåbus ar-kiḫ nwän, terwi-ten s-uggʷrn, ig azekkif, ar-ser-s ttefḍåṛn medden zikk-ṣbåḥ netta d-uġṛûm.

Ma-s-a-ssän medden azekkif ? — Ar-ssän azekkif s-tġenžawin.

Ma-ḫ-a-tteffin medden azekkif ? — Ar-tĕ-tteffin medden ḫ-temkilin, ku-yän s-temkilt-ĕnn-es t-tġenžawt-ĕnn-es.

Aggʷern yurfen d-uggʷern iseqqåqen. — Iḫ ur-sslin lḥubub ḫ-ufellun, f-takät (f-leεfiyt), ar-ittisqiq (ar-ittizġiġ, ar-ittizqiq) uggʷern-ĕnn-sen, ur-iqadda (ur-izḍåṛ) bnädem at-t-išš abla iḫ-inwa ; ar-äs-ttinin medden aggwᵉrn seqqåqen (zeqqåġen, zeqqåqen).

Amma iḫ sslin lḥubub ḫ-ufellun, f-takät, ar-ittiwetši uggʷern-ĕnn-sen bla inwa ašku inwa ḫ-ufellun ; ar-äs-ttiṅin medden aggʷern yurfen (inwän, ižžän) ; ar-äs-ttinin « essawiq » s-elfuṣḥå d-« ezzemmiṭå » s-eddariža.

Lebsis. — Lebsis ĕw-wudi, lebsis ĕw-wargän[5], lebsis n-ezziyt, lebsis

(1) Variante de *bahra;* la laryngale *h* y est allongée (ou redoublée) inconditionnellement.
(2) Variante de *enn-es.*
(3) Le sujet de *ittuskir* est *azekkif.*
(4) Variante de *tiferkit,* après allongement (ou redoublement) inconditionnel de la palatale *k.*
(5) Mis pour *n-wudi, n-wargän.*

ĕn-tamment : ar-tteggän medden lidäm ḫ-ufešku, gin-äs aggʷern ĕn-trufin, rwin-t, ig lebsis. (Aštuken)

12. — ELBEεḌ-ĔN-TIRÄM Ġ-DÄR IGEDMIWEN

Aġṛûm iktin. — Awwern[1] d-wamän d-leεžin gän kullu gi-sen yän. Waläyenni ur-ten saswa zeġ ležwayh yåḍni. Wa-da iktin, ar-äs tteggän taḫmirt, ssektin-t, zeεma ar-t ddäln s-kra, qqeln ser-s ard-ikti. Iġ-t sersen ġ-mäni irġan ar-iketti ġ-yät-essäεt. Iġ-t daġ sersen ġ-mani iṣemmîḍên ur-a iketti ġ-yät-essäεt.

Areḫṣîṣ. — Medden ur-a-skärn areḫṣîṣ abla iġ zerben, ašku ar-ttinin : aġṛûm iktin ar-ittnefεa ddät uggär n-wa-da ur-iktin.

Iwa, ar-t qqerfen, gen-t-inn- ġ-uneḫdäm ard inu. Ar-t seggriwilent temġarin s-ifässen-ĕnn-sent. Luqt-ĕnna inwa sittin-t, gen-t ġ-kra n-iseggʷi, nġ-ĕdd kra yåḍni, dlen-t s-kra n-ĕzzif iġusen, ard kemmeln leεžin, zäyden ššen-t.

Iblebbäz. — Ism-äd ar-t-ĕttinin daġ medden i-yyän[2] ĕṛṛêhḍ yåḍni ġ-uġṛûm. Ar-äs bennun yän ufarnu meẓẓîyn, εženn awwern, gĕn-äs taḫmirt ard-ikti ; gen-t d-iblebbäz ; zeεma ar-tteggän leεžin-änn t-tεebbäd[3] kra-igät taεebbutt[4] uḫdu-tt.

Ġakud-änn ṣṣeṛġen lεafiyt ġ-ufarnu-y-änn ard-a iṣwiwîḍ s-terġi, ssun gi-s kra n-teẓṛåtin meẓẓîynin, sersen fellä-sen iblebbäz-änn. Qqenn imi n-ufarnu, meslen-t s-tallaḫt ard-ĕkken leqyäs n-ma-ġ-a-ineggʷa uġṛûm, ṛêẓmen imi n-ufarnu, ldin-d iblebbäz-ĕlli, ar-ten šettän s-kra.

Waläyenni iblebbäz-äd ur-ten skärn abla ġ-luqt n-inraren ġ-eṣṣîf, ašku ur-a-ten bahra ittehläk leḫma zun-d aġṛûm yåḍni.

Nġ-ĕdd iġ-illa ma-irän kra n-umuddu iġezzifen ḥetta netta ar-iskär iblebbäz.

Tunnirt. — Illa yän ĕṛṛêhḍ ġ-uġṛûm ġ-där Išelḫiyn ar-äs ttinin « tunnirt ». Ar gi-s ttili kra n-tåṭfi immimen zun-d mit !

Ar-t-skärn zeġ uwwern n-irden nġ-ĕdd wi-n-temẓin. Mamenk skärn ?

(1) *awwern* correspond à *aggʷern* des *Bṛ. Laḫ.* et *Ašt.*
(2) Mis pour *i-yän.*
(3) Mis pour *d-tεebbäd,* où *d* représente la copule attributive.
(4) Mis pour *taεebbudt.*

Ar-d-ttasin awwern-änn, gen-t ġ-uqêṣṛî l-leɛžin[1], ffin gi-s amän, ar-t smussun kra s-kra ard-a-ittmun.

Inemma zäydĕn-äs amän, iġ rän at-t-ssektin ar-äs tteggän taḫmirt : iġ ur-rin ur-a-y-s-tt-tteggän[2]. Ar-tt-ĕttedelläken ard teg leɛžin, gen-tt-ĕnn ġ-takät, ard tnu takät ĕn-tunnirt, ar-d ĕnttasi tikint, neġza-y-äs ġ-wakäl, nezzgä-tt s-iẓṛån, nebnu fellä-s tallaḫt ard kullu tdel, neskr-äs yän imi zġ-ufella, neg-äs ankän ġ-imi-y-änn n-ufella, neskr-äs imi yåḍni ġ-ĕžženb ma-sġ-a-neṣṣeṛġa lɛafiyt. Iwa tunnirt ar-tt-ĕnn gi-s nettegga zeġ-imi-y-änn n-ufella, nasi-d tuzzält ĕn-takät, nekkes-tt-idd[3] ser-s, ašku ar-ĕnn teslaġ ġ-uzgu n-takät. Ġakud-änn neḫḫa-y-äs imikk ard tberred zeġ leḥma-y-änn igguten, ar-tt nšetta s-lidäm nġ-ĕdd lmerq iġ-yužäd.

Lḥaṣil ššwa n-uġṛûm, nettän, a-tga tunnirt.

Asekkif[4]. — Tiremt-äd yaḍni tga zeġ tiräm iɛezzän där ĕlbeɛḍ ĕn -medden ġĕ-tmizär-äd. Nettät ar-ttyawĕskär zġ-irden, neġ asengär, neġ tumẓîn, neġ tafsut ; ibäwen, ůhů.

Ar-ẓẓåḍĕn yän zeġ-ġwi-d nebder, ssiffen-t ula netta, ẓlin ibrin zġ -uwwern. Iġ rän ad-skern asekkif, àr-t skärn 'zġ-ibrin. Idrus ġ-medden ma-ittinin taḥrirt i-usekkif neġ-a-ittini asekkif i-teḥrirt.

Ar-d-ttasin ibrin-änn neġ awwern-änn, gen-t-inn nġ-ĕdd gen-tn-inn[5] ġĕ-tkint, ar-tteberburen ard-nun. Iġ-rän ad-issänn[6] is-inwa usekkif nġ-ĕdd taḥrirt, ar-d-ĕttasin yän uġenža, mḍîn zeġ-gi-s imikk ard-issänn tinwi -nn-es. Ġakud-ạnn gen-äs tisent d-imikk ĕl-labẓåṛ iġ-ĕllän, d-imikk ĕn -tduwwunt iġ-tella, zzugʷzen-d tikint ard-yîṣmîḍ usekkif, ffin-t-id ġĕ -tqeṣray nġ-ĕdd ġĕ-temkilin, zäyden ar-ssän.

Baddäz[7]. — Igä-t yät-tiremt zeġ-tiräm n-medden ġ-udrär. Ar-t-skärn zġ-usengär.

Ar-ẓẓåḍen asengär, ssiffen-t, ẓlin ibrin, ẓlin awwern ; asin-d awwern -änn, gen-t ġ-kra-n-uruku, ssilwiġen-t s-imikk n-wamän ard-a-ittmun, gen-t-inn ġĕ-tseksut zun-d seksu, ard-a-zeġ-gi-s aqqläyn iraggʷen ; kkisen-d[8] taseksut, ssîṣmîḍĕn-t ġ-kra n-ufešku yåḍni, ard yîṣmîḍ, raren-t

(1) Mis pour *ġ-uqeṣri n-leɛžin.*
(2) Mis pour *ur-a-y-äs-tt-tteggän.*
(3) Noter ici, l'allongement (ou redoublement) inconditionnel de la dentale finale *d.*
(4) Correspond à *azekkif* des *Bṛ.*, *Laḥ.* et *Ašt.*
(5) Le narrateur signale ici une 2e construction possible, celle où le pr. rég. *ten* s'accorde à la fois avec *ibrin* et *awwern.*
(6) Noter ici le thème d'aoriste *issän.*
(7) Correspond à *abaddäz* des *Bṛ.*, *Laḥ.* et *Ašt.*
(8) Variante de *kksen-d.*

daġ sĕ-tseksut ti-s-snät-twäl, ard-daġ zeġ-gi-s ġlin iraggʷen bahra. Ašku išeqqa ġĕ-tenwi-nn-es f-seksu.

Iġ-inwa ġakud-änn sastwan-t ġ-uruku, ssun-t s-wamän-ĕn-tkint d-leḫʷḍêṛt. Iwa iġ-rän a-ižemmêṛ bahra ar-äs tteggän kra l-lidäm, raren-t s-iggi n-takät, ard-a-ittberbur ġ-iggi-nn-es, zzugʷzen-t-id, ḫḫän-äs imikk ard-yîṣmîḍ, zäyden ar-t-šettän.

Ar-gi-s ttili luqt-änn kra n-tåṭfi, ur-illi ššubuh-ĕnn-es.

Bäbuhu. — Ism-äd ar-t-ĕttinin i-yyät-ĕlġellet, ar-tt-ĕttaru tasäft, ar-ttegga zun-d abluḥ ĕn-tiyni. Mašš ar-ittili netta ġĕ-tesga-lli-iwalän akeššûḍ yät-tšišit zun-d tasergʷelt n-kra n-uruku.

Lbäεḍ n-iseggʷäsen ar-ittigät bäbuhu-y-äd ġ-lašẓåṛ. Ar-ttinin ayt-udrär iġ-t-ẓṛån iggut : ra-ifulki useggʷäs ġaseggʷäs-äd ašku turu tasäft bahra.

Bäbuhu-y-äd ar-t-šettän waġåḍen, ar-fellä-s tṛêbban ĕṣṣåḥt. Iwa luqt ĕnna-inwa, ar-t ttekkisen medden, ar-t-ĕssenwän ġ-ikaniwen, ar-äs-tteggän tisent, ar-t šettän, immim bahra,' ar-itšeqqû a-inu iġ-äs ur-teggut lεafiyt.

Ar-ttinin iga asafär n-wanna-ġ-illa uṣêmmîḍ n-udis ula wi-n-ĕḍḍhêṛ. Illa mät-t-ižeṛṛêben yäf-t-inn iga ṣṣåḥt. Ġikk-äd ar-t-ssenwän ayt-ĕlmudun, ar-t-ĕzzenzän s-ĕlkilu. (Igedmiwen).

13. — LIDÄM

Tamudit. — Ar-teẓẓîgen medden leḥlib zeġ lebhäym-elli-tteẓẓîgnin, gen-t ġ-kra n-uruku zun-d taεemmûṛt (lmeṛẓen), ikk gi-s ard-ikkil. Ffin -t-inn ġĕ-tkeššult, suffen takeššult, zäyden ar-ssendun. Iġ-rän ad-issänn is-inda nġ-ĕdd ůhů, ar-reẓẓmen imi n-tkeššult, aggʷn-inn ser-s. Iġ-ĕnn ufän akeškuš ġ-imi-nn-es, ha-t-inn inda ; ġakud-änn ar-d-leddin tamudit, ffin aġů ġĕ-tkeššult, ma-s-a-zzräyn tiräm-ĕnn-sen. (Igedmiwen)

Ezzit-ew-waqqå. — Män-ik ad-skärn medden iḫ rad-ẓḍin ĕzzit ?

Ar-d-ĕttasin ĕzzit, gin-tt ḫ-uzerg, ar-ittbeṛṛåm uyyis neḫ aserdun azerg ar-kiḫ kullu tenġed ĕzzit, asin-tt-id, gin-tt ḫĕ-taryälin ttawĕskärnin mesmuε, asin-d taryälin, gin kra f-kra, zzugzen-d fellä-sen kaṛůẓ. Mät-t-igän ? Ya-wgeždi n-eššẓêṛt bahra meqqûṛn d-ežžemmåṛ-ĕnn-es, bgun-t s-ĕlqaεida, skern-äs elluleb-ĕnn-es ḫ-ukeššûḍ-uzemmur ašku iṣḥå bahra.

Ar-kiḫ kullu teẓma zzit-ĕlli, taddum, teffi-nn ḫĕ-tnůḍfi, ažžin-tt ar-kiḫ testi, agʷmen-tt id-bäb-ĕnn-es, fkin leεšur i id-bäb-ĕl-lemεeṣṣêṛt.

(Aštuken)

Argän. — Argän iḫ-imk ižwažžeg ar-äs-ĕnttini isker aždur. Iḫ iḍhệṛ warräw-ĕnn-es, ar-äs-ĕnttini aġräy. Iḫ imeqqûṛ, mišš imellul sul, ar-äs-ĕnttini ẓệṛgemmu. Iḫ iwerraġ, inu, ar-äs-ĕnttini bilẓîẓ. Iḫ-yasus, iqqåṛ, ar-äs-ĕnttini tifiyyišt.

Iḫ gʷrän medden tifiyyišt, sfiyyšen-tt, teg alig d-waqqayn, grun aqqayn, fkin alig i-laksäb : izgären, d-iṛệεman d-wulli. Iserdän d-iġʷyäl d-yisän ur-a-šettän alig ašku iḥeṛṛå. Asin-d aqqayn-ĕlli, rgin-ten zun-d ĕlluz d-ĕlgergaε, gin irgen t-tiznin. Irgen, ar-ser-sen sserġan leεfiyt; tiznin, ar-tent ssläyn ḫ-ufellun zun-d tirufin, ẓḍîn-tent ḫ-uzerg zun-d ĕlluz d-ĕlgergaε, gin amlu zun-d leεžin lli-ḫ-a-iskär ušeffaž ĕššfenž, ar-t ẓệmmånt temġarin. Man-ik a-y-s-skärent ? — Ar-äs-ttegänt imikk-ĕw-wamän, ar-t-rewwint s-ifässen-nn-sent imikk ĕn-tessäεt, gint-äs daḫ imikk-ew -wamän, ar-t daḫ rewwint ġik-ĕlli, ġik-ĕlli ar-kiḫ iẓli wargän, teẓli tzegmut; tazegmut-änn tga zun-d tummit ĕl-leεžin-ĕlli bahra iddzen, ar si-s tteεlafen medden laksäb ĕnna-s rän ad-ṣḥun, tṣåṛεa (tḍåṛεa, teġleb, tuf) kra-s-a -itteεläf yän ḫ-temẓîn ula asengär. Argän ar-t tteggän medden ḫ-kra-w -wfešku iġusen, ar-si-s ttseḫḫänn tiräm-ĕnn-sen zun-d ĕzzit d-wudi, ar si-s ssenwän tifiyyi, ar si-s ẓẓġûrent temġarin tikʷyåḍ-ĕnn-sent (išukäk-ĕnn -sent, iguẙya-nn-sent), ar si-s sserġan medden lqendil.

Teggut bahra ĕnnfiεt ĕw-wargän : akeššûḍ-ĕnn-es iga aserġu, iga azzger ĕl-lbenya ; ayyäwn d-ifräwn-ĕnn-es gän asferd i-leksibt : iṛệεman d-wulli, lġayr-ĕnn-sen ůhů ; tifiyyišt-ĕnn-es llän gi-s iqaṛîḍen, wa-nna ras-tt-izzenz ġik-änn išfiyyeš-tt, ifk agalim (alig) i-laksäb; irgen, aserġu l-leεfiyt, tiznin ttiwẓḍînt, ittiwẓmi umlu ; tazgmut i-laksäb ; argän at-t-ššin medden neḫ-t-zzenzän; ar-ittiweskir ṣṣåbun ḫ-wargän, ur-illi ššubuh-ĕnn-es (iga luhmän).

Lluz d-ĕntta d-ĕlgergaε ar-ten rragen medden ; wa-nna-t-izzenz ha-t-inn, wa-nna ur-irän išš-t ġik-änn neḫ-t iẓḍå, ig amlu ar-t-išetta d-uġṛûm netta d-yän d-si-s yiwi lḥäl. Iḫ rät-t-ẓḍîn ar-t ssläyn zun-d tirufin, ar-t-ẓẓåḍện ḫ-uzerg, ar-ĕnn fellä-s tteffin argän ḫ-tîṭṭ-ŭw-wzerg fäd a-iẓḍ, iḫ-äs-t ur-gän ur-ra-iẓḍ, ar-ittĕttġwäy ḫ-uzerg. (Aštuken).

Nota. — La complexité du vocabulaire relatif à l'arganier nous a paru justifier l'abondance particulière des notes qui suivent. Elles concernent l'arganier chez les *Aštuken*.

argän (wa) (coll.), arganier et huile d'argan.

largänt (ta) pl. *larginin:* arganier (n. u. et pl. de petit nombre).

aregginn (wa) pl. de petit nombre d'*argän*, « quelques arganiers ».

aregginn s'appliquerait à des arganiers plus grands que les *larginin*.

ayyaw (wa), pl. *ayyawen* « rejet partant de la souche ; *lagʷnlifl* « petit arganier ».

elḫelf « nouvelles pousses et nouvelles feuilles ».

asennän pl. *isennänen* « petite épine sortant du petit fruit par la fleur ».

aždur pl. *ižduren* ou *iždar* « fleur d'arganier ».

aġräy pl. *iġräyn* « fruit à peine formé ».

admän pl. *idmamen* « fruit qui commence à se former »; il est d'abord rougeâtre ; lorsqu'il devient vert il est appelé :

ẓệṛgemmu (coll.) *lazệṛgemmul* (n. u.) pl. *lizeṛgʷmma*. Lorsque le *ẓệṛgemmu* jaunit et mûrit il est appelé :

bilẓîẓ (coll.) ; n. u. *libilẓîẓl*, pl. *libilẓîẓîn*. — Après le *bilẓîẓ*, lorsque le fruit est sec il est appelé, qu'il soit resté sur l'arbre ou qu'il soit tombé :

lifiyyišl (coll.), ou *liffiyyišl*, pl. de petit nombre : *lifiyyišin*.

La *lifiyyišl* restée sur l'arbre est gaulée (*zwi*, H. *zewwi*, n. a. *azway;* n. ins. *azdwäy*, pl. *izdwäyn* « gaule ».)

La *lifiyyišl* tombée sur le sol est ramassée (*gru* H. *gerru ;* n. a. *ligri ;* n. ag. *amgraw*, pl. *imegrawn*).

Le tout est mis dans des paniers *(agʷnin* pl. *igʷninn*, dim. *lagʷninl*) faits avec la plante *inif;* ou *lazgawl* pl. *lizgiwin* faits en palmier-nain *(liznirl)* ou en palmes *(ifrawn)* de palmier-dattier *(layniwl* pl. *layniwin) ;* la *lazgawl* contient trois *igʷninn ;* l'*agʷnin* lui-mêmec ontient trois *ligʷninin*, une et demie dans chaque poche, *lamnåḷḷ* pl. *limnåḍîn*.

Le tout est transporté et emmagasiné dans les pièces du rez-de-chaussée *(lbyul-ĕw-wasa)* pour éviter les dommages causés par les rats. On les retire au fur et à mesure des besoins, mais il arrive qu'on les laisse plusieurs années. Les femmes pendant les intervalles des repas, prennent les *lifiyyišl* et les concassent sur une pierre dite : *assaregʷ* pl. *issurag* et à l'aide d'une pierre dite *laggunl-ĕw-wawräg*, pl. *tigguna*... ou plutôt *laggunt ĕn-lfiyyišl* pour séparer *(sfiyyeš* ou *šfiyyeš*, H. *sfiyyiš* ou *šfiyyiš ;* n. a. *asfeyyeš* ou *ašfeyyeš)* l'enveloppe sèche *(agalim (u)*, pl. *igalimen* ou *alig (wa)* pl. *iligen)* du noyau *(aqqa*, pl. *aqqayn)*. L'*agalim* est donné aux animaux (chameaux, bœufs, moutons, chèvres) ; les chevaux, les ânes et les mulets *(ĕlbhaym-ĕw-wazag)* ne le mangent pas.

Les femmes mettent les noyaux *aqqayn* dans des paniers *igʷninn*, puis les concassent *(erg*, H. *rräg*, n. a. *awräg)*, sur une pierre *assaregʷĕw-wawräg* à l'aide d'une pierre *taggunt-ĕw-wawräg*. Les concasseuses sont appelées *tamrägt*, pl. *timrägin;* le pl. mas. *imrägen* est employé dans l'expression : « *flän, llän där-s imrägen* « on concasse chez un tel ; il bénéficie d'une *tiwizi* entr'aide collective ». Lorsque le noyau est cassé, les hommes séparent l'amande *(tîẓnint*, n. u. ; pl. *tîẓnin)* des morceaux *(irgen)* de la coque *(irg)* et mettent les amandes dans un panier *(tagʷnint)*.

Les débris de la coque, *irgen*, tombés sur le sol sont utilisés comme combustible.

Les amandes *tîẓnin* sont torréfiées *(ssli*, H. *ssläy*, n. a. *assläy*) dans un plat en terre *(afellun*, pl. *ifellän)* posé sur le feu. Les amandes torréfiées sont moulues dans un moulin à bras appelé *azerg ĕn-tîẓnin*. Du moulin sort par un conduit *(ils ĕw-wzerg)* une espèce de pâte *(amlu)* qui tombe dans un récipient en terre appelé *tazläft-iy-yẓmi* muni d'un conduit *(ils-ĕn-dzläft)*. La femme verse sur cette pâte, à l'aide d'une cuillère à pot *(aġʷnža*, pl. *iġenžawen)* un peu d'eau tiède *(amän-ulbänin)* et mélange le tout d'une main, jusqu'à ce que la pâte se forme en grumeaux ressemblant à du couscous. Les grumeaux s'agglomèrent et forment la *tazegemmut* ou *tazegmut*, nageant dans l'huile d'argan *(argän)*. La *tazegemmut* est pressée *(ẓem*, H. *ẓemma*, n. a. *iẓmi)* pour extraire l'huile qu'elle contient encore. L'huile est mise dans des récipients faits de citrouilles sèches *(taẖsäyt ŭw-wargän)* et la *tazegemmut* est donnée au bétail (chameaux, bœufs, moutons et chèvres).

---

14. — ASẖEN (LIDAM)

Ar-šettän medden ẖ-lidäm udi d-wargän d-ĕzziyt t-tudit ; waläyenni ar-sefsäyn tudit, stin-tt (ṣṣfun-tt) ẖ-wazbälen d-uġû s-tšeṭṭått ĕn-tazukennit neẖ lefdäm, ffin-tt ẖ-tẖibit. Iẖ teqqûṛ teġ udi. Kud-ĕnna räd-ššin lefḍûṛ, neẖ imkli iẖ-iga aġṛûm, neẖ wazedwit, neẖ imensi ẖetta nettän iẖ iga aġṛûm, ar-ttɛemmåṛn tiṃkilt en-faruz neẖ ti-l-lebdiɛ s-wudi t-tamment, ar gi-s šettän udi s-uġṛûm ar-kiẖ-ten yiwda, sennedfûṛn-äs ṭṭåžin ĕn-tfiyyi. Ula tudit ar si-s šettän medden aġṛûm, waläyenni nettät ur-a-ttiwžid abla luqt ĕn-tugʷa.

Ar-ĕttṛewwåḫen (ttesḫänn) medden seksu s-wudi, ar si-s ssenwän tifiyyi iḫ där-sen inebgiwen ašku taḍfut tenwit-ĕnn-es.

Ar-skärn medden tag^{w}lla s-imensi lbeεḍ ĕn-twäl; skern tanut (tag^{w}ḍît) ḫĕ-tuẓẓůmt-enn-es, gin gi-s udi ifsin, ar-skärn tidekma ḫĕ-tgulla, ar-tent ttesḫänn ḫ-tanut-änn ; ar-kiḫ šebeεεan[1], ḥelben ilemmäd s-uġů iḫ-t-rän.

Kkän-tt-inn Ayt-Sus zikk-ĕlḥäl, tag^{w}lla d-wudi ad-där-sen igän zzerda, amma ġil-äd ĕṭṭåžin d-seksu t-tfeyyi as-tt-igän[2], d-uġṛům, d-wudi, t-tamment ; idrus mäs-sul[3] iskär tag^{w}lla ayelliḫ a-y-ĕkk^{w} ttinin[4] medden ĕlmatäl-äd : « gär tiremt, tag^{w}lla, gär tamġart T-ufella[5], gär-argäz, d-Da -Bella[6] ». Ḥetta imekräzen d-imeksäwen ur-a-tt sul ĕttirin ġil-äd.

Luqt n-ĕṛṛbiε udi t-tudit a-s-a-ttesḫänn medden tiräm-ĕnn-sen ; luqt -ĕn-ṣṣîf udi d-wargän ad-šettän medden ; argän ar-ser-s[7] ssenwän tifeyyi ula leḫ^{w}ḍêṛt ula taleḥša ; ar si-s[7] ttesḫänn (ttṛewwåḥen) seksu ula azekkif ; ar si-s[7] šettän aġṛům ġik-änn bla inwa zun-d udi. Ar-t sul smerkäsen (serkäsen) t-tamment, ar-si-s šettän ġik-ĕlli nit skärn i-wudi. Luqt ĕl-leḫrif ar-ittidrus wudi ; ur-ittegga lidäm ĕl-leḫrif ḫ-Ik^{w}nka abla argän ašku nettän at-tsemmeġi tmäzirt-änn. Ar-gerrun medden tifiyyišt luqt ĕn-ṣṣîf, ḫzenn-tt, šewweṛn-äs (awden-äs, awin-äs tiġit) kra i-wäss fäd ad-asen telkem tayyåḍ ; wa-nna-y-s[8] ur-yiwden rat-t-iḥeṣṣů lidäm iḫ där-s ur-illi (illa) ma-s-a-issaġ ĕzziyt neḫ udi, neḫ argän, ašku ar-tteġlu tigira ŭw-wsegg^{w}äs, ar-ittzayyäd watig-ĕnn-sen s-ugg^{w}är n-ĕnnêṣ ġakud-änn.

Zziyt nettät ar si-s ssenwän medden ḫ-luqt ĕn-tgerst, waläyenni is-a-tt-ka ssaġen ḫĕ-Trudänt neḫ laswåq, ḫ-där wi-lli-tt-id ssaġnin ḫĕ -Trudänt. Ur-tri uẓů n-tmazirt. Ar-tt-smerkäsen (serkäsen) ḥetta nettät ĕt-tamment, ar ser-s šettän aġṛům. Zziyt nettät ar-bahra gi-s ttili lbaṛåka ; rat-tkemmel takät siy-ybuqalen ĕw-wudi neḫ wi-w-wargän ḫĕ-ġunešk -ĕlli-ḫ-rat-tkemmel yäw-wbuqal n-ĕzziyt. K a ittiweskiren ḫ-wudi d-wargän, ar-ittiweskir ḫ-ĕzziyt, mišš nettät d-wargän ar gi-sen ittiweskir ĕṣṣåbun,

(1) Noter, ici, l'allongement (ou redoublement) inconditionnel) de la laryngale ε.

(2) Mis pour *at-tt-igän*, mis lui-même pour *ad-tt-igän*.

(3) Mis pour *mad-sul* après assimilation de la dentale occlusive et sonore *d* à la sifflante *s*.

(4) Mis pour *ayelliḫ a-y-akk^{w}-ttinin*, mis lui-même pour *ayelliḫ a-akk^{w}-ttinin*, expression dans laquelle *a* est préverbe de l'aoriste intensif (ou particule de la forme d'habitude) et *akk^{w}* l'adverbe de manière « totalement ».

(5) *T-ufella* est un nom réservé à la femme esclave.

(6) *Da-Bella* est un surnom que l'on donne à un homme de mauvaise réputation.

(7) Remarquer l'emploi, dans une même phrase, des deux formes allongées *ser* et *si*, de la préposition *s*, « avec » instrumental. La forme la plus employée par les *Ašt.* est cependant *si*.

(8) Mis pour *wa-nna-y-äs*.

ar si-sen ĕzzġurent (ttedhänt) temġarin iguyya-nn-sent iẖ rat-ten mešḍênt (kerḍênt) fäd a-yaġʷed ššɛeṛ-ĕnn-sent, yilwiġ ; iẖ ur-izzġʷer s-ĕzziyt neẖ argän ar-ittekaṭṭây (ttebbi) s-temšêṭṭ, ur-a-ifessi d-ĕlḥin.

Ḥetta zznäd ĕn-ĕžžɛebt d-leqful ĕn-teggura ar-ĕzzġuren (ttedhänn) lemɛellemin ĕnneqšät-ĕnn-sen s-ĕzziyt fäd ad-ilwiġent, ad-ur-ĕrẓînt, ašku zzit ar-tessilwiġ uzzäl.

Tadunt nettät, ar-tt-smerkäsen medden ĕt-tfeyyi d-lidäm, ur-a-si-s ssenwän waḥdu-tt, waläyenni lbeɛḍ ĭy-ysebbäben-ĕlli-skärnin udi ḥdûn-t ar-kiẖ iġʷla zzenzin-t, wi-lli gi-sen ur-ihemmi Ṛêbbi, ula ihul-ten (issihel -ten) leḥḥṛâm[1], ar-sefsäyn tadunt ar-kiẖ tga ludek, smerksen-tt d-wudi, zzenzin-tt s-watig ĕw-wudi, mišš iḥṛêm ġik-änn ẖ-ĕššeṛɛ-ĕnn-eẖ, iga rriba ; iẖ fellä-s ĕssenn (ṭâlɛen) medden raḍ-ḍeɛren bäb-ĕnn-es.

Amlu n-ĕlluz ḥetta nettän iga lidäm bahra ifulkin (immimen, yaḍfuten, iṣḥân). Amlu n-ĕlluz iẖ rat-t-ẓdîn medden, asin-d ĕlluz, gin-t (ĕsslin-t) ẖ-ufellun ar-kiẖ bahra iẓeggwaġ, awin-t s-uzerg, gin-ĕnn ẖ-tîṭṭ-ŭw-wzerg tummâẓt n-ĕlluz, ffin-ĕnn fellä-s imikk ĕw-wargän, ar-ĕẓẓâḍen ; gin-ĕnn daẖ tummâẓt yâḍnin, ffin-ĕnn daẖ fellä-s imikk ĕw-wargän ; ar-skärn ġik-änn ar-kiẖ ẓḍân anšĕkk-ĕnna-rän. Ar-d-itteffuġ lluz-änn, iga zun-d leɛžin -ĕlli bahra ileggwaġen. Amlu-y-äd n-ĕlluz ila bahra ššän ẖ-där medden uggär ĕw-wudi t-tamment ; wa-nna ra-isker tameġra neẖ ĕssibeɛ, neẖ amussu, ar-iẓẓâḍ amlu n-ĕlluz, iḥeyyel tamment ma-s-a-itteṭṭheḷḷâ ẖ-inerzäf-ĕnn-es, d-yän-d-där-s tiwi luqt ẖ-ĕlɛâṛ-ĕnn-es. (Aštuken).

---

15. — TISSI IY-YŠELḤIYN

Amän. — Iẖ-a-šettän medden imekli neẖ imensi ar-sḥaḍârn amän berrednin ẖ-där tiremt ; wa-nna yaġ irifi fkin-äs isu, slawän (waḥsäk, wattaḥež, waḥra) iẖ tga tiremt seksu ašku ar-ittĕttġʷäy (ittĕbeddäd) ẖĕ-taqayt. Lbeɛḍ ĕn-tekklitin iẖ ur-užäden wamän, ra-ineġ seksu wa-nna mu-itteġʷi. Ula iẖ-iḥma lḥal ar-ssän medden amän berrednin ašku ar-ittigut irifi ; ula remḍân iẖ-âẓûmen medden ar-ssän amän iẖ uddennt ti-w-wučči[2] ; ula iẖ-ĕššän ṣṣḥûṛ, ar-ssän amän afäd at-ten ur-yaġ irifi azäl.

(1) Noter, ici, l'allongement inconditionnel de la laryngale sourde *ḥ*.

(2) Mis pour *ti-n-wučči*, litt. « celle du repas », c'est-à-dire la prière rituelle du coucher du soleil ou l'heure de cette prière.

Ula imekräzen d-inemgären, d-imeksäwen ar did-sen ttawin amän mäd -ĕssän iẖ-ten yaġ irifi iẖ-ur-åẓĕn (qeṛṛĕben) kra n-tnůḍfi ẖ-inna-ẖ-ĕllän lašġʷal-ĕnn-sen.

Akʷfäy. Aġů. Aläy. Lqehwa. — Atäy iga lɛada ar-t-ĕssän medden ẖ-kra -igätt luqt ĕn-tiremt : iẖ-ššän lefḍůṛ ula imekli ula imensi. Tazedwit ar-ssän lqehwa d-ukʷfäy, ula sul lbeɛḍ ĕn-tṣebḥay ; ar-ssän akʷfäy luqt n-ĕṛṛbiɛ (ĕn-tugʷa) ; ar-ssän medden aġů kra igätt luqt, ar si-s ḥḥelben tagʷlla neẖ seksu. Ar-ssän akʷfäy ḥetta netta, waläyenni ur-a-ttirint (ttehmalenṭ) temġarin mäd-äsent issän akʷfäy ašku ränt at-t-ĕssendint ag-gi-s asint tudit ; aġů nettän ur-t-ḥsadent i-ḥetta yän, wa-nna irän at-t-isu isu-t ẖ-kra igätt luqt. Ula talulut (alulu) ar-t-ĕssän lbeɛḍ ĕm -medden, ar si-s ḥḥelben seksu.

Ar-ssän azekkif kra igän taṣebḥiyt, nettän a-itteggän lefḍůṛ ; ur-t-id izwär walu ẖ-där Išelḥiyn, ḥemlen-t bahra. (Aštuken).

---

16. — TIREMT IŠELḤIN

Ma-iskärn tiräm ?

Timġarin ar-ttasint tumẓîn neġ irden anšĕkk-ĕnna-ten-yudän, gint-t ġĕ-tšišt, sġussent-t ġ-iẓṛån d-iḥenštruren, fesrent-t ġĕ-tafukt ard-iqqåṛ. Iġ ur-telli tafukt sslint-t ġ-ufellun, gint-t ġ-yäw-waẓůḍ, awint-t s-uzerg, ẓḍînt-t.

Ġakud-änn iġ ẓḍånt iẓîḍ ar-t-ĕssififent s-tallunt-ilammen, ɛawdent-äs s-tallunt ŭw-walläs, ẓlint ibrin d-uggʷern. Aggʷern ar-t tteɛžanent ar gi-s skärent aġṛům. Iġ ränt a-yismum gint-äs tamtent, iġ ur-rint. skrent gi-s ġar lefṭîṛ.

Medden ur-ten kullu swa. Illa ma-iskären kkůṣṭ t-tiräm[1], illa ma-iskären kṛåṭṭ. Zikk-ṣbåḥ kud-ĕnna iffu lḥal ar-ttåḍṛĕnt aggʷern ġ-ĕṭṭebṣîl, gint amän ġĕ-tkint, sserġint-äs leɛfit ar-kiġ flufän, ffint-ĕnn gi-s aggʷern-ĕlli yuḍĕṛn, gint gi-s tifiḍåṣ, ar-t sḥerrakent ard-inu, zuggzent-t ġ-iggi n-takät, ig azekkif, gint-t ġ-uqqesri neġ ĕṭṭebṣîl, ar-t-ĕssän s-tġenžawin ur-ta ilkem[2] uġelläy ĕn-tafukt. Kud-ĕnna kullu tekka tafukt ĕddunit ar-tteɛžanent temġarin leɛžin, ĕqqdent i-lkänun (i-takät), sekrent aġṛům, ššin medden

(1) Mis pour *kkůẓl d-tiräm.*
(2) Le thème de prétérit négatif *lkim* n'est pas employé ici.

lefḍûṛ-ĕn-sen : aġṛûm d-wudi neġ argän, sun atäy, ffġen s-lašġal-ĕn-sen, illa ma-yusin ašawš, ar-d ittawi ilutimen ifergän s-wurtän ; illa ma-ittasin s-lebhäymen amazir s-igrän, kku-yyän d-mä-d ilha ard-ilkem nêṣṣ-ûw -wäss, ġ-luqt imeklawen, aškin-d, ššin imeklawen-ĕn-sen : seksu d-leḫʷḍert. Iġ illa uġû ḥelben ser-s, iġ-ur-illi ššin seksu ġik-änn ḥafi, zäyden leḥgen i-lhemm-ĕn-sen ard-lekment ti-y-yiḍṣ[1], ššin imensawen-ĕn-sen : aġṛûm neġ tagʷella neġ ay-ĕnna skern. Ku-yyän iddu mani-ġ-a-iggʷän. Ġik-äd at-tga iḥalt n-tugett ĕm-medden, illa mäd-ur-iskärn ġik-änn, ku-yyän d-ik-enna mu-yufa, ašku ar-ttinin ġ-ĕlmitäl-ĕn-sen : « ik-ĕnna-mu-yufa yän a-iskär, ur-d ik-ĕnna ira. » (Laḫṣâṣ)

---

17. — LEMNAWELT Ġ-SUS

Ur-kullu saswa lemnawelt ġ-där Išelḥin n-Sus. Ašku ẓlint tiräm ĕm -midden-ĕlli zdeġnin ġ-udrär, ẓlint tiräm ĕm-midden-ĕlli zdeġnin ġ-uzaġar (luḍâ).

Amma ayt-udrär tugett-ĕn-tiräm-ĕnn-sen igä-tt seksu n-temẓîn d-leḫʷḍêṛt-ĕnna yužäden ġ-ĕssûqq zun-d tirekmin, awsäy ḥizzu, taḫsäyt, aẓâlim, ibawwen, tinâššfin, tiniltit. Ġik-ĕnna daġ šettän aġṛûm ĕn-temẓîn d-lidäm (zzit, udi, tudit), neġ aġṛûm t-tfiyyi inwän ġ-lidäm d-leḫʷḍêṛt. Ar daġ šettän tagʷella-usengär neġ ti-n-temẓîn s-uġû. Ar-šettän buffi, ar-skärn azekkif, ula tiberkuksin. Lqaεida-nn-sen ad-d-ukʷän nkern sikk-ṣbâḥ[2] sun azekkif ; kkin kra, ššin aġṛûm d-ġay-ĕnna illän. Ger ti-w-wudši t-ti-y-yîḍṣ[3], ššin seksu d-leḫʷḍêṛt-ĕnn-es.

Ġay-ĕlli šettän iġ ibedd wäss ism-äs imekli. Ġay-ĕlli šettän iġ zrint takkʷẓîn ism-äs wazdwit. Ġay-elli šettän ġ-ĕyyîḍ ism-äs imensi.

Amma ayt-uzaġar ḥetta nettni ar-šettän ġay-ĕlli šettän ayt-udrär. Ayt -uzaġar ar-ssän azekkif ĕn-temẓîn zikk-ṣbâḥ, ar-daġ ssän tiberkuksin neġ azekkif ĕy-yirden[4] ġ-ĕllänt tegläy t-tfiyyi d-labẓâṛ, smunn did-s ṭṭâžin, tella gi-s tfiyyi d-leḫʷḍêṛt, d-labẓâṛ d-ĕlžuž. Ar-t-šettän s-uġṛûm-ĕnna yužäden : amma wi-n-temẓîn neġ wi-y-yirden ; illa iġ-isemmum, illa iġ-ur

(1) Mis pour *ti-n-yiḍṣ*, littᵗ. « celle du sommeil », c'est-à-dire la dernière prière rituelle de la journée, ou l'heure de cette prière.

(2) Variante de *zikk-ṣbaḥ*.

(3) Mis pour *ger ti-n-wudši d-ti-n-yîḍṣ*.

(4) Mis pour *azekkif n-yirden*.

isemmum; ukʷän stabεan-äs ifeška ĕw-watäy[1] : lmeqqraž ġ-ĕllän wamän ġʷlinin, yili lmeqqraž-änn ġ-iggi l-lfaḫer ĭy-ydeqqi[2] neġ lemžemmer-ĕw -wanäs; tašk-id ṭṭêbla, ilin gi-s lkisän d-ĕlberräd, t-tarrbiεt, t-tezzenbilt d-liqqamt. Ukʷän yamẓ yän gi-sen ṭṭêbla, ar-iskär atäy i-midden. ar-äs d-yakka kra ġ-midden-änn lmeqqraž abla iġ-ĕllän wamän ġĕ-lbabbur[3]; ha-nn lbabbur-änn ar-ttili[3] ġ-tama n-ġwa-lli itteqqimen atäy. Ġwa-lli-d -yakkän amän s-lmeqqraž a-yaṭṭûn ĕlkisän i-ġwi-lli ssänin atäy.

Där ti-zwärn ar-šettän i-imekli amma[4] ṭṭεam (seksu) iḫʷeḍḍêṛn, amma seksu d-uġû. Där ti-y-yîḍṣ ar daġ šettän i-imensi amma ṭṭåžin ĕn-tfiyyi, sun atäy, neġ kra yåḍnin d-watäy.

Leqqaεida[5] -nn-sen iġ-räd-sekkusen f-kra n-tiremt iġ-gän aġar semmus, ar-ttmunn semmus-änn kullu-ten, ššin ġ-ufešku (drun). Iġ-gän mräw ar-aṭṭûn mnaṣṣå ; semmus gi-sen ar-tteggän asurs iẓlin ; semmus-änn yåḍnin ar-tteggän ḥetta nettni asurs iẓlin. Tiqqḍîεin[5] (tirubba) ĕm-midden -ĕlli šettänin a-mu-ism isursen.

Ussän-ĕl-leεyud d-ussän ĕn-tmeġriwin, d-ussän ĕn-trezzäf d-ussän -ĕlli-ġ-illa kra l-lferḥ, ar-skärn ĕššfenž ġ-uggʷern ĕy-yirden, skern aġṛûm ĕy-yirden isemmumen ġ-ufannru, ar daġ skärn seksu-y-yirden iεdeln bahhra ; gin fellä-s tifiyyi d-lebṛuž ĕn-tegläy d-ĕzzbib, ssnun ṭṭwažen meqqûṛnin bahhra, gi-sen ġwi-d iḫʷḍḍêṛn s-uẓålim d-ĕzzbib, gi-sen ma-iḫʷeḍḍêṛn aġar s-ĕzzbib d-ĕlluz ; ukʷän ṭṭwažen-änn llän gi-sen wi-(i)zammären ula wi-(i)fullusen, ula-wi-(i)εelläš. Ussän-änn ĕl-lferḥ ar-d gi-sen ssufuġen ifeškän ĕw-watäy lli-bahhra ifulkin, t-tġawsiwin iġʷlan : lbabburät n-ĕnnḥas, lbabburät ĕl-lmeεden, lmeqqrarež n-ĕnnḥas d-ĕlmeε-den, ṭ-ṭeblawät ĕl-lmeεden, lkisän ĕn-ṭṭawṣ, ar-d-daġ ssufuġen ikḍîfen ĕl-ležḍid ifulkin bahhra.

Ar-daġ šettän kabäb (lekwaḥ) swa ġ-ussän ĕl-lferḥ ula ġ-ma-ten ur-igin. Kabäb-änn ar-t-skärn ammäs[6] -ĕn-tuweṭṭåṭṭ ĕn-tfiyyi ĭy-yzimmer[7] neġ t(i)-uεelluš, neġ ammäs[6] usagʷel-ĕnn-sen ; ar-t-ssenwän ammäs imeṣmåṛen

(1) Mis pour *ifeškä n-watäy*.
(2) Mis pour *n-ideqqi*.
(3) *lbabbur* est du fém. sing.
(4) *amma* a, ici, le sens de « ou bien ».
(5) Noter, ici, l'allongement ou redoublement inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.
(6) *ammas* a, ici, le sens de la prép. française « de » de provenance.
(7) Mis pour *n-izimmer*.

ġ-iggi l-leɛfit, gin-äs imikk l-lžuž d-ĕrriḥt-uẓålim iġ ur-ta inwi. Iġ inwa ilemmadint[1] ar-t-šettän, smunn did-s atäy.

Ar-daġ skärn ayt-uzaġar nettni ġ-usengär kra n-tiräm, ar-äsent ttinin « abaddäz » d- ibrin, t-tgʷella.

Abaddäz iġ-inwa ar-t tteggän ġ-iggi n-takät ar-kud-ĕnna gi-s llän ikerḍên, ḥelben-t s-uġû neġ tagʷfäyt.

Ibrin ar-ten ttḫʷeḍḍåṛen s-leḫʷḍêṛt-ĕnna yužäden. Gän ibrin-usengär zun-d seksu n-temẓîn. Tagʷella wsengär ur-a-fellä-s ttili nettät leḫʷḍêṛt, is-a helli skärn midden yät-tanut (tagʷḍît) ġĕ-tuẓẓûmt-ĕnn-es, gin gi-s amma udi ifsin neġ tudit ifsin. Illa ġ-midden mag-gi-s itteggän zzit neġ argän, ḥelben-tt s-uġû iġ-illa. Iġ ur-illi ššin-tt ġik-änn d-lidäm-ĕnn-es. Ar-daġ skärn midden tagʷella ḥetta ġĕ-temẓin. Iga ammäs ĕl-lɛada n-temġarin ad-awint tagʷella n-temẓîn i-kra n-temġart iġ-turu. Iga daġ ammäs ĕl-lɛada n-ayt-uzaġar ad-skärn kra ism-äs « tiḥerbellatin ». A-igän « tiḥerbellatin » ad-ĕssnun kra-wfullus neġ tafullust, ṛẓîn gi-s aġṛûm ĕy -yirden neġ wi-n-temẓîn, ukʷän ššin-t ġemk-änn[2]; ar-daġ skärn urkimen ġ-ifenza-w-wulli[3] neġ ifenza-y-yizgirn[4] d-ibawwen d-usengär, t-tniltit ; ar-skärn urkimen ġ-iḫf-useggʷäs ; ar-skärn ġ-luqqĕt-ĕl-leḥma arkuku, ar-t-skärn ġ-uggʷern ĕn-temẓîn isslin d-uġû neġ amän. Ar-skärn tummit ġ-uggʷern-elli-ġ-a-skärn arkuku, mašš nettät, tummit, ar-tteqqåṛ šwäy d-ur-a-ttuskir[5] abla ġ-wamän neġ lidäm. Lebsis ar-t-skärn nettän ġ-uggʷern-änn t-tamment d-udi, ig zun-d tummit.

Taleḫša ar-tt skärn ġĕ-teḫsäyt d-ibawwen t-tnaššfin, d-wamän d-ĕzzit, neġ udi, ukʷän ar-tt šettän s-uġṛûm. (Ayt-Bṛåyyim)

---

18. — TIRAM D-ISNWI Ġ-IDRARN N-IGEDMIWEN

Ur-a-bahra issenwa kullu ġ-idrärn ġir t'mġarin, waläynni ḥetta yäm-mi[6]-t isġʷi bezzizz ġ-irgäzen, ar-issenwa.

(1) Variante de *ilemma,* après suffixation de l'augment *dint.* Il existe d'autres variantes : *ilemmäd, ilemmädin.*

(2) Les *Bṛ.* emploient de préférence *ġik-änn.*

(3) Mis pour : *n-wulli.*

(4) Mis pour *n-yizgirn.*

(5) Remarquer l'emploi devant l'adverbe *ur* de la préposition *d* « avec ». Cette préposition joue, dans ce cas, le rôle de la conjonction française « et ».

(6) Mis pour *yän-mi-.*

Män tiräm ssenwän ? — Mäni ġ-a-ssenwän ?

Tiräm ĕlli-igän ti-n-yîḍ[1] d-uzäl i-y-äyt-tgʷmma gänt semınust : kråṭṭ, ṣbåḥ ; snät, tadeggʷät.

Ma-igän ti-n-ṣbåḥ ? Asekkif, zik, ur-tä-d teġli tafukt ; lefḍûṛ, iġ-d iġli wäss zeɛma där-ĕḍḍhå ; imkli, iġ izri mnåṣṣ-n-wäss ; aggåẓ, luqt-ĕnna twerreġ tafukt ; imensi, iġ izri ṛṛbeɛ ġ-yîḍ. Waläynni tiräm-äd ĕlli-nebder ur-a-tent kullu skärn medden, ur-a-tent iskär bla medden ĕlli ɛaqednin, zeɛma lli-där tella ddunit. Tiräm-äd daġ, kra-igätt yän d-ĕžžehd-ĕnn-es : illa mat-tent iskärn zeġ-yirden, yili daġ mat-tent iskärn zeġ-temẓîn, yili daġ mat-tent iskärn zġ-usengär nġ-ĕdd tafsut. Lḥaṣîl n-wawäl[1] medden ĕnḫalafen ġ-ĕlmɛišt, kra-igätt yän d-mäd-äs tra ššahwa-nn-es.

Ar-ssenwän tiräm-äd nebder ġ-unwäl ; anwäl nettän iga yät-ĕlbit irebbăɛen, yusɛan, ilän tiswuwwa meqqûṛnin d-imi imeqqûṛn, ttebnunt gi-s mennawt takätin : yät takät i-tunnirin, tayyåḍ i-uqenqûm ma-ġ-a -reqqån wamän ma-s-a-ssiriden irukuten d-ma-s-a-ittuwḍḍå yän gi-sen ittẓåḷḷån, tayyåḍ i-tkinin d-mat-tent irwäsen. Ar-daġ ttetrusen ġ-unwäl-äd kullu irukuten n-isnwi, ula kra ġ-wi-n-umeššu, imma kra yåḍnin ġ-wi-n umeššu, ar-äsen ẓlayn ĕlmakän-ĕnn-sen ġ-beṛṛå n-unwäl.

Zġ-irukuten n-unwäl : tikint, taseksut, legṣåɛt ; tiqeṣray (illa gi-sent ma-imeẓẓîyn, yili ma-imeqqûṛn), iġenžawen (ma-imeqqûṛn gi-sen ula ma imeẓẓîyn), taherrayt, iṣûḍår, timkilin, ibuydda, isergʷäl-en-ma-ittilin asergʷel ġ-ĕġġwi-d. Yili ġġay-äd ma-ittyawskärn zeġ-wakäl, yili gi-sen wi-n-wanäs[1], yili wi-n-ukeššûḍ, yili wi-n-elžaluq, yili wi-n-ĕlbdiɛ.

Ḥetta irukuten n-isenwi ula wi-n-umeššu nḫalafen gi-sen medden, kra-igätt yän d-ĕžžehd-ĕnn-es. (Igedmiwen)

(1) Remarquer, dans ces expressions, le maintien de la préposition *n* et sa non assimilation à la semi-voyelle *y* ou *w*.

CHAPITRE IV : LES MALADIES

19. — TIMUḌAN

Tawla. — Tawla tga tamaḍûnt išeqqån ; ar-tekkät bnädem ar-kiẖ-t kullu tessif, ur-a gi-s teffäl walu-w-wadif[1], ula tafasa ; yiwriġ, iḍεef, isdid, imdu, ur-a sul ittîẓḍîr i-walu.

Tga sin laṛhåḍ : tella tä-d iḥmän, tella tä-d ikermen ; tawla iḥmän ad-ukʷän teġʷi bnädem, ar-itteεṛåg, ur-a-ittiri a-idel s-walu ; ar-issa lektert ĕw-wamän[2] ; ar-inedder ; ar-itterra ; tekks-äs ametšu ; ar-ittawz, ur-iẓeṛṛå îḍṣ tadeggʷät ula azäl.

Asafär-ĕnn-es, ar-äs-ĕnttebeẖẖåṛ iẖsän ĭy-yselmän[3] d-ifrawn ŭw-wlili[4] d-ĕlkeḍṛån neẖ tikiwt, d-iġurmän ĕn-tiyni. Iẖ ur-ižži nara-y-äs lḥerz ẖ-där-ĕṭṭålb ĕn-temzgida ; ar-itteguyyus lektäb-n-ṭṭîbb, isifr-äs si-s ; iẖ ur-ižži ar-t-nettawi s-kra n-ĕššiẖ ẖ-lašyaẖ ĕn-tmazirt : Sidi Muġit, neẖ Sidi Bu-Rḥa, neẖ eṛṛûṭṭ ĕn-Geddäš ; ar-ĕnn gi-s ittṛûḥ kṛåḍ-waḍån neẖ sa, ar-kiẖ ižži, yawi tiġersi sĕ-ššiẖ-änn, iġers fellä-s, isker fellä-s lmeεṛûf, seksu t-tfeyyi, ššin-t medden, dεun-äs.

Amma tawla iberreden, iẖ-d-ĕttuška s-bnädem, ar-ittĕšeṭṭåḥ s-uṣêmmîḍ, ar-t-ĕddäln ayd-där-s[5] s-kra där-sen illän ĭy-yberšän[6], sul yaġ-t uṣêmmîḍ. Asafär-ĕnn-es, kud-ĕnna-t-tuška s-kra, awin-t s-ĕlgudiyt ŭw-wmazir, skern-äs zun-d leqber, igen gi-s, dlen-t s-uẖläs ŭw-wġyul. Ar bahra tteddu s-ġik-änn ; ittawžeṛṛåb. Wa-nna mu-ur-težži, iskr-äs isafärn-elli zwarnin ; iẖ ur-ižži, iddu daẖ nettän s-ĕssadät ġik-ĕlli izrin.

Tamakrärt. — Tella sul tmaḍûnt-ĕn-tmakrärt, tšeqqå f-tawla, ar-tneqqå bäb-ĕnn-es iẖ-äs ikemmel lεemmêṛ. Nettät, ar-ttyisiy s-waḍû. Tawla

(1) Mis pour *walu n-wadif.*
(2) Mis pour *lektert-n-wamän.*
(3) Mis pour *n-iselmän.*
(4) Mis pour *n-ulili.*
(5) Mis pour : *ayl-där-s.*
(6) Mis pour *n-iberšän.*

ur-a-ttyisi. Lmeεna-nn-es, bu-tawla, wa-nna där-s ikešmen ur-ras-tt gi-s yasi. Bu-tmakrärt, wa-nna där-s ikešmen ras-tt gi-s yasi. Asafär-ĕnn-es udi d-ĕššanuž t-tamment, at-ten išetta umaḍûn, ar-t-ĕsseεṛâgen s-teẓṛâtin ḥmanin; ar-d-ĕttasin tiẓṛâtin meẓẓîynin anšekk-ĕn-tegläy, gin-tent-inn ẖ-leεfiyt, asin-tend-d, gin-tent ẖ-ĕṭṭâžin, ffin fellä-sent amän, dlen ṭṭâžin s-tselgʷrt-ĕnn-es, awin ṭṭâžin-ĕlli ar-där-umaḍûn, dlen-t s-ufaggu, allen f-ĕṭṭâžin-ĕlli, ar-ikkät lefwar n-ġay-ĕlli amaḍûn-ĕlli, ar-kiẖ kullu issumm lefwar-ĕnn-es, dlen-t, igʷn ; iẖ-iεṛêg tadeggʷäṭ, labäs där-s, ra-ižži, ar-äs -akkän isafärn : agayyu n-taġâṭṭ, neẖ wi-w-wnekkur, ar-t-ĕssenwän ġ-wamän, isu amän-ĕnn-es, ibeẖẖer ššaεêṛ-ĕnn-es, ar-ittemḍûṛû imikk s-imikk ar-kiẖ ižži. Amma iẖ ur-iεêṛg, tessent is bahra tšeqqâ tmaḍûnt-ĕnn-es, rag-gi-s tmâṭṭêl, neẖ-t-tenġa. Bu-tmakrärt ar-ittengiri d-leεqel, ar-ittehtitir. Ahtiter at-t-igän iẖ-a-isawäl, mišš ur-issin ma-ittini, ula issen mad-äs-ittini ḥetta yän. Iẖ yäd ižži ẖĕ-tmakrärt, ar-ittadef ĕššeεêṛ ŭw-wgayyu-nn-es, ur-ra-isemġi ard-ikk aseggʷäs neẖ uggʷär. Ur sul illi mäd-äs išeqqân ẖĕ-tmuḍân.

Imenḍêṛn. — Ula imenḍêṛn tšeqqâ žžêṛt-ĕnn-sen ; at-ten igän d-leẓnun ; ar-ttannäyn bnädem, netta ur-a-ten ittannäy, ar-keššmen lḥelq ass kullu ikemmeln, ar si-s kkäten, yiliẖ-äs leεqel, neẖ imäl-äss, neẖ ayyur, neẖ aseggʷäs, neẖ uggʷär. Asafär-ĕnn-sen, ar-äs nettbeẖẖâṛ s-ĕlḥermel d-iwermi d-ĕlkeḍṛâṇ ; iẖ-äs reẓmen ha-t-inn, iẖ-äs-ur-reẓmen arän-äs-d lḥerz ẖ-där -ĕṭṭâlb ; iẖ-ižži ha-t-inn, iẖ ur-ižži, awin-t s-ĕssadät-ĕn-tmazirt, zun-d wa-nna-ẖ-tella tawla. Illa mäd ĕqqʷayn ẖ-iḍâṛṛên waḥdu-ten, neẖ ifässen waḥdu-ten ; illa ma-mu sewwerûḍen imi f-tesga ; illa ma-mu kksen allen, ašku bnädem iẖ-äsen yukel f̣-tarwa-nn-sen, kra-igätt yän d-inna-ẖ-d gi-s tuška tayyiti.

Tamaḍûnt-ĕl-lžuf. — Tella sul tmaḍûnt ĕl-lžuf : tasa t-turin d-wul. Wa-nna yuḍênn lžuf-ĕnn-es, ar-ittusu, ar-isḥiẖẖiy, ar-issufus, ar-itterra, kra išša iḍeṛṛû-t ẖ-uḥlig-ĕnn-es. Asafär-ĕnn-es, ar-nesbeṛbûṛ flayyu d-ĕnnaεnaε d-ĕlkemmun, nefk-äs-t, isu-t zu-d atäy, iεêṛg si-s, ar-issa akʷfäy ibbêṛbêṛn d-ĕṛṛûẓ neẖ ĕššaεriyya lli-fessusnin ; amma aġṛûm d-seksu t-tfiyyi žehden bahra, ur-äs ṛwan, ar-t ttedêṛṛûn. Iẖ iεêṛg s-usafär -änn, ar-ittemḍûṛû kra s-kra ard-ižži, iẖ ur-iεeṛg, tessent is tšeqqâ tmaḍûnt -änn, sifern-äs-d ġ-där ṭṭâlb ĕn-temzgida s-isafärn-ĕnna-nn-yufa ẖ-ṭṭîb -ĕnn-es. Iẖ ižži, εlaḥir, iẖ ur-ižži, ažžin-t i-Ṛêbbi-nn-es art-t-irär sĕ-tsega -ĕnna ser-s ira, a-ižži, neẖ immut.

Tamunndî (lamaḍûnl ĕw-wadän)[1]. — Tella sul tmaḍûnt ĕw-wadän, tšeqqå deẖ nettät. Iẖ tefsed lmaεida n-bnädem, kra išša, ig-t-id s-uġaräs zun-d amän, ur-sul izzega uẖlig-ĕnn-es walu, zun-d iẖ-iswa ssehla a-bedda iga, ar-kiẖ-a-iskär idämmen. Tamaḍûnt-äd, ar-äs-ttinin « tamunnḍî ». Ar-tneqqa ḥetta nettät bäb-ĕnn-es. Idrus wa-nna-ẖ-tella a-ifellet i-lmut. Asafär-ĕnn-es, ar-ssläyn medden lḥimẓ, ĕbbken-t ẖĕ-tferdut nettän d-ĕlkerwiyt d-ĕžželžlän d-uzukenni, ar gi-sen issa imikk zikk-ṣbåḥ iẖ-d -inker, t-tĕdeggʷät iẖ ra-igʷn ; ar-äs-skärn kra uzekkif sdiden ma-s-a -iqqʷay ṛṛûḥ-ĕnn-es, ašku ur-äs-iṛwi umetšu iẓḍåyn ad-ur-bbin wadän -ĕnn-es, immet, yaġ-ĕnn arwäss.

Tamaḍûnt n-ĕžžrûḥ. — Tella sul tmaḍûnt n-ĕžžrûḥ. Ar-ttilin ĕžžrûḥ ẖ-bäb-ĕnn-es ; wa-nna ižžin, inker-d wayyåḍ. Ar-ttilin ẖ-iḍåṛṛên, ula akrum ula aḥebbûḍ, ula igʷrra, ula iġezdisen. Wa-nna-ẖ-ĕllän žžṛûḥ-äd, ar-äsen ittarem isafärn : taẓûlt tazegzäwt, ar-tt-mezzin, gin-tt i-uneššäf ; ar-teqqaz, mišš ar-ittežži ; iẖ ur-ižži, ig-äs aẓåṛîf ; iẖ ur-ižži, yasi-d igelgiz b-beẓḍî, isḥerg-t ġ-ĕzziyt, ibbež-t, iqqen-t fellä-s ; iẖ ur-ižži, iddu s-Muläy-εeqqub, iεum ẖ-ĕššariž-ĕnn-es, ar-ittežži. Wa-nna gi-s iεumen, ar-kullu ttġarn ineššäfen-ĕnna-llänin ẖ-bnädem ġakud-änn, iẖ ira Ṛêbbi.

Babbuš. — Ittawžeṛṛåb ẖ-där Waštuken, wa-nna ẖ-illa babbuš iẖ-išša ablebbuz ar-ittežži ẖĕ-tmaḍûnt-änn d-ĕlḥin, ašku meqqår iḥṛem waydi, iẖ gi-s illa usafär ur-sul iḥrem, zun-d wa-nna mu-ittġʷi kra ẖ-taqqayt-ĕnn-es iḥella-y-äs leḥmêṛ at-t si-s izzri.

Ezzkum. — Ula zzkum ar-ittaġ medden. Wa-nna iεêṛgen, imil yut-t ĕrriḥ, ar gi-s ittili zzkum, ar-tteqqennt tenḥar-ĕnn-es, ar-smiṭṭiwent wallen-ĕnn-es, ar-ittåḍên agayyu-nn-es. Asafär-ĕnn-es, ad-d-yasi azukenni, ig-t ġĕ-lkiġḍ, ig-äs leεfiyt, ar-issa aggu-nn-es zun-d tabaġġå. Iṛwa bahra i-zzkum, ittawežeṛṛåb ; neẖ-d-yusi flayyu, ig-t ẖĕ-tkʷmmist ŭw-wdġar ĕl-lkettän, iẖ-a-t-tekkät tenzi, ar-t-ittekḍû. Waläyenni zzkum netta, ur-a -ineqqa bnädem ; ur-a-ittekka abla kkûẓ-wussän neẖ semmus, neẖ imäl -äss, ižži ; meqqår-äs ur-teskert asafär ra-ižži waḥdu-t, iẖ-ikka lεidda-nn-es.

Eššeqqîql. — Ula ššeqqîqt tšeqqå ; ar-ttamẓ bnädem ẖ-ugayyu ar-kiẖ iggummi a-irẓêm allen. Asafär-ĕnn-es at-t-igän d-a-iddu bäb-ĕnn-es s-där-ṭṭålb ĕn-temzgida, yara-y-äs lḥerz n-ĕššeqqîqt, isennegru-y-äs.

(1) On trouvera dans ce texte et dans les textes suivants, des assimilations analogues aux précédentes. On pense qu'il n'est plus nécessaire de les expliquer, l'étudiant étant, sans doute, suffisamment familiarisé avec elles.

Asennegru at-t-igän d-iẖ-a-yaqqṛå ṭṭålb kra nĕ-lläyt ĕl-lqûṛan f-wa-nna yaġ kra, ifk-äs leftuḥ-ĕnn-es, leflus, neẖ tigläy, neẖ eṣṣekkʷêṛ.

Ġik-äd ad-fehmeẖ ġĕ-tmuḍån-äd-elli bderẖ ẖ-där-ayt-tmazirt-ĕnn-eẖ d-waddžåṛen-ĕnn-eẖ. Ġil-äd ẖ-ĕllän iḍbiben ĕn-Fransiṣ, iẓli wawäl-ĕnn-es.

(Aštuken)

---

20. — IKZIN (AYDI) IṢṢÅḌEN

Iḍån ar-ṣṣåḍên iẖ ššän tammurġi lliẖ-ta ur-yut unẓåṛ ; tammurġi-y-änn ar-äs-ttinin awḍîḍ meqqar tmeqqûṛ. Wa-nna ibbi ikzin iṣṣåḍen, iẖ-t-id ur ssɛumen ayd-där-s ġ-ĕlbḥêṛ n-Sidi-Wassäy[1] ra-iṣṣåḍ ḥetta-ntta. Sidi -Wassäy igä-t yaw-wgerräm ittawmḍåln ẖ-leqqubbt ẖ-ĕṭṭêṛf ĕm-Mässt ; leqqubbet tella ẖ-tama-l-lbḥêṛ. Wa-nna ra-iɛum ẖ-ĕlbḥêṛ-änn, ar did-s ttmunn ayd-där-s, irgäzen ula tumġarin, awin lebhäym-ĕnn-sen, d-leɛwin -ĕnn-sen, zäyden ar-kiẖ-ĕnn lekmen Sidi-Wassäy, ggʷzen ẖ-ĕlḥuš-ĕnn-es elli-(i)llän ẖ-tama l-leqqubbt-ĕnn-es ; amẓên tiḥuna-nna-ten qqaddänin, ma-ẖ-a-nessän d ma-ẖ-a-kellän d ma-ẖ-a-šettän anšekk-ĕnna ġi-nn kkän. Ukʷän ġersen f-ugerräm i-tġersi n-kkûẓ iḍåṛren iẖ-äs ẓḍåṛn : izimmer neẖ anekkur, neẖ taġåṭṭ as-tt-igän ; iẖ-äs ur-ẓḍåṛn ġersen i-tġeṛsi n-ĕrriš, afullus neẖ tafullust. Ukʷän ḍålben i-wgerräm a-iɛfu Ṛêbbi i-wmeddakkʷl -ĕnn-sen. Ġakud-änn, ilemmäd awin ameddakkʷl-ĕnn-sen s-ġilli-ẖ-a-d kkatent taḍḍångiwin ; yamẓ-t yän ẖ-tesga tafäsiyt, yamẓ-t yän ẖĕ-tẓêlmåṭṭ, snälen-t-inn i-taḍḍångiwin ar-fellä-s zrayent, ar-tent ttḥasäben ar-kiẖ fellä-s zrint sät s-leḥsäb, ad-ur-afunt ula šḥant. Ukʷän awin-t daġ s-ġilli ẖĕ-ggʷzen, lsin-äs leksut-ĕnn-es, beẖẖern-äs s-ĕlžawi d-ṣålabän dĕ-lɛud leqʷmari iẖ-illa, dlen-t s-ubṛåš ar-kiẖ iɛṛêg. Kra-igätt-äss ar-äs-skärn ġik-änn, sa-wussän zdinin, sul ar-bedda tteẓûṛn f-ugerräm ussän-änn, ar-ttedɛun a-iɛfu Ṛêbbi i-wmeddakkʷl-ĕnn-sen.

Iẖ kullu kemmeln mäd-rän, ḥeyyeln, allen i-lebhäym-ĕnn-sen, urrin sĕ-tgʷmma-nn-sen.

Wa-nna mu-skern medden ġik-änn ur-a-iṣṣåḍ s-ĕlbaṛåka-w-wgerräm Sidi-Wassäy. Lebḥeṛ-ĕlli mu-illa Sidi-Wassäy[1] ẖ-tama-nn-es k-äd tella lbaṛåka-y-äd ; zun-d ĕššariž ĕm-Muläy-eɛqub a-iga s-ĕlbaṛåka.

(1) Sidi-Wassay, sanctuaire situé sur la plage, près de Massa, dans le Sous.

Aydi iẖ-ižhel (iẖ-a-iṣṣåḍ), imil ibbi aydi yåḍnin, ar-ttšuwwåṭen (ar-zzlufen) medden aydi-lli-ibbi fäd ad-ur-iṣṣåḍ ; ar-sserġan leɛfit, agʷln aydi s-iziker ġ-ufella ar-kiẖ izzlef (išůṭ) s-leɛfit, reẓmn-äs. Iẖ-äs skärn ġik-änn ur-a-sul iṣṣåḍ.

Ġik-äd ad-skärn Waštuken i-yiḍån-ĕnn-sen. (Aštuken)

CHAPITRE V : LE TEMPS

21. — TTAŽARRUBAT[1]

Iġ-a-ttelɛabent tezzwȧ ar-ttinin kkʷant tirġi. Iġ-a-tteggänt izawägen ġ-wakäl ar-ttinin kkʷant akerräm. Iġ leḥment laḍṛûf i-imešḍên ar-ttinin rat-tili tmaḫirt ġ-udrär. Iġ leḥment tuẓẓûmt ar-ttinin rat-tili tmaḫirt ġ-uzaġar. Iġ-a keššment igʷlifen f-wiyyåḍ ar-ttinin ray-yili[2] žžuɛ. Tuṭfin iġ-a-neqqant gra-t-sent ar-ttinin ray-yili ššêṛṛ (lbaṛûḍ). Iġ-isawel wuššen tawerġi-n-tafukt ar-ttinin ra-iṛeġ lḥal. Iġ-a-smuṛṛåyen iträn ar-ttinin a-ig Ṛêbbi sslämt ġ-useggʷäs-äd.

Waläyenni ġik-äd ur-a-t-ittini aġar iɛamiyyen-ĕlli ur-fhimnin.

(Laḫṣåṣ)

22. — LFUṢUL EW-WSEGGʷAS GAN KKUẒ[3]

Kṛåḍ-yirn i-lfaṣêl n-ĕṛṛbiɛ : nnêṣṣ ĕn-Bṛåyêṛ d-Marṣ kullu-t d-Ibril kullu-t d-ĕnneṣṣ ĕm-Mayyuh.

Lfâṣel ĕn-ṣṣîf kṛåḍ : ĕnnêṣṣ ĕm-Mayyuh d-Yunyuh kullu-t d-Yulyuz kullu-t d-ĕnnêṣṣ ĕn-Ġušt.

Lfåṣel ĕl-leḫrif kṛåḍ : ĕnnêṣṣ ĕn-Ġušt d-Šutanbir kullu-t d-Ktubêṛ kullu-t d-ĕnnêṣṣ ĕn-Nuwanbir.

Lfåṣêl uw-wnẓår kṛåḍ : ĕnnêṣṣ ĕn-Nuwanbir d-Dužanbir kullu-t d-Yinnayer kullu-t d-ĕnnêṣṣ n-Bṛåyêṛ.

Ġik-äd ad-gän lfuṣûl ĕw-wseggʷäs ; kra-igätt ĕlfåṣêl llän gi-s kkûẓ

(1) Emprunt arabe de la langue des clercs « les faits d'expérience ».

(2) Mis pour : *rad-yili*.

(3) On trouvera dans ce texte de nombreux emprunts à la langue des clercs. Le peuple ne connaît pas tous les termes employés par le narrateur.

idaw-εešrin[1] d-yän d-mräw ĕw-wäss, abla lfâṣĕl ĕn-ṣṣîf llän gi-s kkûẓ idaw-εešrin d-sin d-mräw.

Jmiε ĕm-ma gi-sen illän kullu-ten : kṛâḍ-ida-miyya[1] d-kṛâḍ idaw-εešrin d-semmus-ĕw-wäss.

Llin sa lmanäzil ḫ-kra-igätt lfâṣĕl ; lžumla-nn-sen : εešrin d-ĕttäm ĕl-lmenzel.

Laryaḥ. — Amma laryaḥ-ĕlli ttilinin ḫ-Sus gän kkûẓ : rriḥ ĕn-tagut lli-d-ittĕṣûḍĕn ġ-ĕmmnid ĕlli-ḫ-a-ttṛûḥ tafukt ; rriḥ-äd teggut bahra nnfaεt-ĕnn-es : ar did-s ittmun unẓâṛ ĕlli-ittnefεun akäl, ar si-s zdigen medden innerären-ĕnn-sen iḫ-sruten, ur-a-ittĕḍeṛṛû nnabät ula medden ula leksibt; wi-s-sin : rriḥ ĕw-waḍû (ar-as-sul ttinin « aqebli ») lli-d-ittĕṣûḍĕn ġ-ĕmmnid ĕlli-ḫ-a-d-taqläy tafukt ; ġġwad ar-ittigut ḍḍâṛâṛ-ĕnn-es : ar -isġâṛ imendi ḫ-igrän ur-ta-inwi, ula ṛṛebiε (tug^{w}a), ar-issus arräw el-lašžâṛ, argän ula lluz ula tazärt ; ar-ittmun d-unẓâṛ ĕw-waḍû d-ižawwän ; rriḥ igguten a-igän ižawwän, d-waggägen d-wusmän. Ar-ttinin medden yaw -wurar ḫĕ-lmeεna-y-äd :

« Ad-ur-tament ĕrriḥ ĕw-waḍû iḫ-issugt ĕlḥess-i[2],
iḫ ur-telli tagut ur-iwin isarägen amän-i[2] ».

Wi-s-s-kṛâḍ : abeḥri lli-d-ittĕṣûḍĕn ḫ-ĕmmnid ĕl-lebḥĕṛ, ar-äs-ttinin « ašerqi » ; nettän ar-bahra ikkerm ar-kiḫ ur-iẓḍâṛ ḥetta bnädem a-iffuġ ula a-ikšem s-uṣemmîḍ ; ar gi-s lessän medden lektert ĕl-leksut ĕn-taḍûṭṭ, ar-ttegabälen leεfiyt d-yîḍ ula azäl. Waläyenni ur-a-ittili rriḥ-äd abla lbeεḍ ĕn-twäl ḫĕ-luqt ĕn-tgerst.

Wi-s-s-kkûẓ : afäsi lli-d-ittĕṣûḍĕn ḫĕ-tesga tafäsiyt ĕnn-ek iḫ tesmält udem s-ĕlžiht ĕl-leqbelt ; nettän ur-gi-s nnefeεt ur-gi-s leḍṛûṛ ; ur-a -itteḥma, ur-a-bahra ikkerm ; ifulki lhawa-nn-es.

Lfâṣĕl n-ĕṛṛbiε ar-ittefulkuy ĕrriḥ-ĕnn-es ḫ-ma-igguten iḫ rat-tili ṣṣâbt. Iḫ gi-s llän ižawwän ĕw-waḍû, ar kullu ssaylälen akäl ar-kiḫ kullu ugg^{w}än iẓûṛân n-ĕnnabät : lḥubub ula tug^{w}a ula leḥwayež-ĕlli rḫanin ad-akufent zun-d asengär d-ĕddelläḥ d-uḫsäy ĕt-tmiṭâš ; illa lbeεḍ ĕn -teklitin iḫ-tent akk^{w} issuk^{w}ef; illa iḫ issuk^{w}ef ḥetta argän ĕlli bahra imekkenn. Asegg^{w}äs-ĕnna llän ižawwän-äd ur-a-ttili ṣṣâbt, slawän (waḥra) i-nna igän amläl ; amma iderq d-wakäl iḥeršen ar-tteṣbâṛen lbeεḍ ĕn-twäl, iḫ-ten ur-sġeṛn ižawwän-änn ĕw-waḍû.

(1) *idaw* et *ida,* préfixes formatifs du pluriel.
(2) La voyelle *i* est ajoutée pour la rime.

A-ẖ-a bahra ttiguten ižawwän-äd d-luqt ĕl-leẖrif. Illa iẖ suqen medden ssuq, ggrun-d ižawwän, yili leεžäž ar-kiẖ ur-iḍûf (yanni) yän yän, iffenezzer ssuq, teεmu tfeyyi, ġebbrent essläyeε, žlunt lebhäym i id-bäb-ĕnn-sent ẖ-ĕssuq; ur sul iqqel yän s-umeddakkʷel-ĕnn-es ula imun d-usemmun-ĕnn-es, ku-yän d-i-nna-ẖ-t-iga uḍår-ĕnn-es. Ḷetta timikert (tukkeṛḍå) ar-ttigut wän (zun-d) ġass-änn, ašku wi-lli yädelli myarnin ġay-änn ur-a-tteshun, ar-ka siggilen ma-ittfeṛṛåṭên ẖ-way-da-nn-es ad-äs-t akʷern. Imakern, äd-ukʷän ẓrin medden dehšen, munn s-ĕrrebiεt; ay-enna ufän leqḍên-t (asin-t) slawän iy-yd-bu-ssleεt ĕlli bahra tteṭṭêfnin leflus. Illa ma-mu laḥ aġyul-ĕnn-es, neẖ aserdun, neẖ aṛεêm; kud-ĕnna-d-iberṛêm ssuq yaḍnin yäll aberraḥ : « ma iẓṛån yaw-wġyul, neẖ aserdun, neẖ lġayer-nn-es, ad-äs-ifk bäb-ĕnn-es lbušårt ». Iẖ yufa ay-ĕnna-y-s laḥ[1] ha-t-inn, iẖ-t ur-yufi issen is-ittyakär. Waläyenni id-bäb-n-ĕssuq iẖ umẓen tukkʷeṛḍå f-kra-y-ymiker, ar-t-ĕkkerfen, ffin fellä-s iswi n-taḥsiwin ĕl-lemgezzert, kksen gi-s ĕḍḍεeṛt, sul ifru ayenna yuker i-bäb-ĕnn-es s-watig-ĕnn-es.

Eṣṣîf. — Lfåṣêl n-eṣṣîf nettän ar gi-s ittili leḥma iẖ kešment ssmayem ẖ-wi-s-sin d-mräw ŭw-wäss ĕw-wayyur ĕy-Yulyuz, ar-εešrin ĕw-wäss ĕw-wayyur ĕn-Ġušt. Ar-ĕqqʷayent ĕssmayem s-idaw-εešrin[2] ĕw-wäss : εešrin ẖ-Yulyuz d-εešrin ẖĕ-Ġušt. Ar-ĕttġåṛn leεyun ula una ula tinûḍfiwin iẖ bahra iḥma (iṣhêḍ) lḥal. Illa iẖ ḥmänt tizwär, illa iẖ ḥmant tiggʷra.

Tagerst. — Lfåṣêl ŭw-wnẓåṛ nettän a-mu-ttinin « tagerst ». Llän gi-s kra l-lmanazil ar gi-sen ittigut uṣêmmîḍ. Nenna yädelli kra-igätt lfåṣêl llän gi-s sa-lmanazil; wi-l-lfåṣêl-äd iga-ten : *Ššawla*, dĕ-*Nnaεaim* dĕ-*Lbulda* dĕ-*Sεid-ĕDdabeḥ* dĕ-*Sεid-Bulaε* dĕ-*Sεid-ĕSsuεud* dĕ-*Sεid-ĕLaẖbiyya*[3]. Kra igätt ĕlmenzel llän gi-s kṛåḍ d-mräw ĕw-wäss; wi-lli-d gi-sen uškanin ẖ-wussän n-ĕllyäli-lli gänin s-idaw-εešrin ĕw-wäss ĕlli keššemnin ẖ-wi-s-sin d-mräw ĕw-wäss n-Dužanbir ar-εešrin ẖ-Yinnäyer ar bahra kkermen. A-igän lemnäzil-änn elli-d-ĕttmuqûṛnin (ettmiqîṛnin) d-ĕllyäli d-ĕlbulda, ašku ar-ikeššem ĕlmenzel-ĕnn-es ẖ-wi-s-s-ĕṭṭẓå-wussän ĕn-Dužanbir; tezwär ĕllyäli s-kṛåḍ-wussän; dĕ-Sεid Ddabeḥ kullu-t; dĕ-Sεid-Bulaε kullu-t; d-ĕṭṭẓå-wussän ẖĕ-Sεid-ĕSsuεud. Lemnäzil-äd ab-bahra ikkermen, yigut gi-sen uṣêmmîḍ, ar gi-sen iṭṭåṛ udfel ẖ-Udrär-n-Dern[4] ẖĕ-tmazirt

(1) Mis pour : *ay-enna-y-äs laḥ.*
(2) Mis pour : *sin-idaw-εešrin.*
(3) Noms de différentes périodes de l'hiver.
(4) *Adrär-en-Dern,* le Grand-Atlas.

ĭy-Ydäw-Tanän d-Idrären ĕl-Lkesst[1] n-Ayt-Ṣwab d-Idrären n-Räs-Lwäd ẖ-ĕnnig Trudänt. Adfel ĭy-ydrären-äd ar-ittedêṛṛû tamazirt ĕw-Waštuken s-uṣêmmîḍ, amma tamazirt ĕw-Waštuken ur-a-gi-s-iṭṭåṛ udfel ašku tga lmakän ĕw-wargän, irġa lhawa-nn-es ; mlädd ur adfel-änn elli ittiguten ẖ-idrären-äd ĕlli-ttubdärnin, ur-akkʷ rat-tekkrem tmazirt ĭy-Ykʷenka ẖ-Waštuken.

Iẖ ikšem wayyur ĕn-Ktubêṛ ar-ittili unẓåṛ, ngin wamän, ɛemmêṛn medden tinûḍfiwin-ĕnn-sen, ar-ttḥiyyälen iggulla d-izzugliwn t-teyyigiwin s-kiẖ iffuġ ĕṛṛĕbiɛ ẖ-yigrän afäd ad-kkerzen. Ar-ittemmtät eṛṛebiɛ-ĕlli, immġi-d wamud waḥdu-t, ur-(r)at-t-iḍêṛṛû ṛṛĕbiɛ. Wa-nna ikkerzen iẖ-ta ur-immġi ṛṛĕbiɛ ur-a-där-s ttili ṣṣåbt, ašku ar-ineqqa ṛṛĕbiɛ lḥubub iẖ bahra iggut. Iẖ ur-iḍêṛ unẓåṛ ẖ-Ktubêṛ, ar-kkerzen medden ẖ-umläl s-tegḍṛûṛt, ar-kiẖ iḍêṛ unẓåṛ gellben s-iderq d-ĕlḥeṛš, ar gi-sen kkerzen ar-kiẖ daẖ qqûṛn, mmattin daẖ s-umläl; waläyenni iẖ bahra iggut unẓåṛ ar-ittṣåb iderq d-ĕlḥerš, amläl uhu ; iẖ idrus unẓåṛ, ar-ittṣåb umläl, iderq d-ĕlḥerš uhû, ašku ar-bahra ttirin amän ggutnin, ur-a-ten ittiwdu imikk zun-d amläl.

Iẖ ra-yili unẓåṛ iṭṭåf leɛlämt-ĕnn-es ; ar-ittili umedlu iẓḍåyn ẖ-igenna, ar-d-ĕkkäten wusmän ẖ-iggi l-lebḥêṛ, sawlent tegnäw (sawlen waggägen), yili rriẖ ẖ-tagut, ibdu s-uršäš isdiden; ar-ittigut kra-s-kra s-ĕlmiqdär ĕn-tayri n-Ṛêbbi, ar-kiẖ iffi unšĕkk-ĕnna ira Ṛêbbi. Lbeɛḍ ĕn-twäl ar-ittili ibruri ar-kiẖ ɛemmêṛn isarägen d-izurn t-teswäk d-iġaräsen d-largug. Ar-ittili unšekk ĕw-waqayn ŭw-wsengär umlil. Lbeɛḍ ĕn-twäl iẖ-illa ibruṛi-y-äd ẖ-luqt ĕw-wzenbu, ar-kullu issusus lḥubub ẖ-täydert ar-kiẖ-d ibqa yiger ġar zun-d aẓẓmåy, ur-sul ili ḥetta yät-täydert. Ula agʷris ar-iṭṭåṛ ẖ-wakäl iẖ bahra illa uṣêmmîḍ ; ar-ittegga zun-d tilezda n-taḍûṭṭ ẖ-iggi w-wakäl, neẖ iga zun-d iẖ tessiffĕt lžir f-wakäl. Ar-iṭṭåṛ ugʷris nettän bla anẓåṛ, waläyenni ur-a-iṭṭåṛ abla igr-iy-yîḍ ; ar-ittiliẖ iẖ-t-teġli tafukt. Wa-nna ur-ilsin idukän zikk-ṣbåḥ iẖ-iḍêṛ ugʷris-äd, ur-iẓḍåṛ a-fellä-s izzigiz s-ukerräm zun-d adfel d-uggʷär ; ar-kullu ttebaqqåyn iḍåṛṛen-ĕw-wa-nna gi-s izzigizen s-testġin. Wa-nna iddän s-kra n-ĕssuq taṣêbḥîyt iẖ-iḍêṛ ugʷris, ur-a-t-taqqläy tafukt ar-kiẖ sul ur-iḥkim ẖ-iḍåṛṛen-ĕnn-es zun-d iẖ-ĕmmuten. Ur-a-gi-s iṭṭåy uṣemmiḍ-änn d-ĕssemm-änn abla iẖ irġa s-leɛfiyt neẖ isummer tafukt ar-kiẖ irġa mseqqem, neẖ išša tiremt iḥmän, isẖenn s-lidam. (Aštuken)

(1) Le massif du Lkest de nos cartes de l'Anti-Atlas.

23. — AṢEMMIḌ D-UNẒÅṚ D-UDFEL[1]

— Is telkem luqt-ĕn-tĕyyerza nġedd ur-ta? — Telkem luqt ĕn-tĕyyerza waläyenni ur-ta iḍêṛ unẓåṛ.

— Ussän-äd is-ikkerm lḥal nġedd is-irġa? — Ussän-äd, zikk-ṣbåḥ ar-ikkerm lḥal, amma iḫ iġli wäss ur-a-ittili uṣêmmîḍ, ar gi-s tteẓẓů tafukt.

— Luqt ŭw-wṣêmmîḍ is-a-lessän medden leksut ĕn-taḍůṭṭ nġ-edd ti-l-lkettän? — Luqt-ŭw-wṣemmiḍ ar-lessän medden leksut ĕn-taḍůṭṭ ašku irġa, amma lkettän ikerm.

— Män-luqt a-ikkermen ḫ-useggʷäs, iz-d ĕlfåṣêl ĕn-tgerst nġedd ĕlfåṣêl n-ĕṣṣîf? — Lfåṣêl-ĕw-wnẓåṛ ar-ikkerm ḫ-useggʷäs, amma lfåṣêl n-ĕṣṣîf ar-ireqqå.

— Iḫ bahra iggut uṣêmmîḍ, ma-s-a-reqqån medden? — Iḫ bahra iggut uṣêmmîḍ, ar-reqqån medden s-leɛfiyt.

— Leɛfiyt ma-s-a-treqqå? — Leɛfiyt ar-treqqå s-ikeššůḍên, ula sul tirgin (lfaḫer).

— Iḫ ur-illa unẓåṛ is rad-kkerzen medden nġedd ůhů? — Iḫ-ur-illa unẓåṛ ur-ra-kkerzen medden abla ddu-w-wamän.

— Ma issemġayn tugʷa? — Anẓåṛ a-issemġayn tugʷa.

— Leksibt iḫ-ur-tešši ṛṛĕbiɛ is-a-gi-s ttili tadunt? — Rat-tɛiš s-walim t-temẓîn.

Anẓåṛ nettän ad-d-ttekka lemɛišt i-lḫaläyq, iḫ ur-illi, ar-ittġåṛ wakäl, yiliḫ walu, yigut ĕžžuɛ (låẓ, buheyyuf). Ikka-tt-inn yaw-wseggʷäs illa bahra žžuɛ ḫ-Sus, ar-ẓẓåḍen medden tammurġi.

Aseggʷäs-enna illa unẓåṛ, kerzen medden, tili ṣṣåbt, ur-a-ittili žžuɛ. Iḫ-ur-illa ḥetta lašẓåṛ ur-a-tteḫlafen, ḥetta leɛyun ar-ttġåṛn.

Anẓåṛ teggut bahra nnfiɛt-ĕnn-es i-medden, waläyenni iḫ bahra iggut išeqqå ar-iḫellu tigʷmma, ar-neggin isäffen.

Ġass-äd ikerm lḥal uggʷar n-ĕllyali, waläyenni adfel ad-d-iserreḥen aṣêmmîḍ i-ġi-d, ašku ar-iṭṭåṛ ḫ-kra-m-mäni.

Adfel ar-ifessi s-tafukt, swa-nnit iḫ illa ḫ-luqt-n-ĕṛṛbiɛ ula ḫ-ĕṣṣîf.

Ġil-äd iffuġ lḥal s-terqå, ur bahra iggut uṣemmîḍ. (Aštuken)

(1) Ce texte reprend, sous forme de dialogue, le sujet traité plus haut.

24. — LUQT N-EṚṚBIε

Luqqĕt[1] n-ĕṛṛbiε, ur-illi mäd-d-ikkän iggi-nn-es ġ-wafulki, tuf kullu laweqqat-li-(i)llän ġ-useggʷäs, ašku ar gi-s ittili užžig ižužžgen, ar gi-s ttili tafukt ġĕ-tuẓẓûmt-ĕw-wäss, tafukt-lli-(i)rwan, li-(i)ttiri lḫaṭêṛ, li-(i)ttzayäden i-ddunit afulki, ar-ttennefεu ṛṛbiε ula iḫsän n-bnädem, ula kulemma immġin ġ-wakäl.

Ar-ittegga igenna ġ-luqqet n-ĕṛṛbiε zu-d lemri iṣfån ; iġ-ĕnn gi-s teqqezzet, tennit is ra-nn kullu tannit ma-nn illän ġĕ-tsga-y-änn-n-es, ašku ur-ĕnn sul gi-s intil ḥetta ibri. Ur-d tafukt helli ka-ittfalkäyn ġ-luqqet n-ĕṛṛbiε ; kulši ar-ittfalkäy ġakud-änn ġ-ĕlgʷddäm-ĕn-tîṭṭ, yimim kulši ġ-imi n-ġwa -nna-išettän, kulemma s-a-išetta, ar-ittzayäd tamimt ġ-imi-nn-es.

Is-ur-tezṛît ḥetta lebhäymen ar-ttafän[2] ṣṣwaḥatin-n-sen ġakud-änn, ar-ttežžin, ar gi-sen ttili tfiyyi yåḍfuten t-tadunt.

Igḍåḍ ḥetta nettni ar-ttneššåṭên f-iguyya-nn-sen ; ar-ten ttannit iġ-a ttfayrären ġ-igenna, aškin-d s-ġi-d, ddun s-ġi-d. Illa gi-sen ma-itteddän ar-afella, yattuyen ġ-igenna, ifser gi-s tifrawin-n-es, ibedd ġ-ĕlhawa, ur-a-ittḥerräk, ur-as-d kullu yiwi ġik-änn aġar liġ-t iεžeb lḥal, isbaseṭṭå f-ugayyu-nn-es, yili d-ĕlgana-nn-es.

Subḥan-ek a-Ṛêbbi! kulemma illän ar-ittefraḥ i-luqqĕt n-ĕṛṛbiε ġ-lḫalayeqq-ĕlli isawälen, ula ġwi-lli ur-sawälnin ; igḍåḍ ula lebhäymen, ula midden ar-äs ttefraḥen ašku gän kullu wussän-n-es ennzäht ; iġ tesmuqqelt s-igenna, ifulki, iġ tesmuqqelt s-wakäl taft-t-inn iġelb igenna. Ar-äk-d iššekʷšåḍ lḥal akäl ġ-luqt en-taleddrär, zu-d iġ illa ma-kullu isswän iggi-nn-es s-kul ĕṛṛêhḍ ġ-iḥenbeln t-tẓerbäy t-tegḍifin ; kulemma igät ĕlžiht-ĕnna s-ĕnn tesmuqqelt, taft-ĕstt-inn[3] tekkä-d agêṛḍ nĕ-ḫta-nna yåḍnin, ukʷän ar-ĕnn tesseflätt i-tezzwa iġ-a-zräyent, ar-tent ttannit iġ-ddänt d-iġ-d-uškänt, asind-d tamment ġ-užžig, ar-tkʷṭṭåt i-waḍû iεdeln ġ-ġi-nna-ġ helli tbiddett, ar-ttannit lebhäymen iġ šebeεεan man-ik ad-ttneššåṭên : kra ibedd, kra isekkus, kra ar-itteleab d-wayyåḍ, kra ar-ittreqqas, kra aġar immaġ, kra yudd-ugayyu[4], iferd, ad-d ukʷän teqqerreb[1] luqqĕt-ĕl-lgäyla at-telkem ar-ttannit izgirn iġ-ten-id iṭṭåy ḍḍîkuk, ukʷän ar-kullu ittazzla tugett-ĕnn-sen.

(1) Noter l'allongement (ou redoublement) inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.
(2) *Lebhaymen* est, ici, du masculin pluriel.
(3) Mis pour : *tafet-ll-inn̨*.
(4) Mis pour : *yudd i-ugayyu*.

Ssfeldeġ i-midden ar-ttinin ḍḍîkuk-li-(i)ttilin ġakud-änn igä-t ya-ugḍîḍ ; ad-ukʷän inna s-imi nn-es : « ḍḍîkuk ! », fîġen-d kra-y-yizän ġ-imi-nn-es, ukʷän ar-tteqqsen i-izgiren ; ad-äsen ukʷän qqsen, tannit-ten iġ ullen imġalen, ukʷän ar-ttazzlän, at-ten ukʷän ẓṛîn tazzänin, ukʷän ar-asen ttinin : « ḍḍîkuk ! ḍḍîkuk ! ». Ad-ukʷän ssfelden izgiren i-tazzänin ar-ttinin ġik-änn, ar-bahhra ttazzälen, ur-a-ttbeddäden ar-imawen ĕn-tgʷmma li-ġ-a-ttilin. Ar-ffäln midden tigʷmma-nn-sen li-ġ bedda zedġen, ddun s-lemwakin n-ĕṛṛbiɛ, ɛezzben-ĕnn gi-sen, nettni ula lebhäymen-ĕnn-sen, ula tarwa-nn-sen; ġi-nn a-ġ-a-nn-ttilin ar-kiġ tezri luqqet n-ĕṛṛbiɛ fäd ad-d-ur-rin. Kulemma-nn-ur-izzrin luqt n-ĕṛṛbiɛ ġ-beṛṛå, ha-t-inn ur-a-ittili d-ĕlḫaṭêṛ-enn-es, ašku ur-a-iẓeṛṛå ġay-ĕlli ẓeṛṛån ġwi-lli-nn-ɛezzebnin ġ-där -ĕṛṛbiɛ ġ-beṛṛå; nettän iggawer helli ġĕ-tgemmi, ur-a-iẓeṛṛå yät, amma nettni ar-ẓeṛṛån kulemma igät-äss kra-igän leždid : ĕṛṛbiɛ iga leždid, tudit tga leždid, aġû iga leždid, lmakän ĕn-tezdeġt iga leždid. Luqqet n-eṛṛbiɛ ar-ttezhären igʷlifen, ar-tesseflätt i-taddärin ar-kullu neddrent, ar-ssufuġen igʷlifen ġakud-änn, ar-ttili tgezzumt. Ġwi-lli ur-ṭṭåfnin igʷlifen, ula illa där-sen ma-s-a-ten ssaġen, ar-ten gʷemmern, ašku ar-ten yakka Ṛêbbi ġakud-änn ġ-luqt-ĕnn-sen, užäden ġ-ugʷens ižåṛîfen, ula lašẓåṛ. Kada wa-kada m-midden a-yufän agʷlif, iġʷi-t, ar-äs-ittaru ayelliġ iṭṭåf gigän d-igʷlifen. Menšekk d-midden a-irebḫen ġ-igʷlifen iġ-äs-ten iɛdel Ṛêbbi, ašku illa iġ ittuger ttamän ĕn-tamment wi-l-lɛawult lli-isɛišen midden. Ur-ẓẓu-dd-nekki a-ittnasän[1] yaw-wass lliġ-ĕnn ufiġ ya-ineqqbi ġ-ugeẓẓa-y-yaw-wargän[2], illa gi-s ya-wgʷlif iɛemmêṛ-t s-tamment, awiġ-d ya-wgdur, ɛemmêṛeġ-t gi-ṣ sĕ-tgezzumt ayelliġ-d agurn imešḍên, fleġ-ten, yašk-id yän yåḍnin, iɛemmêṛ gi-sen ya-wfešku-lli-d-yiwi. Lliġ iwiġ tagezzumt-änn sĕ-tgemmi, sekkuseg ar-ttẓêmmåġ, ar gi-s kʷṭṭaġ i-waḍû n-kra n-ĕṛṛbiɛ ižžän, ašku tga sul ti-l-leždid ; ġay-änn ad-d-yiwin liġ imken ag-gi-s ikḍû yän i-ṛṛbiɛ liġ-t-id usint tezzwa ; imešḍên-äd ur-ḍhiṛên ma-ġ-a -ten skärent tezzwa, iz-d ĕṛṛbiɛ, nġ-ĕdd kra yåḍnin.

Ad-ukʷän iffu lḫal ġ-wussän n-ĕṛṛbiɛ, ar-ttannit ikabären ĕn-tferḫin t-temġarin iġ-ddänt s-tuga : kra gi-sent iṭṭåf taryälin t-teglezzäm li-s-a -qqazent tuga, kra issuda iġʷyyäl, ukʷän ar-tesseflätt i-ležmaɛt-ĕn-tferḫin t-temġarin, tili teġrit ġ-kulemma igät aġaräs.

Ġik-änn daġ d-luqqt-n-ṭegrigawt, iġ-d-grugän midden, ar-ttannit

(1) Litt. « ce n'est pas moi qui oublie », pour dire « je n'oublie pas ».
(2) Mis pour : *ġ-ugeẓẓa n-yän-wargän.*

ikabären f-ikabären, kra yuškä-d ġ-ufäsi, kra yuškạ̈-d ġ-uẓêlmåḍ. Illa mäd-d-ittawin ĕṛṛbiɛ, yasi-t-id f-iṛêɛman, ar-t-ittawi, ar-t-iḥeṭṭů, ar-t-isġåṛ ar kud-ĕnna ikemmel ĕṛṛbiɛ issufeġ-t-id, ar-t-yakka i-lebhäymeṇ. Ṛṛbiɛ -änn-lli-(i)qqûṛn, ar-äs-ttinin midden : « asaġûṛ ». Iɛezza där lebhäymen ġ-luqt-ĕnn-es. (Ayt-Bṛåyyim)

---

25. — TAẒÅLLIT EW-WAMÄN

Iẖ-illa uzirz ẖ-iẖf ŭw-wseggʷäs, yiliẖ anẓåṛ, neẖ tuẓẓûmt-ĕnn-es, neẖ tigira-nn-es, ar-ttmunn medden kullu-ten, ṭṭêlba d-ifqîṛn d-imeḥḍåṛn, lsin leksut ẖʷšennin, ar-aqqṛån i-Ṛêbbi ad-äsen ifk anẓåṛ ; fГġen s-beṛṛå l-lmuḍɛa, illa gi-s yäl-lmakän ar-äs-ttinin ĕlmerkeɛ ; ẓåḷḷen taẓåḷḷit-ĕw -wamän : snät-errkɛat, gellben-d daẖ s-elmuḍɛa, ar daẖ aqqṛån i-Ṛĕbbi at-ten irḥem s-unẓåṛ s-wawäl-äd : « Ya Mawlana rḥem-na. — bi-žahi-nnbi qeddemna ». Kkin yän mennäw wussän, iẖ illa unẓåṛ ġik-änn ad-rän ; iẖ ur-illa munn daẖ ifqîṛn n-tmazirt d-ĕṭṭĕlba-nn-es, sġin azger neẖ tafunäst, ġersen f-iggi w-wgerräm Sidi-Sɛid-eššrif[1] beɛd-em-ma-ẖ-äs-d beṛṛêmen tiġersi-y-ann kṛåṭṭ-ṭwäl; skern fellä-s ĕlmeɛṛûf, at-t-igän d-seksu t-tfeyyi, fkin kullu i-medden ad-eššin ar-kiẖ šebeɛɛan ayt-tmazirt ula ibeṛṛåniyn. Iẖ ššän medden ĕlmeɛṛûf-ĕlli skern f-ugerräm, skern elgûṛ, at-t-igän d-iẖ munn ẖ-yäl-lmakän, ar-kullu ttinin s-yät-twäl (s-yät-ĕṣṣawt) iwaliwn-äd :

amän ! amän-ŭw-wnẓåṛ !
at-ten-d awint tegnaw
ẖ-wasif el-ližbåṛ ! ».

Ar-ttinin ġik-änn lemiqdär n-ĕssaɛt. Dɛun ġakud-änn, ar-ittedɛu lefqih ĕl-lemḍêṛṣt, ar-ittini : « ad-aẖ-d yawi Ṛêbbi yät-tmeġra w-wamän-ŭw-wnẓåṛ ! ». Inin kullu medden : « āmīn ! ya-Ṛêbba-lɛalamin ! ». Yini daẖ : « ad-aẖ issu Ṛêbbi, issu lebhäym-ĕnn-eẖ, issu ikälen-ĕnn-eẖ ! ». Inin daẖ medden : « āmīn ya-Ṛêbba-lɛalamin ! ». Yini daẖ : « a-nn fellä-ẖ yasi Ṛêbbi azirz-äd s-unẓåṛ ẖ-tella sslämt d-ĕnnfiɛt ! ». Inin daẖ medden : « āmīn ya-Ṛêbba-lɛalamin ! ». Iẖ-ĕmmedɛan medden ferreqen, ku-yän iddu s-tgemmi -nn-es, abla ifqîṛn ; nettni ar-nèssän ẖ-ugerräm, ar gi-s tteɛbäden, ar-ttedɛun ar-azekka ; fГġen-d ar-aqṛån i-Ṛêbbi d-igʷrrämen

(1) *Sidi-Sɛid-eššrif*, sanctuaire situé sur le territoire des *Ikʷnka*.

a-ifsi tamkrist f-isemgän-ĕnn-es, ar-ammäs ĕn-tgʷmma-nn-sen. Sul ar-ttmunn ḫĕ-tgʷmma-nn-sen t-temzgadiwin, ar-ttedålaben Ṛêbbi at-tn -issu d-elḫin.

Kkin daḫ kra ; iḫ illa unẓåṛ ġik-änn ad-rän ; iḫ ur-illa nekrent temġarin ḥetta nettenti, asind-d yaw-wġenža[1], lsint-äs leksut, ṛẓînt-äs, ḥezzment-äs s-kra-igätt anäw ĕl-lqešš ĕn-temġarin : tiẓêṛẓåy n-ĕnnqʷṛt ĕt-tfalätin n-ĕllubän d-ĕnnqʷṛt t-tazriwin. Tasi-t yät gi-sent ĕnna-iṭṭåfen leɛqel -ĕnn-es itebten. Zäydent ar-ttekkänt imi-n-tgʷmma, ar-ttamẓênt leflus t-tegläy d-uggʷern d-ĕssekkʷåṛ d-lidäm d-ay-nna ufänt, ar-aqṛånt i-Ṛêbbi s-ġik-äd, bḍůnt fellä-s :

« Bellġʷnža ! numen s-Ṛêbbi,
Rḥem-na a-Sidi Ṛêbbi
S-unẓåṛ-ĕnn-ek ḫ-elḫzin-ĕnn-ek ! »

Iḫ-illa unẓåṛ ġik-änn ad-rän medden, iḫ ur-illa ar-ttarän ĕṭṭêlba-l -lemḍêṛṣt : « wa law basaṭa llahu r-rizqa »[2], nêṣṣ ĕl-lḥizb n- « ilayhi yuraddu ». Waläynni iḫ rat-t-arän ar-smuquln s-wa-nna gi-sen iḥeṛšen, issen lqůṛån ; yarä-t, iferreq kullu leḥruf-ĕn-tġuriwin-ĕnn-es ġik-äd : wa, la, w, ba, sa, ṭa..., ḫ-yät-telluḥt lli-ḫ-aqṛån imeḥḍåṛn ; agʷlen-tt ḫĕ-targänt bahra yattuyn. Iḫ skern ġik-änn ur-a-izräy walu, yili unẓåṛ iḫ ira Ṛêbbi.

A-wa, ġik-äd a-igän lɛada ġ-Waštuken ĕn-Sus iḫ illa uzirz, ašku azirz at-t-igän iḫ tra luqt anẓåṛ, yiliḫ-t : tamzwarut iḫ-ta-ur-kerzen medden, neḫ tuẓẓůmt iḫ-illa ugläs neḫ tigira iḫ-a-ifessu imendi. (Aštuken)

(1) Consulter sur ce rite et les rites analogues Laoust, *Mots et choses berbères*, pp. 204 et ss.

(2) Premiers mots du 49e ḥizeb commençant par « ilayhi yuraddu ». Un ḥizeb est la soixantième partie du Coran.

CHAPITRE VI : LES CULTURES

26. — TAYYIRZA

Ad-ukʷän iḍệṛ unẓåṛ, isu wakäl, ar-ttḥeyyälen midden i-tĭyyigiwin[1] -enn-sen, sġin amud, sġin iwwulla d-izakären, ɛedlen-d issekräz-ew-wuzzäl[2] ġ-där umzil ġ-wanůḍ, amẓen imešġalen s-teġräd-ĕnn-sen. Ġwa-nna iṭṭåfen isemgän d-imkarän ar-äs-kkerzen. Ġwa-nna daġ iṭṭåfen tarwa ssenṇin i-tĕyyirza ukʷän ar-äs-kkerzen nettni nit. Ur-a-skärn ayt-tmizär ĕn-Sus iḫemmasen zun-d ayt-Lġệṛb, is-a-helli ttamẓên nettni imkarän f-useggʷäs, ar-asen kkerzen niġ kʷran imešġalen ġ-wussän ĕn-tĭyyirza[3]. Amma ad-skern iḫemmasen ůhů.

Ar-kkerzen s-wayyis waḥḥdä-t[4], aserdun waḥḥdä-t, aṛåm waḥḥdä-t, izgiren kul-sin ar-ten zeddin, amma tafunäst t-tayyåḍ neġ azger t-tfunäst, neġ yän gi-sen d-iġʷyyäl.

Llän kra-m-midden nettni ur-ṭṭåfen tayyuga ma-s-a-kkerzen, is-a helli tsekkuyyusen ar-kiġ kerzen midden kra, ḍålben i-ġwa-nna igän ammäs el-lɛåṛ-ĕnn-sen neġ addžåṛ-enn-sen, neġ imeddukkäl-enn-sen at-ten iɛawen s-tĭyyuga-nn-es[5], yaw-wäss neġ sin, ukʷän iɛawen-ten. Ġik-änn ad-skärn midden-änn ar-kud-ĕnna kerzen lḥeqq-ĕnn-sen ġ-ger midden.

Yili daġ yän-ĕṛṛêḥḍ yåḍnin ġ-midden-ĕlli ḍɛefnin bahhra, gin ddräwš, iġ ur-ufin tayyuga ma-s-a-kkerzen igellinnin amẓên igĕlezzäm, ar-ser-sen ttneqqäšen igrän iġ luḥen amud.

Iġ rad-kkerzen midden, nkern zikk-ṣbåḥ-zikk iġ isäwel lmudden ĕl -lefžer, fkin i-lebhäyem mäd-šettänt s-kud-ĕnna fḍệṛn ḥetta nettni, ḥiyyiln i-lebhäym, ukʷän iffu-ten-inn lḥal ġ-iger, qqenn i-tĕyyigiwin, ilůḥ-asen amud. Ġwa-lli-t-ittluḥen, iɛellem-asen tiritin s-uḍệṛf. Ġwa-lli-y-asen

(1) Mis pour *i-tĕyyigiwin;* la voyelle brève *ĭ* a été développée par la semi-voyelle *y*.
(2) Mis pour : *n-wuzzäl.*
(3) Mis pour *teyyirza;* la voyelle brève *ĭ* est développée par la semi-voyelle *y*.
(4) Remarquer, ici, l'allongement (ou redoublement) inconditionnel de la pharyngale sourde *ḥ*.
(5) Mis pour : *teyyuga.*

itteellämen, iġ-asen ieellem, yakʷi-nn kul-yän gi-sen, isala ššġel-ënn-es. Ġik-änn ad-skaren ar-där luqqĕt n-ti-zwärn ššin tiremt-ĕlli-mu-ttinin « wazdwit », sunfun, iẓẓåḷḷ ġwa-nna-iran a-iẓẓåḷḷ. Ukʷän nkern daġ, ḫedmen ar-kiġ trůḥ tafukt, rĕẓmen i-tĕyyigiwin, urrin-d sĕ-tgʷmma-nn-sen. Ġik -änn ad-skärn ar-kiġ tkemmel tĭyyirza[1].

Iġ nkerz, temmġi tĭyyirza[1], yili gi-s ĕṛṛbie, ar-nettedda ar-tt-nsusäy ar-kud-ĕnna tqeṛṛêb at-teg tizelfin, ar-ĕnn ser-s nettaggʷa amar igḍåḍ d-imakern elli ttakʷernin agʷläs. (Ayt-Bṛåyyim)

---

27. — TAYYIRZA[2]

Iġ-iḍêṛ unẓåṛ ġĕ-tmazirt-enn-un, mat-teskarem ?

Ar-neskär ttyawil i-tĕyyirza, ar-nessaġ tiyyigiwin iġ där-neġ ur-ellint, iġ-tent yädelli nezzenza ġ-luqqĕt n-ĕṣṣîf.

Ma-itteggän tiyyigiwin ġ-där-un ?

Kul-yän d-netta ; illa ma-nn-itteggän s-tĭyyuga iṛêeman[3] d-iserdän d-isän d-iġʷyyäl d-izgiren.

Man-ik ad-äsen teskarem, iz-z[4] kul sin ar-ten tesmunem, nġ-edd kul yän waḥḥdä-t iẓdåṛ a-išġel ?

Aṛeêm waḥḥdä-t, ayyis waḥḥdä-t, aserdun waḥḥdä-t, aġeyyul ar-ittmun d-ufunäs.

Imma taṛeêmt t-tagʷmärt t-tserdunt t-tĕġeyyult t-tfunäst, is-a-ser-sent kkerzen nġ-edd ůhů ?

Ar-ser-sent nekkerz ; nettenti a-bahhra itteṣbåṛên.

Ml-iyyi mäd-kullu igän iqqšušen n-tĭyyirzà ġ-där-un.

Iga-ten igulla d-wasskerzen-ĕw-wuzzäl t-tewriyyin d-izakärĕn t-tezakarin d-iṣeḷḷåben t-tsila l-lebhäyem lli-tteṣemmåṛnin.

Man-ik at-teskarem iġ-ĕnn telkemm ġilli-ġ rat-tekkerzem ?

Ar-ĕntteqqen i-tĭyyigiwin, nekf-ĕnn yän gig-neġ ar-ittlůḥ amud, yän yåḍnin ar-itteellām tiritin s-uḍêṛf. Ad-ukʷän grin amud, eellmen, nakʷi-nn nukkʷni, ar-nekkerz iġ ukʷän iffu lḥal ar-luqqĕt imekli, neṛẓêm i-lebhäymen

(1) Mis pour : *teyyirza.*
(2) Ce texte est une sorte de dialogue portant sur le texte précédent.
(3) Pl. de *aṛeem,* variante de *aṛâm.*
(4) Mis pour : *iz-d* mis lui-même pour *is-d.*

ad-ššin, nešš imekli, namẓ daġ tiyyigiwin ar-luqqĕt ĕw-wazdwit[1] ; iġ nešša ar-nekkerz ar-kud-ĕnna yagur kra i-ti-w-wudši ; iġ trûḥ tafukt, ukʷän nurri-d sĕ-tgʷmma. Awa ġik-änn a-bedda neskär mĕniġ nebda ard nkemmel. (Ayt-Bṛåyyim)

---

28. — TAMEGRA

Iġ tqeṛṛêb luqqĕt ĕn-temgra ar-tteɛdäln midden isemmawden[5] ma-s-a-meggern, skern ttyawil i-iḫeddämen. Ġwa-nna ḫeṣṣânt temẓîn ma-išetta iddu s-igrän-ĕnn-es, ar gi-sen ittekkêḍ ar-kud-ĕnna meggern midden ; tumẓîn-änn-elli-zwarn is-a-tent šettän, ġ-igrän ar-äsent ttinin « azenbu ». Tazzänin nettni ar-ttekksen kra ġ-igrän ar-äs-ttinin « aŝewwâḍ ĕn-tzelfin ».

Iġ-kullu nwän igrän, ar-tteddun midden zikk-ṣbâḫ-zikk, munn d-imešġalen-ĕnn-sen s-iger, ar-meggern ar-kiġ bahhra teḥma (terġa) lgäyla, urrin-d sĕ-tgʷmma, ššin imekli, sunfun ar-tazedwit ddun daġ s-där temgra. Ar-meggern ar-ti-w-wudši, kfin i-imešġalen lli där-sen išġʷln tiġräd-ĕnn-sen. Ġwi-lli meggernin illa gi-sen ma-ikʷnnän ar-imegger, yili gi-sen ma-ittbed-däden ar-ittamẓ tadliwin f-imešġalen yâḍnin, yili daġ gi-sen kra, netta ur-a-imegger ula ar-ittamẓ tadliwin, is-a-helli igerru taydert ĕnna-iḍêṛn ġ-ḍâṛat-ĭy-ymešġalen[2] neġ iġ rad-rûḥen ar-smunn tadliwin, ar-gi-sent skärn imadaġen meqqûṛnin amar at-tent ur-izluzzu uṣemmîḍ ula ar-tent šettän lebhäym ġi-nn izrin.

Ġwa-nna-mu bahhra teggut temgra-nn-es ad-ukʷän isekkus ar-kiġ iḍâleb tiwizi i-yy-ayt[3] -ĕlmuḍeɛ-ĕnn-es neġ kra l-lmuḍeɛ yâḍnin-elli-ġ-ĕllän midden-li-bahhra issenn, fkin-äs tiwizi. Illa iġ tga tiwizi-y-änn aġar irgäzen; illa iġ tga timġarin (tumġarin); illa iġ-akkʷ llän kullu-ten ammäs ĕn-twizi. Mašš irgäzen iẓli ukabär-ĕnn-sen, timġarin iẓli ukabär-ĕnn-sent. Ar-daġ akkän midden tiwizi i-igurrämen, ar-äsen ttawsen ġĕ-temgra-nn-sen ar-kiġ tkemmel, ar daġ akkän tiwizi i-lfeqqîh[4] -enna sseḥḍêṛn ġ-lemḍêṛṣt neġ ṭṭâleb ĕn-temzgida ula lemɛellem amzil-elli-y-asen itteɛdäln issekräz d-igĕlezzäm d-isemmiwäd[5] t-tsaliwin el-lebhäyem. (Ayt-Bṛåyyim)

(1) Mis pour *n-wazdwit*.
(2) Mis pour *ḍâṛat-n-imešġalen*.
(3) Mis pour *i-y-ayt*, mis lui-même pour *i-ayt*.
(4) Remarquer, dans ce nom, l'allongement inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.
(5) Le narrateur donne deux pl. de *asemmawd : isemmawden* et *isemmiwäd*.

29. — ASRUT

Iġ iḥma lḥal, ukʷän nlûḥ-d taffa s-tizär, neqqen i-lebhäym, neg-asen ġ-imawen-ĕn-sen takmämin ad-ur-šettän iġ-a-nserwät. Ar-irebbu ġwa-lli -ten iglin kra-uzgʷi ma-s-a-ittåmẓ areffuš-ĕnn-sen ad-ur-iṭṭåṛ ġ-ĕlmakän n-ĕṛṛwa.

Annrär ar-gi-s ittili ma-igellin lebhäymen, ula ma-itteggän tawala i-tgertilt iġ rat-tgelleb, ilin gi-s ibawšen t-tizär.

Ur-a-ttnuṛẓûmen midden ġ-unnrär i-lebhäyem n-ĕṛṛwa abla iġ-ĕnn tĕḍêṛ tafukt, ukʷän awin-ten, ssun-ten-id, ssekšmen-ten s-tgemmi, ar-ṣbåḥ -änn daġ. Ġik-änn ad-skärn ar-kud-ĕnna sruten taffa. Iġ-tenġed, smunen-tt, zuzzren-tt, skern tirit, ssufġen gi-s leɛšûṛ, fkin-ten i-ddrawš d-lemḍêṛṣt, ssekšmen-tt s-uḥanu, neġ tasräft, asin alim s-lehri, kkin yän-mennäw -wussän, sruten iwurmän-ĕlli-d-išîḍên ġ-uzuzzer, swa iwurmän ĕn-temẓîn, ula wi-y-yirden[1].

Ġik-änn a-neskär ġ-där-neġ ; tayyirza, mliġ-äk män-ik ag-gis neskär, ula tamegra, ula ṛṛwa, ula azuzzer, belḥaqq ttuġ ur-ak-ĕnniġ iga ġĕ-lɛada n-tazzänin, tazdwit, iġ irẓêm ĕṛṛwa, ar-d-ĕttmunn ġ-unnrär, ar-kkäten tigunĕšṭêḷḷå ġ-iggi n-temẓîn neġ irden. Iġ sul gänt-temẓîn aġar taffa, ar-aqqläyn s-iggi uġʷṛåb, ar-d-ttreqqasen f-taffa.

Ad-ukʷän sruten medden ġ-innrura, ar-ttannit iġerdäyn ar-qqazen taswin, ar-ttannit tuḍfin iġ-a-ttžurrunt taqqayin ĕn-temẓîn d-irden, ula igḍåḍ, ar-d ttaškän, ar-gerrun s-imawen-ĕn-sen, ar-asen meddin tazzänin tištert, ar-ten ser-s ttamẓên, ar-asen qqersen, ssnun-ten, ššin-ten.

A-wa, ad-ukʷän ssekšmen midden imendi, ar-kud-ĕnna gi-s tthennän, zhern ilemma, ẓlin amud, ar-d ttasin iẓîḍ ġĕ-lmabaqi, ar-ttawin mäd zzenzän ġ-essuq, ad-d ser-s qqḍûn[2] ġay-ĕnna rän zu-d tifiyyi d-lidäm, leksut d-elžmiɛ n-kulemma ira lḥåṭêṛ. (Ayt-Bṛåyyim)

---

30. — ASENGAR AZUGGʷAĠ

Ur-a-ikkerz asengar abla ġwa-nna-ddäṙ tella ssinit-ĕnn-es ; ġwa-nna ikkerzen asengär azuggʷaġ ula umlil, ar-ittgelläb tibḥirt, ig-äs amazir,

(1) Mis pour *wi-n-yirden*.

(2) Remarquer, ici encore, l'allongement inconditionnel de la vélaire *q*.

issu-tt, yažž-ĕtt ar-dzwu, iεawd-äs daḫ tayerza, igru gi-s afär d-ĕṛṛêbiε, irẓ uṭṭîben-ĕlli gi-s llänin, iḥewḍ-ĕtt, iger gi-s asengär, ar-äs-iṭṭây igḍâḍ, ard yimġûṛ, ard-inwu, ar-äs-ittekkes lgelmun, ar-t-yakka i-izgären, ar-issukuf tisengarin ; ar-tent ismun ard ig usengär lεeṛṛâm igguten, yasi-t s-iggi uzur, issers-t ard-iqqâṛ, asint-t-id temġarin ilemma ar-t-i-tekkʷment, ar-t-t-kemmlent ar-t ḫezznent ġ-ĕlḫnaši, neġ ar-t sgudäyn ġ-uḥanu.

(Ayt-Bṛâyyim)

31. — TAFIYYUŠT[1]

Luqt-ĕn-tfiyyušt ar ttbeṛṛâḥen medden is qqenn tafiyyušt ar-kiġ kullu tasus, teqqâṛ ġ-wakäl. Ašku iġ-tt ur-qqinn ġik-äd kulemma-d-iḍêṛn ġ-wargän ḥawẓen-t medden, swa tga ti-n-sen swa ûhû. Ġakud-änn wa-nna ittyamâẓên ar-yakka linṣâf. Kud-ĕnna teqqûṛ beṛṛḥen is-tt-reẓmen. Ku-yän iddu s-warginn-ĕnn-es, ar-tt[2] gerrun, ar-tt ttehzänn[2] ġ-iḥuna, ar-tt sfiyyušen kra s-kra, ar-rrägen aqqayn, sslin tîẓnin, ẓḍîn-tent, ẓmin amlu, ẓlin argän t-tezgemmut, ar-šettän argän, ar-akkän tazgemmut i-lebhäym-en-sen.

(Laḫṣâṣ)

32. — TAKNARIT

Luqt-ĕn-teknarit ar-daġ ttbeṛṛâḥen medden is-tt-qqenn ayyur-ĕw-wâḍân[3]. Ar-kiġ tenwa bahra ukʷän beṛṛḥen is-tt-reẓmen. Amma wa-nna ireẓmen urti-n-es bla lbriḥ ar-yakka linṣâf i-infläs lli-meẓẓîynin, infläs ĕn-ddšêṛ, s-ġay-nna rän lḫuṭûṛ-ĕn-sen, imekli nġ-edd imensi.

Iġ kullu tenwa beṛṛḥen is-tt-reẓmen. Ġakud-änn, ar-tteddun medden, ku-yän s-wurti-n-es, ar-ttekksen taknarit, ar-tt-ĕtteggän ġ-waryäln sĕ-tgʷmma-n-sen. Wi-lli ṭṭâfnin gigän, där-sen urtän ggutnin, ar-tt-ẓẓlumen, ar-tt fessern ġ-iggi izurn. Ar-kiġ teqqûṛ ḥḍûn-tt ar-luqt-uṣêmmîḍ, ar-tt-šettän nġ-ĕtt zzenzän.

(Laḫṣâṣ)

(1) Se reporter aux notes sur l'arganier données à la suite du texte 13.
(2) Le pr. rég. dir. *tt* remplace *tafiyyušt*.
(3) Mis pour : *ayyur n-wâḍân*.

33. — TIBḤIRT

Wa-nna irän a-isker tibḥirt man-ik a-iskär ?

— Ar-ittberṛåm ifergän i-yyiger, iġz gi-s anu ar-kiẖ ilkem amän, aggugen-iyt[1] neẖ aẓên ; ibnu f-wanu, ig-äs ssinit, iseġ amugäy imekkenn (imeqqûṛn), iseġ izakärn ĕl-lefdäm d-ulukäf, ar-ittagʷm s-umugäy, ar-isswa akäl; yažž-t ar-kiẖ izwa, ikerz-t, iẓẓû gi-s lašžåṛ-ĕnna-t εžebnin d-leẖʷḍåyr-ĕnna-ira zun-d tirekmin t-tlintit d-ibäwen t-teẖsäyt d-uẓålim d-ififel t-tmiṭåš d-ẖizzu d-baṭåṭå, aṛumi neẖ amuselm d-waẖeršuf d-lanwaε yåḍnin ĕl-lfakit : ddelläḥ d-wagän d-lemnun. — Lašžåṛ-änn : tazärt d-ĕṛṛemman d-ĕtteffäḥ t-tfiräst d-litšin. (Aštuken)

34. — UẒU N-TERKMIN D-ẖIZZU

Iġ-rän ad-kerzen yän gi-t-sen, ar-kkerzen ĕlmakän-änn, sbudun-t, rạren-d ser-s amän, zäyden ar-skärn tiġuma, rären amän ġ-wuzunn, munn d-wamän ar-zruεen ẖizzu nġ-edd tirekmin, ar-ten ššekšumen wamän akäl. Ġemk-änn ak-kullu[2] skärn i-wuzunn ard-zerεen ġay-da rän.

Iġ-d immġi ġay-änn zerεen, tili gi-s tuga, ar-ttamẓên iẖeddämen nġ-edd nitni s-iẖfawen-ĕnn-sen, ar-t susuyn.

Luqt-ĕnna gi-s tella lẖʷḍêṛt, iġ idrus ar hilli ser-s tteẖʷḍḍåṛn, ar -zzenzän, ar zeġ-gi-s ssiqåṛn tuqqirin, ižgagäln f-ižgagäln, ar-luqt ĕn-tgerst lliġ-a-ur-ttili lẖʷḍêṛt ar-tteẖʷḍḍåṛn s-tuqqirin-änn. (Igedmiwen)

35. — UẒU N-UẒÅLIM

Iġ ilkem wayyur n-innayr ar-kkerzen medden i-uẓålim. Ar-tteggän i-yi-nn ġ-rat-t-ẓẓûn[3] sin iḍêṛfan nġ-edd kṛåḍ, skern gi-s tireggiw s-ibuda, skern uzunn. Illa ġ-medden ma-iskärn wi-da[4] meẓẓîynin, yili gi-sen ma

(1) Voir la note 9 de la p. 12.
(2) Mis pour : *ad-kullu*.
(3) « A l'endroit où ils veulent le planter ».
(4) Correspond à *wi-nna*.

iskärn wi-da meqqûṛnin. Iġ kemmeln ibuda n-wuzunn zäyden ar-ten ttеṭuwwaɛen s-išuqåṛ, ar zeġ-gi-s sittin iẓṛån d-ĕṛṛbiɛ, ar-sefsäyn uṭṭîben ĕlli-qqûṛnin afäd a-yiḍnäy uẓålim-äd d-ag-gi-s ur-ttili tuga. Ġakud-änn inemma, yasi wa-lli ra itteẓẓû ġ-ufus-ĕnn-es afäsi tameneqqešt nġ-edd kra n-ugus ma-s-a-izeggur i-ḍẓålimt[1] ard tekšem ġ-wakäl. Ġemk-änn kra igätt taẓålimt ard kullu iẓẓû ay-da[2] ira.

Aẓålim ur-a-t-sswän iġ ur-ta immġi ašku ar-irekkem. Luqt-ĕnna immġi, izegzäw, ar-t sswän inemma. Luqt-ĕnna fellä-s iqqûṛ wakäl ar-t ttneqqašen daġ s-temneqqšin, susin-t zeġ-tuga-nna-d gi-s immġin. Iwa luqt-ĕnna-d gi-s daġ temmġi tuga susin-t daġ, neqqšen-t, ar-ittiḍnäy ard-ikemmel leḍḍnayt-ĕnn-es, ġ werrġen ifrawen-ĕnn-es bdun gi-s ar-t-qqåzen art-t ġzan. Wa-da[3] sul ilän ifrawen ar zeġ-gi-s skärn ižgagäln, aglen-ten. Wa-da ur-ilin ifrawen ar-t-assern[4] ġ-tafukt ard kullu izu zġ-wamän, ššekšmen-t s-iḥuna. (Igedmiwen)

---

36. — BAṬÅṬÅ

Ġemk-äd nebder ġ-wuẓû n-uẓålim a-iga ḥetta wuẓû n-baṭåṭå, zeġ tiyyuga ula asusi ula aneqqeš ula aṭwaɛ, waläyenni mmengarän ġ-wuẓû. Baṭåṭå illa ġ-medden mat-t-ismunn amer d-uḍêṛf, iġ-a-kkerzen zäyden ar-zruɛen baṭåṭå ġ-uḍêṛf iġ tedda tîyyuga ula iġ-d-tuška ard kemmeln yi-da rad-kerzen.

Ġemk-änn daġ iġ inwa ar-kkerzen, ar-ttmunn imgrawn d-uḍêṛf, ar-t gerrun art-t kullu grun, asin-t ġĕ-teɛbanin nġ-edd išwariyn sĕ-tgʷmma, gen-t ġ-ĕlbyut. (Igedmiwen)

---

37. — LQINEB

Ụr-illi ma-yufen tafellaḥt ġ-ĕddunit. Ašku ḥtažžän ser-s kullu medden, wa-nna-mmi imeqqûṛ ššän-ĕnn-es ula wa-nna-mmi imeẓẓîy.

Ha-yy-aġ ar-nettemnäd iġ nra ġar imikk n-ifili l-lqineb ma-s nettasa

(1) Mis pour : *i-tẓålimt*, après sonorisation de la dentale sourde *t* au contact de la sifflante sonore et emphatique *ẓ*.

(2) Correspond à *ay-nna*.

(3) Correspond à *wa-nna*.

(4) Aoriste intensif ou forme d'habitude du verbe *fser*.

kra n-tġawsa nġ-edd ma-s ngennu idukän-ĕnn-eġ d-ma-irwäsen ġäy-äd, iġ-aḥ-t ur-izzenzi ufelläḥ-ĕlli-t-ikkerzen ur-rat-t-näf.

Mašš iwažeb fellä-ġ a-nissän mamenk a-iskär ufelläḥ-äd art-t-ižženžem[1] afäd as-ser-s inefεa medden ?

Iġ-ira at-t-izreε ar-ikkerz kra n-umaďaġ meqqûṛn nġ-edd wäd meẓẓîyn, ar-äs-ittegga sin iḍêṛfan, nġ-edd kṛåḍ, afäd ad-d gi-s ur-inker ĕṛṛebiε, d-ĕlqinb ḥetta netta ad-žehden iẓûṛån-ĕnn-es d-a-ižhed ula nettän. Isbudw-äs[2] ibuda meqqûṛnin, isker gi-sen tireggiw, nġ-edd uzunn, iġ-ira, izreε inemma lqinb s-ufus-ĕnn-es ġ-ġinna-lli-y-äs yužäd ar-t izruε, idel-t s-wakäl bahra, issu-t s-wamän ġakud-änn nit, ard εemmeṛn uzunn-änn s-wamän zun-d ššariž, iwa ibbi fellä-s amän. Ar-imäläss, issu-t daġ. Ġemk -änn, ġemk-änn imäläss ar-imäläss issu-t.

Ar-d ittemmġay lqinb-äd iġ yufa akäl ižehden zun-d asengär ; iġ ur-ižhed (ur-ižhid) wakäl ar-ittisdäd imġi-nn-es s-imikk.

Iġ-d-immġi ar-ittiġzäf ard yagʷer tiddi n-bnädem iġ-yufa ṭṭahaḷḷu. Iġ-ilkem ttma n-teġzi-nn-es ar-d issufuġ kra n-ḍẓelmin ḍninin, ar-gi-sent ttilint kra n-tuškinin zun-d awškin n-usengär aṛûmi. Iwa nger ifrawn-ĕnn-es t-tama n-ḍẓalimt-ĕnn-es, ar-d gi-sen itteffuġ kra zun-d aṣêṭṭå n-mamêẓḍå, ar-kullu iddäl ššẓêṛt ĕl-lqinb, ukʷän ar-ittîḍnäy uṣêṭṭå-y-änn kra s-kra ard-ig zun-d ifalän sdidnin. Iġ ukʷän werreġen ifrawn n-ĕššẓêṛt-ĕnn-es kkisen ifelläḥen aṣêṭṭå-y-änn, nettän a-itteggän lqinb.

Tawerġi n-ifrawen-ĕnn-es bahra a-igän tamatärt ĕn-tenwi nn-es. Ar-t-ĕttawin s-ĕlmudun, zzenzen-t i-id-bäb ĕl-lemmʷlen. Ašku nitni az-zeġ gi-s iskärn ġay-da rän medden n-izakärn nġ-edd ifalän ma-s-a-tteqḍûn tiġawsiwin-ĕnn-sen elli-s-ḥtažžän ġ-ĕddunit. (Igedmiwen)

---

38. — LUṢEF-ĔN-TALεEṚṢIN

Talεeṛṣt da-ttili ġ-tama n-tĕgemmi, ar-äs-itteḍůwwåṛ ugädir nġ-edd afrig. Ur-a-ser-s ikeššem ġir ayt-wagʷns ; ġay-da-stt iεummän[3], a-iεummän tigemmi ; ar gi-s ttilin isġåṛen kullu-ten, zeġ-ṛṛemman, tteffäḥ, lmešmäš,

(1) Mis pour : *ard-t-ižženžem.*

(2) Mis pour : *isbudu-äs* ; l'hiatus a été rompu par le passage de la voyelle *u* à la semi-voyelle correspondante.

(3) Mis pour : *ġay-da-tt-iεummän.*

lluz, burgiba, iberqiqqeš, azären, lettšin, zzenbuɛ, lḥâmḍ, llim, ĕttĕnurž[1], aḍîl, eṣṣêfṣâf, zzit, azemmur. Iy-da ġ-ur-ellin isġâṛen[2], da gi-s kkerzen tibḥirin ĕn-maṭiša d-ififel d-belṭižan d-uḫsäy d-uslawi d-uẓâlim d-umezgur.

Ar-ttez̧z̧ûnt temġarin ġ-wammäs ĕn-tebḥirt iẑeddigen n-ĕlġenbäz d-leḥbaqt. (Imesfiwen)

---

39. — TAFELLAḤT N-ELLUZ

Lluz, netta da-t-i-ttez̧z̧ûn[3] ġ-bṛâyl. Dä-d-i-ttasin talluzt, gin-tt-ĕnn ġ-ĕddäw wakäl igän lḥerš, ašku lluz da-itteṣbâṛ i-leɛṭeš. Luqt-änn d-i -temmeġi[4] addšen[5] -tt ar iġ[6] gi-s illa iġil nġ-edd uggär, ĕkksen-tt zeġ-ġi-nn, awin-tt s-mani yâḍni. Ġ-luqt-inn[7] d-äs-ttinin[8] : ennqʷlt. Ar-tt-ĕsswän ar iġ tmeqqûṛ, tesker lluz, ġlin is-s, ssussen-tt s-assuss zun-d zzit. Lluz netta, luqt-änn inwa, d-äs-ittekkes iferki, ar-d-iṭṭâṛ nettän ; da-ineggʷ ġ-leḫrif. Iġ-ddar-iġ-t[9] ssussen, zrin fellä-s yän mennäw ŭw-wessän ; d-äs kullu ṭṭâṛen ifrawen-ĕnn-es, ibqa ġir ġemk-inn[10]; wa-nn[11] -t-iẓṛân, da-ittġal is iqqûṛ. Iggawer ġemk-inn ar luqt-n-ĕṛṛbiɛ s-ad-daġ isemmġay ažeddig, ar-ittaru. (Imesfiwen)

---

40. — TAFELLAḤT NE-ZZITUN

Da-ttez̧z̧ûn medden zzit ġ-kra-n-ĕlmuḍeɛ iẑẑin zun-d kṛa n-uzeggʷär, nġ-edd akäl iḍnin, nġ-edd lḥêṛš.

Iġ ṛa-tt-ẓẓûn, da-ttgawärn ar bṛâyḷ, asin-d igežda nĕ-zzit izegzäwen, bbin-tt f-legṛâḍî ġ-illa iġil d-mnâṣṣ, ġzan kra n-iḫʷba ġ-illa ufud d-kra,

(1) Mis pour *ettrunž* après métathèse.
(2) « là où il n'y a pas d'arbres ».
(3) Mis pour : *da-t-ttez̧z̧ûn;* la voyelle *i* a été introduite pour éviter la confusion du *t*, pr. rég. dir. et de *tt* préfixe formatif de l'aoriste intensif.
(4) On retrouve ici cette même voyelle de disjonction *i*.
(5) Variante du verbe *ažž* des *Bṛ.*, *Laḫ* et *Ašt.*
(6) Correspondant de *ar-kiġ* des *Bṛ.* et des *Laḫ.*, et de *ar-kiḫ* des *Ašt.*
(7) Synonyme de *ġ-luqt-änn.*
(8) Mis pour *da-äs-ttinin* où *da* est préverbe de l'aoriste intensif (ou particule de la forme d'habitude).
(9) *iġ-ddar-iġ* « lorsque ».
(10) Synonyme de *ġemk-änn.*
(11) Synonyme de *wa-nna.*

yän lgʷddäm n-yän, ar-ittaẓî yän d-yän, leqyäs n-sin id-mräw n-iġallen, asin-d igežda-lli-bbin, gen-ĕnn gi-s kkûẓ nġ-edd semmûṣ, rären fellä-sen akäl, ar-iġ-d yuggʷa ġir ifḫ[1]-ĕnn-es, ar-ten sswän ar-iġ-d-emmġin, ar-fellä-sen tteḥṣåṛen lebhäym ar-iġ emmeqqûṛn, skern zzit; luqt-änn-tt-ẓṛån teġʷma ġ-wayyur-ĕn-šutanbir, awin-d iḫeddämen, ka-igätt yän s-assuss[2] -ĕnn-es, bkisen, ka-igätt yän gi-t-sen iġli s-yän iẓli, ar gi-s issusu ar-iġ-t-ikemmel, iggʷez zeġ-gi-s, iġli s-wayyåḍ. Ay-ĕnna-d-ssussen ˁiḫeddämen grunt-t kra-n-temġarin ĕt-tferḫin, d-äsent ttinin ileggåṭen, ar-ttasin irgäzen ĕllġa ġ-ufella n-ĕzzit, ar-d fellä-sen tträrent temġarin zeġ-wakäl. Luqt-enna ṛmin, inin : « Aḷḷah imṣellεlik a-raṣul-llah ! » kraṭ-ṭwäl. Zäyden daġ ar-ttasin ĕllġa, ar-ssusun ar-tadeggät, ddun fḫal-ten. Ġemk-inn ar-iġ kemmeln, ar-ttasin medden zzit-änn, gin-tt ġĕ-tserfin ar iġ treqqed, kra da zeġ-gi-s tteεdälen tizbibin, kra da-t ẓĕmman ġ-lemεeṣṣêṛt. Lemεeṣṣêṛt nettät tga yåt-tgemmi ġ-ĕllän yän sin izergän meqqûṛnin, yän ibedd f-yän. Da-d -ttawin yän ukenṭûṛ nġ-edd aġyul, nġ-edd aserdun, qqenn-t ġ-yän-ugeždi, ar-isḍewwåṛ azerg-da[3] n-ufella, ar-äs-ĕnn deḥḥin ĕzzit s-aḍåṛ-[2] ĕnn-sen, ar-tt iṭṭelbåẓ ar-iġ kullu ṭṭelbêẓ, awin-d kra n-tsegräs, d-asent ĕttinin lemṣåwêṛ, da-ttisin[4] leqyäs n-mräwt lεebṛåt-n-ĕzzit, εemmṛên-tent s-ĕzzit da-ẓḍån, awin-tent s-ĕddu yän-ugeždi iẓẓåyn, d-äs-ttinin amdeqqål, gen-ĕnn gi-s tämt n-ĕlmṣewweṛṭ, nġ-edd mräwt, asin fellä-sent amdeqqål, yadder i-zzit s-ĕžžehd, ar-ttefféġ, tmun d-ĕlmerẓån, teffi-nn ġ-yän ššariž, d-äs -ttinin ttinit; teggawer gi-s ĕzzit ar-iġ testi zeġ-ĕlmerẓån. Ka-igätt ass, ssusen-d ĕzzit-änn zeġ-lemṣåweṛ, εawden-äs iẓîḍ, ruššän-t s-amän, rären -tt-ĕnn s-ĕddäw umdeqqål ar-iġ tekka imaläss, s-tezwa, a-s-ur gi-s illi waḍû n-ĕzzit, awin lfiṭûṛ, zzenzen-t, neġ-a-t-ĕtteqqden ġ-takät; iġ-ddar-iġ rad-agʷmen ĕzzit, da-d-i-ttekkisen mikk[5], fken-t i-lžameε, ukʷän ilemma awin-d ilmäwen n-imugäyn, ar-tteεbaṛen ĕzzit s-yät-tkint, d-äs-ttinin ĕlqʷllet, ar-ĕnn tteffin ġ-ilmawen-da, ar-iġ kulši ugmen ĕzzit, feln ĕlmerẓån ġ-gi-nn. Wa-nn rad-daġ iẓḍå yagʷm ĕlmerẓån, iffi-t-inn ġ-beṛṛå. Bäb-n -lemεeṣṣêṛṭ da-ittawi leεšûṛ-n-ĕzzit ġ-teġṛåḍ-ĕnn-es. Nutni tella där-sen yät leqqaεida[6] : lemεeṣṣêṛṭ da-stt-i-ttεeḍḍåmen, ur-a-ser-s keššmen bla

(1) Variante, après métathèse de *iḫf*.
(2) Noter que dans ce parler la préposition *s*, avec instrumental, n'exige pas l'état construit.
(3) Synonyme de *azerg-enna*.
(4) *ttisi*, thème d'aoriste intensif ou forme d'habitude de *asi*.
(5) Variante de *imikk*.
(6) Noter l'allongement inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.

luḍû, ula da gi-s ttinin awäl ur-igin yät, ula da gi-s tteɛṣûn Ṛebbi, afäd ad-äsen tili lbaṛaka ġ-ĕzzit. Wa-nn ġ-ur-illi leḥya d-ĕṣṣwab, ur-a-t-ĕsseḫ-dämen ġ-lemɛeṣṣêṛt. Wa-nn ẓṛån ur gi-s ṣṣwab, d-äs ttinin : « iz-d ur-tekkit lžameɛ ula lemɛeṣṣêṛt? ». (Imesfiwen).

CHAPITRE VII : L'ÉLEVAGE

41. — LEKSIBT Ḫ-WAŠTUKEN ĔN-SUS

Ar-kessben medden ḫ-Waštuken ĕn-Sus iṛêεman d-izgären d-wulli d-ĕlbhäym-ĕw-wazäg, isän, d-iserdän, d-iġʷyäl. Waläyenni isän drusen iseggʷäsen-äd, ašku tšeqqå lemεišt-ĕnn-sen, tidrus ĕlfäytt-ĕnn-sen, ur gi-sen illa abla[1] tayyirza, ur-a-ttmuddun, ur-a-ttesewwåqen ; taqbilt kullu-tt yaḷḷåh is rag-gi-s ilin ttäm neḫ ĕtteẓå neḫ mräw. Amma iṛêεman illa ma-iṭṭåfen yän neḫ sin neḫ kṛåḍ ; wi-lli žhednin ar-ttêṭṭfen mraw neḫ uggʷär ; illa ma-ur-iṭṭåfen ḥetta yän. Elfäytt ĭy-yṛêεman teggut, terḫu lemεišt-ĕnn-sen : ar si-sen kkerzen medden luqt ĕn-teyyirza ; iḫ tezri teyyirza ar si-sen ttmuddun s-Taṣṣûṛṭ neḫ Merrakʷš, neḫ a-si-sen ttesebbäben ġ-laswaq ĕn-tmizär, aggugent-iyt neḫ aẓênt. Ar-ttεišen iṛêεman s-walim d-ugalim (d-walig) t-tezgemmut ; iḫ iḫlef wargän ar-tteggän id-bäb-ĭy-yṛeεman ĕl-lmuḍεa tawala i-tayssa-y-yṛeεman, kra igätt yän ikes yäw-wäss iṛeεman-ĕnna ur-mmuddänin ; ar-ammäs ĕn-kud-ĕnna tḫerref tuga sennefsin tawala ĭy-yṛeεman.

Izgärn nettni illa ma-iṭṭåfen mraw neḫ uggʷär neḫ tayyuga ; ĕddräwš, ab-bahra gi-sen igguten d-ma iṭṭåfen tayyuga : snät-tfunäsin neḫ tafunäst d-uzger neḫ tafunäst t-temmwätt, as-tt-igän t-taġʷit[2] iẓḍåṛn at-tkkerz, tiẓḍîr (tiẓḍûr) at-taru, tekk siy-yseggʷäsen ḫ-leεmmêṛ-ĕnn-es. Ar-sεišen medden izgärn-ĕnn-sen s-walim d-walig (d-ugalim) t-tezgemmut d-ungul-ŭw-wknari ḫ-luqt-ĕl-leḫrif t-tgerst, amma luqt n-ĕṛṛbiε d-ĕṣṣîf kra-igätt lmuḍεa ar-tteggän tawala i-tayssa-y-yzgärn : ku-y-äss ksin sin medden εqelnin tawala, tazzänin ůhů ; ar-kiḫ ilkem uzäl sulsun-d tiwaliwin, klint ḫĕ-tgʷmma ; ġakud-änn ar-tteẓẓgen medden tifunäsin-ĕnna-ttiwĕẓẓêgnin ; iḫ-d-irẓå wäss (iḫ-d-igelleb useklu ; iḫ izri wuẓẓûm ĕw-wäss) ssufġen-ten

(1) Noter que le sujet apparent de *illa* est *abla* et non *tayyirza*.

(2) Mis pour *ad-tt-igän d-taġʷit iẓḍåṛn at-tekkerz,* litt. « ce qui l'est c'est la génisse qui peut labourer », pour dire : « on appelle *tammwätt,* la génisse qui peut labourer ».

daḫ ad-ksin ar-ti-w-wutši, sekšmen-ten-d, ku-yän issu wi-nn-es. Luqt n-ĕṛṛbiɛ ar-kessän ḫ-tuga, leḫrif ar-kessän ḫ-uremmu (tuga iqqûṛn). Lfäytt ĭy-yzgärn teggut : ar-ttarun, ar-kkerzen, ar-serwäten, ar-ttiwĕẓẓîgen, ar-ttiwetšin, ar-nezzän iḫ fellä-sen ibedd lḥal, ar-ttagʷmen ḫ-tennuɛåṛ s-ulukuf (s-yilem ĕw-waġʷi idebġen).

Iserdän, nettni, ur-a-ten ikesseb abla tteẓẓåṛ elli-tsebbäbnin d-imġåṛn d-ižerräyn ; eddräwš ur-ṭṭåfen atig-ĕnn-sen, ur-ẓdåṛn i-lɛelf-ĕnn-sen, ašku lemɛišt-ĕnn-sen tšeqqå zu-d ti-y-yisän : ur-illi abla tumẓîn d-walim.

Iġʷyäl, nettni, tedrus tgemmi ḫ-ur-illi uġyul, ašku ar-si-sen ttesewwåqen medden, ar si-sen zeddmen, ar si-sen ṭṭåyn amazir, ar si-sen ttasin aẓṛû l-lebnya, ar-d si-sen ttagʷmen ḫ-wuna luqt n-ĕṣṣîf iḫ qqûṛent tnuḍfiwin ; wa-nna ikesben taġyult ar-äs ttaru isnäs, iḫ mqûṛn[1] izzenz-ten.

Isän d-iserdän d-iġʷyäl ur-a-tteggän medden tawala i-täyssa-nn-sen ; luqt n-tuga ku-yän ikerf-ĕnn ayyis-ĕnn-es d-userdun-ĕnn-es d-uġyul-ĕnn-es s-yay-yziker iġezzifen ḫ-isiki neḫ tuẓẓûmt ĕy-yiger ḫ-luqt ugläs ; iḫ-a -meggern medden ar-asen ttlurẓûmen ḫ-temgra ; iḫ mgern ar-asen ttluṛ-ẓûmen ḫ-unrär ar-ammäs ĕn-kud-ĕnna kullu kemmeln ĕrrwa, ukän ilemmäd ar-asen akkän alim ḫ-kra-igätt luqt ; amma lɛelf ur-a-ten tteɛläfen abla yät-twäl ḫ-wäss : zikk-ṣbåḥ neḫ taʿdeggʷät, ku-yän d-ĕlqadda-nn-es, ayyis ar-äs tteɛläfen snät-tweltimin, aserdun taweltimt d-uzgen (d-mnåṣṣ), aġyul, taweltimt neḫ enneṣṣ-enn-es; ĕddräwš ar-tteɛläfen iġʷyäl-ĕnn-sen s-ĕṛṛba n-tweltimt, illa gi-sen mat-ten akkʷ ur-itteɛläfen, ar-šettän ġar alim waḥdu-t ašku ur-där-sen tumẓîn.

Ulli nettenti iggut mat-tent ikessben, waläyenni ku-yän ar-ikessa tagʷzzit-ĕnn-es, wa-nna ur-iṭṭåfen yiwi-s mäd-äs-ikessän ikru ameksa f-useggʷäs s-uqeššäb ĕn-taḍûṭṭ d-uselhäm ĕn-taḍûṭṭ d-idukʷän imṣĕmmĕṛn t-tiräm-ĕnn-es d-yät tġežtt[2] i-kra igän aseggʷäs d-meyya n-tarryält ḫ-useggʷäs. Ulli-y-äd gänt sin låṛhåḍ, illa uhruy, yili waġåḍ. Ayt-uzaġar ar-där-sen ittäti uhruy aġåḍ ašku ur-a bahra ittseḫḫar waġåḍ ġ-uzaġar ; ibudrären ar-där-sen ittäti waġåḍ ahruy, ašku ahruy ar fellä-s ittšeqqå a-yaqqläy d-ižaṛifen. Wi-lli llänin f-uzaġar ilin f-udrär ar-kessben mnåṣṣå w-waġåḍ d-mnåṣṣå-w-whruy, ĕlbeɛḍ ʿĕn-twäl ksin ḫ-uzaġar, elbeɛḍ ḫ-udrär. Aġåḍ ĕntta ar-itteḫläf d-ĕlḫin ašku snät-twäl ad-ĕttaru taġåṭṭ ḫ-useggʷäs, sul igutent tiġåṭṭĕn-lli-ttarunin ikʷnna ; taġåṭṭ-ĕnna yurun

(1) Variante de *meqqûṛn*.
(2) Mis pour *tġeždt,* état construit de *tiġeždt.*

ikʷnna tamzwarut, taru-ten daḫ tameggarut, arunt daḫ isti-s ĕlli-zwarnin ikʷnna ḥetta nettenti ḫ-wis-siy-yseggʷäsen ; menšekk ay-änn s-teḫlef tbaṛk-eḷḷåh ! Amma tätten idrus gi-sent ma-ittarun snät-twäl ḫ-useggʷäs, yidrus ma-ittarun ikʷnna. Ahruy ar-tĕ-ttläsen medden iḫ ikšem bṛåyṛ ar måṛṣ ; aġåḍ ur-a-t ttläsen abla luqt-ĕn-ĕṣṣîf, iḫ iḥma lḥal. Lemɛišt-ĕw-wulli beṛṛå ka-ḫ-tella, ur-tt-iga bla täyssa ; ḫ-ĕṣṣîf ula tagerst, ašku kra-igätt anaw l-lašẓåṛ ar gi-s kessänt : argän ula azeggʷär ula tikiḍå ula tasäft ula inif ula taddut ula kra ufänt. Waläynni amksa labudd ab-bedda-imun d siy-yiḍån neḫ uggʷär, mar (far) uššen ; wa-nna did-sen ur-imunn iḫ ka isha s-imikk rad-as-tent kullu ineġ wuššen, ašku uššen netta ur-där-s tawwuri abla a-iḍûf amksa, kud-ĕnna yufa lemġfelt isker ḫ-wulli ma-ira. Ulli-y-äd ahruy d-waġåḍ at-tent-igän. Ahruy gän-t izammärn t-tätten d-ilqåġen t-telqåġin. Aġåḍ gän-t inkʷran t-tiġåṭṭĕn d-iġiden t-tġidin.

Lfäytt ĕw-wulli teggut : taḍûṭṭ i-tmelsit, ĕššɛĕṛ i-leḥmul t-terzmäy t-tsukwin ; ar-ttiwšint wulli, tiġåṭṭĕn ar-ttiwĕẓẓîgent, akʷfäy-ĕnn-sent yuf wi-n-tfunäsin ḫ-tamimt ula nnfiɛt (ĕnnfaɛt), ula tifeyyi-y-yzammärn tuf ti-y-yzgärn, ḥetta leflus llän gi-sent. Waläynni ĕlbeɛḍ-ĭy-yseggʷäsen ar-gi-sent ttigut tmaḍûnt, ar-bahra-ttemtätent ar-kiḫ kullu fnänt, ġik-ĕlli rḫant ad-ḫelfent ad-rḫant ad-fnunt. (Aštuken)

---

42. — LEKSIBT Ḫ-WAŠTUKEN[1]

— Ma-igän leksibt ĕlli-(i)llän ḫ-där-un ?

— Leksibt-ĕlli-(i)llän ḫ-där-neḫ : iṛêɛman d-izgärn d-wulli.

— Ma-teskärm s-iṛêɛman-enn-un ?

— Iṛêɛman ar-si-sen nekkerz, ar-si-sen ĕnttasi s-ma-yaggugen.

— Is-a-tšettäm tifeyyi-y-yṛêɛman ?

— Iṛêɛman illa mat-ten išettän, illa mat-ten ur-išettän ; illa ma-mu ira lḥaṭêṛ-ĕnn-es tifeyyi uṛɛem, išš-ĕtt, illa ma-mu-tt-ikʷrha, ur-a-tt-išetta.

— Is bahra där-un ĕllän izammärn ? — Llän där-neḫ izammärn ula tatten ula tiġåṭṭĕn ula inkʷran.

— Tätten, ma-igän ĕnnfiɛt-ĕnn-sent ? — Tarwa ar-äsen qqersen, ššin-ten neḫ-ten ĕzzenzän ; taḍûṭṭ ar-tt-lessän.

(1) Ce texte reproduit, sous forme de dialogue, l'essentiel du texte précédent.

— Ma ikessän leksibt-ĕnn-un ? — Wa-nna iṭṭåfen amksa ar-äs-ittawi leksibt-ĕnn-es, ikes-tt ẖ-udrär ula (a)zaġar.

— Amksa-y-yṛêεman ula wi-w-wulli ula wi-y-yzgären, yän ad-gän ? — Amksa-y-yṛêεman iẓli waḥdu-t, kra igätt yän ar-ikessa waḥdu-t, ḥetta yän ur-a-ittmun d-yän.

— Is ur-ĕllint temġarin ĕlli-kessänin leksibt ? — Llänt ĕlbeεḍ ĕn-twäl, waläyenni tiferẖin.

— Is där-un ĕllänt ezzräyb-elli-ẖ-a-tnessa leksibt ? — Llänt tegʷrär -ĕw-wulli, laḥwäš-iy-yṛêεman d-izgären.

— Tigʷmma is kullu ṭṭåfent laḥwäš nġ-ĕdd ůhů ? — Wi-lli-žhednin ar-skärn laḥwaš i-tgʷmma-nn-sen, wi-lli ḍεefnin asaräg ka-ẖ-a-ttili leksibt -ĕnn-ṣen. Asaräg, tuẓẓůmt ĕn-tgemmi at-t-igän ; lḥuš ar-ittili ẖ-imi n-tgemmi ; tagrurt ar-ttili ẖĕ-tġirtt ĕn-tgemmi s-tġuni d-ifergän. Ay-ĕlli-s -tebna tgemmi a-s-ibna lḥuš. (Aštuken)

43. — LEKSIBT Ġ-ḌÄR AYT-BṚÅYYIM

— Man-ik ad-skärn ayt-ĕlmudeε-ĕnn-un i-lebhäymen-ĕnn-sen ? iz-d ku-yän iks lebhäymen-n-es, nġ-ĕdd man-ik a-igän leqqaεida ġ-där-un ?

— Ar-smuqqulen si-(i)rgäzen llänin d-iguyya-nn-sen, neġ kṛåḍ, mεiddiln did-sen s-teġräd-ĕnn-sen fäd-kessän iṛêεman, iġ-gguten ; iġ-ur-gguten, ar-asen tteggän ayt-ĕlmudeε tawala ; kul tigemmi tessufeġ-d ma-ikessän yäw-wäss neġ tekʷra, iġ ur-teṭṭåf imkiri ma-ikessän.

Ġik-änn ad-skärn i-(i)ṛêεman, ula ulli, ula izgiren ; amma iġʷyyäl d-iserdän d-isän ar-ttilin aġar ġĕ-tgʷmma, ar gi-sent fferden ġ-isdäs.

— Ma-ġ-a-tkessäm, iz-z adrär nġ-ĕdd azaġar ?

— Iṛêεman ur-a bahhra kessän abla ġ-udrär, ašku illa gi-s ġay-ĕlli šettän zu-d argän t-taläṭ. Ula ulli, adrär a-ġ-a-tent bahhra kessän imeksawen. Izgiren ar-ten kessän ġ-uzaġär lli-ġ-illa mäd-šettän.

Tella tmazirt elli-ġ-a-kessän imeksawen iṛêεman ula ulli, ula izgiren ġ-uzaġar. Iġ-ur-illi udrär ġĕ-tmazirt-änn, ar-tteffġen imeksawen ad-ksin iġ-fḍêṛn, luqqt-ĕnna-ġ-t-tuggʷa tafukt, ar-kud-ĕnna telkem ĕlgäyla. Iġ iḥma lḥal grugun-d, awin-d ulli neġ ġay-ĕnna ksän sĕ-tgʷmma, ššin imeklawen-ĕn-sen, sunfun, s-kud-ĕnna lekment ti-zwärn, ukʷän ffġen daġ ad-ksin. Ur-a-d-ttaškän abla ti-w-wudši. Iġ ksänt ulli ġinna-ġ illa ufiyyuš ar-d-iteffu lḥal, ġinna-ġ-nsänt iktar s-waqqåyn-ĕnn-es.

Iġ-urunt tehräy ar-ttarunt ĕlbeɛḍ ĕn-twäl kra ileqqåɛen[1] mellulnin häykmit.

Tiġåṭṭĕn, ar-ttarunt kra iġežden fulkinin, gänin ikerkåḍen. Mäd -skären s-etterqqisät iġ-sul meẓẓîn, išetha lbeɛḍ a-ukän iġ-a-ttreqqåsen; mašš, ad-ukʷän imġûṛen, ẖšenn ġakud-änn. Tiġžett meẓẓîn ar-ttegga taġåṭṭ, tsalu i-ṭîẓî, iġežd ar-ittegga anekkur, isalu i-tmärt-enn-es-li-(i)ɛezzän där-wuššen ; as-tt ukʷän iẓêṛ[2], ar-ser-s iḍeṣṣå. Ileqqaɛen nettni, ṣebḥan -eḷḷåh, ar-ttfalkäyn iġ meẓẓin, ula iġ meqqûṛn. Ur-illi managu a-yyi baẖhra tteɛžaben, abla iġ gän izammärn meqqûṛnin, ṭṭåfen askiwen-elli gänin ġik-elli ; ar gi-sen ittili ma-mu beṛṛmen waskiwen-en-s f-ĕkkûṣṭ-ṭwäl. Riġ-k at-tẓêṛṭ izimmer bu-waskiwen iġ-ira a-inges wayyåḍ, ar-itteddu, ukän yašk-id, yawi-d ežžehd.

Izimmer ifulki, tifiyyi-nn-es teġʷla, temmim ; taḍûṭṭ-enn-es a-ġ-skärn midden leksut ĕn-taḍûṭṭ, zu-d taželläbit d-uselhäm d-ufaggu t-tfaggut d-ĕzzif.

Ġik-änn ad-d-yiwin izimmer lliġ-yuf anekkur lli-(i)gän bu-tamärt.

(Ayt-Bṛåyyim)

---

44. — LEKSIBT IY-YFULLUSEN

Leksibt îy-yfullusen, tumġaṛin as-si-s ittkelläfen[3], nettenti a-mu tga ti-nn-sent.

Iẖ-a-sḍåṛent tfullusin tigläy ar-tent-tesmun temġart ar-kiġ-d yuška bu-tegläy (wa-lli issaġen tigläy), ar-ittini : « mad-där tigläy ĕl-lbiɛ ? » ; tessufeġ-äs-tend-d, tezzenz-äs-tent, ar-tesmun ĕlflus, ar-kiẖ gguten tseġ si-sen ay-ĕnna tra.

Iẖ telkem tgerst, s-kiẖ sgûṭṭînt tfullusin, tsdel-asent tigläy ẖĕ-tseddätin, ku-yät tsedl-äs ttäm d-mräwt neẖ ɛešrint ĕn-tegläyt. Iẖ tesdel tfullust tigläy ɛešrin-ĕw-wäss tessakʷi-d ikeyyawen : sin, yaw-wäss, kṛåḍ, yaw -wäss, ar-kiẖ kullu kemmlent ti-nna rad-d yakʷi. Iẖ kemmeln ɛešrin ĕw-wäss d-semmus, ti-nna-d ur-ukʷinin tessen is ẖesrent, tessufeġ-d tafullust ar-äs takka mat-tšetta nettät d-ikeyyawen-ĕnn-es, sul ar-ten ttedûf mar

(1) *ileqqaɛen,* variante de *ileqqaġen.*

(2) Mis pour *ad-tt-ukʷän iẓêṛ.*

(3) Mis pour *ad si-s ittkelläfen.*

ĕlbäz d-yiḍån ar-kiẖ ẓḍåṛn ad-ĕttayläln (ttfayläln) ; tafullust nettät ar-ttini : «ggůṭṭ», ikeyyawen ar-ttinin : «kkiw». Iẖ-äs laḥ kra ẖ-tarwa-nn-es ar-ttini : « kkiṭṭ, kkiṭṭ, kkiṭṭ » ; inna-ẖ-illa yazzel-d s-där mä-s. Iẖ meqqůṛn tezzenz kra, ġersen i-kra, ššin-t nettät d-urgäz-ĕnn-es t-tarwa-nn-es, tažž daẖ ay-enna-tt-iqaddan i-lksibt. Iẖ-ra-tesdel i-tfullust ar-ttekeffäl s-yaw -wfullus i-temzgida fäd ad-äs seẖẖern ikeyyawn-ĕnn-es. Kud-ĕnna mqůṛn tefk afullus i-temzgida, ar-išetta ṭṭåleb ĕn-temzgida. (Aštuken)

---

45. — TIZZWA

Medden ar bahra tteksäben tizzwa ; ar-asent skärĕn tayyirt ġ-tama n-tgemmi. Tayyirt-änn ar-tt-ĕddäln, swalän imi-n-es i-leqbelt afäd iġ-d tuggʷa tafukt ad fellä-sent tger ašku tizzwa ur-a-tent itteḍêṛṛů ġar aṣemmîḍ d-unẓåṛ d-ĕlgris. Awa tizzwa ar-asent skärn medden ĕssellät ġ-uġanim nġ-ĕdd imšebbken ġ-ikuräyn ĕn-tademt. Kud-ĕnna rad-gin agʷlif ġ-ĕssellt nġ-ĕdd amšebbek, ar-stt-ttželläden[1] sĕ-tfušt izgären d-walim nġ-ĕdd ilämmen.

Tizzwa ar-kessänt ġ-kra-igät mani, ar-kkätent kra-igät ayežžig, ḥetta tikiwt ; waläyenni tamment-n-es ar-ttḥeṛṛů ; ma-ur-igin ayežžig ur-illi. Iġ ksänt tezzwa azäl ar smunent adeqqis ġĕ-teḍårin-n-sent, ar-šettänt tamment s-imawen-ĕn-sent. Ta-nna iktärn aḥlig-n-es t-teḍårin-n-es tašk-id s-ĕssellt-ĕlli-ġ-tella ; ḥetta yät ra tžlu f-ĕssellt-n-es.

Iġ kešment tezzwa s-ĕssellt ar-ẓeṭṭånt imešḍên ; imšêḍ ar-kullu ittegga tiwallin ; ar-tent ketturent s-tamment. Iġ ižžawen uglif ar-iskär awän ġ-tuẓẓůmt-ĭy-ymšêḍ, ar-iskär igeldän ġ-tama-ĭy-ymšêḍ. Kud-ĕnna ffuġen tarwa-n-es ar-ten-id issenwa ġ-beṛṛå, ar-ttelεabent tezzwa, iġ ĕrġant, ar-äss-elli-ġ-d-iffuġ ugellid-ĕn-sent, ḍfuṛent-t ar inna-ġ yugel, ukʷän bužžint kullu fellä-s ar-kiġ-d-yiwi bäb-n-es ĕssellt, ukʷän igli-t gi-s, yawi-t s-tayyirt.

Iġ ra-ttekksen medden tamment ar-tteggän ilämmen ġ-ya-wzegʷi, gin gi-s yät tirgit, ftun s-uglif, ṣůḍn-äs aggu-y-ylämmen, ar-nekkrent tezzwa f-imešḍên, ašku iḥeṛṛå waggu-y-ylämmen. Ukʷän ar-ttebbin imešḍên, ar-ten srusen ġ-uqesri ar-kiġ kksen mat-ten-iqaddän, awin-ten s-tegemmi, ẓmin-ten, ẓlin adus, zzenzin-t i-wudäyn, ššin tamment. (Laẖṣåṣ)

(1) Mis pour *ar-tt-ttželläden*.

CHAPITRE VIII : LES MÉTIERS

46. — IMZILN

Ur-a-ttεišen tugett-imziln ġ-där-neġ abla ġ-ġay-ĕnna-d-ruren s-igilem d-ĕlkir, amma tayyirza tedrus där-sen. Kul amzil, illa där-s umeddak^{w}l -ĕnn-es-li-mu-itteεd'äl ġay-ĕnna-t-iḫåṣṣån.

Luqt-ĕnna ra-iεdel kra, yawey-äs-t-id, ismun did-s uzzäl t-tirgin. Iġ-äs-t-iεdel, ar-äs-yakka tiġräd-ĕnn-es, ar-kiġ telkem luqt innrura, iġ yusi tumẓîn, ikf-äs unšĕkk[1] -ĕlli-y-äs yadelli yakka ġ-luqqĕt-änn kulemma igät asegg^{w}äs. Ar-äs daġ yakka luqqĕt n-ĕṛṛbiε lḥeqq-ĕnn-es ġ-tudit.

Ar-ttinin imziln i-(i)meddukk^{w}äl-ĕnn-sen : « imeššûṛḍå » ; illa gi-sen ma-iṭṭåfen imeššûṛḍå ggutnin, illa gi-sen ma-iṭṭåfen ġwi-d drusnin.

Waḫḫa nit bahhra ur-kkerzen imziln ġ-där-neġ, tuf bedda lemεišt-ĕnn -sen lemεišt n-tugett n-ġwi-lli kkerznin ġ-ayt-tmazirt.

Iġ-telkem luqqĕt ĕn-tĭyyirza, ar-itteḍålab umzil-ĕnna-irän a-ikerz tiwizi ġ-imeššûṛḍå-nn-es, fkin-äs-tt, sul εawnen-t s-kra-w-wamud[2]. Iġ-äs fkän tiwizi, iḫdem-asen s-iger, ar-asen iskär azläfen d-uġû iġ-illa.

(Ayt-Bṛåyyim)

47. — TAMZILT

Imziln ar-bennän anûḍ. Mat-t-igän ? Yät-ĕlbit ġ-tama n-tegemmi ar gi-s tteggän lkir-ĕlli-s-a-ṣûḍen tirgin, ar-srusen yät-ĕžžabit iktärn s-wamän ma-ġ-a-ssensän uzzäl iḥmän, ar-äs-ttinin isswi n-wuzzäl.

— Mäd-kullu tteεdäln ? — Ar-sg^{w}mmämen issekräz t-tsaliwin d-isemmäwden d-igelzäm d-išuqqåṛ, ar sul tteεdäln tuzlin d-walheddärn d-imidär.

(1) Variante et non état construit de *anšekk;* on trouve également *ġunšekk,* correspondant de *ġanšekk.*

(2) Mis pour *kra-n-wamud.*

Tiġrad-umzil : lemεellem amzil ar-t-ĕssehḍâṛn wi-lli där-s tteεdälnin ššwaqqêṛ f-usegg^{w}äs n-waḍân zun-d ĕṭṭâlb. Ar-äs-akkän sin-iṣaεiyn i-takät t-tsendut ĕn-tudit ; ġ-luqt inraren ar-ismun tumẓîn, ġ-luqt n-tĭyyirza ar-ismun tudit. Amzil ar där-s ttili leḥdemt bahra aġar ġ-luqt n-tĭyyirza ; ma-ur-igin luqt-änn ar-iskär tisaliwin, ar-tent-ittegga ġ-ušwari-n-es, ar-tent ittawi s-ĕssûq, ar-ittsemmâṛ isän d-iġ^{w}yyäl. (Laḫṣâṣ)

---

48. — TAḪERRAZT

Iqšušen ĕn-tḫerräzt : ššfi t-tessegnit t-tĕženwit ma-s-a-kkeṛḍên tiserki t-tuzlin d-ĕlqâlb d-umäyg.

Aḫerräz illa mat-t-issehḍâṛn zun-d amzil, illa ma-ittṣemmâṛen idukän ġ-ĕssûq, ar-ttgawärn ġĕ-tḫuna n-ĕssûq. Kra-igät yän iεemmêṛ lmeṛẓel s-wamän, ar gi-s issengâḍ tiserki afädd at-tilwiġ, ar-igenna s-ussegnu -ĭy-yilem. Lbeεḍ-iḫerräzen ar-issaġ ilm, ar-t-issenwa s-takawt n-wargän d-uẓâṛîf, ar gi-s ittebbi rreqqεat i-idukän, ar-tent izzenza. Tiserki iġ tĕzur, ar-äs ttinin lgamus, iġ-tesdid ar-äs ttinin eẓẓṛayf. Wa-nna-mu-bbin idukän -ĕnn-es ar-äsen ittegga tiswär t-taḍḍṛîfin. Illa ma-itteqqenn idukän, illa ma-izzigizen s-leḥfa, illa ma-itteqqenn turẓîyyin. (Laḫṣâṣ)

---

49. — AMZIL D-UNTEẒẒÂṚ

Iḥtažža bedda ufellaḥ s-umzil d-unteẓẓâṛ ġemk-ĕlli iḥtažža s-wamud. Ašku iġ-ur-telli tg^{w}rsa ur-illi uwallu, iġ nit illa uwallu waläynni ur-ili tag^{w}rsa ur-a-ikkerz amya. Azegg^{w}är illa bda ġ-yigrän, d-iġ ur-illi ulkkawsu ma-s-a-t-neffêṛḍ ur-ra näf mani-ġ-a-nekkerz. Iġ daġ ur-illi usemmäwd ur-ra nemger ġay-da nkerz.

Ġemk-änn d-unteẓẓâṛ : awallu d-ĕrriraw d-laqwäs d-ufus n-ulkkawsu d-ufus n-usemmäwd, kullu ġġwi-d aneẓẓâṛ at-ten iskärn.

Mani ġ-a itteḥdäm umzil ? Ar-itteḥdäm umzil ġ-wanûḍ-ĕnn-es. Anûḍ-ann ar-ittegga yät-ĕlbit yusεan, yattuyn. Wa-nna ikešmen s-wanûḍ -ad ar-ĕnn gi-s ittafa yät-takät meqqûṛn, ar-ttengadda ġ-tidi d-bnädem iġ ibidd ġ-tama-nn-es. Nnäg-ĕn-takät-änn ar gi-s ittili yän-ĕlkir; ĕlkir-änn ar-ittegga wi-n-yilem ĕl-lebgri idebġen, iḍεân, ur-iqqûṛ, yili ižeεbäb ĕlli

issufuġen unfus. Yili lkir-änn ġengr-äs t-takät sin ikeššûḍên, ar-zeddin d-ižeεbab-änn, ar-asen ttinin admer; yi-da daġ zġ[1] -a-d itteffuġ wunfus, imziln ar-äs ttinin : « ĕlkerbis ». Ar-ittili ġ-imi-nn-es yät-tallûḥt, ar ser-s issentäl umzil ṣṣêhḍ ĕl-lεafiyt, ar-äs-ttinin « ḍḍeṛṛâq ». Illa yän-umesmâṛ, ar-ser-s sgelläben uzzäl ġĕ-takät, ar-äs-ttinin : « amesmâṛ ĕl-lεafiyt ». Iġ inwa wuzzäl ar-t-id ttaṣin s-iġʷmdän, sersen-t ġ-iggi n-yän-wuzzäl, ikkʷm ġ-wakäl ġ-imi-n-takät, ar-fellä-s tekkʷmen, ar-äs-ttinin : « tawwunt »; ar-tĕ-ttamẓên s-iġʷmdän-äd, ar-tĕ-ttekkʷmen s-tmaylut. Iġ εläyn a-inem ar-t daġ ttekkʷmen s-igilem. Yili kra n-wuzzäl ġ-tama n-tawwunt-änn, ar-ser-s ttebbin uzzäl, ar-äs-ttinin : « asġêṛṣ ». Iġ-ten zeġ-gi-s yuwda ar-tĕ-ttasin s-iġʷmdän, gen-t-inn ġ-wamän ĕlli illän ġ-ennfilt; ennfilt-äd ar-ttegga kra n-uruku n-wuzzäl nġ-ĕdd ĕlqezdir, ar-izdäy d-wakäl ġ-ufäsi n-umzil ġ-imi n-wanûḍ.

Yili daġ ĕlqaleb n-umesmâṛ yi-lli ġ-a[2] tteferraġen amesmâṛ ; yili lqaleb ĕn-tšuqâṛ yi-lli-ġ-a[2] -tferraġen tišuqâṛ ; yili umneqqeš ĕlli-s-a -tteneqqàšen isemmiwäd, asemsed ula netta lli-s-a-semsäden ay-ĕnna ittemsäden ; yät-tedekkʷänt-elli-f-a-sräsen uzzäl ikkʷmen ar-äs-ttinin « elmeṭṛêḥ ». Yi-lli-ġ-a-tettrusent tergin ar-äs ttinin « elmeḥṛêg ». Ta-lli s-a-ssemsäden yâḍni ar-äs ttinin « talima ». Yili lmeεwwež : igä-t yän umesmâṛ, iġezzif-äs ufus, iknw-äs[3] iḫf, ar-d ser-s ttasin imidär d-išuqâṛ zeġ-takät. Yili uzbeg, walli-s-a-aggun uzzäl. Yili lmeḥres : igä-t yän uεebbud n-wuzzäl, tili gi-s yät tneqʷbbit ġ-iḫf-ĕnn-es, ar fellä-s sräsen uzzäl iġ rat-t-bgun. Tili tawwunt ĕl-lbärd, yili wi-n-ĕssḫun. Yili lmruš : igä-t yän-umesmâṛ, yusεa-y-äs iḫf, yimsid, ar ser-s ttešeffâṛn leḥwafer n-iġʷyäl iġ rän at-ten semmêṛn. Tili taššeffâṛt elli-s-a snaqasen legeddäm n-iḍâṛn ĕl-lebhäym. Yili ẓẓiyyâṛ : igä-t sin-ikeššûḍên, ar-ten semnuggurn f-unšur n-iġʷyäl, assen-ten s-ĕlqineb iġ rän at-ten semmêṛn. Yili lmižem n-ukeššûḍ elli-s-a-kkäten tašeffâṛt iġ-tt sersen f-elḥafer ĕl-lebhäym.

(Igedmiwen)

(1) *Yi-da...zeġ*, « l'endroit d'où, là d'où »
(2) *yi-lli-ġ* « l'endroit où, là où ».
(3) Mis pour : *iknu-as*.

50. — ANEẒẒÅṚ ULA-NTTA

Iġ tekšemt s-elbit-enn-es ĕn-tneẓẓåṛt ar-ĕnn gi-s ttafät imassen ggutnin. Ar ttegga ula nttät ĕlbit yusɛan. Ar-ittili ġĕ-tuẓẓůmt-ĕnn-es yät-ĕlgäyza iḍnin, yusɛan, ar-ttebeddäd f-kra n-ikeššůḍen gän kkůẓ, yili gi-sen yän -ĕlluleb n-umesmåṛ, ar-äs ttinin ẓẓiyyåṛ, ar ser-s zzegän ṭṭêbla-y-äd. Ṭṭêbla -y-äd igän ĕlgäyza ar-äs ttinin elmenžṛå; nettät a-f-a isrum uneẓẓåṛ ġay-da isrum. Ar-daġ där-s ittili lfellåq. Elfellåq-äd igä-t yän-ĕlmenšåṛ meqqůṛn, ar-ser-s yaṭṭů ikeššůḍên ĕlli-ḍninin. Tili där-s tšaqqůṛt ifersen, yili där-s umäyg n-usrum, yili där-s imegdi meẓẓîn ula imegdi meqqůṛn, elli s-a -yaggu[1] ikeššůḍên ; tili där-s tsawṭṭ ĕlli-s-a-isengadda asrum ĕn-kra-igätt taġawsa-lli isrum, ašku ḫetta tirkĕġin n-išuqåṛ d-imidär iġ-tent ur yut sĕ -tsawṭṭ ar-skarent ġ-ifassen n-wi-da ser-sen ittehdämen tilfġin d-ibuššiḫen. Ar-där-s daġ ittili elmešɛab, iga ntta yän-umesmåṛ ifersen, ar ser-s ittneqqab ikeššůḍên; tili där-s ula lberrimt, ar ser-s yaggu (itneqqab); ĕlberrimt-äd ar-ttili yät-tĕzergt ġĕ-tuẓẓůmt, ar gi-s ittili yän-ĕlqineb ġ-iḫf, ig-äs i-lqinĕb-änn yän-ukeššůḍ, ar-t-ser-s ileddi afäd at-t-ittemussu ukeššůḍ-ann ġ-illa umesmåṛ t-tĕzergt, inemma inqeb aṣġåṛ.

Iwa aneẓẓåṛ d-a-itteɛdäln[2] ay-nna kullu rän medden ġ-ukeššůḍ zġ -iwulla t-teflwin d-mät-ten irwäsen zun-d taferdut. (Igedmiwen)

---

51. — LEḪDEMT L-LFAḪER

Iġ ur-illi lfaḫer y-umzil[3] ur-issuger amya i-wuzzäl.

Mamenk ad-skärn medden i-lfaḫer ?

Medden iġ-rän ad-ḫedmen ĕlfaḫer ar-fettun ar-tagänt lli-ġ illa uṣġåṛ ilẓån bahra. Bdun ar-ttebbin aṣġåṛ s-ušaqqůṛ ifersen ard bbin ġa-da rat-ten iqadda y-usmäs[4], bdun daġ ar-t ttegeṛṛåḍên f-elqyäs n-iġil d-mnåṣṣ nġ-edd sin-iġallen. Ẓlin inemma legṛåḍî ḍninin, ẓlin alġeṛṣen d-wåẓlan sdidnin. Ġakud-änn smunn ġay-da kullu, ffin ġ-yän-ĕlmakän, ġzan asmäs.

(1) Thème d'aoriste intensif de *bgu*.

(2) « C'est le menuisier qui fabrique ».

(3) Mis pour : *i-umzil;* l'hiatus a été rompu par le passage de la voyelle *i* à la semi-voyelle correspondante *y*.

(4) Mis pour *i-usmäs*.

Asmäs-änn ar-ittegga yän-elmakän itteġzan waläyenni ur bahra igi agḍån. Iġ-t kullu sästwän, ar-d ttasin asenfed ġĕ-tuẓẓûmt-ĕnn-es; zäyden ar-ĕnn fellä-s senmalän ikeššûḍên ; wi-da gezzulnin, sdidnin s-imwasṭiyn s-wi-da iḍnin. Ar-äs ffäln yät-tsewawwut ma-zġ-a-y-sen tteqqden[1].

Iġ-t kemmeln s-ĕlbni n-ikeššûḍên ar-t ddäln s-wåẓlan lli bbin. Inemma ar-fellä-s tteggän akäl s-kra-n-taryält, ar-t kullu ddäln s-wakäl, ur-a-y-s ffäln[2] ġir tamiw ma-zġ-a itteffuġ wawwu. Iġ-a-d ur-itteffuġ wawwu allen-äs ikuyna afäd a-itteffuġ, ašku iġ-a-d ur-itteffuġ wawwu bahra ur-a itteɛdäl ĕlfaḫer.

Lžiht ĕn-tenwi-nn-es : kra-igätt ĕṛṛêhḍ gi-s f-mennaw wussän a-f-a-ineggʷa ; wa-lli gi-s isdiden ar-ineggʷa f-sin-wussän, ġwa-d ar-äs ĕnttini amẓibêṛ ; wa-lli daġ iḍnin ar-ineggʷa f-kkûẓ-wussän nġ-ĕdd semmus, ġwä-d ar-äs ttinin : ššaqûṛ. Ġ-isnwi d-ĕžžehd ĕl-lɛafiyt yuf gi-s umẓibêṛ ĕššaqûṛ.

Iġ inwa lfaḫer-äd, zeɛma iġ-kullu ḫeṛgen ikeššûḍên-ĕnn-es gen ĕlfaḫer. Tamatärtt[3] -ĕnn-es iġ inwa as-tt-igän[4] d-iġ-a-t-id sul ur-ittekka wawwu.

Ar-d ttaškän id-bäb-ĕnn-es, sittin fellä-s akäl d-walġêṛṣên ĕlli fellä-s gän, ḫuwḍên asmäs-änn s-kra n-ukeššûḍ neġ kra n-imiss ard iberred. Zäyden ar-t tteggän ġ-išwariyn s-taryälin nġ-ĕdd isknän. Iġ-t gän ġ-išwariyn ḍûwwêṛn-äs alġêṛṣên, awin-d yän-sin-igejda, kra-igätt yän gi-sen gen-t ġĕ-kråṭṭ tegʷläl ġ-yät-tesga, ašku išwariyn l-lefaḫer ar-ttilin tigʷläl ġĕ-tamiw bla tigʷläl lli-yäd-da ttilin. Igežda-y-änn, yän ġĕ-tesga -y-äd, yän ġĕ-ḫtäd, ar fellä-sen zzegarn leḥṛåṣ ĕlli-s-a-t tteḥṛåṣên. Iġ-kullu ḫêṛṣên gn-äs ĕššennaq : ġwa-nn a-igän leḥmel l-lefaḫer. Iġ yuzen ġ-ĕlmizän ar-gi-s ittafu uqenḍåṛ neġ gi-s illa neġ-t iḫaṣṣa kra iġ išḫa. (Igedmiwen)

---

52. — AẒEṬṬA

Taḍûṭṭ, leḫdemt ĕn-temġarin at-tga. Iġ räd-grint aselhäm neġ afaggu neġ aheršiš, ar-ssirident taḍûṭṭ, ẓlint gi-s tafuẓẓîṭ, fkint-ĕstt[5] i-imeḥḍåṛên, ar gi-s skärn ĕssemḫ, ar-tt tteggänt ġ-ĕssellet (tiseknit). Läll-ĕn-taḍûṭṭ

(1) Mis pour *ma-zeġ-a-y-asen tteqqden.*

(2) Mis pour *ur-a-y-äs ffäln.*

(3) Noter l'allongement inconditionnel de la dentale finale *t.*

(4) Mis pour *ad-tt-igän.*

(5) Mis pour *fkint-tt.*

ar-ttawi tinefsawin (tinefsayyin)-ĕlli gänin timeddukkäl-n-es, ar-äs ttawsent ġ-ufessäy-n-es, ar-ẓellint ta-lli igän (iṣelḥen) i-yyidd, t-ta-lli igän i-tilmi. Ti-n-yyidd ar-tt meššḍênt s-imešḍên ar gi-s ttekksent uẓmawen, ar-ten skurent ġ-iẓḍî, ar gi-sen ttellment idd ; ti-n-tilmi ar-tt-ĕtteqqeršälent s-uqqeršäl, ar-tt-ĕttellment ġ-iẓḍîyyän ar-kiġ-tt kullu kemmlent. Kud-ĕnna rat-tger läll-ĕn-taḍûtt aẓeṭṭå ar-tesmuqqul yät-temġart -enna iġusen (iṭṭhêṛn) ad-äs tger. Iġ rat-tebdu, tesker lebsis, tebḍû-t i-temġarin t-tazzänin, tenna : « Bismi-llläh ! » ašku timġarin ar-ttɛeḍḍâment aẓeṭṭå, kṣûḍent tagät-n-es, ar-ser-s ttegallänt, ar-ttinint : « Wa-ḥeqq aẓĕṭṭå-y-äd ! ». Ukʷän tekkʷem kṛåṭṭ tgusin ġ-wakäl, yät ġĕ-tesga-y-äd, yät ẖ-ẖtäd, yät ġĕ-tuẓẓûmt. Kra-igät tagust teggawer där-s yät temġart ; yät tbidd ar-ttawi ifalän (iġrisen) grä-t-sent ; ti-n-tuẓẓûmt ar-ttekkʷem taẓkikt d-uġanim ġ-ṭama n-tgust, ar-gi-s tgerra inelliten, ar-kiġ gränt lmiqdär-ĕnna ränt, awind-d ifeggigen, gint gi-sen aẓeṭṭå, asint-t s-uḥanu, sbiddent-t, gint-äs tirsäl (timeḍwin) ; kra-igät yät ġĕ-ṭîṭṭ ifeggig-ŭw-wfella ar-äs tteggänt umri ad-d-ur-iḍêṛ, wi-y-yzeddär ar-äs-t-ĕtteggänt ad-ur iġʷli, ar-äs daġ tteggänt tiseldäy ġĕ-tesga-y-äd d-ẖtä-d mät-t ittežbäden ad-ur ikemmeš, ar gi-s šeqqlent snät-temġarin, ku-yyät ar-ttekkʷem s-teẓekka tasga-lli-ġ-tella ar-kiġ kemmlent, bbint-t-id. Ġakud-änn ar-äsent iqqers bäb-uẓeṭṭa i-tfullust nĕġ-d isġa tifiyyi, isker-asent ĕzzerda, ddunt s-tŭwwuri-n-sent. (Laẖṣåṣ)

CHAPITRE IX : LE COMMERCE

53. — ESSUQ

Lbiɛ-u-ššra ġ-ĕssûq. — Lbiɛ-u-ššra ur-illi mat-t yufen, wa-nna mu-t iɛdel Ṛebbi, iġ isellem ġ-ĕrriba, ašku rriba iḥṛêm. Medden ar-zzenzän ġ-essûq, kra-igät yän d-ma-izzenza. Illa ma-izzenzän ssekkʷâṛ d-watäy, illa ma-izzenzän lḫunĕṭṭ d-ĕlkettän, illa ma-izzenzän tigläy d-ifullusen.

Eṛṛḥebt ĕn-temẓîn: ar-ttawin medden leqqruš[1] ĕn-temẓîn s-ĕṛṛḥebt, ar-tteɛbâṛn iɛebbâṛn s-iṣâɛiyn t-teṛbɛay, ar-fessern tibilliwt-uselhäm neġ tabenšgṛât n-eššɛaṛ ar-kiġ kullu iɛbêṛ uɛebbâṛ tumẓîn, ay-ĕnna iḍêṛn ar-t ittäsi.

Eṛṛḥebt-izgären: ar-d ttawin medden tifunäsin (tisitän) d-izegrän, ar-ssaġen medden tisitän ɛzemnin ula timelgizin d-iɛelläš d-iwemmäten t-tummätin.

Eṛṛḥebt el-lidäm: ar-d-ttawin medden lidäm, argän d-ĕzzit ġĕ-teḫsäyyin, udi t-tamment ġĕ-tegʷdar d-lazyär. Aɛebbâṛ-n-es ar-iskär tikint, isers fellä-s aqqesri[1], ineqqeb-t ġĕ-tuẓẓûmt maġ-a-ittuddum lidäm s-tikint, ar-iskär iġenžawen mraw neġ uggär. Illa gi-sen ma-igän taweltimt, illa ma-igän ĕnnêṣṣ, illa ma-igän ĕṛṛbaɛ, wa-nna-s-ukʷän iɛbêṛ isgʷen-t f-imi ġ-uqesri[2] -lli a-yuddem ġ-lidäm, yasi ġwa-nna yâḍnin. Iɛebbâṛen ar-bahra šettän medden. Wa-nna ssenn ar-äs sfâḍen leɛbâṛ. Lbeɛḍ ĕl-lɛulama ur-a išetta ṭṭeɛem-uɛebbâṛ, ar-ttinin iḥṛêm.

Udäyn: amma udäyn ar-ttsewwâqqen laswâq, ur-illi ma-räd-asen iggeṛ. Ar-ittberrâḥ leqqayd[1] iz-d wa-nna iggern i-wudäyn neġ wa-nna-mu ttšän ġĕ-tmazirt-n-es s-leḫla n-tgemmi-n-es. I-nna rûḥen wudäyn[3] ar-ser -sen tterrän medden lɛaqqel[1], fkin-asen anḍâf amar imakern. Udäyn ar-zzenzän lḫunṭṭ d-ĕlkettän t-tɛeṭṭâṛt. Ar-ssaġen adus d-išeṛwîḍen t-tegläy,

(1) Noter, ici, l'allongement inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.
(2) La vélaire *q*, ici, n'a pas été allongée.
(3) « L'endroit où (là où) les juifs passent la nuit ».

ar sul ssaġen agalim ĕn-tfiyyušt, ar-gi-s skärn maḥya. Medden ar-ssaġen tisent d-leḫʷḍệṛt d-lḥenna d-ĕtteswik t-taẓûlt t-tiyni, gin-ten ġĕ-twelkin, asin-ten f-iḫfawen-ĕn-sen, aškin-d sĕ-tgʷmma-n-sen.

Amuttšu ġ-ĕssûq: medden ar-skärn iḥšäš d-leqqhawi[1], ar-gi-sen ssän atäy, ssnun gi-sen tifiyyi, wa-nna-d yiwin aġṛûm-n-es išš-it, wa-nna-t-id ur-yiwin isġ-it ġ-där bäb-uḥšuš. Bäb-uḥṣuš ar-gi-sen itthellâṣ tiġrad-n-es, wa-nna issenwän ṭṭâẓin iḫellêṣ tagrišt (talgeršt), wa-lli iswän ġar atäy iḫellêṣ užhayn.

Laḫkam ġ-ĕssûq: imsûqqen ar-ttemṣîṛîden s-där-leḫlift-ĕl-leqqayd ġĕ-tġawsiwin meẓẓînin ; ti-d meqqûṛnin labudd ĕn-där leqqayd. Iġ-illa kra l-lamêṛ l-leqqayd ar-yaqqläy uberrâḥ s-iggi n-tġuni n-ĕssûq ar-ser-s ittberrâḥ, neġ wa-nna ra-iḥežžeṛ kra n-way-da ar-yakka gerš i-uberrâḥ iberrêḥ s-ĕtteḥežžira w-wayda[2] -y-änn ard ifaṣêl ġ-där leqqayd. Iġ-lekmen ġ-där leqqayd gin-d iwaliwen-n-sen, iġ-ṛḍân s-ayenna s-ten ifaṣêl leqqayd fatabaraka-ḷḷâh, iġ-t ur-ṛḍîn, nnän « ana-beḷḷah u-beššṛaɛ ». Ġakud-änn yara-y-asen ttaraḍî s-lefqqih[1] -ĕnna mmerḍân. Illa ġ-ĕlfuqqaha[1] ma-išet-tän ; ġwä-d išš ġwä-d ; ur-a-ten ittfaṣâl ar-kiġ-ten kullu yutef, yara-y-asen leqqsemt[1] t-tažridin l-lashäm, kra-igät yän s-ti-n-es.

Lemselt n-tukkêṛḍâ d-imaġen ĕt-tmenġa, ar-gi-sen itteḥkäm leqqayd s-linṣâf, ašku ar-bahra neqqân medden grä-t-sen f-kra n-tġawsa idrusen. Wa-nna inġan, iġ-t ufän ayd-där-s imetti nġin-t, iġ-t ur-ufin ar-išetta lqayd[3] ayda-n-es, berrḥên s-uzwag-n-ĕs, ig ilemma amzwug ar-kiġ-as reẓmen neġ i-nna-ġ[4]-ittemmêẓṛâ nġin-t. (Laḫṣâṣ)

---

54. — ĔSSŮQ Ġ-DÄR AYT-BṚÅYYIM

— Mani-t-tekkit a ma-isem-ĕnn-ek ? — Kkiġ-d essûqq.

— Man-ik ad-gänt ĕrreḥbät? — Ĕrreḥbät ġʷlänt bahhra, waḥra ti-imendi ; nettät leɛfit akkʷ ag-gi-s irġân.

— Menšekk a-iga ṣṣâɛɛ[5] ĕn-temẓîn ? — Semmus larbiɛ.

— Amma wi-y-yirden, menšekk a-iga ? — Ttäm.

(1) Noter ici l'allongement inconditionnel de la vélaire sourde et occlusive *q*.
(2) Mis pour *n-wayda*.
(3) La vélaire *q*, ici, n'a pas été allongée.
(4) « L'endroit où, là où ».
(5) Noter, ici, l'allongement inconditionnel de la laryngale sonore ɛ.

— Amma w-usengar[1] ĕn-miṣêṛ ? — Sḍîṣ.

— Amma w-usengar abeldi ? — Sa.

— Taḍůṭṭ is-tužäd nġ-ĕdd ůhů ? — Ur-ta tužäd, ašku ur-ta lasent wulli ; iġ-izri yaw-wayyur k-a-rat-tili s-ĕlbiɛ ġ-ĕssůqq, amma ġil-äd, ůhů.

— Ibawwen-Uglu, menšekk ad-gän nettni ? — Kṛåḍ larbiɛ d-ĕlgerš.

— Amma wi-m-Mässt ? — Ĕṛṛba d-uzgen, neġ sil-larbiɛ[2].

— Tinäššfin nettenti, menšekk ad-gänt ? — Rubuɛ. — Amma tifiyyi ? — Tifiyyi-izimmer tga ṛṛba i-tiski, tifiyyi-unekkur t-taġåṭṭ nêṣṣ-n-ĕṛṛba ; tifiyyi-uɛelluš tġa i-tiski kṛåḍ legruš ; ti-n-tfunäst išiben, ar-tnezza ḥetta s-lgerš i-tiski ; ĕṣṣgîṭṭ, ṭṭĕẓå larbiɛ; agayyu, lgerš, ilm-enn-es, nêṣṣ n-ĕrryal.

— Mad skärn ayd-där-un i-yyilm ĕn-tfunäst d-uzger, iġ-t sġan ? — Ar-gi-s skärn ĕlmegṛůḍ-lli-s-a ttag^{w}men, ašku llän bahhra där-sen una-lli s-a-sswän ibḥaren.

— Ibḥaren-änn, mag-gi-sen illän ? — Illa gi-sen ḫizzu t-terkmin d-uẓålim d-ifelfel t-tmiṭåš d-elkeṛwit t-teḫsäyt. Tazärt tella nit, maššän tedrus, aḍîl a-bahhra illän d-ĕlmešmäš t-tfiräst t-teknarit ; addägen n-ĕzzit llän, mašš ur-a-ttarun.

— Ml-iyyi ma-bahhra inezzän ġ-ĕssuqq-ĕnn-un ? — Ar-gi-s inezza kulemma trit ġ-ma-ittutšin, ula ma ittulsin zu-d aġṛům t-tiyni d-bu-feggus d-ĕlluz d-ĕlgergåɛ t-tfiyyi inwän d-uzekkif. Ar-gi-s nezzän idukän, iselhämen ĕn-taḍůṭṭ, iselhämen l-lemlef, leqfåṭên mellulnin ula iseggänn, ula izegzawen, ula iwraġen, ula izegg^{w}aġen. Ar-gi-s nezzän iġ^{w}yyäl, ula iserdän, ula isän, ula išnåḍ t-tišnåḍ ula izgiren d-wulli; ilin imzilen ġ-ĕssuqq ĕlli-ttsemmåṛnin lebhäyem, ula lemɛellmin-lli-y-asen itteqqden. Ar-daġ gi-s nezzänt tirgin d-ĕlfaḫer t-tagg^{w}ätin-ikeššůḍên, ar-gi-s nezzänt tiẓnin ĕw-wargän, ula tagezzumt, ula ig^{w}lifen, ula will, ula iselmän; ar-gi-s inezza walim d-ugalim; illa iġ-gi-s nezzän waqqayn ĕn-tfiyyušt. Ar -daġ gi-s nezzän igertäl, ula tišišin, ula tilluna, ula tiferdutin, ula iskk^{w}am ĕn-tferdutin, ula ifellunn, ula ig^{w}där, ula tikinin, ula tiseksa, ula ibuqqålen, ula talkäsin, ula tizläfin, ula timkilin, ula iqqlilen-ĕlli-ġ-a-ittili uġů, ula tikeššal-ĕlli-s-a-ssendun midden. Ar gi-s nezzänt tgežda ula agellus, ula tifelwin (tiggura), ar-gi-s nezzän izakären, ula aryälen, ula ššebkät, ula ifrawn-ugežžif ibbeken lli-ġ-a-skärn tugäs l-lebhaymen ; ar-gi-s nezzän

(1) Mis pour *wi-usengär*.
(2) Mis pour *sin-larbiɛ*.

izergän, uzzäl, llarz, taẓûlt, igg, tteswik, tissegnätin, aẓårif, tiskert. Lḥaṣil kulemma-mu-tessefläṭt ar-inezza ġ-ĕssuqq-ĕnn-eġ. Idrus mag-gi-s ur-inezzän, ašku ar-d-ser-s ittaška bnadem ġ-kulemma-igät tamazirt ; ssfeldeġ i-imsuwwqen ar-ttinin : « kulemma-d-yiwin kra n-tġawsa as-tt -izzenz[1], labudd a-yaf mas-tt[2] issaġen, ur-imkin as-tt-isurri s-tgemmi nn-es ». (Ayt-Bṛåyyim)

---

55. — ILMUGGÄRN

Tamazirt ĕn-Sus, kra-igät aqqebil ar-iskär almuggär ġ-lwali-nna-där -sen imeqqûṛn, ittuškåṛ s-ĕlbaṛåka, zun-d Sidi Ḥmäd-u-Musa ġĕ-Teẓeṛwält d-Sidi Bibi ġ-Waštuken d-Sidi Wassäy ġ-ĕṛṛbåḍ ĕn-Mässt d-Sidi Waggäg ġ-Uglu d-Sidi Musa ġĕ-Tdayẖt, ġ-Ayt-Jeṛṛåṛ. Amma Laẖṣåṣ d-Ayt-Bṛåyyim ar-skärn almuggär ġ-yän-ĕššiẖ (essayyid) ism-äs Sidi-Buɛebdelli.

Ittuɛläm (ittussän) där-sen dĕ-där iqqbiln kullu-ten iz-d-elẖmis izwärn ġĕ-Ktubêṛ a-ittesewwâq Sidi Bu-ɛebdelli. Ad-ukän sûqqen Sidi Bu-ɛebdelli nnän tayerza telkem, iġ gi-s illa unẓåṛ ar-ttefråḥen, iga där-sen leɛlämt is rat-tili tmaẖirt (ĕṣṣåbt).

Almuggär-änn ar-ittɛemmåṛ bahra. Kulemma-igät taġawsa ar gi-s tnezza : mabḥal n-uzzäl d-ĕlhint mä-s a sgemmämen medden isskräz-ĕn-sen, ula-lfdäm d-ifrawen ma-ġ-a-skärn iwelmän t-tĭwriyya.

Nekki ur-a-yyi itteɛžäb aġar iġ-ĕnn fellä-s ragbeġ, gġ-as lɛin, ar-kullu inekker ar-ittsekkuyyus zun-d ĕlbḥar, ar-ssefladeġ i-zzehrät dĕ-taqqûṛt, d-ugḍṛûṛ ikka igenna. Rɛin gi-s låṛhåḍ; kra-igät yän d-ma-ġ-tt yyiwi : ha ma ittazzäln, ha ma iggawern ; tegt lɛin i-Waɛṛåben ĕn-Ṣṣêḥra, iġ-asen ilwer[3] kra-uṛåm zun-d lawbäz ġĕ-tfessi lli-y-asen ifka Ṛêbbi. Imakern deġ nettni aġar luḥen tĭṭṭ, ar-tteḥzarn wa-nna ifeṛṛêḍên, ittġafel, ad-äs rgin ay-ĕnna iṭṭêf, sul ar-tn-inn ttafät ġ-yät-ĕlḥalt ur-akkʷ rat-tessent is gän imakern; mešḍn-äk taleḥyänt, ssulin lwird, ẓûln, asin aɛekkäz, neqqern aselhäm zun-d kra-n-ṭṭåleb nġ-ĕdd kra l-lfaqqîṛ man-ik a-tn-inn ur -ttĕtamen midden is-a-ttakʷern. Waläynni ak-k-ur-ig Ṛêbbi d-imiker, iġ

(1) Mis pour *ad-tt-izzenz*.
(2) Mis pour *mad-tt-issaġen*.
(3) Mis pour : *irwel*, après métathèse.

idda ar-kiġ ittyamåẓ ra išš babä-s ula mä-s[1]. Ṭṭêlba deġ nettni ar aṭṭån f-tribba ġ-ĕlmeqqṣûṛt, berken fĕ-tḥezzäbt d-ĕrražäz ar-kiġ iffu lḥal, ar -tessflätt i-tteġlaġal ĕn-teġri-ġ-igʷniyyaten-ĕnna zun-d isekkazzäyn ĕn -tezzwa, ukän ar gi-sen ttezûṛn medden ar-äss ĕl-lžameɛ. Iġ infassäy ulmuggär dɛun, bḍûn ay-ĕnna smunn, nfissiyn. (Laḫṣåṣ)

---

56. — LAḤKAM Ġ-ULMUGGÄR

Almuggär ĕn-Sidi Bu-ɛabdelli illa ġĕ-tmazirt n-Ayt-Bṛåyyim ger leḥkämt Užeṛṛåṛ[2] d-leḥkämt ĕl-Lmaḍäni[3]. Ġayä-nn a-yufa ar gi-s tteḥkamen (ttefaṣålen) ġar imġåṛn n-Ayt-Bṛåyyim, wi-l-leḥkämt-äd d-wi-n-ḫtä-d. Ass-ĕl-leḫmis ar-d-ittaška yu-s l-leqayd Lmadäni, yyili-d ġ-yaw-wzerg iy-yisän ; yawi-d tiġersi n-ĕššiḫ : yaw-wzger ; iġeṛs-äs ġ-imi l-leqqubt ĕn-Sidi Bu-ɛebdelli. Ġik-änn d-yu-s Užeṛṛåṛ, ḥetta nettän. Ukän ar-mmäln lažhad grä-t-sen, mašš isän ĕl-Lmadäni ar-ttatin wi-w-Wžeṛṛåṛ. Lḥaṣîl ur gin ilmuggärn aġar ma-ġ-a-itteɛtbåṛ yän ġĕ-tgeldit n-Ṛêbbi, iẓêṛ kra-igät yän d-ma-ġ-t-isselha d ma-ġ-as iga rrezeqq-n-es. (Laḫṣåṣ)

(1) *akuṛåy* « bâton », est sous-entendu.
(2) Le caïd des Ayt-Jerrar.
(3) Le caïd El-Madani des Akhsas.

CHAPITRE X : LA CHASSE

57. — LAWḤAŠ

Awtil. — Is-žžu tezṛîL awtil, nġ-ĕdd ûhû ? — Ẓṛîġ-t yaw-wäss, lliġ-t umẓên tazzänin s-ĕlmendäf, awin-t-id, ar-t-ĕmmäln i-medden ġ-imi n-temzgida, imil irur[1] -asen, ikšem s-yät-tebḥirt ĕn-teknarit, ar-t siggiln at-t -afin, ggammin at-t-afin ašku tibḥirt tġa kullu ašfṛî izdin bezzäf ; iġ-t nit ufän, išeqqå at-t-id ldin, ašku gguten isennänn-ušfṛî imsiden bahhra ; ġwa -nna-mu qqsen, ar-ĕnn gi-s ttĕreẓẓån ; iġ-ĕnn rẓån, ar-tteŝeqqûn ad-d-ĕkksen, ur-akk^w a-ittežži lmakän-ĕn-sen s-ĕlḥilt, iġ-yäd ižži, ar-d-inekker f-bäb -ĕnn-ĕs. Ġik-änn a-s-d-ttinin midden lli-d iwinin leḫbar n-ġikä-nn.

Uššen. — Is-a bahhra ittɛadda wuššen f-ulli ġ-där-un, zu-d där-neġ ? — Ar-fellä-sent ittɛadda, mašš ur-d zu-d där-un lli-ġ-iggut. Nekk^wni ur-där -neġ iggut, ašku ur-t bahhra užžin inegmaren ĕlli-tteg^wmarnin.

— Heyya k^wnni tetthennäm ġ-wuššen, amma nekk^wni ur-aġ yužži ulli ġ-udrär ula azaġar, ula yužža-y-aġ ḫizzu ġ-ĕluqqt-ĕnn-es, ula asengar. Illa gi-s kra n-ĕžžuɛ, ar-nit issiwid, ur-a ittikṣûḍ waḫḫa t-tutt s-lɛemmåṛt, ur-akk^w issin is illa uqqeryän. Illa iġ-d yuk^wi ġ-udrär, azäl, terġa-nit tafukt, ur-iḥeššim ula ikṣûḍ iġ-as ṣɛiyyîḍen midden, ur-ĕnn akk^w ibala. Ur-a uk^wän ittikṣûḍ wuššen abla ûṣkäy ; at-t-uk^wän iẓêṛ, gin kullu ifadden -n-es amän t-tisent, ar-ittegammi at-tn-inn sul yasi iġ-idda ar-kud-ĕnna did-s immendêṛ.

— Is-a-tšettäm tifiyyi-w-wuššen, nġ-ĕdd ûhû ? — Yah, ar-tt-nšetta nettät ula tifiyyi-w-wawtil.

— Man-tä-nn[2] bahhra gi-sent ittimimen ? — Ti-w-wawtil, amma ti-w-wuššen, lbeɛḍ-ĕn-twäl ar gi-s ttili kra-n-tzamma. Imeksawen as-tt -bahhra išettän, neġ ineg^wmaren.

— Man-wä-nn[3] bahhra ifessusen ġĕ-tazzla iġ-a-ittazzla, izz-d-uššen

(1) Variante de *rwel;* la semi-voyelle *w* est passée à la voyelle correspondante *u* et la liquide *l* à la vibrante *r*.

(2) Variante de *man-ta-nna*.

(3) Variante de *man-wa-nna*.

nġ-ĕdd awtil ? — Amma uššen išeqqå at-t tamẓt waẖẖa nit ur-igi zu-d awtil, amma awtil waẖẖa ittazzla bahhra ar-ittẽṛmi.

Ifis. — Amma ifis lli-s-a-ttinin ar-išetta midden, is-t žžu teẓṛît, nġ-ĕdd ůhů ? — Ur-žžu-dd-nekki at-t-iẓṛån, maššän ar-sseflideġ i-ġwi-lli-t-ẓṛånin ar-t-addrän.

— Man-ik-a-s-asen tessellett ar-t-ser-s addrän ? — Nnän ar-ittili ġ-iyyîḍ ġinna-ġ-[1] ur-illi bnädem igguten, ar-itterra lɛaqqel-n-es, iġ-iẓṛå kra-n-bnädem, yašk-id ser-s, yiri at-t-isseẖser, iskr-äs yät-ĕlḥilt, as-tt-igän ar-ittnůṛẓům i-wamän-n-es, ad-äsen ukʷän ikḍů bnädem-änn, iẖser, ukʷän yawi-t ifis, iḍfůṛ-t ġwa-nna-lli-iẖsern ar-ifri-nn-es ġĕ-tagänt-ĕlli-ġ-ĕllän tarwa-nn-es. At-t-inn ukʷän isselkem teffeġ-t-tfisĕtt[2], tamġart-ĕnn-es, ffġen-d tarwa, ukʷän ar-ttberšaẖen i-bnädem-ĕlli-d yiwi babä-t-sen.

Ad-ukʷän ikk ifis imikk ĕn-tassäɛt, ireqqes-ĕnn f-ġwa-lli d-yiwi, iskiṭṭî tiġṛåḍ-ĕnn-es, ibḍů-t, issekšem-t s-ugʷns-ifri-nn-es, kul-yän ġ-tarwa-nn-es ifk-äs gi-s lḥeqq-ĕnn-es ma-išetta, ukʷän ferḥen, nezzhen, zerrden (i)-iguyya-nn-sen.

Ġik-äd a-s-a-ttinin midden ar-t-iskär ifis ġaṣṣ-enna yumẓ kra-l-lẖelqq.

Sul illa iġ-isseẖser bnädem lli-(i)gän argäz iḥeršen, ikerrden s-lɛedda -nn-es, issulin aženwi-nn-es.

Ar-daġ ssefladeġ i-midden, ar-ttinin : « ifis ġ-iyîḍ ar-ittšeqqů iġ -immaggar d-kra ; amma azäl iġ-t ẓṛån midden, ar-iskär zu-d is iga abiḍåṛ, ig dderwiš ġakud-änn.

Wagerzäm. — Wagerzäm nettän, išeqqå ġ-iyîḍ, išeqqå azäl, ar-ineqqå bnädem luqqĕt-ĕnna-t helli yufa. Ar-ittennru midden unšĕkk-ĕnna rän, gin-t. Illa iġ gi-sen inġa mennäw, nettni ur-ta-t-žžu ssyagäsen, waḥra at-t-nġin ; ḥetta-nit iġ-ittyagäs, ar-iskär s-lḥẽṛṛ ġay-ĕlli ur-iskär lliġ ur-ta gi-s telli tiggest.

Irwas-iyyi-t is-ur-illi mäd-as išeqqån ġ-luḥš n-ĕddunit.

(Ayt-Bṛåyyim)

---

58. — LAWḤAŠ ẖĔ-TMAZIRT ĔW-WAŠTUKEN

— Tamazirt-ĕnn-un is gi-s ĕllän lawḥaš ? — Tamazirt-ĕnn-eẖ llän gi-s lawḥaš.

(1) « Là où ».
(2) Noter, ici, l'allongement inconditionnel de la dentale finale *t*.

— Män lawḥaš gi-s ĕllänin ? — Llän gi-s ibuġåġ ula uššänn ula ifasiwen ula izmawen ; llän sul gi-s iwetlän t-turäš, ilin sul wälfan.

— Ma-mu ttinim izmawen ? — Izem ar-t-nĕttini i-yät-ĕl-lhišt ilän anšekk ĕw-waġʷi, llun-ĕnn-es ur-iwerraġ ur-izeggwaġ, ar-išetta medden.

— Amma ilĕf mät-t-igän ? — Ilĕf igä-t waġʷi n-tagänt, ar-as sul nettini bu-tagänt.

— Ma igän tarušt ? — Igä-tt yäl-lweḥš iṭṭåfen tiẓĕṛẓåy, kra imellul, kra iseggän.

— Amma ifis mät-t-igän ? — Ifis igä-t yäl-lḫelq ar-iseḫsar bnädem, ar fellä-s iskär amän, ingiri bnädem d-leεqel-ĕnn-es, ar-ideffĕṛ ifis, ilhu -y-äs : « wušš a-y-aġyul-inu ! ».

— Is-ĕllän lawḥaš yåḍnin ? — Ur-d-nettni ka illän, llän sul bezzäf zun-d id-bu-mḥamed d-wanẓîḍĕn d-iẓenkʷåḍ d-udäden.

— Anẓîḍ mat-t-igän ? — Igä-t yäl-lḫelq yugern aġerda waläyenni iṭṭåf timġilt meqqûṛn, ar-ittεiš s-teẓnin ĕw-waqqåyn ĕn-tfiyyušt ; ur-a-ittili bla ḫ-ĕlmakän ĕw-wargän. (Aštuken)

59. — TAGʷMERT

Iḫ räd-gʷmern medden, ḍîn-d (ssufġen-d) ůṣkäyn-ĕnn-sen, d-yiḍån -ĕnn-sen, ssudun isän-ĕnn-sen, munen t-tazzänin mad-äsen igellin låṣyåḍ. Iḫ-lekmen kra-n-tagänt kešmen d-ugʷens-n-es. Tazzänin-ĕlli ar-ssεiyyîḍĕn, ar-kkäten s-ikuṛåyn ašeddir. Iḫ-d-iffʷġ kra-w-wawtil nġ-ĕdd kra-w-wuššen neġ abaġûġ reẓmen fellä-s i-wûṣkäyn d-iḍån, ẓẓûn gi-s ar-kiḫ-t-ġʷin, kksen-asen-t, ġersen-äs. Iḫ-ufän aẓĕnkʷĕḍ neḫ udäd luḫen fellä-s isan ašku issen bahra i-tazzla, ur-a-t-qqʷåyn wûṣkäyn. Iḫ ggummin isän at-t-amẓen, uten-t s-uqqeryän (elbaṛûḍ), amẓen-t. (Aštuken)

60. — TANNEGʷMERT-IŠELḤIN

Išelḥin illa ma-igʷemmern sĕ-lmendäf, ar-ser-s ittåmẓ uššänn d-iwetlän, illa ma-igʷemmern sĕ-tẓûḍå. Ma-igän taẓûḍå ? Ya-wkeššûḍ-uzeggʷär ikʷnän, zun-d lqus, izzger-äs ikeššûḍen yåḍnin, yass-ten sĕ-tzakärin ;

i-nna-ġ-iẓṛå amän n-wawtil d-iḫʷsisen-ĕnn-es yawi ser-s taẓûḍå ġ-iyyîḍ, isekki-tt gi-s, imdi fellä-s ar-kiġ tumẓ.

Illa ma-igʷemmern tiskʷrin, ar-iskär aššbåṛ, ig fellä-s ĕššbekt, izluzzu gi-s tumẓîn, iskr-äs imi, isker imikk ĕn-tgudäyt-n-walim ġ-tama-n-es. Kud-ĕnna ukʷän ẓṛån isekʷrän alim, aškin-d, ar-t sefṛuṛûḍen ar-kiġ lekmen aššbåṛ, annin tumẓîn, kešmen, ar-tent šettän s-kayĕnna-ġ-ĕnn fellä-sen illa wa-lli imdin, irin ad-ffarrin, teḥṣêṛ-ten ĕššbekt, ukʷän yamẓ-ten.

Illa ma-igʷemmern tarušt ġ-iyyîḍ s-iḍån nġ-as-ĕnn gän aggu ġ-ifri-n-es ar-kiġ-äs iḫenneg, teffeġ-d. ar-tt-ĕkkäten s-iεedräš ašku ar-ser-sen teṣṣenṣåḍ tiẓêṛẓåy.Iġ ra-y-äs ġersen ar-ttini « aḥḥ! » zun-d bnädem ašku ar-ttinin : bnädem at-tga is-ka ttumsaḫ.

Illa ma-igʷemmern ifis d-ugerzäm d-lawḥaš yåḍnin. Ar-iqqåz tara ; mäs-tt-igän? Ar-iqqåz yaw-wugḍî idrän, ikeṛṛûẓên ġinna-ġ-a-izräy luḥš, idel-t s-kra-n-tkeššûḍîn sdidnin, iḥbu-t s-kra n-wakäl. Ad-ukʷän fellä-s yakʷel luḥš iḍêṛ s-izeddär, ittemru-nn gi-s ar-d ser-s aškin medden, amẓen-t.

Illa ma-ikeššmen f-ifis ġ-ifri-n-es, azäl ; yasi tašawešt, ig-äs-tt ġ-umeggêṛḍ ašku ifis ar-ittedhaš azäl, imma ġ-iyyiḍ išeqqå, ar-isseḫsar bnädem s-ushiki d-waḍû-n-es. Ar-t-ittṛûš s-ibêẓḍån-n-es ar-kiġ iduwweḫ, yawi-t, išš-ĕt.

Iġ-rat-tili tetwilt (tannegʷmert meqqûṛn) ar-ittili lebriḥ ġ-ĕssuq iz-d tannegʷmert ġ-ugʷni iḟläni, man-ik ad-ssaġen medden lbaṛûḍ d-ĕṛṛêṣåṣ d-imaššiwen d-issekʷmäs. Ġass-änn ar-kullu ttmunn ġ-ġilli-ġ skern lmiεad, gin aġrum ġ-iqʷelmän mäd-šettän iġ-ten yaġ låẓ ; zäyden dŭwwêṛn i-kra n-udrär zun-d talḫatemt, kešmen imsehrušša n-eṣṣîḍ, wi-lli ur-ṭṭåfnin lemkʷaḥel, ar-d sdiwn eṣṣîḍ i-id-bu-lemkʷaḥel, gʷmern medden, feṛṛžen ar-kiġ tṛûḥ tafukt, ku-yyän iṛûḥ tigemmi-n-es. Wi-lli ttewelleεnin bahra s-tennegʷmert ġ-luqt n-ĕṣṣîf ar-ttasin leεwin-ĕn-sen d-ugiṭûn, ddun s-kra ugʷni, skin gi-s agiṭûn, ar-gʷemmern iẓênkʷåḍ. Kra-igät yän isekkus ġ-ya uzedderm-ĕlli ttekkän iẓênkʷåḍ. Wi-lli sehruššunin ar-ttellin, kud -ĕnna nġan kra awin-t-iḍ s-där ugiṭûn, berken f-ĕzzenän ġik-änn, ġik-änn ar-kiġ zrin kråḍ-wussän neġ kkûẓ, urrin-d sĕ-tgʷemma-n-sen. (Laḫṣåṣ)

CHAPITRE XI : DESCRIPTION DES PAYS

61. — TIZNIT

Tiznit tga lemdint imeẓẓîn. Illa gi-s yäl-lɛin[1] igän aqdim, mašš drusen gi-s, ġil-äd, wamän. Nettän a-s-a yädelli sswän ayt-Teznit targʷa-nn-sen. Amma ġil-äd ar-tt-sswän s-wamän-li-d-yiwi lmeḫzen ammäs-n-ayt-Jeṛṛåṛ, ġ-lɛin-n-Erreggäda. Ittubḍå f-snät-twäl : ya-wsaru izzri-t-id ĕlmeḫzen s-Teznit, asaru-y-änn yåḍnin, wi-s-sin, ar-ser-s tessa tergʷa n-Erreggäda. Lɛin-äd as-tt-inn ikkän[2] ar-fellä-s ttmaġen Ayt-Žeṛṛåṛ d-Ayt-Teznit, ašku ar-ĕnn issa lɛin n-Teznit.

Tella zzit t-tazärt ammäs ĕn-tergʷa n-Teznit, yili gi-s lmešmäš d-ĕṛṛêmmän d-wåḍîl t-tfiräst, tili-nneɛnaɛ ey-Yigisel[3] ula ti-m-Merrakʷš, ula ti-l-Lebṛûž ġĕ-Bni-Meskin, ula ti-m-Meknäs, ašku lmaḥallat-änn ä-s -ĕnnän tella gi-sen ĕnneɛnaɛ immimen, ifulkin ġĕ-Lmeġrib.

Iggut ma-iɛišen ġĕ-Teznit aġar s-ĕttamän ĕl-liqqämt (ĕnneɛnaɛ). Ar-tt bahhra tteẓẓûn ġĕ-tebḥarin, ar-ĕnn där-sen ttawin ayt-laḥwal-änn zun-d Ayt-Bṛayyim iẓûṛån n-ĕnneɛnaɛ, ar-tt tteẓẓûn at-teg ġ-tamimt t-tužžut ġ-där-sen zun-d ti-n-Teznit.

Targʷa n-Teznit ar gi-s ittili usengär ġ-luqqt-ĕnn-es ula tumẓîn ula irden d-ibawwen t-tnaššfin d-ḫizzu t-trekmin d-biṭêlžan d-uẓålim d-elmiṭåš t-teḫsäyt. Illa ġ-ayt-Teznit ma-iṭṭåfen tibḥarin ĕw-wuna ġ-ugens ĕn -tgemmi, sul ilint gi-sent ššeẓṛåt.

Ssûqq-li-(i)llän ġĕ-Teznit ġil-äd leždid a-iga, amma aqqdim itteḫʷla, ḫʷlan-t lliġ rän ad-bnun wi-l-leždid. Llän lefnadeqq ḥetta nettni tigariwin -äd ġĕ-Teznit, ula lḥemmamät fulkinin, ula lfunda (leqqehwa) liġ-a-šettän midden, yili gi-s yäl-luṭîl, mašš ur-bahhra iɛdil. Illa ma-yyi-(i)nnän

(1) *lɛin,* est du masculin.

(2) Mis pour *ad-tt-inn kkän.* La phrase tout entière signifie : « c'est au sujet de cette source que se battaient, autrefois, les Aït-Jerṛar et les habitants de Tiznit ».

(3) Mis pour *n-Yigisel.* Igisel est un village des environs de l'Oued-Noun, réputé pour l'excellente qualité de sa menthe à thé. De même Marrakech, El-Borouj et Meknès.

ar-sseksamen midden ġil-äd amän sĕ-tgʷmma-nn-sen, ġwa-nna irän ġik-änn zun-d ġwi-lli ḫdemnin d-ĕlmeḫzen, li-ṭṭåfnin leflus. Belḥaqq agʷns ĕl-lemdint ur-yastwa, illa sul gi-s ugeḍrûṛ d-izṛån d-irkän. Id-bäb-ĕnn-es gän kullu aġar išelḥin, gän sul lʷġšma waḫḫa nit lemden ad-sawälen s-taɛṛåbt.

Llänt temzgidiwin imeqqûṛn ġĕ-Teznit, ar gi-sent ittuġri leqqʷṛan waḥḥdä-t. Tella temzgida n-Ed-Mḥammed[1], tella ti-n-Da-kʷfa[2], tella ti-n-Ḍḍelḥa, kulemma igät yät gi-sent ġĕ-tmezgidiwin-änn, ar-gi-s aqqṛån imeḥḍåṛn ggutnin, waḥra-y-akkʷ ti-n-Da-kʷfa, ffġen gi-s imeḥḍåṛen -ĕlli gänin ṭṭĕlba l-leqqʷṛån. Tiznit ur-a gi-s ttĕẓåḷḷån midden taẓåḷḷît l-lžumuɛa abla ġ-ĕlžameɛ (ġĕ-tmezgida)-li meqqûṛn ġ-ġilli-ġ tella lemḍĕṛṣt li-ġ-a-ittuġri lɛilm.

Teṭṭåf Teznit mennäw lbibän : illa lbäb ĕl-Lmeɛder, illa lbäb-n-Ayt -Bṛåyyim, illa lbäb-Uglu, illa lbäb-nn-Ayt-Žəṛṛåṛ, illa lbäb ĕn-Tergʷa.

Tiznit tekka-tt-inn yädelli tga aġar lemwaḍiɛ, ur-tli ṣṣûṛ-ad li-tla ġil aylliġ-enn yuška ugellid Muläy Lḥasän lɛalawi, ukʷän yamer ad-äs issutel ĕṣṣûṛ. Ukʷän ar-t-ibennu Ssi Muḥemmäd n-Ed-Hemmu li-(i)gän leqqayd ġakud-änn. (Ayt-Bṛåyyim)

---

62. — AZAĠAR[3]

Ism-äs Azaġar, iḥudda-t-id udrär n-Buneɛmän ġ-ĕlžiht-ïy-yiffus (ĕlžanub), aġbalu m-Masst ġ-ĕlžiht uẓĕlmåḍ (eššimäl), lbeḥr ġ-ĕlžiht ĕn -tagut (lmaġrib), asif-Ulġäs-li-mu-ttinin asif ĕm-Mässt ġ-ĕlžiht l-leqqbelt (lmašriqq).

Akäl-n-es: illa där-neġ ġ-Sus-li-nn yaggugen yäl-lmaḥall yusɛan, iga ṛṛĕgg igguten ġ-illa wakäl kullu saswa abla lbeɛḍ ĕl-lemwakin, ar-ĕnn gi-s ttafät kra n-ĕṛṛhĕḍ yåḍnin : illa yän ĕṛṛhĕḍ, ar-äs ttinin lḥerš, illa daġ yän yåḍnin, ar-äs ttinin aḥemri, yili daġ wayyåḍ, ism-äs idreqq, yili daġ wayyåḍ, ism-äs afza, yili wa-lli-mu-ttinin amläl, illa ḥetta-wmersäl, illa wayyåḍ, nettän ar-äs ttinin bu-ṣṣĕnṣåṛ.

Lḥeṛš: amma lḥeṛš at-t-igän d-wakäl-li-(i)ḥeṛšen li-ġ-ĕllän iẓṛån-li-

(1) Dans l'expression *Ed-Mḥammed, ed* est l'équivalent de *ayt, id, ida* et *idaw*.

(2) Dans l'expression *Da-kʷfa, da* est l'équivalent de *ayt, ed, id, ida* et *idaw*.

(3) Il sera utile, pour la compréhension de ce texte, d'avoir sous les yeux une carte de la région de Tiznit.

ḥeṛšenin, ar-ittmerrät šwäy ġwa-nna gi-s izzigizen s-leḥfa iġ-ur ilsi idukän -n-es, ar-daġ ittmerrät lebhäymen li-s-a gi-s kkerzen midden; iẓṛån-li-gi-s, illän meẓẓîn, mašš ḥeṛšen, ula akäl-ĕnn-es iḥeṛš, irġa, iṣḥû zeεma iġ-idrus unẓåṛ ar-ittidrus mät-t-id ittekkän ġĕ-temẓîn-ĕnna gi-s ittukräzen, iġ ur-iggut unẓåṛ mseqqem ur-immkin ad-d-yawi ṣṣåbt. Ṛṛêḥḍ-åḍ illa ġ-laḥwäl ĕn-Teznit ġ-ġilli-mu ttinin Ĕlmeεder.

Mm-uẓṛû: yili daġ gi-s wakäl-lli-mu-ttinin mm-uẓṛû ašku iggut gi-s uẓṛû, ar gi-s kkerzen ayt-Ĕlmeεder tumẓîn d-irden, iġ-rän; ḥetta netta iġ ur-illi unẓåṛ igguten išeqqå ad-d gi-s teġli ṣṣåbt, illa ġ-ger Ĕlmeεder d-Idag-gʷarsmukt-uzaġar, ġi-nn a-ġ-tella yät-tgemmi imeqqûṛn ġ-iggi-y -yay-yġir imeqqûṛn issuggʷän. Bnän-tt gi-s Idag-gʷarsmukt ġakud-ĕlli -liġ-a-ttmaġen d-ayt-Ĕlmeεder.

Leḥmêṛ: amma akäl-li-mu-ttinin nettän leḥmêṛ (azeggʷaġ) ar-ittili ġ-ĕlbeεḍ ĕl-lmwakin. Illa iġ-tella yät-teqqḍîεt imeqqûṛn ġ-ġi-d, tili tayyåḍ ġ-ġi-nn; ḥetta netta ar-bahhra ittiri amän-unẓåṛ, ašku ar-ittaġ fäd; a-ġ-bahhra illa d-idrären n-Ayt-Bṛåyyim[1], amma azaġar idrus gi-s, ġinna -ġ-nit gi-s illa ar gi-s ittegga aġar tiqqḍiεin zun-d ġay-ĕlli-(i)llän ġ-Ĕlmeεder-li-d-yuškän ġ-ĕšимserqq ĕn-Teznit; llun-n-es izeggʷaġ, ġay-änn ä-f a-y-äs ttinin leḥmêṛ; ar gi-s ttukrizent tumẓîn ula irden, ula lʷḥḍeṛt, ula aknari; kul taqqḍîεt, ġay-ĕnna-t-tiwi luqqt i-bäb-ĕnn-es at-t gi-s ikerz, neġ-t gi-s iẓẓå, tili gi-s teqqḍiεt ġ-ĕllän iẓṛån, tili daġ gi-s teqqḍîεt yåḍnin li-ġ-ur-ĕllin. Taqqḍiεt-ĕnna ġ-ĕllän iẓṛån, imma ad-imġûrn neġ meẓẓîn, illa iġ-gguten, illa iġ-drusen.

Idreqq: akäl-li-mu-isem idreqq irġa, ur-a bahhra gi-s ittili uẓṛû; llun -n-es ur gi-s igi azeggʷaġ, ula iga umlil, immreks llun-n-es; ar-gi-s kkerzen midden tumẓîn ula irden, ar-kiġ teẓẓûn tazärt ula taknarit, ula taḥsäyt, d-ibawn iġ-ifåḍ s-wamän-unẓåṛ. Illa ġe-Lmeεder-li-(i)llän ġĕ-ššerqq ĕn-Teznit, ar-gi-s skärn ibḥarn-li-ġ-a-tteẓẓån zzit t-tazärt d-ġay-ĕnna rän. Illa iġ-gi-s llänt kra-n-tġezratin meẓẓînin. Ur-bahra ittili iderqq abla ġ-ĕṛṛêgg, ur-illi udrär ġĕ-tama-nn-es, iġ izwa ġ-wamän-unẓåṛ, ar-ttili kra n-tferkkit isdiden ġ-iggi-nn-es.

Afza: akäl-li-mu-isem afza (tafza), llun-n-es imellul šwäy, ar-gi-s kkerzen midden tumẓîn ula irden, ar-bahhra ittili ġ-ĕddir-udrär, ula mani-yåḍnin ḥetta ġ-uzaġar; iberred, ur-a-t bahhra ittaġ fäd. Ġay-ĕnna gi-s ittukräzen iġ-ukʷän iswa s-unẓåṛ yät-tekklit imḍåṛån iẓḍåṛ a-iṣbêṛ

(1) Litt. : « Là où il se trouve surtout c'est les montagnes des *Ayt-Bṛåyim* ».

ar-kud-ĕnna inwa, ur-a-t bahhra ittmerrät leḥma zun-d lḥeṛš d-mat-t irwäsen ; ar-gi-s ittili uẓṛû imeqqûṛn ula ġwä-d meẓẓîn, illa iġ gi-s immġi uzeggʷär, illa iġ gi-s immġi wargän, illa iġ gi-s ur-immġi walu, yili daġ gi-s ġwä-d melluln bezzäf, ula ġwa-lli-(i)melluln aġar šwäy. Akäl-li-(i)gän afza, illa iġ-illa ġ-ĕṛṛêgg yastwän, illa iġ-illa ġ-mani yattuyn, ula mani iḥdern, ikfä-t Ṛêbbi ġ-Buneɛmän t-Talät-ĕw-Wuššen li-llänin ġ-uzaġar, sul t-tama udrär ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus. Ġik-ĕlli tteṣlâḥent temẓîn d-irden ġ-ufza ag-gi-s tteṣlâḥ tazärt, ula taknärit, ula zzit, ula argän, ula lḫʷḍêṛt iġ-illa mäs-tt-gi-s igrän (iẓẓân).

Amläl: akäl-li-mu-ttinin amläl, imellul, ig aqqâyn zbubnin bezzäf. Illa iġ-iga-ṛṛêgg yuġġden[1], illa iġ-iga igudäy meqqûṛnin. Ġwa-lli gi-s igän ĕṛṛêgg yuġġden[1] nettän a-ġ-a-kkerzen midden tumẓîn d-irden ġ-luqqt -ĕnn-sen. Ar daġ gi-s kkerzen asengär ġ-luqqt-ĕnn-es, ula ibawwen t-tnaššfin ġ-luqqt-ĕnn-sen. Ar-gi-s tteẓẓûn ddellaḥ d-ĕllimun t-teḫsäyt d-uẓâlim t-tfiḍâṣt d-ĕlkerwit d-ĕlmiṭâš d-ififel. Iberred wakäl-ĕnn-es ; iġ-illa unẓâṛ ifulkin ad-ur-yigut mseqqem-nit, ha-nn amläl ar-itteneɛam ; iġ-illa unẓâṛ igguten ha-nn ar-issehsar tayyafut-umläl ; ur-a-tteneɛam iġ-illa uṣêmmîḍ ižehden, ar-ittasi akäl-ĕnn-es. Iga lɛada iġ-räd gi-s ẓẓûn ddellaḥ d-ĕlḫʷḍêṛt d-usengär ar-sneṛḍâmen akäl-ĕnn-es enna-ġ-räd kerzen, ar-ttinin i-ġik-änn aṛeḍḍâm; at-t-igän ad-ġzen lmiqqdär ĕw-wafud neġ akkʷ uggär ; iġ-äs gän amazir ġay-ĕnna-d gi-s ġzen ġ-iqqbuyyäs (uṭṭûben) meqqûṛnin ar-ten ttažžän, ur-a-ten sfressäyn, ašku iġ-snêṛḍmen akäl -ĕnn-es ar-bahhra itteɛdäl ġay-ĕnna gi-s ẓẓân. Ar-ittemġi iġri ġ-umläl, ula aferẓîẓ. Iġri iga iṣêlbän sdidnin, ġezzifnin, iqesḥa waḍû-nn-es. Aferẓîẓ nettän iga zun-d tadellaḥin meẓẓînin, krurrinin, nettän iḥeṛṛâ, ur-illi mad-äs iḥeṛṛân. Amläl ar-ittili ġ-ĕlmakän-ĕnna-nn iqqêṛṛben s-tmazirt -ĕnna ġ-illa lebḥêṛ zun-d tamazirt ĕl-Lmeɛder-ĕlli-(i)llän ġ-ĕlžiht n-ĕššerqq. Ar-skärn ayt-Ĕlmeɛder tibḥarin ġ-umläl, ilint s-ĕlḥudud, kul-yän t-ti-nn-es. Lḥudud ar-ten tteggän igudin-umläl, neġ kra-y-yẓṛân meqqûṛnin, ar-ten-id ttawin, ar-ser-sen skärn lḥudud. Amläl ur gi-s illi uẓṛû abla idawa yän yän, sul drusen. Illa mani yattuyn šwäy ġ-umläl, illa mani ḥdern ; a-bahhra gi-s igguten d-ġi-lli iḥdern. Illa iġ-gi-s ĕmmġint kra n-teggʷžžäf meẓẓînin ġ-ĕlbeɛḍ ĕl-lemwakin gi-s.

Amersäl: akäl li-mu ttinin nettän amersäl illa iġ iseggän šwäy, illa iġ iga llun-n-es ašehbun imḥaḷḷâḍen t-tĕẓûġi. Ar-bahhra ittili nettän ġ-ĕddu

(1) Variante de *yuġden* après allongement inconditionnel de la vélaire sonore et spirante *ġ*.

iġerbän li-qqedmnin ; illa iġ illa ḥetta ġ-ĕṛṛêgg. Ar-äs ittini lbeɛḍ ĕm-midden meršiš. Akäl-ĕnna igän ġik-änn ur-a-gi-s kkerzen midden walu, ašku ur-a isemmġay ula ar-ittamẓ amän iġ illa unẓåṛ. Kulemma igän tamazirt ġ-uzaġar ula adrär is gi-s illa wakäl-äd li-mu isem amersäl (meršiš).

Bu-ssenṣåṛ: akäl bu-ssenṣåṛ, llun-n-es imellul s-imikk, iḫḍêṛ daġ s-imikk, ar-bahhra ittili ġinna-ġ-d leddin midden amän-ĕw-wuna ġ-ĕṛṛêgg zun-d Ifḫ-iġir ĕn-Buneɛman. Illa iġ-d yuška ġ-mani igän luɛêṛ, ar-gi-s tteṣlåḥ lḫʷḍêṛt iġ-illa mas-tt-iẓẓån ġ-ġi-nn, li-ġ-illa, ar-daġ gi-s ittukriz usengär, ula tumẓîn. Ar-gi-s ittili uẓṛû igän awêṣṭî. Illa yäl-lmakän igän ĕṛṛêgg yusɛan bahhra ġ-ger Teznit d-Ayt-Žeṛṛåṛ ġ-Uzaġar, ar-äs ttinin bu-ssenṣåṛ ; akäl-ĕnn-es ifulki, irġa mseqqem, ižhed iġ-išebɛa amän-unẓåṛ, ar gi-s ttili ṣṣåbt. Aẓṛû-li-gi-s illän ur-imeẓẓî, ula imeqqûṛ. Ur-a isemmġay ššežṛåt ; ĕṛṛebiɛ (tuga) ar-gi-s ittili luqqt-ĕnn-es, ilin gi-s iġariwen d-iġezrän; yuškä-d ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus, igän leqqbelt s-imikk n-Uzaġar ; ur-a-gi-s ittukriz abla tumẓîn d-irden ; ar-kessänt wulli d-lebhäymen d-iṛêɛman ġ-ĕlmwakin-ĕnna gi-s ur-ittukräzen.

Lemwakin ĕn-tfellaḥt: amma ġay-ĕlli-ġ-a-kkerzen midden, d-ġay-ĕlli -ġ-a-tteẓẓûn, kulemma-igät ĕlmakän iṭṭåf isem-ĕnn-es. Lmakän-li-(i) -ttukrizen ġĕ-tergʷa ar-äs ttinin taġult, iġ gänt mennäwt, ar-äsent ttinin tiġula ; ar-gi-sent kkerzen asengär ula tumẓîn d-ĕlḫʷḍêṛt zun-d ḫizzu t-trekmin. Lmakän-li-ġ-ĕllänt tġula-li-ssän s-wamän ĕl-lɛin ar-äs ttinin targʷa, ar gi-s ttili zzit ula tazärt, ula låṛhåḍ yåḍnin n-ĕššežṛåt.

Lmakän-li-(i)ttukrizen ġ-ĕlbur, ar-äs ttinin iger, iġ gän mennaw ar-äsen ttinin igrän ; ur-ssän abla s-wamän-unẓåṛ ; ur-a-gi-sen ittukriz abla tumẓîn d-irden.

Lmakän-li-(i)ttukrizen ġ-laḥwäl ĕn-tgʷmma ġ-ĕlbur, iġ gi-s llänt ššežṛåt, iḍûwwêṛ-as-d ĕllûḥ, illa mad-äs ittinin tibḥirt, illa mad-äs ittinin urti, lžameɛ ĕn-tebḥirt, tibḥarin, lžameɛ ĕw-wurti, urtän. Urtän, ar-gi-sen tteẓẓûn midden tazärt t-teknarit d-ĕššfeṛžel d-ĕlmešmäš d-waḍîl d-ĕṛṛemman, ar-ssän s-wamän-unẓåṛ. Kulemma igätt tamazirt ġ-uzaġar ar-skärn id-bäb-ĕnn-es tibḥarin, ar-gi-sent tteẓẓûn ġay-ĕnna ittemmġayn ġĕ -tmazirt-ĕnn-sen. Ayt-Bṛayyim ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus (lžanub) n-talɛint nn-Ayt -Žeṛṛåṛ, ar-ittili ġĕ-tebḥarin-n-sen kra n-teknarit d-kra n-tazärt d-kra-w -waddägen ĕw-wargän, neġ addägen n-ĕlluz, ašku illa mani-ġ där-sen illa imikk n-ĕlluz. Ayt-Elmeɛder, nettni, ġ-ĕlžiht ĕl-leqqbelt (ššerqq), illa ġĕ-tebḥarin-n-sen kra n-tazärt d-kra n-teknarit d-waddägen imḫallåḍên.

Illa gi-sen ma-igän ĕlmešmäš, illa gi-sen ma-igän zzit, illa gi-sen ma-igän lḥenna, illa gi-sen ma-igän takiḍå. Iġ-illa unẓåṛ ṣṣfîḍen tibḥarin s-wamän -ĕnna-d-iwin iġezrän, ukʷän kul-yän d-ma-ittini i-ġik-änn. Illa mad-äs ittinin urti ; ur-iyyi (i)ḍhîṛ ma-igän ĕlfarqq nger-tebḥirt d-urti, mašš iġ-ĕmmesseqqeġ ar-ĕnn ttafaġ urti, irwas-iyyi-t nettän, iz-d labudd ag-gi-s ilint ššeẓṛåt. Amma tibḥirt nettåt, illa iġ-gi-s llänt ššeẓṛåt, illa iġ gi-s ur-llint; unšekk-äd ad-fehmeġ ġĕ-lfarqq-ĕlli-(i)llän ġĕ-grä-t-sen waḫḫa -nit idrus ma-iskärn ġ-midden-uzaġar lfarqq-ann.

Ayt-Elmeεder ġ-ĕlžiht ĕl-leqqbelt (ššerqq) ġ-Uzaġar gän midden bahhra salänin ĕššġʷel ĕw-wakäl; ar-skärn tibḥarin, ula urtän, ar-daġ skärn ġay-ĕlli-mu-ttinin imarin. Llän där-sen imarin-li-länin llûḥ, ilin där-sen ġwi-lli-ten ur-linin ; ḍewwûṛn-asen aġar alläln meqqûṛnin ĕw-wakäl ; ar-gi-sen tṭeẓẓûn taknarit t-tazärt, ar-ten ṣṣfîḍen s-wamän-ĕnna-d-iwin iġezrän, ar-gi-sen kkerzen tumẓîn d-irden ; nettni ġ-eṣṣîft-ĕnn-sen gän zun-d tibḥarin mašš nettni kul-imiri, ar-ittegga walläl meqqûṛn grä-s d-imiri yåḍnin. Illa ma-gi-sen itteẓẓûn asengär iġ-bahhra fîḍen, ar-daġ gi-sen kkerzen ibawwen t-tnaššfin d-uẓålim.

Tibḥarin-umläl nettenti ar-tteggänt aġar ĕṛṛėgg. Iġ-ra-gi-sent grin kra-nna rad-grin labudd at-tent snêṛḍmen, gin-asent amazir iġ-rän a-ifalki ġay-ĕnna-tent-id ikkän, ašku ur-saswa ġi-nna-innûṛḍmen d-ġi-nna ur -innûṛḍimen. Akäl-li-(i)nnûṛḍmen, ar-t-id leddin ammäs ĕl-lmiqqdar ĕw-wafud, ar-t-id gi-s ṛeḍḍmen (tteḥfåṛen), ġay-änn a-yufa ġay-ĕnna gi-s immġin, ar-itteεdäl immġi-nn-es. Akäl igän amläl ur-a-ittiri anẓåṛ igguten mseqqem, ar-ittiri aġar anẓåṛ ittwûṣṣṭên, ad-ur yidrus ula iggut, ašku iberred nit netta. Lġellet-umläl, iġ-ifulki useggʷäs ar-tteneam mseqqem. Amläl-li-(i)llän ġ-Elmeεder ġ-ĕlžiht l-leqqbelt ġik-änn a-iga. Nettän aġ-a -tteẓẓûn ĕddellaḥ d-ĕlmnun d-ĕlmiṭåš d-uẓålim t-teḥsäyt ula kulemma-rän yåḍnin ġ-ĕlḫʷḍêṛt.

Ibḥarn-ĕw-wuna : nettṇi ar-ssän s-wamän ĕw-wuna ; leqqaεida-nn-sen zun-d leqqaεida n-tġula li-(i)llän ġĕ-tergʷa ; ar gi-sen skärn uzunn t-tel-lwaḥ, gin iġinänn d-walläln ger-uzunn.

Una d-leεyun d-isäffen: ġwa-nna-d ildin amän ġ-wanu ibnu ššariž -ĕnn-es ġ-ĕṭṭêṛf-enn-es, isastwa akäl-li-ġ ra ikkerz, iseġ .ilem ĕn-tfunäst, neġ w(i)-uzger meqqûṛn, isker gi-s lmegṛûḍ, ar-ser-s ittaġem amän. Iġ -ten-id yull lmegṛûḍ ġ-wanu, yawi-ten usaru s-eššariž.

Llän bahhra ibḥarn ĕw-wuna ġ-wakäl-Uzaġar, mašš a-ġ-bahhra gguten

t-teqqbilt nn-Ayt-Bṛåyyim ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus (lžanub) d-wakäl ĕn-Teznit d-laḫwal-ĕnn-es ġ-ĕlžiht ĕl-leqqbelt (ššerqq).

Leɛyun ḥetta nettni užäden ġ-Uzaġar. Illa lɛin n-Buneɛmän ġ-yiffus, ar-isswa targʷa, yili lɛin n-Bu-ḫsäy ġ-eṭṭêṛf l-lɛin n-Buneɛmän ar-isswa targʷa n-Tfêḍna, yili lɛin el-Leɛwäyna ġ-ger Teznit d-Ayt-Bṛåyyim, mašš illa iġ-gi-s drusen wamän, yili daġ lɛin-Iġbula-li-nn-yaggugen f-Teẓnit s-ĕlmiqqdär n-ĕttam-d-mraw kulumitêṛ ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus, yili daġ lɛin n-Talɛint nn-Ayt-Žeṛṛåṛ ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus, igän leqqbelt s-kra, amän-enn-es gguten mseqqem; tîṭṭ ĕl-lɛin tella ġ-ugʷns n-ĕrryåḍ ĕl-leqqayd Ɛeyyäd Ažeṛṛåṛ ġĕ-Talɛint; tili lɛin n-Erreggäda li-d ildi lmeḫzen, yawi nnêṣṣ-ĕnn-es s-Teznit, yäžž ĕnnêṣṣ ġ-Ayt-Jeṛṛåṛ, gguten gi-s wamän, ižhed. Yän kråḍ-ḍ -mraw neġ kkûẓ d-mraw n-kulumitêṛ a-illän ġĕ-grä-s t-Talɛint; yili lɛin n-Senṭîl ġ-ĕṭṭêṛf ĕl-lɛin-Iġbula-li-(i)ttubdärn, mašš drusen wamän-n-es, yili lɛin n-Teznit, ḥetta netta ar-d gi-ṣ ttidrusen wamän tigariwin-äd, ġay-ĕnna a-f-d-ser-s iwin amän ammäs ĕl-lɛin-li-d-ildi lmeḫzen ġĕ-Rreggäda.

Amma isaffen-li-ġ-ellän wamän ġ-Uzaġar : asif m-Mässt-li-mu-ttinin asif-Ulġas-li-d-iḥuddän Azaġar ġ-ĕlžiht ĕl-leqqbelt (ššerqq), ar-gi-s ttilin wamän bedda, nettän a-s-a-sswän ayt-Mässt tiġula-nn-sen ġ-iggi-w-wasif, mašš ar-gi-s ttidrusen wamän ġ-ĕlbeɛḍ-iseggʷäsen. Yili daġ wasif ĕw-Wakäl -melluln; llän gi-s wamän drusnin ġ-ĕlžiht ĕl-leqqbelt igän iffus s-imikk ġ-ĕttmi-Uzaġar, iġ trit at-teġlit sĕ-tmazirt nn-Idaw-Ltit. Asif ĕw-Wakäl -melluln, illa gi-s ugežžif igguten.

Amma isaffen-li-ġ-ur-ĕllin wamän : illa wasif ĕn-Tfêḍna ġ-ger Buneɛmän d-udrär n-Tizi, ur-a-ineggi s-wamän abla iġ-illa unẓåṛ igguten. Llän gi-ṣ iblåḍên meqqûṛnin, gänin umliln šwäy ; ilin gi-s iẓṛån-li gänin imummäšen meẓẓînin, ula imžehdin, ula ġwi-d meqqûṛnin. Yuškä-d wasif-äd ammäs ĕl-lžiht ĕy-yiffus (lžanub). Yili wasif-Ududu ġ-tama-Uḍewwåṛ-igʷṛṛåmen ġĕ-teqbilt nn-Ayt-Bṛåyyim ġ-ĕlžiht ĕy-yiffus. Yili wasif ĕw-Waɛṛåben ġ-ger Iġbula t-Teznit. Isaffen-änn kullu-ten, ur-a neggin abla iġ-illa unẓåṛ. Lmakän-li-d ittawin amän iġ-illa ġ-ĕṭṭêṛf udrär, ar-äs-ttinin talät ; iġ-gänt mennäwt ar-äsent ttinin talätin ; iġ-illa ġ-uzaġar ar-äs ttinin ayt-uzaġar iġzer ; iġ-gän mennäw ar-äs ttinin iġezrän ; ayt-uzaġar kulemma-d-ittawin amän iġ-illa unẓåṛ, iġ-ur-igi asif ar-äs ttinin iġezrän; ukʷän, imma a-ig ġwä-d meqqûṛn, neġ iga ġwä-d meẓẓîn. Ayt-udrär neġ ġwi-nna llänin ġ-ĕṭṭêṛf-udrär ar-ttinin i-ġi-nna-d ittawin amän iġ-izdi d-udrär : talät, iġ ur-izdi d-udrär ar-äs ttinin iġzer. Azaġar nettän ur gi-s abla asif d-iġzer,

ur-gi-s telli talät, illa ïġzer iṣělḥên a-ittukriz ; illa ġwä-d ur-iṣliḥen a-ittukriz ; talät ḥetta nettät illa iġ-tga ma-ittukrizen, illa iġ-t-ur-tgi.

Lemwakin ěnna-(a)llaynin : lmakän-ěnna yattuyen s-imikk yastwa ġ-iggi-nn-es, ar-äs ttinin amadĕl; iġ-iga ġwä-d yattuyen bahhra, tili gi-s teggsärt, ar-äs ttinin iġir; iġ-iga akäl imunn, iqquffin s-ufella, ar-äs ttinin tawrirt; iġ-ur-yattuy ula igesser, ar-äs ttinin ěddeṛɛ; iġ-iga krȧ-m-mani yastwän, issuggʷän, iḥdern s-imikk ar-äs ttinin : iggi-n-ěḍḍhêṛ. Amaḍel, iġ-gän mennäw, imudäl, iġir : iġariwen, tawrirt : tiwririn, ěddeṛɛ : ěddṛûɛ, ěḍḍhêṛ, laḍhâṛ. Amadel-ěnna imunn d-ěṭṭêṛf n-kra udrär, illa mäd-äs-ittinin azäg ; iġ-gän mennäw, azägen. Ar-ittukriz wazäg ; ar-gi-s kessän lebhäymen iġ ur-ittukriz; adrär at-t-igän d-ġi-lli-ġě-llän iżaṛîfen meqqûṛnin, yattuy, yili gi-s ušeddir d-ikeššûḍên gänin argän, ula lġayr-ěnn-es, tili gi-s talät t-tikiwt ; ur-a-gi-s ittukriz abla ġi-nna-ġ-ur-ěllin iẓṛân ïġ yastwa.

Iġarasen : aġaras-li meqqûṛn ġ-Uzaġar, ibdä-d ammäs ěw-wasif m-Mässt-li-(i)gän ifḫ-Uzaġar, iḍûwwêṛ Buneɛmän-li-(i)gän ttmi-Uzaġar, ukʷän ffġen gi-s iġarasen yâḍnin. Lmeɛder, ïffeġ gi-s uġaras-li-(i)ddän sě-tmazirt ěn-Daw-Ltit[1] d-idrären-änn yâḍnin. Tiznit iffeġ gi-s uġaras-li-(i)ddän s-Uglu d-Essiḥel nn-Ayt-Baɛemṛân; iffeġ daġ gi-s uġaras li-(i)ddän s-Ayt-Žeṛṛâṛ d-Iġir-Melluln d-Imežžâḍ. Buneɛman iffuġ gi-s uġaras-li-(i)ddän s-Ayt-Baɛemṛân, iffeġ daġ gi-s uġaras-li-(i)ddän s-Laḥṣâṣ d-Wäd-Nun.

(Ayt-Bṛâyyim)

---

63. — TAMAZIRT N-IGDMIWEN[2]

Igdmiwen ad-asen ttinin medden seġ-ufella ; imma ḥetta nitnin ttebḍân d-mennaw iqbilen, kra-igätt aqbil s-tisemt ll(i)-y-äs ttinin medden.

Tamazirt-äd-ělli-mmu ttinin Amêẓmîẓ llän gi-s sin lawmaḍiɛ. Yän gi-sen ar-äs-ttinin Eṣṣûr ěl-ležḍid ; tella gi-s tassûqt, tedum bedda ġi-s. Waläyenni ass-ěl-lžameɛ bahra ad-tteɛemmʷâṛ, tili gi-s yät-lemderst ; tella gi-s leqyäs n-yän teẓâṭ d-mraw ěn-tḥanut. Waläyenni ur-gi-s illi ḥetta ma-itteneɛalen Iblis; tili gi-s, ġě-tama-n-es, temzgida; ar-gi-s tteẓâḷḷân medden lžameɛ. Yili ġě-tama-n-es lemyâḍî-lli aqdim; ilint gi-s tḥuna d-užeɛbub, ar-gi-s reqqan wamän n-luḍû i-yyän irän a-iẓẓâḷḷ, yili ġ-ěṭṭêṛf

(1) *Daw*, variante de *Idaw*.
(2) Ici, encore, il sera bon d'avoir sous les yeux une carte de la région d'Amizmiz.

-ĕnn-es ĕlḥemmäm ifulkin; tili ššk̆wila n-lemḫzen ġ-ĕddu temzgida isiwala aḍů n-unẓåṛ ; ar-gi-s aqṛân leḥšum meẓẓîynin.

Lmuḍêɛ yåḍnin ar-äs ttinin Amadel; illa ġed-ĕntta gi-s essůq, ar-äs ttinin ĕṭṭlåṭa n-Umêẓmîẓ, ar-ittɛemmʷåṛ yän-wäss ġĕ-temni-yyäm, ar-t-id kullu ttesewwåqen ayt-Lḥuz ĕn-Merrakš, zun-d Imežžåḍ, Ifrugen, Unẓůṭṭ, Ȧyt-Wasif n-Mäl, Ayt-Imur, Ayt-Tidrärin, Isegʷtän, Kik, Ayt -Wawzgit, Igedmiwen, Imeṭåɛiyyen, Ayt-Wäsif n-Uneffis. Lmuḍɛ-äd elli-mmi ttinin Amadel nettän a-ġ-tella tegemmi-n-leqqayd ula ti-n-ĕlqåḍî, ula tigemmi n-ůḍbib-ĕlli ittedawän medden, ġay-äd kullu illa ġ-leqbelt n-wasif. Imma lžiht n-waḍů n-unẓåṛ illa gi-s ĕlbiru t-tegʷmma n-wi-lli gi-s tteḫdämnin, ilint lektert ĕn-talɛeṛṣîn ġĕ-tama l-lbiru. Illa gi-sent kra -igän lašẓåṛ : zziyt, azären, litšin, ikiḍů, ṣṣêfṣåf, ĕṛṛemman, kra n-ĕddilit n-waḍîl idrusen, lmešmäš, lqʷrqeb d-ĕllim isemmumen, ula wä-d immimen. Tibḥirin ula nitentin llänt gi-s : ar-gi-sent ittwiykräz kra-igätt ĕṛṛêhḍ ġ-leḫḍåṛi, zun-d aḫsäy, tirekmin (tigellätin), lmeḫfur, ḫizzu, biṭêlžän, aẓålim, baṭåṭa.

Yili daġ ġĕ-tama n-ĕlbiru yän-ĕddšêṛ, ar-äs ttinin Iregrägen, iwala-t-id yän yåḍnin (yåḍnan) s-iswala afäsi ġ-ĕlžiht n-udrär, ar-äs ttinin ĕzzawiyt ĕn-Temsuriyyin-ĕlli nebder, is-tga ti-n Sidi Ḥmäd-u-Musa ġ-luqt-ĕlli-ġ-a nsawäl f-ĕzzwawi n-Imeṭåɛiyyen. Iwalä-d ĕzzawiyt-äd-elli nebder yän ĕddšêṛ, ar-äs-ttinin Waḍåkeṛ, ġed-ĕntta teggut gi-s ĕzziyt ula ġay-ĕlli kullu nebder ġ-Umêẓmîẓ. Iwala-t-id yän-ĕddšêṛ yåḍnin ġ-iswala aḍů-w -wunẓåṛ, ar-äs ttinin ĕzzawiyt n-Uẓṛů n-Waḍåkeṛ, waläyenni ikka yän -wasif grä-t-sen, ar-äs ttinin asif n-Waḍåkeṛ (ula Wirmän); ḥetta netta nebder-t ġ-leḫbar n-Uläd-Mṭåɛ.

Ad-d-urriġ s-wasif n-Umêẓmîẓ ard-äk ḥkuġ ġay-ĕlli-nn gi-s felġ, ĕlliġ bderġ Iregrägen. Iġ-ten tezrit, tawent i-tama n-wasif, ra-nn täft yät-ĕzzawiyt yåḍnin, ar-äs ttinin ĕzzawiyt ĕn-Taɛlit, neġ-d ti-n Sidi-Leḥsen-u-Musa, bäb n-yät-ĕlqubbet, tella ġ-tama-nn-es nit, zeɛma n-ĕzzawiyt-änn. Iġ-ĕnn daġ tezrit ĕzzawiyt-änn s-imikk, ra-nn tenqabält d-yät-ĕlqubbet meqqůṛn, ar-äs ttinin i-bäb-ĕnn-es Sidi-Ḥsäyn, ar-daġ ttinin i-zzawiyt, ĕzzawiyt n-Sidi-Ḥsäyn; ar-äs daġ ttinin Anmanär; illa gi-s ula nettät zeġ lašẓåṛ ġay -ĕlli kullu illän ġ-Umêẓmîẓî, iwala-tt-id yän-ĕddšêṛ, ar-äs ttinin Tafeggaġt, waläyenni iṣṣêfḍêṛ, ar-äs ttinin iġ-ur-tä-d-iġli wäss Mmʷu-ṣṣåbun ; yili gi-s ula nettät kullu ġay-ĕlli nebder ġ-Umêẓmîẓî. Iwulu-tt-id yän -ĕddšêṛ meẓẓîn, ar-äs ttinin Taġeryust, nettät ur-gi-s abla zzit d-wazären

d-imikk n-ĕlluz. Iwa, yili yän-ĕlmuḍêɛ ġ-ĕddu Umêẓmîẓ ġ-uzeddär, ar-äs ttinin Tigenziwin, iggut gi-s ula netta zzit dĕ-talɛeṛṣîn d-ĕṛṛêmman d-waḍîl igguten, d-ġay-ĕlli bderġ ġĕ-tmizär-ĕlli yâḍnin. Elmuḍɛ-äd ad-d-kullu iwalan azeddär n-Umêẓmîẓ, yuškä-d ġ-ĕnnagä-s i-lli-mmi-ttinin Lemgasem; iwala-t-idd[1] ugadir n-Ayt-Yuss, iwala-t-id Usgun n-Ayt-Ḥedduš. Ġi-d a-ġ-ikemmel wawäl-a f-Umêẓmîẓ.

Ġay-änn a-f-riġ ad-awneġ i-wasif n-Umêẓmîẓ art-t-id[2] nḥuddu zeġ tizi Urmer, ġakud-ĕlli ġ-nebder Anmanär, neġ ĕzzawiyt n-Sidi-Ḥsäyn, ar-t-idd[1] ittwulu yän-ĕlmuḍêɛ, ar-äs ttinin Ayt-Uzekri. Illa gi-s litšin igguten, ilint gi-s ula·tibḥirin ggutnin, ula zziyt, waläyenni tedrus. Iwulu -t-id yän-ĕlmuḍêɛ, ar-äs ttinin Tizgi n-Ibeḫḫarn; iwulu-t-id yän yâḍnin, ar-äs ttinin Taggʷ-ĕlḫir, iwulu-t-id Imi-Ysli, ig ula nettän yän-ĕlmuḍêɛ yasstwän, ig wakäl-ĕnn-es azeggʷaġ ; iwala-t-id ĕddšêṛ lli-ġ-illa umġar, ar-as ttinin Ayneġd, išwa ula nettän, yili ġ-ĕnnigä-s[3] yän-ĕlmuḍêɛ, ar-äs ttinin Imi-n-Tala, ittwiysemma ser-s ašku gi-s yän-lɛin, isem-ĕnn-es Imi-n -Tala ġemk-änn-ĕnit. Lɛin-äd, yuškä-d ġ-ger kra n-ižâṛifen a-iɛšaq yän itteɛšaqen afulki-ĕlli iḫelq Ṛêbbi, ag-gisen hilli ittemnäd, ilfʷġ-d lɛin-äd ġ-ĕddu yän ġ-iẓâṛifen-äd ar-d gi-s ittnebbaɛ s-yän-ĕžžehd, ar-nit issefraḥ. Lɛin-äd a-s-kullu iḥya Ṛêbbi asif-äd n-Umêẓmîẓ ula taqbilt n-Imeṭâɛiyyen, ar-ĕttɛemmʷaṛn wamän-ĕnn-es snät-treggiw. Ġi-nn-ĕlli igän imi l-lɛin ar-äs ttinin Nger-Idergän. Iwalä-d lɛin-äd ġ-isiwala tama n-wasif n-Uneggäl elli igän asif n-Umêẓmîẓ, yän-ĕlmuḍêɛ ar-äs ttinin Aduz, iga ula nettän ĕlmuḍêɛ idrusen, ur-bahra iggut. Tili-y-äs ġ-ĕlžiht n-waḍû n-unẓâṛ yät-ĕzzawiyt yâḍnin, ar-äs ttinin Tilfitin, tella ġĕ-tuẓẓûnt ĕn -tagänt, waḥdä-tt. Ar-ttinin i-wgʷerram-änn gi-s illän Sidi-Ḥmäd-u-Telḥa; ĕnnän iga zeġ Eṛṛegraga leḥṛâṛ-ĕlli zrinin.

Afäd inemma ad-d-urriġ ad-awneġ i-wasif n-Uneggäl ard-lekmeġ Keṭṭû, hiya inemmakkin[4] lekmeġ Tizi n-Imiri, urriġ-d d-ugemmʷâḍ-ânn yâḍnin n-wasif, ukʷän grawleġ s-isiwala Tazegga s-Urmer s-yän-ĕlmuḍêɛ yâḍnin, ar-äs ttinin Urmer. Iwạla-t-id yän yâḍnin, ar-äs ttinin Imẓâyen, ġi-nn a-ġ-tteɛdäln ġay-elli-mmu (mmi) ttinin « ateltul », ar-t-ĕtteɛdäln ayt-ĕlmuḍɛ-ann zeġ iẓûṛan n-waswiken (n-ĕtteṣwik). Iwalä-t-id yän -ĕlmuḍêɛ yâḍnin, ar-äs ttinin ĕddšêṛ n-Ayt-Elġadi; walan-t-id Infag. Izri

(1) Remarquer, ici, l'allongement inconditionnel de la dentale occlusive et sonore *d*.
(2) Mis pour : *ard-t-id*.
(3) Variante de *ennagä-s*.
(4) Variante de *inemma* après suffixation de l'augment *kkin*.

uġaras zeġ imi n-tg^{w}mma-nn-sen, thuwätt i-uġaras ard telkemt Ig^{w}ṛḍån ; llän nitni ġ-iggi n-yät takkuyt, unfen s-imi i-uġaras, tezäytt d-uġaras-ĕnn-ek ard telkemt Ayt-Ḥamd, zedġen ġ-kra n-wakäl iẓegg^{w}aġ, llän gi-s ibeḫḫarn-ĕlli tteɛdälnin irukuten. Illa ġ-tama-nn-es yän-ĕlɛin ifulkin, tenger -iyyi did-s; llän gi-s kra n-wamän mmimnin zun-d leḥlib ilän ssukkär. Iġ-tn-inn tezriyt ar-tlekkemt nger kra n-iġarasen ġ-walburen n-Ayt -Ḥamd, iġ-trit ĕslämt årt-tuwerriyt tiġûṛḍîn s-imikk, ttremt i-yyän-iġzer; iġ-trit Anmanär ar-ttehuwwätt d-umnid-ĕnn-ek ; iġ-trit Tafeggaġt, ar-tezrayt zeġ Tizi n-tiqqi d-lawmaḍîɛ-äd enniġ, ġay-äd izrin, gän zeġ Umêẓmîẓ. Ġikk-äd kemmleġ asif-äd-ĕlli-mmi-ttinin zġ-izeddär wi-n-Umêẓmîẓ, ar-äs -ttinin zġ-ufella wi-n-Unegg^{w}äl ; räd-ak sawleġ f-mag-gi-s igän aṣġåṛ d-mag -gi-s ittwiykräzen ġ-luqt n-ĕṣṣîf ula luqt ĕn-tgerst afädd ad-afeġ ad-sawleġ f-ĕlġir-ĕnn-es. Ad-zzewureġ ĕlžiht n-uṣġåṛ ašku ar-ittegga i-lemɛišt n-ayt -udrär mnaṣṣå. Lbeɛḍ ĕn-twäl ġ-ĕlbeɛḍ l-lemwäkin ar-äsen tegga ttulut ar-tultäyn. Ad-ur tezrebt, a wa-da irän lfäyda. Ha-yyi dd-ad-äk ĕḥkuġ kullu ġay-äd-ĕlli-y-äk bderġ isizwar. Asif n-Umêẓmîẓ zġ-uzeddär, litšin d-ĕzzit d-ĕṛṛemman d-waḍil d-wazärn, ġ-där wi-da zzenzänin ik^{w}zärn s-iqåṛîḍên d-liqämt ula nettät d-ĕlfeṣṣet ġemk-änn. Ġay-äd kullu ar-ser-s ttɛawänen midden lemɛišt d-ĕlmeṣṛûf n-ĕzzmän d-watig n-ġay-äd nebder a-s-a-bennun ay-enna-y-äsen iḫ^{w}län, ar-ser-s ĕssaġen leksut i-tarwa-nn-sen d-ma irwäsen ġay-änn. Imma iṣġåṛen n-Unegg^{w}äl ġ-ufella n-wasif-äd, ad-nit bahra gi-s igän ĕṣṣåḥt d-etteswik-elli iskärn taqqayin-elli zeġ-a skärn midden, iġ-tent rẓån, lmekṣûṛ. Iġ urunt taqqayin ha-nn ĕlḫir ur-iḥeṣṣa ġ-där ibudrären. Kra-igätt yän gi-sen ar-ismun aqenḍåṛ, neġ sin, neġ kṛåḍ, iḥḍû-ten ard ilint taqqayyin d-ĕlmekṣûṛ ĕttamän, zzenzen -tent, neġ-tent rẓån ard gent ĕlmekṣûṛ, inemma zzenzen-tent, amẓên atig ĕnn-sent, ɛawenn ser-s luqt. Yili ḥetta lluz ġ-wasif-äd, mašš idrus, yili gi-s ula iberqiqš, ula lmešmäš, mašš idrus ula nettän. Yili gi-s ula azärn ggutnin s-imikk. Ad-ĕbderġ mag-gi-s ittwiykräzen igän leḫ^{w}ḍeṛt : ar gi-s ttili teḫsäyt igguten ula tirekmin (tigellätin) ula lmeḥfûṛ ula aslawi ula biṭĕlžän ula ḫizzu. Taḫsäyt, yän-ĕnnawɛ gi-s ar-äs ttinin « aḥeṛši », ĕnnawɛ yåḍnin « ahendi », ennawɛ yåḍnin ar-äs ttinin « amšemmeɛ ». Ḫti-d meẓẓîynin ar-äsent ttinin « tifṛaḫ ĕn-teḫsäyt », nġ-ĕdd « timummutin ĕn-teḫsäyt ».

Afädd ad-äk sawleġ f-mag-gi-s ittwiykräzen d-mag-gi-s ittiguten d-ĕlġayr-enn-es. Ad-där-sen nit, zeɛma igän ĕṣṣaḥt, hiya tayyuga n-temẓîn

t-ti-n-usengär, waläyenni, ġ-Uneggʷäl, irden drusen där-sen bahra, ar-asen ttezayäden tayyuga n-kra yåḍnin ar-äs ttinin išenti, nġ-ĕdd iḍêkkuyn, mašš išenti-yy-äd ur-a-t-ĕkkerzen bahra bla ġ-ĕlbur. Ar-kkerzen daġ kra yåḍnin ġ-ĕddu-wamän, ar-äs ttinin tafsut, ar-gi-s skären asekkif ifulkin bahra ; asengär ar-t-ekkerzen ula nettän, t-temẓîn-ĕlli nebder ula irden. Tumẓîn ġ-Uneggʷäl yän igän afellaḥ gi-t-sen, ar-ittasi leεwelt n-useggʷäs sul iġ-a ittkemmäl s-usengär, ašku tamazirt-enn-sen tenkʷuma. Ġi-lli-ġ-a-tteggän tumẓîn a-ġ-a-tteggän asengär ġ-igrän, ur-illi ġ-igrän ag-gi-s igguten d-ibnäk. Imma talburin-elli-ġ-a-kkerzen išenti-lli nebder ġasra-dda d-kra l-leqyäs n-temẓîn, ḥetta nettentin drusent.

Iwa leksibt tella där-sen, ti-n-wulli ula imugäyn t-tehräy d-ilqaġen d-iḫʷrfäy ar-ttidräsen šwiy ; a-ittigäten, t-tiġåṭten d-ikerwän d-ibukiren. Ar-gi-sen ttilin ḥetta ibukiren qqennin, ula lbeεḍ ġ-iḥuliyyen-nit, mašš ar-ttidrusen. Imma imugäyn žžinin ġ-Uneggʷäl ad-ur tseqsät. Ula ikʷenṭåṛ, ula tikʷenṭåṛ. Agmaren n-tarikt drusen gi-s, tagmarin ur-gi-s ĕllint, ašku iga adrär, ġay-äd (ġay-ed) n-iserdän llän gi-s där wi-da εaqednin šwiy. Ġemk-äd a-tga lḥilt ĕn-teqbilt n-Uneggʷäl.

Imma ti-n-Umêẓmîẓ ġ-ĕlžiht ĕn-tfellaḥt, ar-kkerzen ayt-ġi-nn tumẓîn, waläyenni ur-a-lekkmen aṛẓålen-ĕnn-sen yåḍnin ġ-ĕlžiht ĕn-teyyuga. Ar-kkerzen ula irden ggutnin s-imikk, ula asengär, ula abaw, ula ġay-d ĕn-tebḥirin. Tumẓîn ar-tent kkerzen ġ-ĕlbur d-wasif d-urtän kra gi-sen. Imma asengär ur-a-t-kkerzen amer ġ-iġunan (ġ-imadaġen) n-wasif. Belḥaqq wa-lli-mmi-ttinin amåṛṣî, zeεma wa-da kkerzen ġ-Måṛṣ, ur-a-t -kkerzen ġ-yi-nn hilli lekkmen wamän. Ašku iġ-naqsen wamän ġ-ĕṣṣîf, ar-t-id ttafa (ttaf) luqt inžem (ikemmel).

Lžiht daġ ĕl-leksibt ĕl-lebhäym d-wulli ad-äk daġ melġ leqyäs-ĕlli där-sen gi-s ittilin. Imugäyn ĕllän där-sen, waläynni ar-tteḍεåfen wi-n-sen ; ikʷenṭåṛ drusen ula nitnin, imma tikʷenṭåṛ ula igäyzen. Eddekur gi-t-sen ar-äsen qqêṛṣen ašku gän kullu igezzärn, neġ-ten ĕzzenzän hilli bla-akkʷ tiġeṛṣî. Imma ġay-d n-wulli ġ-där-sen, ar-ttidräsent bahra. A-ġ-nit ṭṭe-heḷḷån d-ĕlbiε-u-ššra, zun-d ad-sġin ĕzzit, ḫzenn-t, neġ sġan tumẓîn, ḫzenn -tent ar-Måṛṣ, nġ-ĕdd taleeṛṣîn ĕl-letšin luqt-ĕnn-sent, d-ma-irwäsen ġay-änn.

A-nebder Waḍåkêṛ-elli-nebder d-Umêẓmîẓ misizwurt n-wawäl afädd ad -awneġ i-wasif-ĕnn-sen-elli-mmu (mmi) ttinin asif-n-Waḍåkêṛ. Nekka-tt-inn nenna ismen-t Wirmän, neġ asif n-Waḍåkêṛ. Illa Waḍåkêṛ ġ-uẓêlmåḍ iġ-rad-äs tawent, yil(i)-y-äs Uẓṛû ġ-ufäsi. Tennit (tinnit) : « Bismi-lläh! »,

tawent s-asawen i-wasif, trärt lεaqel s-ufäsi-nn-ek ula aẓĕlmåḍ-ĕnn-ek, art-telkemt kra n-isgʷän, rad-äk-d-ašken ġĕ-tesga-nn-ek tafäsiyt, tezrit -tn-inn dd-a-nn täft yän-ĕddšĕṛ ism-ĕnn-es Tiẓgi n-Ubelεid, ar-äs daġ ttinin : Tiẓgi n-Waleždid, iggut gi-s uṣġåṛ n-ĕlluz, ula aṣġåṛ n-taqqayyin (tteswik) ula azären. Rat-t-inn täft fĕ-tesga taẓĕlmåṭṭ, yuškä-d šwiya ġ-yän-usawen iḫʷšenn, ar-akkʷ ittili uḫgʷri ġĕ-temġarin-ĕnn-sen, ašku iġ-d ugment ar-aqläynt d-usawen-änn, asint igʷdär f-ĕḍḍhĕṛ-ĕnn-sent, ġay-änn a-f-äd gi-t-sent itteffuġ uḫgʷri. Iġ-tbiddet ġ-tama n-ĕddšĕṛ, tgert s-tiṭṭ-ĕnn-ek s-waḍů n-unẓåṛ, ar-ĕnn tteqiyyäst yän-ĕddšĕṛ yåḍnin, ar-äs-ttinin Adġes, illa ġ-imi n-yän-iġzer, iḫellež kullu, ula netta s-ĕtteswik, d-ĕṣṣĕfṣåf. Tezrit-ĕnn ġi-d s-yän imikk, ra-nn täft yän-ĕlmeεden meqqůṛn, ar-äs ttinin lmeεden n-Wazzegʷr, tella gi-s yät leḫdemt igguten d-lebniya igguten, ar gi-s itteḫdäm uggär n-wälf n-uḫeddäm, ḫedment gi-s elminät ġ-yiḍ ula-(a)zäl, yili gi-s luzin n-imassen ; iwurri-d ġikk-äd ar-gi-s itεemmʷåṛ yän-ĕssůq, ar-äs ttinin Letniyyen n-Wazzegʷr, semmän-t f-yän-ĕlṃuḍĕε, ha-t-id rat-t-nebder. Azzegʷr iga yän-ĕddšĕṛ, iġ tiwent i-wasif tezrit-ĕnn ĕlmeεdn-äd, ar-t-inn ttafät f-ufäsi. Eddšĕṛ igguten a-iga. Ḥetta lmeεdn-äd semmän-t fellä-s ašku, lektert n-iḫeddäṃen da-gi-s ellänin, Ayt-Wazzegʷr ad-gän. Tamazirt-äd lli-mmu ttinin Azzegʷr, tusεa meqqar tella ġ-udrär, akäl-ĕnn-es iga aẓeggʷaġ, iġli kullu-t s-tažžegälin, iggut gi-s ĕlmeεden, yi-nn hilli tekkit täft-t-inn gi-s. Teṣleḫ tmazirt-äd-ĕnn-sen ḫetta i-tfelläḫt, ar-bahra gi-s kkerzen id-bäb-ĕnn-es tumẓin d-kra l-leqyäs n-irden ġ-eddu -wamän, zeεma ġ-igrän. Lbur ar-daġ gi-s kkerzen tumẓin d-išenti-lli nebder ġ-Uneggʷäl. Ar-kkerzen ula baṭåṭå, aẓalim, taḫsäyt. Lġĕṛṣ-ĕnn-sen ur-t-igi bahra ġ-wasif-äd-ĕnn-sen abla tteswik d-iberqiqš s-imikk d-wazärn, waläyenni ur-gguten ; imma aṣġåṛ n-ĕzziyt, ur-gi-s illi walu, d-kra n-yän mennaw igežžwan n-ĕlluz. Iwa tezrit-ĕnn, tawent i-wasif ard-ĕnn täft yän uderg meqqůṛn, ikkä-d afäsi, yakʷi asif s-ĕlžiht ḫetta n-uẓĕlṃåḍ, waläyenni wi-n-uẓĕlmåḍ ur-bahra yattuy zun-d wi-n-ufäsi. Ar-gi-s zeddġen igaywaren (ihaqqayn) ula ibgurn, ula itbirn, ula tamedda (asuwwän) ula ġay-d n-iẓḍåḍ ula mnina, ula ibellurža. Iġ-ĕnn tezrit idergän-äd, ra-nn täft kra n-igʷdlän fulkinin assetwänin, ar-gi-sen ittili yän-umalu izeddigen, ar-tĕ-tteεšaqt ġir i-nnzaht. (Igedmiwen)

CHAPITRE XII : GENRES DE VIE

64. — MIDDEN-UDRÄR D-W(I)-UZAĠAR

Midden-li-zdeġnin ġ-udrär ar-ttidrus lefhemt-ĕnn-sen. Ar-tteggän ĕlġʷšma ; ar-lessän leksut ar-kud-ĕnna kullu teẓẓûṛṛef s-irkän. Ur-ssinn abla ad-kkerzen, ar-meggern, ar-kessän, ar-ttebbin argän ma-ġ-a-ttezdämen d-ma-ġ-a-skärn tirgin-li-d-ttawin s-laswaq-uzaġar ; ar-tent gi-s ĕzzenzän nettenti d-ugalim t-tgemmut t-têẓnin ĕw-wargän. Ssenn daġ ad-gʷmmern ġ-udrär d-ag-gi-s meddin tištert i-(i)wtlän d-uššänn.

Midden-li-zdeġnin nettni ġ-uzaġar ar-ttêṭṭfen lɛuqqul-ĕnn-sen, ur-a-tteggän lġʷšma. Ar-ttfalkäy lḥalt-ĕnn-sen. Ur-a-fellä-sen ttilin irkän zun-d ayt-udrär, ašku azaġar ar gi-s ttilin leɛyun, ar-neġġin wamän ġ-isura, ar gi-sen ssiriden leksut-ĕnn-sen, ar-gi-sen ttɛumen ; ar-šettän leḫʷḍêṛt ĕn-tergʷa, ar-ttnurẓûm lɛuqqul-ĕnn-sen. Azaġar ġinna-ġ gi-s ur-ĕllin lɛyun ar-gi-s ṭtilin wuna. Ḥetta tiġʷmma nn-ayt-uzaġar gigän a-s-a-ttäfent tigʷmma nn-ayt-udrär[1]. Tazdeġt-uzaġar ar-ttattuy, tazdeġt-udrär ar -ttigzul. Ula timġarin-uzaġar, ar-ttġusent tiräm-ĕnn-sent, ar-ttåḍfutent. Istt-udrär, ûhû, tiräm-ĕnn-sent ur-a-bahhra tteggänt ġik-ĕlli ira lḥåṭêṛ. Iġ-d-ukʷint temġarin-udrär s-uzaġar ag-gi-s ssirdent taḍûṭṭ, ar-tent ttenɛatent temġarin-uzaġar, ar-smuqqulent ġ-ġay-änn d-irkän-li fellä-sent illän ġ-leksut-ĕnn-sent ula ilmawn-ĕnn-sent-li-ttekkän i-wamän aseggʷäs nġ-ĕdd menšekk-akkʷ. Ar-tent daġ ttannint iġ lsänt leksut yaruden f-ḫtä-d irkän ; at-tent-inn ukʷän annint iġ-d beḫḫra uškänt ar-ttinint : « hä-nn id-mmu-tezgemmut d-id mmu-yirkän uškänd-d daġ, ad-aġ kullu daġ mmerwint amän ĕl-lɛin s-tezgemmut-ĕnn-sent d-waḍû-nn-sent-li -(i)ẓẓån ».

Belḥaqq ar-ĕnn ttafät ġåṣṣ-enna ssirdent istt-udrär isggʷräd ĕl-lɛin zun-d ġi-nna-ġ-illa miḍṛûṣ, ur-(r)a ġi-nn tezrit s-tuẓẓût.

(1) « De même, c'est de beaucoup que les demeures des gens de la plaine surpassent les demeures des montagnards ».

Lliġ ssennt istt-udrär is-a gi-sent ttežerrament istt-uzaġar ar-asent ttinint ḥetta nettenti « id-ĕmm-usklu », zeεma ur-gi-sent telli lfäytt, ašku myarent ġ-uzaġar aseklu. Ġwa-nna imyaren a-ittili aġar ġ-usklu ur-t saswa d-ġwa-nna imyaren tafukt, ar-ittîẓḍîṛ i-kulemma-y-äs-d iffeġen iġ-irġa lḥal, ula iġ-iberred. Ġay-änn a-f-ĕnnänt istt-udrär ġik-änn i-ḫti-lli zdeġnint ġ-uzaġar. Ġay-ānn a-f-iεdel ġwa-nna ittfessän imi-nn-es ad-ur-ireggem midden ašku ġwa-nna mu-inna yaw-wawäl iheršen rad-äs-inna ḥetta netta mraw. Ġwa-nna-d ur-isakän luqqêṛ agayyu-nn-es, ḥetta yän ur-(r)at-t-yuqqêṛ. Ġay-änn a-f-inna Sidi-Ḥmäd-u-Musa-li-(i)ttumḍåln ġĕ -Tẓêṛwalt : « Iṣ-ĕnniġ, a-Ḥmäd, iz-d midden ak-ḳ-yuqqêṛn zziġ kiyyi a-yuqqêṛn agayyu-nn-ek ».

Ar-ttinin ayt-uzaġar iġ-addrän ayt-udrär : « Zedġen ġ-kra n-tgʷmma gezzulnin, ġinna-ġ helli tezrit ġ-ĕṭṭêṛf-ĕnn-sent ar-ĕnn-ttannit kulemma gi-sent illän ».

Ar-daġ ttinin ayt-uzaġar : « yän iga g-gudrär[1] izri f-kra m-midden ar-ttεumen luqqt ĕn-ṣṣîf ġ-yäl-lεin, ibedd, ar-gi-sen ismuqqul ayelliġ iṛmi, isawel-d, inna : « Hā-kk a-weddi, hā-kk, nettni ar-gi-sen ttεumen, nekkni ur-ten-nufi aġar at-tn-nsu ». Izri daġ yän yåḍnin f-imi-y-yät-tgemmi, yaf-ĕnn bäb-ĕnn-es issufeġ-d ifrawn n-terkmin at-tn-inn iluḥ f-iggi-wbaduz, ukʷän inna d-ugayyu-nn-es : « Mlädd is-helli ufiġ lʷḫḍêṛt-änn ad-ser-s ḥeḍḍêṛġ ». Ašku liġ där-sen ur-llint trekmin ġ-udrär ukʷän inna-y-äk izd ḥetta ifrawen-ĕn-sent is-a ser-sen tteḫeḍḍåṛen ġ-uzaġar. Ukʷän iknu at-ten igerru, isawel-d bäb-ĕn-tgemmi inna-y-äs : « At-ten ur-tgerrut ha-t-i lebhäymen kat-ten išettän ġ-där-neġ, ur-a-ten-nšetta ».

Ar-ttinin ayt-udrär : « mlädd is-helli nezdeġ ġ-uzaġar a-helli nšebεu amän d-lʷḫḍêṛt, nili ġ-usklu n-ĕzzit d-wi-n-tazärt ! ». Ayt-uzaġar ar-ttinin nettni : « mlädd is-helli nezdeġ ġ-udrär man-ikk a-nettafa ikeššûḍên ĕw-wargän luqqt-ĕnna-ten helli nra, nettni t-tirgin t-tezgemmut ma-nakka i-lebhäymen ». Ayt-udrär šethan ġay-ĕlli šethan ašku ur-bahhra där-sen ĕllin wamän ula tella där-sen tergʷa li-ġ-illa usklu n-ĕššeẓ̌ṛåt-ĕlli rän d-lʷḫḍêṛt. Ayt-uzaġar ḥetta nettni šethan tazdeġt (tazzdeġt) ġ-udrär ašku ur-där-sen ĕllin ikeššûḍên ma-s-a-ssenwän ula lländ-där-sen tirgin, is-a-ten helli ssaġen ġ-där ayt-udrär. Ġay-änn ad-d-yiwin liġ rän adrär ; mlädd is-a-ur-ssaġen ġay-änn ur-akkʷ rat-t-irin.

Adrär, lebhäymen-ĕnn-es ar-ttigzulent[2]; ulli-nn-es, tugett-ĕnn-sent ar-tte-

(1) Mis pour : *u-udrär.*
(2) *lebhaymen* est ici du féminin pluriel.

ggänt aġåḍ. Azaġar, ššeẓṛåt-ënn-es ġ-där-neġ ur-a-tent bahhra ittegga aġar argän t-talät. Adrär illa gi-s ma-iggsern, illa gi-s ma-yattuyn, ilin gi-s iżå-ṛîfen, tili gi-s tikiwt, yili gi-s ušfud, ilin gi-s isuliln, yili gi-s umadel, ilint gi-s talätin-li-d-ittawin amän-unẓåṛ ġ-luqqt-ënn-sen ammäs-udrär, ar-ten smiggirent d-iġzran, ar-ten ttawin iġzran s-isaffen. Adrär a-ġ-a-ttezdämen id-bäb-ënn-es, ar gi-s kessän, ar-kkerzen ġi-nna gi-s yastwän, ar-gerrun tafeyyušt ĕw-wargän-ënn-es iġ tenwa. Nettät a-ġ-a skärn midden lidäm li-mu-ttinin ġ-ĕlmudun zzit-argän, ar-tt-gerrun id-bäb-ënn-es iġ sul tga tafeyyušt izegzawen, seġren-tt ġ-iggi-(i)zurn ar-kiġ teqqûṛ, sfiyyšen-tt, ar-äs ttekkisen ilem-ënn-es-li mu-isem agalim. Iġ-tt sfiyyšen rgin gi-s aqqåyn-n-es. Iġ-ten rgän grun gi-sen tîẓnin. Iġ-tent grun qqåman irgen. Amma agalim ar-t-akkän i-(i)ṛêɛman d-wulli, ašku ar-ten bahhra ittennefɛu iġ-t-ššän ; amma irgen ar-ser-sen sserġan leɛfit. Amma tîẓnin, ar-tent ẓẓåḍên, gint amlu ; amẓen amlu-y-änn skern-äs kra-l-lḥilt ar-kud -ënna imun, ẓmin-t. Iġ-t ẓman iffeġ-d gi-s lidäm, ukʷän tagur-ënn aġar tezgemmut ; lidäm ar-t-ënšetta zu-d zzit d-wudi ; ṭazgemmut-änn ar gi-s skärn tiɛebbäd, ar-kud-ënna teqqûṛ. Ar-tt-akkän i-(i)ṛêɛman d-lebhäymen. Iga lɛada-y-y-ayt-udrär, ar-skärn lebsis ġ-wargän-li-nn-iggʷrän ġ-uqqesri -nna-ġ-ẓman tîẓnin, ar-gi-s skärn tiɛebbäd, ukʷän ar-t-aṭṭån i-ġwi-nna llänin ġĕ-tgemmi, ar-daġ aṭṭån iɛebbäd ĕn-tezgemmut-li-beḥhra iẓman, ar-tt-ssumumen s-imawen-ĕn-sen, ar-gi-s skärn tagʷḍit ġĕ-tuẓẓûmt-ënn-es, ukʷän ar-tt-inn ẓêmman s-ifassen-ĕn-sen ġ-imawen-ĕn-sen.

Ayt-udrär ur-där-sen ĕllin wamän ddernin zun-d wi-w-wuna, kad-där -sen illän d-wamän-unẓåṛ[1], ar-ten-id ttagʷmen ġĕ-tnûḍfiwin. Lebhäymen -ĕn-sen illa iġ-a-tn-id sswän aġar ġ-kra y-yegʷḍiyyän, ifel yädelli gi-sen unẓåṛ amän, ukʷän qqåman gi-sen. Igʷḍiyyän-änn a-ġ-a bahhra sswän izgiren d-ulli d-iṛêɛman ; luqqet-ĕn-ṣṣîf nettni a-ġ-ad-daġ ttagʷmen tugĕtt ĕw-wamän-li-s-a-sswän akäl.

Iġ-rän ad-bennun ayt-udrär ur-a bahhra bennän aġar s-uẓṛû meqqûṛn t-tallaġt. Amma lebni n-ĕllûḥ illa nit där-sen maššän idrus. Azaġar idrus a-nn gi-s täft lebna n-tallaġt d-uẓṛû ; kab-bahhra gi-s illän d-lebna n-ĕllûḥ.

Azaġar yastwa, ur-gi-s ittmerrät ġwa-nna gi-s izzigizen zun-d adrär. Iġ inɛem ar gi-s ittigut ĕlḥir, llän gi-s wuna ggutnin, ilin gi-s leɛyun ĕw -wamän mmimnin, nginin ġ-iggi-w-wakäl ; ilint gi-s treggʷin nettenti a-ġ-ĕllänt tġula liġ-a-kkerzen midden asengär t-temẓîn d-ḥizzu t-trekmin

(1) « La seule chose qu'il y ait chez eux, c'est l'eau de pluie ».

d-ibawwen t-tnäššfin d-kulemma šettän midden. Tugĕtt ĕl-lkseb nn-ayt -uzaġar ġ-wulli, ar-tt tteggänt aġar tehräy d-izammärn. Amma tiġåṭṭên d-inkʷran drusen waḫḫa nit illa mani-ġ-ĕllän ġ-där ĕlbeɛḍ nn-ayt-uzaġar li-nn-qqêṛṛêbnin s-udrär. Ayt-uzaġar ur-a-ukʷän ttmerräten abla iġ-ĕnn iḍêṛ useggʷäs. Amma iġ-ĕnn-ur-iḍîṛ ûhû. Amän, llän där-sen. Ayt-udrär iġ-ur illi unẓåṛ ar-ttmerräten ġĕ-temẓîn ula ġ-wamän.

Ḥetta ležmaɛt-ĕnn-sen ur-tt-kullu saswa. Illa iġ-nḫalafen imawen-n-sen ġ-kra l-lḥarf zun-d tagurit-äd : « lžiht ». Ayt-uzaġar ġik-än-nit ad-äs ttinin, ayt-udrär nettni ar-äs ttinin « lžift ». Sul ayt-udrär ula ayt-uzaġar ya-wfus ad-kullu gän, gin aytmäten, tesmun-ten kullu yät-teqqbilt ġ-udrār ula azaġar. (Ayt-Bṛåyyim)

---

65. — TAWWURI N-AYT-TGEMMI

— Wā tiferḫin !

— Nɛām.

— Sliyämt-iyyi-d iġ isawel lmudden a-neddu ad-d nzeddem ġ-udrär ikeššûḍên ĕw-wargän, amma ifersekkel ittemma ġ-uzaġar.

— Waḫḫa, ha-ti rak-kem-inn nesli, mašš ak-kem-inn naf tenkerd-d ġ-iḍĕṣ.

— Rak-kʷnt sul zwirġ, is-d-diwġ, ṣḍûqqramt-ĕnn helli tifliwt-ĕn -tgemmi, ra-yyi-nn tafimt ar-ukʷän sr-unt tteqqleġ.

— Awa is-tessnemt is-illa leḥma išeqqån ġ-ussän-äd ?

— Nessen is-illa, ġay-ĕnna nufa nra a-neġli s-udrär zikk, nakʷi-d zikk ad-aġ ur-imerret leḥma.

— Yāk, ra-nettsunfu ġ-uġaras ġik-ĕlli neskär bedda iġ-nedda s-uzaġar ad-d nzeddem.

— Yāh, maḫeššäy a-nekf lḥåṭêṛ iġ-d nurri, ašku ikeššûḍên ĕw-wargän t-tgeyyar-ĕnn-es ẓẓåyn.

— Ġay-ĕnna nufa, iġ-ĕnn ukʷän nekkes kra ġ-uġaras, nsers tawggatin ard nsunfu.

— I-Ṛêbbi is teẓṛît leḥma ġakud-ĕlli lli-ġ-a-nttedda s-uzaġar, manik a-ittegga wiminneg-ĕnn-es iġ-d iṣûḍ.

— Immạ amän ĕm-marur, matta ġik-ĕlli tteggän ġ-ĕlgeddäm ew-wallen -neġ? ur-(r)ad netturräy ar-kiġ neqqêṛb ad-aġ ineġ fäd d-irifi l-låṛgug-änn ;

mläd ur-d tinûḍfiwin lli-ġ-a-nessa a-s-ar kullu nemmut ġi-nn. A-isserbeḥ Ṛebbi ġwi-lli-tent ġzanin, žeyyiren-tent, skern-asent isura mäd-d-ittawin amän-unẓåṛ iġ-bedden ġ-kra m-mäni.

Ma-issenn a-ult-ma menšekk a-ra ikf Ṛêbbi i-ġwi-lli ṣêddeqnin lmakän ĕlli-ġ ttuġzänt d-wawggäten l-lažêṛ ġ-liḫert ?

— Gigän a-rad-asen ikf, is-ur têẓṛît menšekk d-midden ad-asen isserbaḥen ġ-kulemma-igät luqqĕt, ar-asen ttedεan s-ĕlḫir d-ĕlġefṛån n-ĕddnub-ĕnn-sen.

— Ad-d-yawi Ṛêbbi kra imeṛṛẑån ad-gnun tagawin-änn-ĕlli kkarranin, sġin kra-n-tĕzakarin ma-s-a-ttag^{w}men ġwi-nna-d yiwi uġaras, iġ rän amän ma-s-a-skärn lemris ma-s-a tteberräden, neġ tummit iġ-ten yaġ låẓ.

— Is-tessent ma bahhra ittebbin tagawin t-tĕzakarin ĕn-tnûḍfiwin ? Imeksawen-ĕlli (i)kessän ġ-laḥwäl-ĕnn-sent iṛêεman d-izgiren d-iġ^{w}yyäl d-iserdän d-isän d-ulli. Ašku, ad-uk^{w}än ksin, sekkusen ġ-iggi-n-tnûḍfiwin. Iġ rän sin gi-sen neġ kṛåḍ ad-sun neġ akk^{w} mennaw-nit ggutnin, uk^{w}än ar-žennežbuden tagawt kul yän yiri a-yizwir is-iswa, mmaġen fellä-s. Ġik -änn a-f-a-ur-ttkemmalent tagiwin ḥetta-imaläss, ar-kiġ kullu nhattafennt.

— Awa is-rad-ur iṣṣêṛmi lḥal ġwi-lli-tent g^{w}nnänin ?

— Ar-bedda skärn imekksawen ġik-änn, mašš ur-a ttiliḥ ma-igän ameṛṛẑa-l-lḫir, iddu ar-kiġ-tent igna neġ isġa ti-l-leždid iġ där-s illa ma-s-a tennt issaġ. Kkän-tt-inn midden ḅerrḥen i-imeksawen f-ġik-änn ġ-iggi n-temmezgidiwin, kksen linṣåf ġ-willi-nn gi-sen ufän ar-tennt ttebbin, mašš, awa, ma-ra isker yän ? A-ihdu Ṛebbi uḫlåṣṣ ! Imma imeksawen ar-asen ttigut tedewwäyt mseqqem.

— Ml-iyyi imeksawen ma f-a-ittegga tugĕtt-ĕnn-sen idewwäyn ?

— Ašku, ur-kkin timezgida ad-ssenn ṣṣwab f-ufus ĕn-ṭṭåleb. Nekren-d kullu aġar ġ-ḍåṛåt l-lebhäymen d-leḫla, ar-tteddun zikk, ur-a-d-ttaškän abla iġ tbedd lgäyla, segrugun-d lebhäymen, ššin imeklawn-n-sen, gnun turẓîyyin-n-sen, ssufġen nid-daġ[1] lebhäymen. Awa manik rad-skern ġwi-nn ad-ssenn ṣṣwab lliġ ur ġrin zu-d imeḥḍåṛen ?

— Wa tiferḫin ! ibikkes m-mit ay-äd ? Yak ur-illi mag-gig-unt ittun ibikks-n-ĕs ġ-ĕddu-(u)žåṛif, lliġ nsers iqqšušen-neġ lliġ ra-nzeddem ?

— Nekki, beεda, ur-ttuġ walu ula iḍêṛ-iyyi meqqar-dd-helli ḥetta-ibri ; ha-d ibikks-inu, ha-d idukän-inu.

(1) Mis pour *nit-daġ*.

— Imma kemmi a-ḫtä-nn yåḍnin-ĕlli did-neġ imunn igḍåm ?

— Uhů a-taseɛdit, ur-iyyi iḍêṛ yät, leḫṛûḍ heršen, ha idukän-inu, ha ibikks-inu, ha zzif-inu.

— Imma tiferḫin-änn yåḍnin ? Awa seqqsa-tennt ukʷän, ḫta-nna-mu laḥ kra ha-tt-in rad-äṃ t-tenna ; zid s-imi n-tĕsukt-änn lli-ġ-a ttmiggirent tferḫin tazdwit, iġ-d uškänt ġĕ-twuriwin-n-sent, tennit-asent ġakud-änn, amma ġiläd iġ-tent-nit trit, ur-a-tent kullu täft, ašku saľänt lašġal ĕn -tgʷmma-nn-sent : kra ar-ittezẓêg tifunäsin neġ ulli, kra gi-sent ar-d ittagem ibuqqåln ĕw-wamän ġ-lɛin, neġ asaru n-ṭnûḍfi l-ležmaɛt, yili ma-issufġen ileqqaɛen d-iɛelläš meẓẓînin ad-ššin kra n-tĕzegzut n-tergʷa, lmabaqi, rat-t-inn täft idda ad-d yawi ṛṛbiɛ d-ad-d-ikkes lgelmun-usengär ġĕ-tergʷa, igru-d iškukkuln qqûṛnin ġ-ĕddu zzit : ašku iškukkulen, ar-ten ttirin midden ma-s-a-ssenfaden ikeššûḍên ĕw-wargän ĕlli zurnin.

— A-welt-ma ! a-iɛawen Ṛebbi lḫalayeqq-ĕnn-es ! kul yän igellin d-ma-ġ-tt yiwi ; ġay-äd n-ĕddunit tga ġik-äd, labudd ġwa-nna gi-s illän ad-ukʷän ittazzla ard-äs inna (yini) Ṛebbi yudä-(a)k, iddu s-ġi-lli kullu ddän midden.

— Aḥḥiyyana ! až-tt-ukʷän, imma išeqqå ġi-d ula ġi-nn. Ġi-d llän gi-s lehmum l-lemɛišt mani rad-d tekk ; ġi-nn llänt gi-s tilläs l-leqbêṛ i-ġwa-nna ur-iskirn ma-s-a gi-s ittisfiw ġ-îḍ (ġ-iyîḍ) ur-iṭṭåfen azäl.

Nedda ġ-usfän-äd nawi tuga ġ-isakaten, nmun s-yät-errebiɛt ĕn -tferḫin t-temġarin ; illa ma-issudän iġʷyyäl, illa ma-izzigizen aġar f-iḍåṛṛen-n-es, irbu taqaddimt-ĕnn-es t-taryält. Ar-ukʷän nezzigiz s-ĕlli -ġ-d-uškän kra irgäzen ġ-ya-uġaras, ur-nessin aylliġ-d fella-ġ bedden, ukʷän nut kullu iġʷnbåṛ, abla yät-temġart ur-bahhra tesfaw s-wallen -ĕnn-es, izelm-tt-inn ya-urgäz ġ-ġwi-lli, inna-y-äk netta d-ugayyu-nn-es izz-is-ur-tri at-teḫbu udem-ĕnn-es. Ukʷän ssfeldġ-äs aylliġ inna : « Lɛažäyb, timġarin ĕl-lmuḍeɛ-äd ur-a ttḫeššäment ġ-irgäzen ! ». Isaka kullu ġik-änn ġ-där midden-enna-dd isekkus. Lliġ lekmen leḫbar tamġart-änn, tenna : « Beṣṣåḥa, ašku iga Ṛêbbi at-t-ikṣîḍêġ; Ṛêbbi ɛɛad yumer-aġ nekkenti ĕn-temġarin a-nekkät aġenbûṛ i-irgäzen iġ-ten neẓṛå ; amma iġ-ten ur-neẓṛî, ur-fella-ġ illi yät, ššṛåɛ iɛder-aġ. Manik yädelli rad-skerġ at-t-ẓêṛġ ? Idrus nit iẓṛî-nu, kʷnninti ka-yyi-(i)nnän lliġ zrin : « ha-nn kra irgäzen ! ».

Lliġ telkem luqqĕt ĕn-teggrigawt, ukʷän nurri-d s-ḫti-lli-s-kullu nmun. Nekkenti-lli-yiwin iġʷyyäl nektar-d išwarin aylliġ-a-ttefﬁn s-keṛkåẓ, ḫti-nn yåḍnin ɛemmrend-d taryälin-ĕlli-(i)wint, tili did-neġ yät-tadgält, ar-aġ

bahhra teṣṣêḍṣâ ; ad-ukʷän tenna kra-w-wawäl, nḍêṛ kull s-tâḍṣâ. Ar-ttini i-tferḫin : « Ar-skäremt taġʷrit, ḫta-nna gig-unt issenn as-tt tsastwa mseqqem, neg-äs-ĕnn taryält-ĕnn-es ġ-iggi n-kra-uġiyyul, ar-lmuḍêε ». Ukʷän tĕzid ar-äsent temmäl manik ad-skärent, ar-tesselmäd i-tiyyâḍ uraren-ĕlli-s-a-ttirirent ġ-ḍär ĕṛṛbiε d-iggi-uzerg. Tafruḫt-ĕnna-mu tessfeld teεdel-tt ar-äs-ttini : « εfa-kem ! » ; ḫta-nna-tt-ur-iεdeln, ar-tt ttĕẓî. Ġik -änn a-bedda teskär ġ-ukabâṛ-ĕnna-ġ tella, iġ-d urrin midden ġ-ĕṛṛbiε ; teg nettät ḫtä-d mu-yuseε lḫâṭêṛ-ĕnn-es ; ġay-enna-s-äs ukʷän nnänt tferḫin, ar-tĕḍêṣṣâ. Ur-žžu-dd nettät a-iqqellqqen abla iġ tessfeld i-wawäl iheršen, tili gi-s ḥetta yät-lemsällt. Iġ iḍêṛ ĕššwari i-kra n-tĕsemmunt, ar-äs ttaws ar-kud-ĕnna t-tull; iġ-illa mas-tt-iseqqsän ġ-kra, ur-tteskirkis, is-akkʷ ur-ttiḥmil id-bu-tkerkäs, at-ten ukʷän tẓêṛ tenna : « ttĕfu ! » Teṭṭâf yät-illi-s iḥeṛšen, tuf kullu tineggʷa-nn-es ġ-där-ĕṛṛbiε ula där -ikeššûḍên ula där-iẓîḍ ula iġ-a tteẓẓêg lebhäymen ula iġ-a teskär tiremt ula iġ-a tesserġa amän ĕl-lûḍû. Iġ-tedda ad-d tagem ġ-usaru, neġ lεin, ar-d ttagem si-(i)buqqâlen, ur-ta žžu ugiment tferḫin yän. Mäd-d yiwin ġik-änn ? Ur-a ttbedda ġ-uġaras at-tžemmeε d-ad-ttleεεab d-ġwa-nna-dd-temmaggar ġĕ-tferḫin. Tirwis mä-s ġ-ĕlḥalt-ĕnn-es, ar-ttḥeššäm, ar-ttehḍâṛ, ar-ttiġʷẓîn, ar-ttnefεu tisemmunin-ĕnn-es, ar-ĕnn takka i-waddžâṛen ġay-ĕnna siggilen iġ där-s illa ġĕ-tgemmi zu-d asenfed ĕl-leεfit d-imikk ĕn-tisent d-usafär ĕn-tamment t-tiskert d-waga ma-s-a-d sswän iġ-ĕnn iḍêṛ wi-nn-sen ġ-wanu.

Ar-tnekker tefruḫt-änn zikk ; iġ ukʷän isawel ufullus-änn izwaren, tĕẓḍ iẓîḍ, tessiff aggʷern, teεžen aġṛûm ĕl-lefḍûṛ a-yismum, teddu tekf-inn alim i-(i)ġʷyyäl d-iṛêεman t-tagʷmärt t-teždaεt t-tserdunt iġ-tt ur-yiwi gʷmä-s s-umuddu, tekf-inn tuga i-tfunäsin d-iεelläš, teẓẓêg-tent, tams -asent ilämmen. S-kud-ĕnna-d-iġli lefžer izwären tawi-d ikeššûḍên, tesserġ leεfit ġ-inkän, tagʷm-d amän ġĕ-tnûḍfi neġ asaru l-lεin lli-(i)zrin ġĕ-tgemmi. Iġ-t-tugem amän, teg-iten ġ-uqqenqqûm, teg-iten f-iggi-y-yinkän. Ad -ukʷän yudden lmudden n-ṣbâḥ s-kud-ĕnna rġan wamän, teddu tessenker-d mä-s, teffi-y-äs-d lûḍû, teffi lûḍû-nn-es ḥetta nettät, ẓẓâḷḷent s-lemsemmeε, ukʷän tessakʷi aqqenqqûm, teg-inn ġĕ-lmakän-ĕnn-es agdur-uzekkif; ad-ukʷän inu, sunt-t s-kud-ĕnna teqeṛṛêb tafukt ad-d taggʷ, tessenker-d gʷmä-s-ĕlli meẓẓîn a-yfḍêṛ, manik a-nn-yaggʷ s-temzgida där-talluḥt -ĕnn-es, ašku iġ-d iggʷra aġar s-imikk, maḫeššäy at-t yut ṭṭâleb s-ya -wṣêllab.

Awa, ad-ukʷän kullu fḍêṛn, iffeġ ku-yän s-där tawwuri-n-es ; gʷmä-s

ar-ittedda s-temzgida, nettät ar-ttedda s-tuga, ġĕ-tergʷa, neġ lbur; ma-t-sen ar-teṣṣfûḍ tigemmi, tessufeġ arräs s-iggi umedduz n-umazir ġ-beṛṛå, tessufeġ-ĕnn izgiren, d-wulli s-där-twala, teṣṣåfêḍ iṛêɛman s-tagänt ma-ġ-a-kessän ġ-uzeggʷär d-wargän t-tsennänt-ĕlli šettän; ukʷän iġ-t-turri tasi-d takeššult, teɛdel-tt, tawi-d takʷfäyt, tessend, teẓlî tudit ġĕ-tkint -nn-es, teffi-nn aġġû ġĕ-tkint-ĕnn-es, tluḥ-ĕnn gi-s azukenni; tesserġ leɛfit, teg-inn agdur ġ-iggi-y-yinkän, tebbi-nn gi-s leḫʷḍêṛt zu-d ḫizzu neġ tirekmin; lliġ bahhra iflufa, yut s-irigg-ĕnn-es, teg-inn taseksut, tesker abaddäz-usengär; is-t-ukʷän tessuki s-ĕlliġ nit ikšem yiwi-s ameḥḍåṛ-ĕlli yaqqṛån ġĕ-temzgida, iddu issudem afus-ĕnn-es, tthellil-t, tekf-äs kra n-tiyni, ig-tt-inn ġĕ-težbirt-ĕnn-es, ar-t-tseqqsa mennäw ĕl-leḫzäb ad-äs iqqaman a-issufeġ at-tesker ttyawil i-zzerda imeḥḍåṛn d-ĕṭṭêlba. Inna-y-äs: «Qqaman-iyyi semmus, ma-ġ-a-ukʷän tteɛläft yän kṛåḍ-izammären, ka-y-a-nn tesmunt ma-s-a-tessaġt liḥsän-ĕlli rad-ĕkfeġ i-ṭṭåleb». Tenna -y-äs: «Matta liḥsän rad-äs tekft?» Inna-y-äs: «Aqeššäb d-ĕsserwäl t-tĕžellabit d-uselhäm d-ĕṛṛêẓẓå t-tmelḥaft ĕn-temġart-ĕnn-es t-ti-m-mä-s».

Ar-ṇit sul ttinin ġik-änn s-ĕlliġ-d tekšem illi-s lli-(i)ddän ad-d tawi tuga; tenker ilemma, tessu-y-äsen-d imekli-nn-sen, teffi-d aġġû ġ-uḥelläb lli-ġ-a-ittili, nkern kullu-ten ssirden ifassen-ĕnn-sen, tesers-äsen-d imekli, ar-šettän, ar-ḥellben ayelliġ šebɛen mseqqem, nkern ssirden ifässen-ĕnn -sen; teddu ma-t-sen, tessufeġ-d ġ-uḥanu l-leḫzin iẓîḍ-imensi, tefser-t illi-s ġĕ-tafukt aylliġ iqqûṛ, tesmun-t, tawi-d taferdut d-usakkʷem-ĕnn-es, tekkʷem-t, tawi-d tišišt, tsekkus tefruḫt nettät d-mä-s d-yät-tayyawt -ĕnn-sen, tuškä-d s-där-sen, trezzef-d, ukʷän ar-fferment iẓîḍ, žemmɛent, tesawel-d tefruḫt-änn, tenna: «Yaġ-iyyi umärg n-dadda, imaṭl-ĕnn ġ-umuddu, ḥeqqan is-imun d-ireffaken-lli-zrinin s-Meṛṛåkš ad-d-iseġ ssliɛt, as-tt-izzenz ġ-laswåq n-ġi-d, ašku mläd-d-is ser-s ur-izri, asär-d yuška igḍåm, imun-d d-ġwi-lli-d lkemnin». Tenna-y-äs mä-s: «Awa-ylli beɛda, ur-ta yumêṛ Ṛêbbi at-t-nẓêṛ!». Ar-nit sul ttinint ġik-änn, s-ĕlliġ ineqqer tifliwt ĕn-tgemmi. Nekrent s-yäl-lferḥ igguten, ṛêẓment-äs-d, ikšem-d, seflufunt-äs-d amän ĕw-watäy, gint-äs-ĕnn yät-teḥkukt isemmumen, ġersent i-yya-wfullus, ḥawzent-t, ssnunt-t-id s-ĕzzerb, ur-iswi atäy ayelliġ inwa nettän ula aġṛûm, kfint-äs-d, išš, ayelliġ-nit ižžawen, issird ifassen-ĕnn-es, ukʷän ižemmeɛ did-sent, ar-äsent yaddra amuddu d-ġay -ĕlli kullu gi-s iẓṛå lliġ idda, ula lliġ-d yuška.

Nnänt-äs: «Iz-z lḥedd-ĕnn-ek Tåṣṣûṛt, ńg-ĕdd tezrit s-Meṛṛåkš?».

Inna-y-asent : « Kullu-ten ». Nnänt-äs : « tḥûṛṛîḍ-ḍ bahhra ». Inna-y-asent : « Ašku felġ taserdunt ġĕ-Tâṣṣûṛt, ssuduġ ġay-ĕlli-d igʷran ġil-äd ġĕ-tmizär -änn-lli-mu ttinin : « ṭṭûmûbil ». Nessuda-tt zikk ṣbâḥ, nefḍêṛ-ĕnn sul ġĕ-Meṛṛâkš, naf-ĕnn midden ur-ta-y-akkʷ iṛẓêm tugĕtt-ĕnn-sen tiḥuna ġ-laswâq ; nekka ġĕ-Merrakš nekki d-isemmunn-inu kṛâḍ-wussän, neffeġ-d gi-s lliġ ẓẓûḷḷên midden ti-zwärn, nelkem-d Tâṣṣûṛt, nšebɛu asekkuys, nessunfu, nešš, nsu fädd ad-qêṛṛbent ti-w-wudši ».

Ukʷän tenna-y-äs mä-s : « Yäk, a-yiwi, ur-ak itemma leɛwin lli-y-äk nesker ġ-ġid ? ». Inna-y-äs : « ůhů, yagur-iyyi-d nit sul gi-s kra-uggʷern ĕy-yirden d-wi-n-temẓîn d-ya-wqelluš ĕl-lebsis n-tamment-ĕlli-(i)rɛin d-wudi d-kra n-tegläy nwanin ». Awa, ar-asen sul-nit ittekkes leḫbar s-ĕlliġ-d-där-s uškän waddžâṛên ad-äs-ennän : « ɛla-slämt-ek ġ-umuḍdu ! ». Inker, iṛẓem-äsen-d, isberrek-ten, issekšem-ten s-tedwayrit-inebgiwen, issufeġ-äsen-d ġay-ĕlli yužäden, aylliġ-t-ššän, yawi-d yäl-lemžemmêṛ ĕw-wanäs ĕl-ležḍid, ar-nit issemreqqi, d-lemqṛâž-ĕnn-es ĕl-ležḍid d-yät -ṭṭêbla d-elkisän-ĕnn-es kʷlänin ; sekkusen ar-ssän atäy, ar-ttemseqqsan(ar-ttemseqqsin), kksen-äs leḫbar ĕm-ma izäyden ula ma ineqqṣên ġĕ-tmazirt, ġay-d-ĕnn ikka ġ-umuddu. Ikks-asen ḥetta netta leḫbar n-kulemma iẓṛâ ġ-umuddu, ibder-asen ma-iġʷlan d-ma-irʷḫsen ġĕ -tġawsiwin. Isawel-d yän gi-sen, inna-y-äs : « Menšekk a-s-a sul ttasin iṛêɛman aweggʷaten n-ṣṣekkʷâṛ ġĕ-Tâṣṣûṛt s-Teznit ? ». Inna-y-äs : « Ar -ttasin s-ɛešrint d-mrawt n-tarryält ». Yini-y-äs daġ : « Imma aweggʷaten ĕy-yilem, menšekk a-s-a-ten ttasin ġĕ-Teznit s-Tâṣṣûṛt ? » Inna-y-äs : « Saswa-ten nnit ». Yini-y-äs : « Amma aweggʷaten ĕl-lgergaɛ d-ĕlluz ? ». Inna-y-äs : « Illa iġ-ĕllän s-uggʷar ».

Awa nnän-äs waddžâṛên · kullu-ten : « A-ig Ṛêbbi lbaṛâka, issuget ġ-ĕrrzeqq, iziġzif leɛmeṛ-ĕnn-ek, ikf-äk mat-trit ġĕ-ddunit ula liḫert ! ». Inna-y-asen : « Amin ! ḥetta kʷnni ak-kʷn-isserbeḥ Ṛêbbi, iṣâḥa-y-awen lḫir ḷliġ tteggäm laqqdam-ĕnn-un f-Ṛêbbi a-nttemẓêṛ (a-nttemẓṛâ) ! ». — Ukʷän inṣîfîḍ did-sen, ffġen, iqqen-ĕnn tifliwt-ĕn-tgemmi, yurri s-där mä-s, yaf-tt-inn waḥḥdä-tt tesekkus ġ-unwäl, ar-tessläy tumẓîn ġ-ufellun ġ-iggi-y-yinkän, ašku idel lḥal, tili tagut, ġay-ĕnna-t-tufa, ar-tent tessläy, yili bahhra waggu ġ-unwäl; ukʷän tenna-y-äs : « Ṛwâḥ a-neddu s-uġegʷemmi ». Llig ser-s ddän, ggawern, tesawel-d, tenna y-äs : « Is-trit a-yiwi, ad-äk siggleġ illi-s n-ĕd-ḫal-ik, as-tt-tihelt, bnuġ-ak tigemmi-nn-ek ifulkin ġ-ĕṭṭêṛf el-lḥuš-äd-ĕlli yusɛan, bnuġ-äk tadwayrit ma-ġ-a tezzuguzt

inebgiwen-ĕnn-ek d-ġwa-nna-d-där-k yuškän ġ-imeddukkäl-ĕnn-ek ; riġ ukʷän a-yiwi, fkiġ-äk ĕṛṛḍå-nu, a-yyi ttahɛat ġ-ġik-äd iġ-trit; amma iġ ur-trit, lḫaṭệṛ-ĕnn-ek ad-d-izwären, is-helli riġ nekki ad-äk-skerġ tamġart f-ufus-inu, unšekk-änn kkiġ dderġ, ašku rad-ferḥeġ bahhra iġ där-neġ tella tmeġra-ĕnn-ek, aškin-d där-neġ ġay-ĕlli d-midden ggutnin, yili lferḥ igguten, yili uḥwäyš ĕn-temġarin ġ-ugʷens, yili wi-(i)rgäzen ġ-beṛṛå, ar-ttemnitt ddunit tfulki kullu ġåṣṣ-ånn. Riġ ad-kullu ẓệṛġ ġik-änn, a-yyi-tt-ur-ifät, imil awiġ taneggîṭṭ-n-es s-leqbệṛ, ha-ti ar-ttannit lɛemmệṛ -inu idda, idda ukʷän gi-sent kra .s-kra, ar-ĕnn ukʷän ttakmurġ s-liḫert, ad-aġ ibedd Ṛệbbi kullu-y-aġ! Illi-s n-id-ḫali-k lli-s-äk ĕnniġ, ha-ti teẓṛît -ĕstt lliġ tmeẓẓî, ar-d-där-neġ ttaška nettät d-mä-s, tfulki bahhra, bahhra, ikf-äs Ṛebbi lḥalt ifulkin, tessen ṣṣwab, tuddeb, yusɛa lḫaṭệṛ-ĕnn-es, ar-ttḥeššäm, tessen i-tiräm mmimnin ġ-kuṛ-ṛệhḍ ». Inna-y-äs yiwi-s : « Awa, a-immi, nekki ma-rad-am da-ttiniġ? ġay-ĕnna s-iyyi ukʷän tennit skerġ-t, kemmi a-issenn mad-sr-i iliqqen, kemmi a-yyi-yurun, ur-imkin a-yyi tirit taġawsa abla iġ-iyyi gi-s illa lḫir; ġil-äd, a-immi, ha-nn nekki skerġ f-kulemma teskert ; iġ-trit at-teddut ḥetta ṣbåḥ, kemmi t-temġarin yåḍnin ĕnna-trit a-yyi tesiggilemt ġ-där id-ḫali, ha-t-in nekk wafeqqeġ f-ġik-änn, skerämt did-sen lmiɛad manuk rat-tili tmeġra, a-nḥeyyel, nessujid ġay-ĕnna-y-aġ iḥåṣṣån, nseġ ġay-ĕnna där-neġ ur-illin, nẓệḍ aggʷern n-temẓîn d-wi-y-yirden, neṣṣåfeḍ s-igertäl ĕl-leždid d-iḥenbeln fulkinin d-ifeškän ĕw-watäy iɛdeln d-ĕlkeswät ttuɛetbarnin d-ifalän ĕl-leḥrir ġ-Meṛṛåkš d-ikeššûḍện ggutnin d-yän semmust-leḫwabi n-tamment w-užžig d-mräw-ubuqqål n-ĕzzit d-wargän ašku ġay-ĕlli där-neġ illän ġil-äd ġ-uḥanu l-leḫzin ur-r(ad)-aġ iqqiddi ».

— « Awa, a-iwi, ma-iga ar-kiġ nebbi awäl ukʷän d-id-ḫali-k, män-äss rat-tili tmeġra, nenker did-sen f-ġik-änn, nsekkus nesker kullu leḥsäb i-kulemma rad-aġ iḫiṣṣî, nsemmekti ma-rad kullu iḥtižži lḥal ; irwas-iyyi-t nekki is-nit där-i ġ-ĕṣṣệnduqq-inu zu-d ttĕẓåt-ida-miyya n-tarryält l-lḥasani, yili där-i laḥwäl n-kṛåṭṭ-ida-miyya n-ĕlkaṛṭå, d-kra n-falûṣ, ur-ssineġ menšekk ag-gi-s illän, yagur-d yädelli ġ-leflus-ĕlli s-aġ issufeġ ġwa-lli-d yuškän ġĕ-Franṣå, lli-s-tt-inn ikkän iṛhen-aġ gʷmä-s ĕlli-(i)mmu-ten taġult-ĕlli-nn-sen ġĕ-tergʷa.

Awa, amma kiyyi, is-där-k yužäd kra, nġ-ĕdd tessĕkšemt akkʷ ġay-ĕlli där-k i-ssliɛt-lli-t-tiwit ġĕ-Tåṣṣûṛt d-Meṛṛåkš ? ».

— « Uhů, illa nit där-i ġ-waqṛåb-inu leḥwäl n-tämtt-ida-miyya l-lkåṛṭå

d-yän kkûṣṭ ida-ɛešrint-ĕn-tarryält l-lḥasani, ḍfûṛeġ sul gigän i-midden. »

— « A-yyi (i)ḍhêṛn nekki ġil-äd at-terwaḥt ad-äk-d fkeġ kulemma där-i illän ĕl-leflus, tleqqemt-ten i-ġay-ĕlli s-tennit illa där-k, temmaġt iġ tufit at-tamẓt waḫḫa aġar kra ġ-ġay-ĕlli teḍfâṛt i-medden, ukʷän tseġt ġay-ĕnna-k-iḫêṣṣân, tḥiyyelt, ha-nn tameġra as-tt-iwalän, iġ-t-inna Ṛêbbi, bla ššekk. Ẓêṛ imeddukkäl-ĕnn-ek ak-k-ɛawenn, kul-yän gi-sen ṣṣâfeṭ-ṭ s-kra n-essûq, tmelt-äs mäd-d issaġ. » (Ayt-Bṛâyyim)

TABLE DES MATIÈRES

Chapitre VI : Les cultures :

Chapitre VII : L'élevage :

Chapitre VIII : Les métiers :

Chapitre IX : Le commerce :

Chapitre X : La chasse :

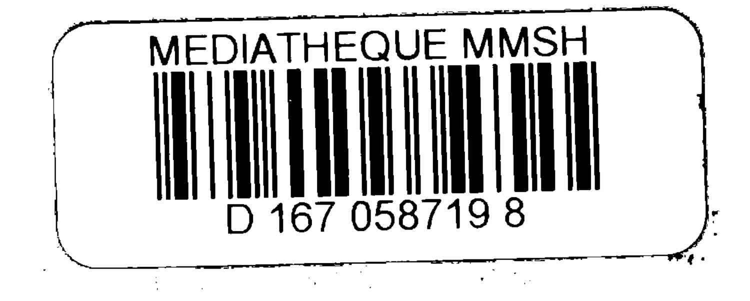
Pages

Chapitre XI : Description des pays :

Chapitre XII : Genres de vie :

ACHEVÉ D'IMPRIMER LE 1er MARS 1955
SUR LES PRESSES DE L'IMPRIMERIE A. BONTEMPS
A LIMOGES

REGISTRE DES TRAVAUX
Imprimeur : 553 — Éditeur : 143
Dépôt légal : 1er trimestre 1955

MEDIATHEQUE MMSH
D 167 058719 8